

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

*Κοινωνική Αποδοχή (Κ.Α.) των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ):
η περίπτωση του δικτύου «Natura 2000» στην Κύπρο*

Φλωρεντίνα Τσίτσιου

Επιβλέπων Καθηγητής

Δρ. Αντώνης Ζορπάς

Μάιος 2015

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

**ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

***Κοινωνική Αποδοχή (Κ.Α.) των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ):
η περίπτωση του δικτύου «Natura 2000» στην Κύπρο***

Φλωρεντίνα Τσίτσιου

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Αντώνης Ζορπάς

Μάιος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
Ευχαριστίες	5
Περίληψη	6
Summary	7
Πίνακες/ Διαγράμματα/ Χάρτες	8
Λέξεις κλειδιά/ Συντομογραφίες	10
Κεφάλαιο πρώτο	11
1. Εισαγωγή.....	11
1.1. Πραγματευόμενο θέμα.....	11
1.2. Ιδέα, αναγκαιότητα και σκοποί/στόχοι έρευνας	14
1.3. Δομή μεταπτυχιακής διατριβής.....	16
Κεφάλαιο δεύτερο	18
2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση	18
2.1. Εισαγωγή.....	18
2.2. Αξία, λειτουργία & αειφόρος ανάπτυξη των περιοχών προστασίας: δίκτυο «Natura 2000» ¹⁸	
2.2.1. Οικοσύστημα και περιβάλλον: συνιστώσες και προστασία.....	18
2.2.2. Προστατευόμενες περιοχές	20
2.2.3. Δίκτυο «Natura 2000»	25
2.2.4. Δίκτυο «Natura 2000» στην Κύπρο	30
2.3. Η αποδοχή μιας προστατευόμενης περιοχής: διασαφήνιση της σχέσης «ΠΠ – τοπική κοινωνία».....	34
2.4. Περιεχόμενο Κεντρικής Έννοιας.....	38
2.5. Ιστορική αναδρομή κοινωνικής αποδοχής & περιβαλλοντικής πολιτικής	41
2.6. Παραδείγματα Έρευνας	45
2.6.1. Διεθνής Πραγματικότητα	45
2.6.2. Κυπριακή Πραγματικότητα	59
Κεφάλαιο τρίτο	62
3. Μεθοδολογία.....	62
3.1. Εισαγωγή.....	62
3.2. Σκοποί και στόχοι της έρευνας	62
3.3. Ερευνητικά ερωτήματα.....	63
3.4. Σχεδιασμός – διαδικασία της έρευνας & εργαλεία	64
3.4.1. Σχεδιασμός	64
3.4.2. Είδος έρευνας	65

3.4.3. Περιοχή έρευνας.....	66
3.4.4. Μέθοδος – μέσα συλλογής δεδομένων.....	70
3.4.5. Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	78
3.4.6. Διλήμματα και περιορισμοί.....	79
Κεφάλαιο τέταρτο	82
4. Αποτελέσματα.....	82
4.1. Εισαγωγή.....	82
4.2. Μέρος Α’.....	82
4.3. Μέρος Β’.....	84
Κεφάλαιο πέμπτο.....	105
5. Συζήτηση - συμπεράσματα - εισηγήσεις.....	105
5.1. Συζήτηση αποτελεσμάτων – συμπεράσματα.....	105
5.2. Περιορισμοί - Εισηγήσεις.....	116
Βιβλιογραφία	125
Παράρτημα	138

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος» του Ανοιχτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Επί ευκαιρίας της ολοκλήρωσης της παρούσας διατριβής και ως εκ τούτου της φοίτησής μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα και καθηγητή μου, Δρ. Αντώνη Ζορπά για τη σημαντική καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διατριβής. Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται και προς τον ακαδημαϊκό υπεύθυνο και επίσης καθηγητή μου, Δρ. Γιάννη Βογιατζάκη.

Πρόσθετα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για το χρόνο που αφιέρωσαν, την παροχή στοιχείων και πληροφοριών, όπως και με τη διατύπωση απόψεων τους πιο κάτω φορείς, υπηρεσίες και άτομα: κα. Ιωάννα Παναγιώτου - Επίτροπο Περιβάλλοντος, κ. Ξένιο Αγαθοκλέους – Λειτουργό Γραφείου Επιτρόπου Περιβάλλοντος, κα. Έλενα Ερωτοκρίτου – Τεχνικό Τμήματος Περιβάλλοντος, Δρ. Νίκο Ηλία – Λέκτορα Καθηγητή Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Λευκωσίας, κ. Νίκο Γεωργιάδη - Πρώην Διευθυντή Τμήματος Περιβάλλοντος και όλους που πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στην απάντηση των ερωτηματολογίων της έρευνας.

Τέλος, το ιδιαίτερό μου ευχαριστώ απευθύνεται στην οικογένειά μου για την ανεξάντλητη υπομονή και στήριξη που παρέχουν πάντα σε κάθε καινούργιο έναυσμά μου.

Περίληψη

Το δίκτυο Natura 2000 προσβλέπει στη διασφάλιση της ευρωπαϊκής βιοποικιλότητας μόνο που η αντιμετώπιση που τυγχάνει από την κοινωνία προξενεί προβληματισμό. Οι ολοένα αυξανόμενες αντιδράσεις των τελευταίων χρόνων σχετικών με την εγκαθίδρυση και διαχείριση του δικτύου στην Κύπρο δημιουργούν ερωτήματα κατά πόσον τελικά αυτό το δίκτυο αποτελεί μέρος της κοινωνίας, το αποδέχεται και δεν θεωρείται αντίπαλος της. Σε μια αναζήτηση επεξήγησης καταστάσεων, η απουσία εμπειριστατωμένων απαντήσεων ήταν αισθητή καθώς σήμερα δεν εντοπίζεται επάρκεια έρευνας σύνδεσης ή διερεύνησης της σχέσης τοπικής κοινωνίας και Natura 2000, δεδομένο που αποτέλεσε έναυσμα για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Το θέμα λοιπόν της διατριβής καταπιάνεται με το πολύπλοκο και πολυδιάστατο ζήτημα της αποδοχής (κοινωνικής) στον κυπριακό χώρο, εστιάζοντας αρχικά, σε μια περιοχή του Natura 2000, αυτής του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς. Σκοπός, η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από τις γνώσεις, αντιλήψεις, στάσεις, αντιδράσεις και χαρακτηριστικά του κοινωνικού συνόλου και ο προσδιορισμός των παραγόντων που συντείνουν στην αποδοχή ή μη ενός καθεστώσ Natura 2000. Για την επίτευξη των στόχων της έρευνας εκπονήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση και κρίθηκε πως το ερωτηματολόγιο είναι το καταλληλότερο μέσο συλλογής των αναγκαίων δεδομένων. Τα δεδομένα έτυχαν επεξεργασίας στο SPSS με την εφαρμογή στατιστικών τεστ και τεχνικών ενώ ανταλλάχθηκαν απόψεις με φορείς, υπηρεσίες και άτομα που ασχολούνται με περιβαλλοντικές και κοινωνικές πολιτικές και τα οποία ενίσχυσαν την ποιότητα της έρευνας.

Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η Κ.Α. του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο επηρεάζεται σημαντικά από ποικιλόμορφους παράγοντες, οι οποίοι αλληλεπιδραστικά και αλληλένδετα, ανεξάρτητα ή εξαρτημένα διαμορφώνουν την αποδοχή της τοπικής κοινωνίας προς το δίκτυο. Η άγνοια για την παρουσία του δικτύου, η απουσία γνώσης για την αξία-λειτουργία του, η ελλιπής ενημέρωση του κοινού από Αρμόδιους Φορείς, ο τρόπος εφαρμογής της πολιτικής σε αμφισβητούμενα πλαίσια διαφάνειας και εμπιστοσύνης, η απουσία ουσιώδους διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού είναι μόνο μερικά από τα αίτια και παράγοντες που εντόπισε η έρευνα. Βάσει των συμπερασμάτων, ως γενική αίσθηση, το θέμα της αποδοχής του δικτύου χρήζει και αξίζει περαιτέρω προσοχής καθώς τα ευρήματα της έρευνας δηλώνουν πως το δίκτυο απέχει ακόμη από το να θεωρείται ένα γνώριμο περιβαλλοντικό μέτρο, αρμονικά αποδεχτό και ενσωματωμένο στο φάσμα της τοπικής κοινωνίας της Κύπρου.

Summary

The Natura 2000 network of protected areas aims at protecting the most seriously threatened European species and habitats. However, since the network's primary implementation stages, serious problems have emerged.

This thesis tackles the complex and multidimensional issue of (social) acceptance in the local context, focusing initially on one Natura 2000 protected area in Cyprus, that of Fountoukodasos Pitsilias. The ever-increasing reactions and conflicts of recent years on issues relating to the establishment and management of the Natura 2000 network in different regions in Cyprus seem to cause concern whether ultimately this PA network is part of the society or at least coexists with it. In an attempt to explain the above, it became obvious that limited amount of research has been done to investigate the existing relationship between local community and Natura 2000 network. Lack of studies in this field in Cyprus have been the trigger for conducting research, indicating simultaneously the importance of this present research. The aim of this master thesis is to investigate the aspect of social acceptance of the Natura 2000 network in Cyprus as expressed and reflected through the knowledge, perceptions, attitudes, reactions and characteristics of the local community and to identify the factors that contribute to the acceptance or not of Natura 2000. A literature review was conducted while a questionnaire was used to collect data. As part of the methodology, statistical techniques and tests were used in SPSS software in order to analyse data. Moreover, an exchange of views with stakeholders and people involved in environmental policies and society have enhanced the quality of research.

The research's findings indicate that the *acceptance* of the Natura 2000 in Cyprus is significantly influenced by a diversity of factors which consequently shape the knowledge, attitude and perception of local community towards the network. Lack of knowledge about the value and functions of Natura 2000, inadequate information provided to the public, issues of transparency and trust in government, insufficient opportunities for consultation and participation are just some of the causes and factors which form the state of acceptance of Natura 2000 Fountoukodasous Pitsilias. Based on the conclusions, the network's acceptance needs and deserves further attention. Research findings indicate that the Natura 2000 network is still far from being a familiar environmental measure or well accepted by the local Cypriot community.

Πίνακες/ Διαγράμματα/ Χάρτες

Διάγραμμα 2.1: Σχέση οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον.....	19
Διάγραμμα 2.2: Σωρευτική αύξηση έκτασης ΠΠ ανά το παγκόσμιο, 1872-2009.....	23
Διάγραμμα 2.3: Σωρευτική αύξηση συνολικού αριθμού ΠΠ ανά το παγκόσμιο, 1872-2009.....	23
Διάγραμμα 4.1: Δημογραφικά: Επίπεδο εκπαίδευσης.....	83
Διάγραμμα 4.2: Σύγκριση της γνώσης για τις επιτρεπόμενες χρήσεις εντός ΠΠ και Natura..	90
Διάγραμμα 4.3: Άποψη για τον αποχαρακτηρισμό του Φουντουκοδάσους.....	93
Διάγραμμα 4.4: Λόγοι αποχαρακτηρισμού από συμμετέχοντες.....	94
Χάρτης 2.1: Βιογεωγραφικές περιοχές ΕΕ.....	27
Χάρτης 2.2: Βιογεωγραφική περιοχή Μεσογείου.....	31
Χάρτης 2.3: Περιοχές Προστασίας του Δικτύου Natura 2000 - Κύπρος.....	32
Χάρτης 3.1: Περιοχή έρευνας (Σαράντι-Λαγουδερά-Άλωνα).....	68
Χάρτης 3.2: Πέρασμα αποδημητικών πουλιών.....	69
Πίνακας 4.1: Δημογραφικά: Φύλο.....	82
Πίνακας 4.2: Δημογραφικά: Ηλικία.....	82
Πίνακας 4.3: Δημογραφικά: Τόπος Διαμονής.....	83
Πίνακας 4.4: Δημογραφικά: Κύρια Απασχόληση.....	84
Πίνακας 4.5: Δημογραφικά: Μηνιαίο Εισόδημα.....	84
Πίνακας 4.6: Νοιάζομαι για την προστασία του περιβάλλοντος.....	85
Πίνακας 4.7: Είμαι ενήμερος για περιβαλλοντικά θέματα.....	85
Πίνακας 4.8: Πηγή ενημέρωσης.....	85
Πίνακας 4.9: Γνωρίζω τι είναι οι προστατευόμενες περιοχές.....	86
Πίνακας 4.10: Προσφορά προστατευόμενων περιοχών.....	86
Πίνακας 4.11: Αναγνώριση δικτύου Natura 2000.....	87
Πίνακας 4.12: Πηγές Ενημέρωσης.....	87
Πίνακας 4.13: Σκοπός της διαμόρφωσης του Natura 2000.....	88
Πίνακας 4.14: Λόγοι μη αποδοχής μιας περιοχής Natura 2000.....	88
Πίνακας 4.15: Γνωρίζω τι επιτρέπεται εντός του δικτύου Natura.....	89
Πίνακας 4.16: Τι επιβάλλει η παρουσία του δικτύου Natura.....	89
Πίνακας 4.17: Γνωρίζω την περιοχή Natura Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς.....	90
Πίνακας 4.18: Λόγοι μη ικανοποίησης από την παρουσία του Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς.....	91
Πίνακας 4.19: Προϋποθέσεις για αύξηση του δικτύου Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς.....	92
Πίνακας 4.20: Αντιλήψεις για τη διαδικασία διαμόρφωσης του Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς.....	92
Πίνακας 4.21: Λόγοι δυσαρέσκειας για τη παρουσία του δικτύου των ιδιοκτητών γης.....	94
Πίνακας 4.22: Αντίληψη των ιδιοκτητών γης για τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Natura Φουντουκοδάσους.....	95
Πίνακας 4.23: t-TEST: αντίδραση ιδιοκτητών και μη στη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας σε Natura.....	96

Πίνακας 4.24: t-TEST: υποστήριξη του Natura Φουντουκοδάσους από ιδιοκτήτες και μη....	98
Πίνακας 4.25: t-TEST: αντίληψη ιδιοκτητών γης και μη για τη διαδικασία διαμόρφωσης του Natura Φουντουκοδάσους.....	98
Πίνακας 4.26: t-TEST: στάσεις ιδιοκτητών γης και μη για τον τρόπο διαμόρφωσης του Natura Φουντουκοδάσους.....	99
Πίνακας 4.27: t-TEST: απόψεις ιδιοκτητών γης και μη για επιβολή Natura και βούληση για συνεργασία.....	100
Πίνακας 4.28: Correlation: σχέση των μεταβλητών υποστήριξη δικτύου και ελευθερίας χρήσης της γης.....	101
Πίνακας 4.29: ONEWAY: ηλικία και βαθμός υποστήριξης του Φουντουκοδάσους.....	102
Πίνακας 4.30: ONEWAY: μόρφωση και βαθμός υποστήριξης του Φουντουκοδάσους.....	103
Πίνακας 4.31: Αναγνώριση δικτύου Natura 2000 και ιδιοκτησία.....	104

Λέξεις κλειδιά/ Συντομογραφίες

Λέξεις κλειδιά:

προστατευόμενη περιοχή/περιοχή προστασίας

δίκτυο Natura 2000

τοπική κοινωνία

αποδοχή

αντιδράσεις

διατήρηση-προστασία

στάση

αντίληψη

συμμετοχή

ενημέρωση

διαβούλευση

αιφόρος ανάπτυξη

Συντομογραφίες:

(ΕΕ) Ευρωπαϊκή Ένωση

(ΕΖΔ) Ειδικές Ζώνες Διατήρησης

(ΔΝ2000) Δίκτυο Natura 2000

(ΔιαΣχ) Διαχειριστικά Σχέδια

(Κ.Α.) Κοινωνική Αποδοχή

(ΠΠ) Προστατευόμενη Περιοχή/ Περιοχή Προστασίας

(ΖΕΠ) Ζώνες Ειδικής Προστασίας

Κεφάλαιο πρώτο

1. Εισαγωγή

1.1. Πραγματευόμενο θέμα

Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος λαμβάνει ολοένα και πιο επικίνδυνες διαστάσεις, οι οποίες, χαρακτηρίζονται συχνά ως μη αναστρέψιμες. Το γεγονός ότι η σύγχρονη κοινωνία επιζητά την επίτευξη μιας καλύτερης ποιότητας ζωής μέσω φρενήρων ρυθμών ανάπτυξης, δημιουργεί συνεχείς κοινωνικοοικονομικές ανάγκες, η εκπλήρωση των οποίων ασκεί δραματικές πιέσεις (Chape et al., 2008) στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους στους οποίους στηρίζεται η ίδια η ανθρώπινη επιβίωση. Το φυσικό περιβάλλον καλείται να αφομοιώνει συνεχώς τις δυσμενείς επιπτώσεις από τη ραγδαία αστικοποίηση περιοχών και την αλόγιστη κατανάλωση αγαθών (Ehrlich, Pringle, 2008). Είναι πλέον όμως εμφανές ότι η ικανότητα του να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις ολοένα και περιορίζεται, με αποτέλεσμα αυτό να απολλύει τις παραγωγικές του δραστηριότητες και οικολογικές ισορροπίες, εγκυμονώντας κινδύνους για την ποιότητα ζωής.

Για ποια όμως συνειδητοποίηση των κινδύνων μπορεί να αναφέρεται η ανθρωπότητα; Η συνειδητοποίηση ότι η κοινωνικοοικονομική ευημερία ενός τόπου και των ανθρώπων είναι άμεσα συνυφασμένη με την ποιότητα του περιβάλλοντος, ενεργοποίησε το παγκόσμιο ενδιαφέρον ως προς την εξεύρεση αποτελεσματικών δράσεων που θα επιλύουν οριστικά ή σε σημαντικό βαθμό το πρόβλημα υποβάθμισης της φύσης. Η ανεξέλικτη διάσταση περιβαλλοντικών ζητημάτων όπως η κλιματική αλλαγή (Ehrlich, Pringle, 2008) και η ρύπανση της ατμόσφαιρας οδηγούν συνεχώς στην αναζήτηση αποδοτικότερων πρακτικών καταστολής των δυσμενών επιπτώσεων.

Ένα από αυτά τα ζητήματα που καλείται η ανθρωπότητα να αντιμετωπίσει στην ολότητα της είναι η διαφύλαξη της βιοποικιλότητας (Bryan, 2012), η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του φυσικού περιβάλλοντος. Η προστασία της είναι από τα θέματα που απασχολούν χώρες διεθνώς, καθώς ανησυχητικές διαστάσεις προσλαμβάνουν τα φαινόμενα υποβάθμισης των ενδιαιτημάτων και οικοσυστημάτων, της απώλειας ειδών χλωρίδας και πανίδας και της διατάραξης φυσικών οικοτόπων (Jongman et al., 2004). Οι εντεινόμενες ανθρωπογενής δραστηριότητες (Hull et al., 2011) αποτελούν το μεγαλύτερο αίτιο απώλειας της

βιοποικιλότητας. Η κοινωνία πολλές φορές, θεληματικά και μη, παραβλέπει το γεγονός ότι οι συνθήκες επιβίωσης στηρίζονται στην ευρυθμία του φυσικού περιβάλλοντος. Μπορεί μεν σήμερα να επιτυγχάνονται καλύτερες συνθήκες διαβίωσης μέσω της αλλαγής των χρήσεων γης και της εκμετάλλευσης, αλλά συχνά δρουν αντίθετα προς τις αρχές της αειφορίας (Drexhage, Murphy, 2010).

Τις τελευταίες δεκαετίες διαπιστώθηκε ότι η μελλοντική παρουσία των γενεών διακυβεύεται άμεσα από τις παρούσες γενεές. Αν και στο παρελθόν έγιναν προσπάθειες διαφύλαξης της βιοποικιλότητας, η αποσπασματική αντιμετώπιση και θεώρηση κάθε τομέα του περιβάλλοντος χωρίς σύνδεση σε ένα ευρύτερο ολιστικό και αλληλένδετο πλέγμα προσέγγισης κρίθηκε ανεπαρκής για την ουσιαστική επίλυση της υποβάθμισης. Αυτό παρακίνησε της Διοικητική εξουσία διάφορων χώρων διεθνώς και ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) (Dimitrakopoulos et al., 2010), να προστρέξουν στην οργάνωση παγκόσμιων διασκέψεων και τη σύναψη συνθηκών (Chape et al., 2008) στρατηγικής αντιμετώπισης της καταπόνησης της βιοποικιλότητας. Από τα σημαντικότερα αναγνωρισμένα εργαλεία (Sims, 2010), ικανά να προστατεύσουν την εκτεθειμένη από τους αχαλίνωτους αναπτυξιακούς ρυθμούς βιοποικιλότητα, θεωρείται η εγκαθίδρυση περιοχών προστασίας (ΠΠ) (Evans, 2012). Οι μορφές με τις οποίες αναφέρονται οι ΠΠ είναι πολυάριθμες (Jenkins, Jorpa, 2009) αλλά ο σκοπός τους τείνει να είναι ο ίδιος. Ένα καθεστώς ΠΠ αποσκοπεί να διαφυλάξει την ακεραιότητα της βιοποικιλότητας που απαντάται είτε μέσω της ολοκληρωτικά απαγορευτικής ανθρωπογενούς δραστηριότητας είτε μέσω επιτρεπόμενων ήπιων μορφών ανάπτυξης στην παρουσία του ανθρώπου (Hull et al., 2011).

Η διεθνής κοινότητα έθεσε στόχους αύξησης του αριθμού των ΠΠ (Bertzky et al., 2012), τους οποίους συχνά αναθεωρεί και καλεί να επιτύχει σε καθορισμένα χρονικά περιθώρια. Η ΕΕ, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη αυτές τις δεσμεύσεις όσο και τους στόχους που έθεσε η ίδια για καλύτερη ποιότητα ζωής στο έδαφος της, εφάρμοσε μια δυναμική δράση νομοθεσιών και μέτρων διατήρησης του φυσικού της πλούτου. Το μεγαλύτερο εγχείρημα αποτελεί η εγκαθίδρυση του οικολογικού δικτύου περιοχών προστασίας Natura 2000 (Engelen et al., 2008). Κάθε κράτος μέλος, όπως η Κύπρος, δύναται να δημιουργήσει ένα δίκτυο ΠΠ στο έδαφος του, οι οποίες απαντώνται σε εθνικά δάση και άλλες περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος. Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ιδέας της αειφόρου ανάπτυξης, όπου κοινωνικοοικονομική ευημερία και οικολογική ισορροπία καλούνται να συνταυτιστούν τωρινά και μελλοντικά.

Το δίκτυο Natura 2000 (ΔΝ2000) ελκύει σημαντικό κομμάτι της έρευνας (Engelen et al., 2008; Bryan 2012; Tsiafouli, 2013) μιας και η εγκαθίδρυση και μετέπειτα διαχείριση του συνιστά σύνθετο εγχείρημα που δεν προϋποθέτει απλά τη χωροθέτηση ΠΠ αλλά και την εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στις πιο πάνω διαδικασίες. Η εφαρμογή του επιτυγχάνεται με βραδύτερους ρυθμούς από ότι αναμενόταν (Dimitrakopoulos et al., 2010). Ο πρώτιστος σκοπός του δικτύου Natura 2000 είναι η διασφάλιση των χώρων, η εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης επιβίωσης των πολυτιμότερων ειδών άγριας χλωρίδας και πανίδας και φυσικών οικοτόπων (ΕΕ, 2009a) της Ευρώπης μέσα από ένα συνεκτικό (Opermanis et al., 2013) δίκτυο ΠΠ (Beunen, 2006). Η επίτευξη του σκοπού κάθε άλλο όμως μπορεί να θεωρηθεί εύκολη υπόθεση καθώς πολυάριθμοι παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη ξεκινώντας από τις ανάγκες προστασίας των ειδών και οικοτόπων με το δυσκολότερο να φαντάζει η θεμελίωση αρμονικής συνύπαρξης φύσης-ανθρώπου. Παρόλο που η παρουσία και ο μη αυστηρά αποκλεισμός ανθρωπογενών δραστηριοτήτων (ΕΕ, 2009a) θεωρείται καινοτόμα πολιτική που απορρέει από το νομοθετικό πλαίσιο του ΔΝ2000, δημιουργεί αρκετά προβλήματα σε όλα τα στάδια εφαρμογής του. Παρά τα οφέλη που κατά καιρούς αναγνωρίζονται (Leroux et al., 2010), ποτέ δεν ήταν εύκολη η αποδοχή και η ένταξη των ΠΠ στο ευρύτερο περιβάλλον από την τοπική κοινωνία. Αντιδράσεις, συγκρούσεις και εφαρμογή αντίστροφων πρακτικών έναντι των επιδιώξεων και στόχων των περιοχών είναι μόνο μερικά φαινόμενα που θεωρούνται απόρροια πολλών και σύνθετων δεδομένων. Τακτικά, αυτό το κομμάτι της προστασίας του περιβάλλοντος δεν στέφεται με επιτυχία.

Σύμφωνα με μελέτες, οι ΠΠ είναι πιθανό να επιτύχουν μόνο εάν η τοπική κοινωνία εμπλακεί άμεσα στην επιλογή, την εγκατάσταση και τη διαχείρισή τους (Sirivongs, Tsuchiya, 2012). Η δημόσια στήριξη ως αποτέλεσμα της αποδοχής μιας ΠΠ από την τοπική κοινωνία αποτελεί και το κλειδί προς την επίτευξη των στόχων της διατήρησης (Booth et al., 2009). Η φρασεολογία της κοινωνικής αποδοχής, δηλαδή της αποδοχής ενός αντικειμένου από την κοινωνία, όπως αυτή ερμηνεύεται κάτω από διαφορετικούς τίτλους σε συνέργεια με τη μελέτη των μηχανισμών παραδοχής της, συγκεντρώνει το ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια (Yuan et al., 2011; Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011; Dimitrakopoulos et al., 2010). Εάν δεν γίνει αποδεκτή η παρουσία και ως αποτέλεσμα η ενσωμάτωση των ΠΠ από την κοινωνία και κυρίως την τοπική, τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για επιτυχία της πολιτικής καθώς πάντοτε οι στόχοι θα πισωδρομούν μπροστά στις πιέσεις. Έναυσμα διαφόρων ερευνών αποτελεί ο προβληματισμός ότι το ΔΝ2000 επιδέχεται την εναντίωση και άρνηση της τοπικής κοινωνίας και των άμεσα ενδιαφερόμενων για το χαρακτηρισμό προστατευόμενων περιοχών στην περιοχή τους

(Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Αριθμός μελετών αποδεικνύει ότι η αποδοχή και ως εκ τούτου αποτελεσματικότητα των ΠΠ είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κατανόηση της γνώσης, των στάσεων, αντιλήψεων, αντιδράσεων, γνώμων, συμπεριφορών του πληθυσμού (Jones et al., 2012; Allendorf, 2007) και ιδιαίτερα του άμεσα επηρεαζόμενου τοπικού και των παραγόντων σχετικών με την αποδοχή.

Η διερεύνηση της κοινωνικής πτυχής από επιστήμονες και φορείς περιβαλλοντικής πολιτικής (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012) συντείνει στην διαλεύκανση της πηγής των προβλημάτων που σχετίζονται με τις ΠΠ και στην ευκολότερη διαχείριση ή και αποφυγή των συγκρούσεων εντός τους.

Έτσι λοιπόν το θέμα με το οποίο καταπιάνεται η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή δεν είναι άλλο από το πολύπλοκο και πολυδιάστατο ζήτημα της αποδοχής (κοινωνική) στον κυπριακό χώρο, εστιάζοντας σε πρώτο στάδιο, σε μια ΠΠ του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο αυτής του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς. Το πραγματευόμενο θέμα περιστρέφεται γύρω από το πλαίσιο κοινωνία - περιβάλλον για τη διερεύνηση φαινομένων που σχετίζονται με τη γνώση, την αντίληψη, τη στάση και παραγόντων που αλληλοεπιδρούν με τέτοιο τρόπο που διαμορφώνουν την αποδοχή και τη σχέση ανθρώπου – ΔΝ2000.

1.2. Ιδέα, αναγκαιότητα και σκοποί/στόχοι έρευνας

Παρόλο το πρόσφατο ερευνητικό ενδιαφέρον που παρατηρείται γύρω από το πολυδιάστατο θέμα της κοινωνικής αποδοχής (Κ.Α.) και των συναφών της πυλώνων σε διάφορους τομείς του περιβάλλοντος και της προστασίας, στην Κύπρο λίγα είναι γνωστά για τα πλαίσια αποδοχής των ΠΠ και ιδιαίτερα του ΔΝ2000 από την κοινωνία και δη τοπική του νησιού.

Πρωταρχική αφορμή για αυτή τη διατριβή αποτέλεσε η βιωματική εμπειρία που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια μέσω της επαγγελματικής απασχόλησης μου με τις ΠΠ και τη διαπίστωση της προβληματικής σχέσης του κυπριακού ΔΝ2000 με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Πολλοί μπορεί να θεωρήσουν ότι η ενσωμάτωση της κοινωνικής πολιτικής όπως αυτή προκύπτει από τις νομοθετικές δεσμεύεις προς την ΕΕ είναι επαρκής για να εννοηθεί και η ταυτόχρονη αποδοχή ενός αντικειμένου από την κοινωνία. Παρόλα αυτά, οι ολοένα αυξανόμενες αντιδράσεις, προστριβές και συγκρούσεις των τελευταίων χρόνων σε ζητήματα σχετικά με την εγκαθίδρυση, παρουσία και διαχείριση του ΔΝ2000 στην Κύπρο φαίνεται να

δημιουργούν προβληματισμό κατά πόσον τελικά αυτό το δίκτυο ΠΠ αποτελεί μέρος της κοινωνίας, συνυπάρχει με αυτή και δεν θεωρείται αντίπαλος της. Σε μια αναζήτηση επεξήγησης καταστάσεων, η απουσία εμπειριστατωμένων απαντήσεων ήταν αισθητή καθώς δυστυχώς σήμερα δεν εντοπίζεται επάρκεια έρευνας σύνδεσης ή διερεύνησης της σχέσης της τοπικής κοινωνίας και του Natura 2000. Η έλλειψη μελετών στο συγκεκριμένο πεδίο αποτέλεσαν έναυσμα για τη διεξαγωγή της έρευνας.

Δεν μπορεί να γίνεται αναφορά για σωστή ή επιτυχή πολιτική του ΔΝ2000 εάν πρώτα δεν έχει ερευνηθεί ολιστικά η μέχρι πρότινος εφαρμογή του. Δηλαδή, όχι μόνο της περιβαλλοντικής πτυχής αλλά και κοινωνικής όπως αυτή προκύπτει από τη διερεύνηση της σχέσης πολιτών και δικτύου, την καταγραφή κατά καιρών αντιδράσεων και στάσεων πολιτών έναντι αυτού, την αποτύπωση της υφιστάμενης σχέσης-κατάστασης τοπικής κοινωνίας-δικτύου που επικρατεί και της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των πιο πάνω. Ο παράγοντας αποδοχή εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας πρέπει να θεωρηθεί μέγας συντελεστής καθορισμού της επιτυχία ή αποτυχίας του Natura 2000. Η εφαρμογή του δικτύου στο ευρωπαϊκό έδαφος, του οποίου η Κύπρος αποτελεί μέρος, επιτυγχάνεται με βραδύτερους ρυθμούς από ότι αναμενόταν (Dimitrakopouls et al., 2010). Αυτό ανάγει τη σημαντικότητα διερεύνησης και ανάλυσης του συγκεκριμένου πεδίου έρευνας. Αυτή η διαδικαστική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, η αποσπασματική θεώρηση των κοινωνικών ζητημάτων και οι μελλοντικές προκλήσεις, αποτέλεσαν πρόσθετη αφορμή για τον προβληματισμό, έρευνα και διερεύνηση του πλαισίου της πολιτικής του ΔΝ2000.

Βάσει των υφιστάμενων δεδομένων, η χρησιμότητα και αναγκαιότητα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι δεδομένη. Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο όπως αυτή εκφράζεται και αποτυπώνεται μέσα από τη γνώση, τις αντιλήψεις, στάσεις, αντιδράσεις και χαρακτηριστικά του κοινωνικού συνόλου και ο προσδιορισμός των παραγόντων που συντείνουν στην αποδοχή ή μη ενός καθεστώσ προστατευόμενης περιοχής Natura 2000.

Πιθανόν η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή να θεωρηθεί από τις πρωταρχικές εκθέσεις έρευνας στο συγκεκριμένο πεδίο στην Κύπρο. Τα αποτελέσματα της θα επιτρέψουν την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης που επικρατεί σήμερα στην Κύπρο, αρχικά σε ένα κομμάτι του δικτύου και της εικόνας που επιδείχνουν οι πολίτες προς το ΔΝ2000. Κρίθηκε ότι πριν από τη γενίκευση, σύγκριση και διαμόρφωση μιας εικόνας της αποδοχής του ΔΝ2000 οποιονδήποτε

αποτελεσμάτων θα πρέπει να προϋπάρξει η ξεχωριστή διερεύνηση κάθε περίπτωσης ΠΠ του ΔΝ2000 στην Κύπρο ώστε να διαμορφωθεί ένα υπόβαθρο έρευνας με αποτελέσματα ικανά προς σύγκριση.

Μέσα από την έρευνα αναμένεται να αναδειχθούν σημαντικά ευρήματα σχετικά με την αντίληψη (perception) που έχει η τοπική κοινωνία έναντι του δικτύου Natura 2000, τη στάση (attitude) που επιδεικνύει (θετική ή αρνητική) έναντι σε αυτές της περιοχές προστασίας, τη γνώση που κατέχει, κατά πόσον είναι αποδεχτές (accepted) και τέλος τους λόγους/παράγοντες αποδοχής και μη μιας ΠΠ. Η διερεύνηση των πιο πάνω θα επιφέρει πρόσθετα αποτελέσματα σχετικά με άλλους τομείς που περιτελιχίζουν την περιβαλλοντική προστασία και Κ.Α. όπως τα επίπεδα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ενεργούς συμμετοχής των πολιτών. Η παρουσίαση των πραγματικών δεδομένων και συνθηκών που επικρατούν θα επιτρέψει να διαφανούν τυχόν αδυναμίες και κενά στην μέχρι σήμερα εφαρμοζόμενη πολιτική π.χ. κατά πόσον οι υφιστάμενες κυβερνητικές δράσεις σε σχέση με όλα τα στάδια του προγράμματος ΔΝ2000 πρέπει να τύχουν αναβάθμισης, διαφοροποίησης και εξέλιξης. Στο σύνολο, θα επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις στον τρόπο εφαρμογής της πολιτικής του δικτύου.

Το ΔΝ2000 αποτελεί πρόκληση του κράτους τωρινά και μελλοντικά. Μέχρι σήμερα οι ΠΠ του δικτύου έχουν επικαλύψει σημαντική έκταση του κυπριακού εδάφους. Τόσο ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και διαχείριση του όσο και πιθανή επέκτασή του, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές υποχρεώσεις, δεν αφήνουν περιθώρια αδράνειας και αδιαφορίας για ουσιαστική και όχι νοητά αποδεχτή παρουσία ανάμεσα στην τοπική κοινωνία. Η αποδοχή οδηγεί στην αναγνώριση της αξίας, προστασίας και απρόσκοπτης διαφύλαξη της βιοποικιλότητας.

1.3. Δομή μεταπτυχιακής διατριβής

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή δομείται σε πέντε κεφάλαια.

Στο πρώτο, εισαγωγικό, κεφάλαιο συστήνεται το πραγματευόμενο θέμα της μεταπτυχιακής διατριβής και τι αποσκοπεί να διερευνήσει ενώ αναλύεται η ιδέα στην οποία στηρίζεται η εκπόνηση της. Στο πλαίσιο αυτό διατυπώνονται αδρομερή οι στόχοι και οι σκοποί στους οποίους προσβλέπει η ολοκλήρωση της διατριβής ενώ σε συνέργια τεκμηριώνεται η

αναγκαιότητα διεξαγωγής της συγκεκριμένης έρευνας. Τέλος, παρουσιάζεται η δομή της διατριβής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθεται εκτενώς το θεωρητικό υπόβαθρο που διέπει το θεσμό των περιοχών προστασίας και το κοινωνικό πλαίσιο που τις αφορά. Στο κεφάλαιο αυτό τοποθετούνται εννοιολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις γύρω από το πεδίο της μελέτης. Αναλυτικότερα, παρουσιάζονται οι συνιστώσες που περιβάλλουν τις ΠΠ ώστε να γίνει πιο αντιληπτή η λειτουργία τους και ανασκοπούνται οι κύριες παράμετροί που τις συνθέτουν και προσδιορίζουν αξιολογες ως παρουσία. Στο ίδιο κεφάλαιο αποτυπώνεται το καθεστώς και ισχύον θεσμικό πλαίσιο του ΔΝ2000. Κύριο στοιχείο του κεφαλαίου αποτελεί η ανάλυση της κοινωνικής πτυχής που σχετίζεται με την παρουσία των ΠΠ και του ΔΝ2000. Δηλαδή, τη διερεύνηση της σχέσης τοπικής κοινωνίας - ΠΠ, τη διασαφήνιση του ορισμού της κοινωνικής αποδοχής και την ιστορική εξέλιξη αυτής ώστε σήμερα να γίνεται αναφορά στην αποδοχή των μέτρων διατήρησης. Τέλος, το κεφάλαιο κλείνει με την παράθεση παραδειγμάτων και περιπτώσιολογικών μελετών.

Το τρίτο κεφάλαιο καλύπτει τη μεθοδολογία της έρευνας, διατυπώνοντας αρχικά τους σκοπούς και στόχους αυτής. Τη διατύπωση ακολουθεί η παράθεση των ερευνητικών ερωτημάτων, η ανάπτυξη του σχεδιασμού-διαδικασίας της έρευνας και των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν. Σε αυτό το πλαίσιο, ορίζεται η μέθοδος συλλογής των αναγκαίων πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων ενώ γίνεται αναφορά στους συμμετέχοντες, στην εγκυρότητα της διεκπεραίωσης και σε ηθικά διλήμματα και περιορισμούς που προκύπτουν κατά τη διερεύνηση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο ακολουθεί παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας και στο πέμπτο και τελικό κεφάλαιο, συνοψίζονται και συζητούνται τα κυριότερα ευρήματα που ανέκυψαν και ολοκληρώνει με τη διατύπωση περιορισμών, συμπερασμάτων και εισηγήσεων.

2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση

2.1. Εισαγωγή

Το θέμα της παρούσας διατριβής δεν θα μπορούσε να συγκαταλεχτεί σε ένα και μόνο επιστημονικό τομέα έρευνας όπως αυτού του περιβάλλοντος και οικολογίας. Η διατριβή κινείται σε ένα πλαίσιο που καταπιάνεται με τις δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος, με επίκεντρο κυρίως την ευρωπαϊκή πολιτική, το ίδιο το περιβάλλον και τις ευκαιρίες που παρέχει, τη μελέτη κοινωνικών χαρακτηριστικών της ανθρώπινης κοινωνίας έναντι αυτών και την εξεύρεση/διαμόρφωση εισηγήσεων ως απόρροια συμπερασμάτων αυτής. Αυτά τα δεδομένα ορίζουν το χαρακτήρα της έρευνας ως διεπιστημονικό.

Με απώτερο στόχο τη βέλτιστη απόδοση απάντησης σε αυτό που διερευνά και καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου της διατριβής, παρατίθεται εκτενώς το θεωρητικό πλαίσιο, διατυπώνονται κεντρικές έννοιες και αναγκαίες διασαφηνίσεις σε αλληλουχία με την ιστορική αναδρομή και την ανασκόπηση της πτυχής της κοινωνικής αποδοχής και η παρουσίαση παραδειγμάτων έρευνας. Πρόσθετα, παρουσιάζονται συνοπτικά σημαντικοί εννοιολογικοί ορισμοί που συχνά χρησιμοποιούνται στο θεωρητικό υπόβαθρο της οικολογίας προκειμένου να γίνει πιο κατανοητό το υπόβαθρο διαχείρισης, προστασίας και ανάπτυξης των ΠΠ.

2.2. Αξία, λειτουργία & αιεφόρος ανάπτυξη των περιοχών προστασίας: δίκτυο «Natura 2000»

2.2.1. Οικοσύστημα και περιβάλλον: συνιστώσες και προστασία

Το οικοσύστημα αποτελεί ένα πολυδιάστατο σύστημα (Nienhuis, 2009), συγκροτούμενο από μια σειρά σύνθετων αλλά ιεραρχημένων δομών που φτάνουν να επιτελούν λειτουργίες και να επιδέχονται καταστάσεις στο φυσικό περιβάλλον τους (Camp, Daugherty, 2004). Η απλοποίηση του αποτέλεσε ανάγκη για τους επιστήμονες στις απαρχές του προηγούμενου αιώνα (Αριανούτσου, 1999) ώστε καταστεί πιο εύκολη η κατανόηση του. Παρότι πολυάριθμες,

μέσα από την καθιέρωση υπόστασης των συνιστωσών του οικοσυστήματος (Jones, Jones, 2001), απλοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό η συνθετότητα που διέπει τις σχέσεις και λειτουργίες των συστημάτων και οργανισμών. Αυτό συντέλεσε στη συγκεκριμενοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και επίτευξη των σκοπών που επιδιώκουν την αειφόρο προστασία του αποκαλούμενου φυσικού περιβάλλοντος. Οι ΠΠ αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος, έννοια με την οποία αυτόματα προκύπτουν συνήθως αναφορές καθιστώντας τόσο το καθεστώς, το πλαίσιο όσο και τις δομές που τις απαρτίζουν πιο κατανοητές:

- Αειφόρος Ανάπτυξη

Στα πλαίσια της αντιμετώπισης των εντεινόμενων κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, ως αποτέλεσμα των ταχέων ρυθμών ανάπτυξης της περιόδου 1960-1990 (Καρβούνης, Γεωργακέλλος, 2003), η παγκόσμια κοινότητα αντέδρασε αποφασίζοντας πως δράσεις ανάπτυξης που σχετίζονται με ανθρωπογενής δραστηριότητες και το περιβάλλον θα πρέπει να είναι αειφόρες. Τι σημαίνει όμως αειφόρες; Ο ορισμός της αειφόρας ανάπτυξης διατυπώνεται για πρώτη φορά το 1987 από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Επιτροπή Brundtland) (Drexhage, Murphy, 2010) ως η «ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Αυτή η καθοδηγητική αρχή αποτέλεσε έκτοτε το επίκεντρο κάθε αναπτυξιακής πολιτικής, κινούμενη σε τρεις αλληλένδετες διαστάσεις που διασφαλίζουν την οικονομική ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και λαμβάνουν υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος (Lozano, 2008).

Διάγραμμα 2.1: Σχέση οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον

Πηγή: (Lozano, 2008)

- Βιοποικιλότητα

Η βιοποικιλότητα αφορά το σύνολο των ζώντων οργανισμών, των ειδών και οικοσυστημάτων (CBD, 2014) μιας περιοχής, τους μικροοργανισμούς και τα ενδιαιτήματα τους (Alexander, 2008).

- Είδη/Απειλούμενα είδη

Τα είδη αποτελούν μια ομάδα οργανισμών που σε φυσικές συνθήκες αναπαράγονται με επιτυχία αναμεταξύ τους (Jones, Jones, 2001). Η διατάραξη των συνθηκών διαβίωσης τους τα καθιστά απειλούμενα.

- Οικότοπος/ενδιαίτημα

Το ενδιαίτημα θεωρείται μια γεωγραφική θέση στην οποία διαβιούν και αναπαράγονται είδη (Jones, Jones, 2001) και πληθυσμοί με ομοιογενή χαρακτηριστικά. Πολλές φορές θεωρούνται ασυνεχή (Αριανούτσου, 1999), δηλαδή βρίσκονται σε διαφορετικές τοποθεσίες με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα ενδιαιτήματα μεταναστευτικών πουλιών.

- Διατήρηση /διαχείριση

Η διατήρηση εννοεί ένα σύνολο πρακτικών και ενεργειών (Jones, Jones, 2001) και μέτρων (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) οι οποίες προσβλέπουν στην απρόσκοπτη λειτουργία και προστασία της βιοποικιλότητας.

2.2.2. Προστατευόμενες περιοχές

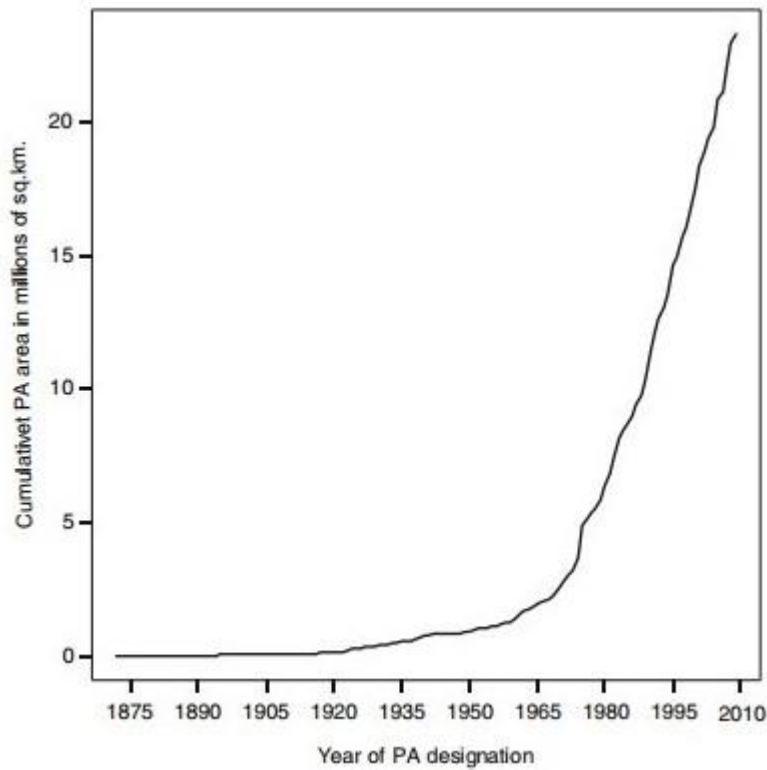
Η συνήθης αναφορά στον ορισμό «προστατευόμενες περιοχές» παραπέμπει σε τοποθεσίες που, λόγω των περιβαλλοντικών ή πολιτιστικών τους ιδιαιτεροτήτων, είτε λαμβάνουν είτε χρήζουν ειδικής διαχείρισης με σκοπό την αδιάκοπη προστασία τους (Τσιτσώνη, Μπατάλα, 2006). Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης (IUCN), ως ΠΠ εννοείται «μια χερσαία ή/και θαλάσσια έκταση, αφιερωμένη στη μακροπρόθεσμη προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας, των φυσικών πόρων και πολιτιστικών αξιών, της οποίας η διαχείριση πραγματοποιείται μέσω θεσμικών ή άλλων αποτελεσματικών μέσων» (Jones et al., 2012). Η ουσιαστική απαρχή της γένεσης και εγκαθίδρυσης ΠΠ σε παγκόσμια κλίμακα τοποθετείται κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα (Chape et al., 2008), με πέραν του 80% των ΠΠ (Walters–Jones, Čivić, 2013) που απαντώνται σήμερα στον πλανήτη να διαμορφώνεται έπειτα της δεκαετία του 1960. Η απάλειψη της άγνοιας σχετικά με την όντως παρουσία

αλληλεπιδραστικής σχέσης αναμεταξύ περιβάλλοντος-ανάπτυξης-ανθρώπου (Pelsler et al., 2013) όσο και η αναγνώριση των συνεπακόλουθων αρνητικών επιπτώσεων (Chape et al., 2008) στο φυσικό περιβάλλον στα πλαίσια της ανεξέλεγκτης ανάκτησης αγαθών, οδήγησε στη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας λήψης διαφόρων προληπτικών και διορθωτικών μέτρων (Contreras-Méndez et al., 2008) αναχαίτισης της παγκόσμιας περιβαλλοντικής υποβάθμισης όπως η απώλεια της βιοποικιλότητας. Σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας απειλούνταν με εξαφάνιση ενώ πολλά ενδιαιτήματα και οικοτόποι εξαφανίζονταν (Evans, 2012).

Ως μέθοδος αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων κρίθηκε η διαφύλαξη και η διατήρηση των απειλούμενων στοιχείων, με την αποτελεσματικότερη (García-Frapolliet et al., 2009; Jenkins, Joppa, 2009) να διαφαίνεται μέσω της δημιουργίας ΠΠ (Evans, 2012). Η αποτελεσματικότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι μέσω του καθεστώτος μιας ΠΠ είναι εφικτός ο περιορισμός ή ο έλεγχος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Hull et al., 2011), πλέον κάτω από επιτρεπόμενα όρια και νομοθετικά πλαίσια. Στην κατεύθυνση ότι το περιβάλλον δεν γνωρίζει σύνορα και πως οι ρεαλιστικότερες λύσεις στα ιδιόμορφα ζητήματα προκύπτουν μέσα από διασυνοριακή συνεργασία, η διεθνής κοινότητα προχώρησε με τη σύνθεση διεθνών διασκέψεων και συμβάσεων προστασίας της φύσης (Chape et al., 2008). Τα σημαντικότερα ορόσημα που συνέβαλαν στην ανάληψη δράσεων και ανακήρυξης περιοχών ως προστατευόμενων (Dimitrakopoulos et al., 2010; Walters-Jones, Čivić, 2013) θεωρούνται η Σύμβαση Ramsar (1971) για τη διατήρηση Υγροβιότοπων Διεθνούς Σημασίας, η Σύμβαση της Βέρνης (1979) για τη διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων της Ευρώπης, η Σύμβαση της Βόννης (1979) για τη διατήρηση αποδημητικών πουλιών σε διεθνή κλίμακα και η Σύνοδος του Ρίο (1992) κατά την οποία υπογράφηκε η Παγκόσμια Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (Chape et al., 2008). Η Διεθνής Σύνοδος του Ρίο αποτελεί μια από τις σημαντικότερες συνόδους για το περιβάλλον και την ανάπτυξη καθώς η παγκόσμια κοινότητα κατάρτησε σε μια δεσμευτική (CBD, 2006) σύμβαση στρατηγικής συνεργασίας και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων στα πλαίσια της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης. Το κείμενο της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα αναφέρεται ξεκάθαρα στις ΠΠ (Gaston et al., 2008), δεικνύοντας στα κράτη διεθνώς την αναγκαιότητα καθιέρωσης ενός συστήματος ΠΠ όπου ειδικά μέτρα θα λαμβάνονται με σκοπό τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (Marcer et al., 2010).

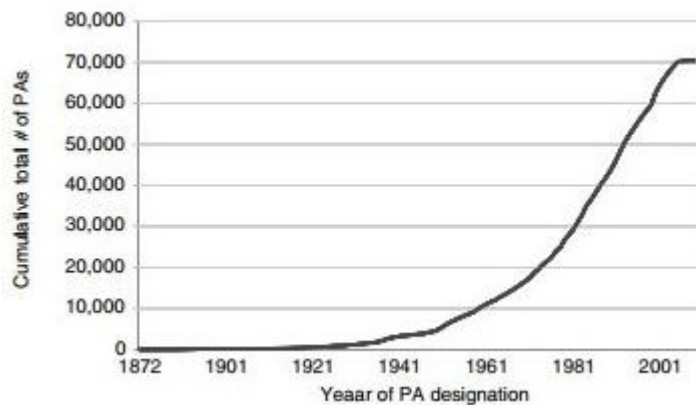
Πέραν των παγκόσμιων και ευρωπαϊκών συμβάσεων και τη νομοθετική ρύθμιση της προστασίας της βιοποικιλότητας, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση για σκοπούς διαχείρισης των

ΠΠ, αποτέλεσε ισχυρότατο κίνητρο για τα κράτη διεθνώς ώστε να αυξάνουν τον αριθμό και έκταση τους. Παράδειγμα αποτελούν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής όπου έπειτα χρηματοδότησης 3,26 δις. δολαρίων (Treves-Naughton et al., 2005) που έλαβαν από την Αμερικανική Κυβέρνηση στα τέλη του 1980, τριπλασίασαν τόσο τον αριθμό όσο και την έκταση των ΠΠ εντός των ορίων τους μέχρι το 2005. Σήμερα, ο αριθμός και η έκταση των ΠΠ παγκοσμίως συνεχίζει να αναπτύσσεται εκθετικά (Walters-Jones, Čivić, 2013), ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, βάσει των στοιχείων των Naughton-Treves et al. (2005), μέχρι το 2005 ο αριθμός των ΠΠ κάλυπτε το 11,5% της χερσαίας επιφάνειας του πλανήτη ή 17,1 εκατ. km² ενώ μέχρι το 2010 το ποσοστό ανήλθε στο 12,9% (Leroux et al., 2010). Οι κοινοί στόχοι διεθνώς σύμφωνα με τη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2011-2020, προσβλέπουν ότι έως το 2020, 10% των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών και 17% του εδάφους παγκοσμίως θα χαρακτηρίζονται ως ΠΠ (Bertzky et al., 2012). Μερικοί ερευνητές όπως οι McDonald και Boucher (2011) υποστηρίζουν μέσω μελλοντικών κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών σεναρίων ότι μέχρι και το 2030, η παγκόσμια προστασία της γης θα φτάσει και το 29%. Οι Zimmerer et al. (2004) δείχνουν μέσα από στατιστικές και εργαλεία έρευνας την αλλαγή που προέκυψε στο ποσοστό κάλυψης των ΠΠ παγκοσμίως αναμεταξύ του 1985-1997. Το 1985 αυτό το ποσοστό ανερχόταν στο μόλις 3,48% ενώ μέχρι το 1997 έφτασε σχεδόν το 9%, εκτιμώντας μια ανάπτυξη του ~ 0,45% ετησίως (Jenkins, Jorpa, 2009). Αν αναλογιστεί κανείς το ποσοστό της επιφάνειας γης που περιήλθε υπό κάποιας μορφής καθεστώς προστασίας τις τελευταίες δεκαετίες εν συγκρίσει με το λιγότερο από 0,5% του 1950 (McDonald et al., 2009), οι πιο πάνω επιδιώξεις δεικνύουν την εμπιστοσύνη που επιδείχνει η διεθνής κοινότητα προς τις ΠΠ ως ικανά και σημαντικά εργαλεία (Sims, 2010) υψηλής επίτευξης των στόχων διαφύλαξης. Σημαντικό επίσης, είναι ότι πέρα από την αύξηση που παρατηρείται στον αριθμό των ΠΠ, παρατηρείται και αύξηση των επιπέδων διασυνοριακής συνεργασίας (Chape et al., 2008) αναμεταξύ διαφόρων κρατών με απώτερο σκοπό την καλύτερη διαχείριση και ανάπτυξη των ΠΠ.

Διάγραμμα 2.2: Σωρευτική αύξηση έκτασης ΠΠ ανά το παγκόσμιο, 1872-2009

Πηγή: (Holland, 2012)

Διάγραμμα 2.3: Σωρευτική αύξηση συνολικού αριθμού ΠΠ ανά το παγκόσμιο, 1872-2009

Πηγή: (Holland, 2012)

Πρωταρχικά, οι ΠΠ συνδέθηκαν με την ικανοποίηση των αναγκών της κοινωνίας για αναψυχή. Η ανάγκη για άμβλυση του αστικοποιημένου περιβάλλοντος οδήγησε στην εξασφάλιση χώρων πρασίνου εντός των αστικών κέντρων ενώ η μακρόχρονη διατήρηση του χόμπι κυνηγιού (Holland, 2012) της ελίτ κοινωνίας απαιτούσε τη διατήρηση χώρων υψηλής καλλονής με πλούσια βιοποικιλότητα (Chape et al., 2008). Οι τελευταίες δεκαετίες ωστόσο

επέφεραν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο αντίληψης ενός καθεστώτος προστασίας. Πλέον, ο λόγος της εγκαθίδρυσης ΠΠI απαρτίζει και τους στόχους της παρουσίας τους. Αυτές, αποτελούν τη λύση και ίσως το «αντίδοιο» στη «μάχη» αναμεταξύ της συνύπαρξης ανθρώπου-φύσης και της ραγδαίας απώλειας της βιοποικιλότητας και φυσικών δραστηριοτήτων, ουσιωδών για την ανθρώπινη ύπαρξη (Contreras-Méndez et al., 2008). Σύμφωνα με το πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), οι ΠΠI θεωρούνται θεμελιώδη στοιχεία (Wallner et al., 2007) της στρατηγικής διατήρησης της φύσης (CBD, 2008). Αναμφισβήτητα αποτελούν ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο (Suckall, 2009; Tuvi, 2011) επίτευξης των στόχων διατήρησης, του οποίου η αποτελεσματικότητα επιτρέπει να διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην υποστήριξη των τοπικών, εθνικών και διεθνών πολιτικών για τη βιοποικιλότητα (WCPA&IUCN, 1998). Το ποσοστό καλυπτικής επιφάνειας των ΠΠI είναι αποδεκτά αναγνωρισμένο ότι δρα ως δείκτης παροχής στοιχείων μέτρησης της διατήρησης της βιοποικιλότητας (Marcer et al., 2010). Η σημαντικότητα τους ενισχύεται από την ένταξη τους σε ξεχωριστή κατηγορία χρήσεων γης και ζωνών (Naughton-Treves et al 2005; Hull et al., 2011), η οποία υπόκειται σε ειδική διαχείριση κάτω από τις πρόνοιες νομοθεσιών, πολεοδομικών σχεδίων ανάπτυξης ή διαχειριστικών σχεδίων (Rydin, 2003) κάθε χώρας.

Όσο για το ποιες θεωρούνται ΠΠI, απαντώνται σε πολυάριθμες μορφές κάτω από διαφορετικούς τίτλους (Jenkins, Jorpa, 2009) που όμως έχουν ευρέως χαρακτηριστεί ως οριοθετημένες περιοχές με ειδικούς περιορισμούς στις ανθρώπινες δραστηριότητες (Jenkins, Jorpa, 2009). Εναπόκειται στην κάθε χώρα να σχεδιάσει και εφαρμόσει ένα σύστημα ταξινόμησης ΠΠI (Τσιτσώνη, Μπατάλα, 2006) ανάλογα με τη σημαντικότητα, τις απαιτήσεις διατήρησης, τα χαρακτηριστικά και αξία των φυσικών πόρων, οικοσυστημάτων και ειδών που απαντώνται στις χερσαίες και υδάτινες επιφάνειες εκάστοτε. Συχνές κατηγοριοποιήσεις ΠΠI (Dudley, 2008) αποτελούν τα εθνικά πάρκα, τα δάση, οι ακτές και οι περιοχές Natura 2000 (Leroux et al., 2010).

Παρόλο που πρώτιστος σκοπός των ΠΠI αποτελεί η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η παρουσία τους δεν περιορίζεται μονωμένα σε αυτό. Η σημαντικότητα τους εκτείνεται στη συνεισφορά τους ως τόποι κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και άμβλυνσης της φτώχειας (Pelser et al., 2013). Σύμφωνα με τους στόχους της Βιοποικιλότητας του Aichi, αναμένεται να συνεισφέρουν κοινωνικά και οικονομικά κέρδη μελλοντικά (Walters – Jones, Čivić, 2013). Μέσα από αυτές προκύπτουν ευκαιρίες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού (Mackenzie, 2012), αγροτικής ανάπτυξης (Ezebilo, Mattsson, 2010), δημιουργίας εισοδήματος και εργασίας (He et

al., 2008) και προσφοράς προμηθειών προς τις τοπικές κοινωνίες (Sirivongs, Tsuchiya, 2012). Οι ΠΠ ανάγονται σε πολύτιμες τοποθεσίες επιστημονικής έρευνας και επιμόρφωσης (Trenouth et al., 2012) ενώ μέσω αυτών είναι εφικτή η διαφύλαξη τοπίων αγροτικής (Schmitz et al., 2012) ή απaráμιλλής άγριας φυσικής ομορφιάς (McDonald, Boucher, 2011). Επιπλέον, θεωρούνται αυτόνομα συστήματα που δεν απαιτούν χρήματα ή παρεμβάσεις διαχείρισης ώστε να λειτουργήσουν (Leroux et al., 2010) ενώ ταυτόχρονα υπηρετούν ως καταφύγια για είδη τους οποία η επιβίωση είναι αμφίβολη σε περιοχές με εντεινόμενη ανθρωπογενή δραστηριότητα. Πρόσθετα, οι ΠΠ παρέχουν ανυπολόγιστα οφέλη καθώς διασφαλίζουν τη φυσική εξέλιξη και διατήρηση των οικοσυστημάτων, των υπηρεσιών (Trenouth et al., 2012; Kleeman-Stoll, 2001) και των φυσικών πόρων που ρυθμίζουν τη βιωσιμότητα του πλανήτη ενώ συχνά συνδράμουν στην άμβλυνση των κλιματικών αλλαγών (De Koning et al., 2013). Τέλος, η αξία των ΠΠ ανάγεται στη συμβολή τους για διατήρηση της παγκόσμιας ποικιλότητας και κληρονομιάς (EC, 2009; Tuní, 2011). Συγκεκριμένα, συνθέτουν τις περιοχές στις οποίες απαντώνται ενδημικά είδη και σπάνιοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι ενώ για πολλούς λαούς αποτελούν στοιχεία ζωτικής σημασίας ως απόρροια θρησκευτικών, αισθητικών αλλά και πολιτισμικών αξιών (Karanth, Nepal, 2012). Πλέον, η συμβολή τους σε διάφορες αναπτυξιακές δραστηριότητες ολοένα και αναγνωρίζεται ευρέως καθώς παρέχουν μια σειρά ευκαιριών, αγαθών, προοπτικών, υπηρεσιών, αξιών, λειτουργιών και κινήτρων (Mace et al., 2010) που κάθε άλλο πλέον τις καθιστούν απομονωμένες περιοχές διατήρησης αλλά πόλους προστιθέμενης αξίας μιας χώρας.

2.2.3. Δίκτυο «Natura 2000»

- Απαρχή και ουσία

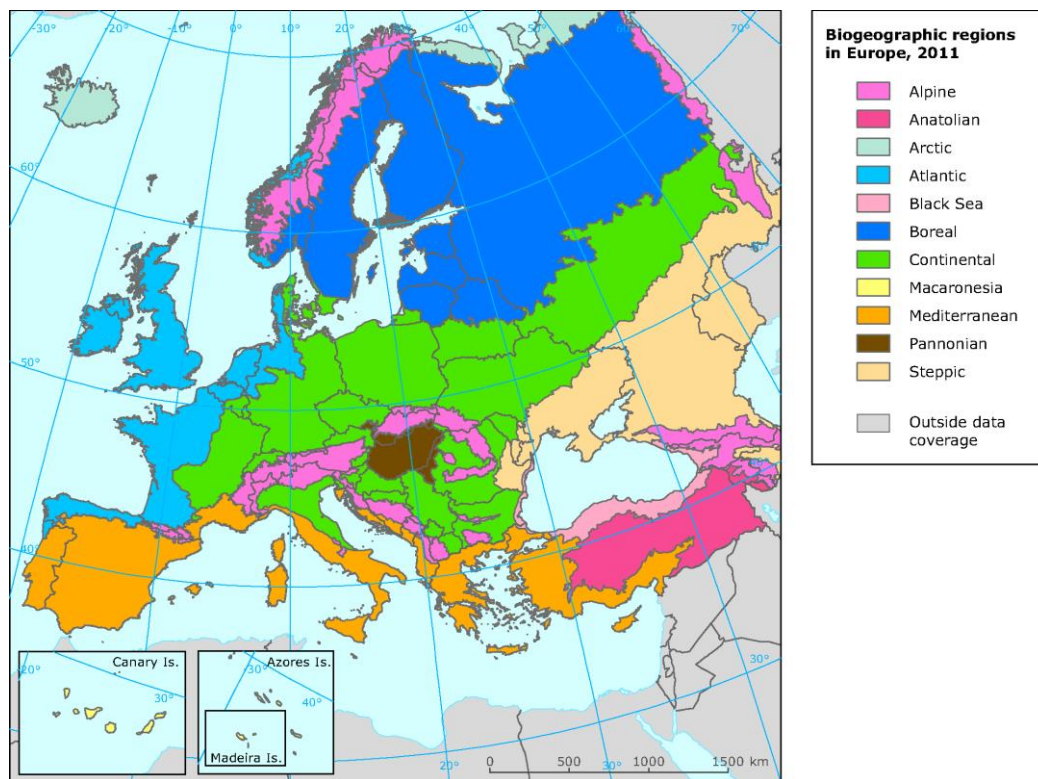
Κατά τη δεκαετία του 1970 (Evans, 2012) σηματοδοτείται η κυριότερη μεταστροφή στη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ. Όπως και στο διεθνές επίπεδο, η προσοχή πλέον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εστιάζεται στις ολοένα εντεινόμενες ζημιές που προκαλούνται στο φυσικό περιβάλλον (ΕΕ, 2002) ως αποτέλεσμα των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων. Νομοθετικές πράξεις, κανονισμοί, οδηγίες και προγράμματα δράσης για το περιβάλλον, κ.α. είναι μόνο μερικά παράγωγα της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Cave, Blomquist, 2008) που τεκμηριώνουν την ενεργοποίηση της ΕΕ για ουσιαστική προληπτική και όχι μόνο διορθωτική πολιτική προστασίας της φύσης. Οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις εκ τότε λαμβάνουν εκθετική και εξελικτική πορεία, καλύπτοντας μια ολοένα διευρυμένη θεματολογία περιβαλλοντικών ζητημάτων. Ένα από αυτά τα ζητήματα αποτελεί η προστασία της φύσης και

της άγριας ζωής (ΕΕ, 2002). Μετά και από τη συνειδητοποίηση ότι ο αριθμός των οικοτόπων και ειδών που υποβαθμίζονται και απειλούνται σοβαρά ολοένα και αυξάνεται προοδευτικά με κίνδυνο την αφάνισή τους και πως η βιοποικιλότητα αποτελεί τη φυσική κληρονομία ενός τόπου (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ), η ΕΕ έδρασε με τη θεσμοθέτηση εργαλείων τόσο νομικών όσο και οικονομικών, με στόχο την προστασία και διαφύλαξη της άγριας ζωής και του περιβάλλοντος (Engelen et al., 2008) του εδάφους της.

Για την ΕΕ όμως, το κεφάλαιο διατήρηση της φύσης δεν θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί αποσπασματικά από τα επιμέρους κράτη (Kettunen et al., 2007). Τα αποδημητικά πουλιά, οι παράκτιες και αλπικές ζώνες, οι ποταμοί ή υγράτοποι υπερβαίνουν αυτά που θεωρούνται ενδεδειγμένα καθορισμένα εθνικά σύνορα (Evans, 2012) και οτιδήποτε τα επηρεάζει επενεργεί σκορπιστά. Τα απειλούμενα στοιχεία λοιπόν κρίνονται ως διασυνοριακής φύσεως (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) και στα πλαίσια αυτής της αντιμετώπισης, υιοθετήθηκε μια ολιστική πανευρωπαϊκή προσέγγιση λήψης μέτρων διατήρησης (ΕΕ, 2002), μέσω της δημιουργίας ενός πανευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου προστατευόμενων περιοχών (Ferranti et al., 2010), του δικτύου «Natura 2000». Συγκεκριμένα, το δίκτυο Natura 2000 συνιστά ένα δίκτυο ζωνών διατήρησης/προστασίας της φύσης (ΕΕ, 2009α), απαρτιζόμενο από προστατευόμενες φυσικές περιοχές στις οποίες απαντώνται είδη πανίδας, χλωρίδας, άγριων πτηνών και οικοτόπων ολόκληρης της επικράτειας της ΕΕ. Θεωρείται η πλέον φιλόδοξη πρωτοβουλία της ΕΕ (Bryan, 2012; Weber, Christophersen, 2002) αλλά συνάμα και το σημαντικότερο νομοθετικό πλαίσιο (Engelen et al., 2008) και εργαλείο (Maiorano et al., 2007) της ευρωπαϊκής κοινότητας σχετικά με τη διατήρηση της φύσης και βιοποικιλότητας.

Τα όρια του ΔΝ2000 αυξάνονται συνεχώς καθιστώντας το στο μεγαλύτερο οικολογικό δίκτυο ΠΠ παγκοσμίως (Walters–Jones, Čivíć, 2013). Η επιφάνεια εδάφους της ΕΕ υπολογίζεται γύρω στα 4,3km² (Gaston et al., 2008) και διαμοιράζεται αναμεταξύ εικοσιοκτώ κρατών μελών, τα οποία απαριθμούν μια πλειάδα φυσικών τοπίων, ειδών χλωρίδας- πανίδας, οικοτόπων, κ.α. αξιόλογης και σπάνιας οικολογικής και αισθητικής αξίας (Engelen et al., 2008). Σήμερα, πέραν των 26000 τέτοιων περιοχών (Tsiafouli et al., 2013) απαρτίζουν το ΔΝ2000, καλύπτοντας έτσι σχεδόν το 18% ή 1,000,000km² της συνολικής επιφάνειας της ευρωπαϊκής ξηράς και πέραν των 130,000 km² θαλάσσιου περιβάλλοντος (Sarvasová et al., 2013). Χαρακτηριστικό του δικτύου Natura 2000 αποτελεί η ποικιλομορφία της βιοποικιλότητας καθώς υπάρχουν θαλάσσιες και χερσαίες βιογεωγραφικές περιοχές (ΕΕ, 2009b), η κάθε μια με το δικό της

μικρόκλιμα, υψόμετρο, γεωλογία και ομάδες πανομοιότυπων οικοτόπων και ειδών (Ferranti et al., 2010).

Χάρτης 2.1: Βιογεωγραφικές περιοχές ΕΕ

Πηγή: (ΕΕΑ, 2012)

- Νομοθετικό πλαίσιο

Το δίκτυο Natura 2000 βασίζεται στην απόρροια και στο πλαίσιο δυο σημαντικότερων νομοθετημάτων της ΕΕ (Beunen, 2006; Vikolainen et al., 2012) για τη διαφύλαξη της φύσης: την Οδηγία των «φυσικών οικοτόπων» 92/43/ΕΟΚ και την Οδηγία περί «άγριων πτηνών» 2009/147/ΕΚ (αντικαθιστά την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ). Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ θεσμοθετήθηκε το 1992 και προσβλέπει στη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας των κρατών μελών μέσω ενός κοινού πλαισίου διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, της άγριας χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος (Kettunen et al., 2007). Η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ υιοθετήθηκε το 1979 για την προστασία ειδών ορνιθοπανίδας του άγριου φυσικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των αποδημητικών πουλιών (Beunen, 2006) και αντικαταστάθηκε το 2009, από την κωδικοποιημένη Οδηγία 2009/127/ΕΚ περί διατήρησης των άγριων πτηνών. Το νομοθετικό πλαίσιο και των δυο Οδηγιών αναφέρεται στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η βιοποικιλότητα και επεξηγεί σαφώς τις πρόνοιες και απαιτήσεις προς τα κράτη μέλη για

ανάληψη υποχρεώσεων και λήψη μέτρων με σκοπό την διατήρηση ή αποκατάσταση της ευρωπαϊκής βιοποικιλότητας. Το νομοθετικό πλαίσιο του Natura 2000 απαιτείται όπως ενσωματωθεί στο περιβαλλοντικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους της ΕΕ.

Από τις σημαντικότερες πρόνοιες και των δυο Οδηγιών αποτελεί η διαμόρφωση των ειδικών ζωνών διατήρησης και προστασίας, που απαρτίζουν το δίκτυο Natura 2000. Συγκεκριμένα οι ζώνες είναι περιοχές που έχουν κριθεί ως αξιόλογες σχετικά με τα ζωικά, φυτικά είδη και ενδιαιτήματα και τοποθετούνται σε δυο κατηγορίες:

(α) Τόποι Κοινοτικής Σημασίας – ΤΚΣ (Sites of Community Importance – SCD) (Ferranti et al., 2010) όπως ορίζονται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Για τον καθορισμό των ΤΚΣ, τα κράτη μέλη εντοπίζουν δυνητικές ΠΠ εντός της επικράτειας τους λαμβανομένων υπόψη συμφωνηθέντων κριτηρίων του κειμένου της Οδηγίας (Beunen, 2006). Ο κατάλογος με τις δυνητικές περιοχές προτείνεται στην Κομισιόν, όπου Κράτη μέλη και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ferranti et al., 2010) τις αξιολογούν και καταρτίζουν κατάλογο ΤΚΣ. Με την επιλογή των ΤΚΣ, την οριστικοποίηση του καταλόγου και εντός του περιθωρίου μιας εξαετίας από την επιλογής τους, πρέπει να κηρύξουν τις ΤΚΣ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (Special Areas of Conservation - SAC) (Engelen et al., 2008).

(β) Ζώνες Ειδικής Προστασίας – ΖΕΠ (Special Protection Areas - SPAs) (Marcer et al. 2010) όπως ορίζονται από την Οδηγία 2009/127/ΕΚ. Οι ΖΕΠ προσδιορίζονται βάσει επιστημονικών κριτηρίων της Οδηγίας των άγριων πτηνών ενώ με το χαρακτηρισμός τους αυτόματα εντάσσονται στο ΔΝ2000 (ΕΕ, 2009b).

Έπειτα της διαμόρφωσης των ζωνών, ακολουθεί η υποχρέωση εκπόνησης Διαχειριστικών Σχεδίων για κάθε ΠΠ του δικτύου ξεχωριστά και στα οποία καθορίζονται οι δράσεις διατήρησης τους (Gaston et al., 2008). Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για τη λεπτομερή διαχείριση των περιοχών.

- Σκοποί, αναγκαιότητα και καινοτομία του δικτύου Natura 2000

Ο σκοπός και στόχοι του ΔΝ2000 συναπαρτίζουν και τους κυριότερους λόγους δημιουργίας του. Δεν είναι τυχαίο που θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος (Opermanis et al., 2012; Maiorano et al., 2007) της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής. Επιμέρους σημαντικές, καινοτόμες και προληπτικές πολιτικές αποτέλεσαν τη βάση σύνθεσης των επιδιώξεων του ΔΝ2000,

δεδομένα που το κάνουν να ξεχωρίζει σαν πολιτική και τι προσβλέπει να επιτύχει. Σκοπός λοιπόν του ΔN2000 είναι να αποτελέσει ένα δυναμικό (Weber, Christophersen, 2002), συνεκτικό (Opermanis et al., 2013) δίκτυο περιοχών προστασίας (Beunen, 2006) το οποίο θα διασφαλίζει τους χώρους και εξασφαλίζει την επιβίωση και διατήρηση των πολυτιμότερων αλλά και απειλούμενων ειδών και οικοτόπων της Ευρώπης (EE, 2009a) μακροπρόθεσμα. Μέσα από τις επιδιώξεις του Natura 2000 διαφαίνεται επίσης η αξία, πρωτοτυπία και αναγκαιότητα παρουσίας του για το επίπεδο ζωής όσο και την ποιότητα διαβίωσης στο χώρο της ΕΕ:

- διαφυλάσσει την φυσική πολιτιστική κληρονομία και ταυτότητα της ΕΕ (92/43/ΕΟΚ)
- επιτελεί πρωταρχικό ρόλο στην εκπλήρωση σημαντικών δεσμεύσεων της ΕΕ έναντι διεθνών συμφωνιών (92/43/ΕΟΚ) για προστασία του περιβάλλοντος.
- επιχειρεί να προστατεύσει ένα μεγάλο και ποικιλόμορφο χαρακτήρα βιοποικιλότητας (Rosa, Da Silva, 2005), ο οποίος μεγαλώνει μέσω της διεύρυνσης της ΕΕ (EE, 2009a) και των οποίων η αξία αν και δύσκολα αποτιμάται, ξεπερνά σύμφωνα με εκτιμήσεις τις εκατοντάδες δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως (EE, 2009a).
- **δεν αποτελεί καθεστώς απόλυτης προστασίας δηλαδή απαγορευτικής παρουσίας ανθρωπογενών δραστηριοτήτων**, φτάνει να μην συντελούνται εις βάρος της βιοποικιλότητας αλλά σε αειφόρα πλαίσια (Ferranti et al., 2010). Η πολιτική του δικτύου **βασίζεται στην αρχή ότι άνθρωπος και φύση μπορούν να συνυπάρξουν** (EE, 2009b) **αρμονικά**. Σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «η διατήρηση της βιοποικιλότητας ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να απαιτεί τη διατήρηση ή και την ενθάρρυνση ανθρώπινων δραστηριοτήτων». Αυτό σημαίνει ότι **ήδη υφιστάμενες δραστηριότητες δεν θα σταματήσουν αλλά θα καταστούν πιο αειφόρες** και μόνο κάποιες που αποτελούν σοβαρή απειλή για τα είδη θα αρθούν.
- **αναγνωρίζει την αναγκαιότητα και προωθεί την υποστήριξη, τη συμμετοχή και ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας** (EE, 2002) στα στάδια σχεδιασμού και διαχείρισης των ΠΠ.
- μέσω του ΔN2000, η ΕΕ χρηματοδοτεί έργα και δραστηριότητες που συμβάλλουν στη διατήρηση και προστασία της φύσης π.χ. αειφόρες γεωργικές πρακτικές.
- Λειτουργία και διαχείριση καθεστώτος

Το δίκτυο Natura 2000 δεν είναι ένα απαγορευτικό δίκτυο δραστηριοτήτων. Εν αντιθέσει, ενθαρρύνετε η συνέχιση της ανθρώπινης παρουσίας και προωθούνται ήπιες δραστηριότητες αειφόρες προς το φυσικό περιβάλλον μιας και η φιλοσοφία του δικτύου είναι ότι φύση και

άνθρωπος πρέπει να συνυπάρχουν (ΕΕ, 2009b). Επιτρέπονται δραστηριότητες ψυχαγωγίας όπως περιδιάβαση σε μονοπάτια της φύσης (ΕΕ, 2009b) και οικολογικού τουρισμού (He et al., 2008). Ενάσκηση της γεωργίας στα πλαίσια (ΕΕ, 2002) αειφόρων ολοκληρωμένων αγροτικών δραστηριοτήτων και θήρευση (ΕΕ, 2009b), στη βάση αειφόρων κυνηγητικών πρακτικών. Απαγόρευση προκύπτει σε περιπτώσεις διατάραξης των ειδών.

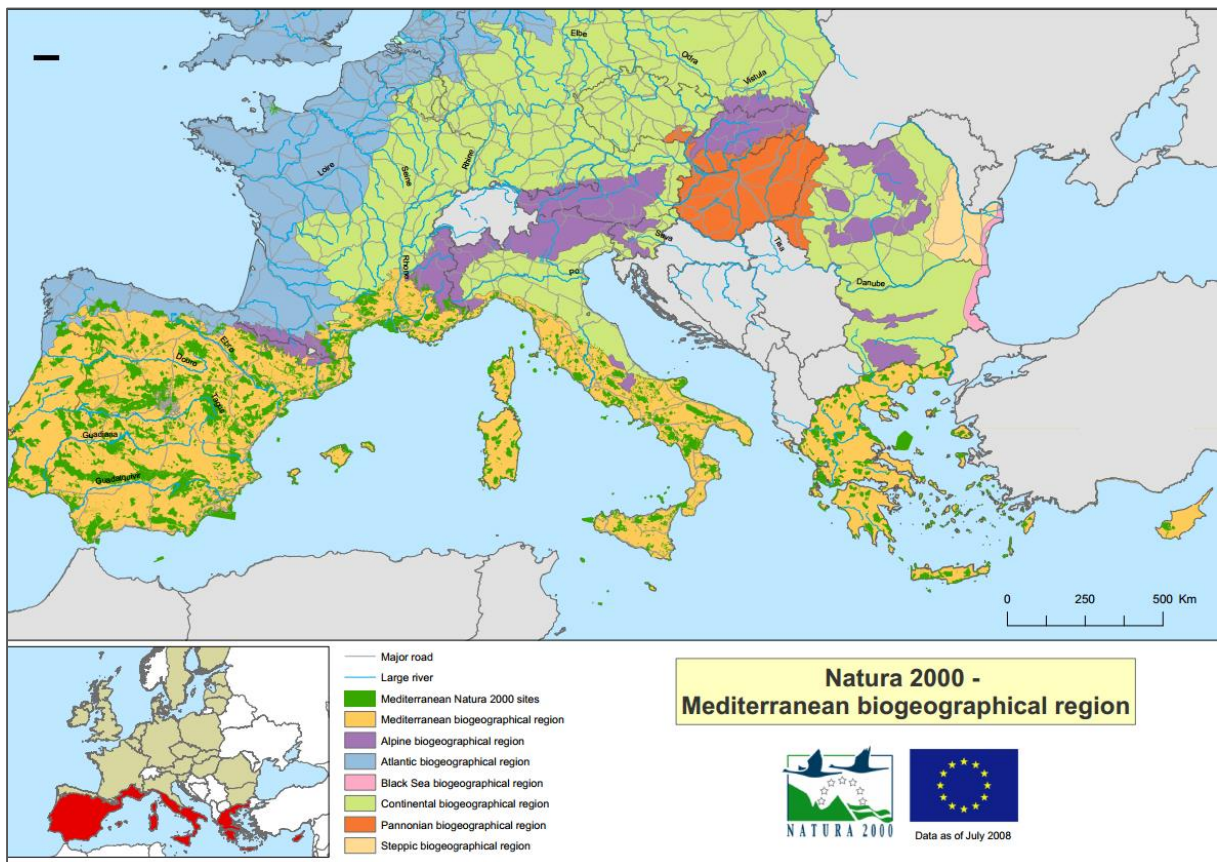
Σε σχέση με το αναπτυξιακό καθεστώς των περιοχών του δικτύου και πάλι το νομοθετικό πλαίσιο δεν είναι απαγορευτικό εκ των προτέρων (ΕΕ, 2009b). Συγκεκριμένα, αναπτυξιακά έργα όπως έργα άρδευσης, κ.α. είναι εφικτό να προταθούν αλλά η τελική έγκριση κατασκευής τους θα επέλθει μετά από μια σχολαστική εξεταστική διαδικασία. Η διαδικασία περιλαμβάνει διαδοχικά στάδια μέσα από τα οποία εξετάζεται και εκτιμάται η περιβαλλοντική επίπτωση που μπορεί να επιφέρει το έργο. Αν δεν συντρέχουν λόγοι, τότε το έργο εγκρίνεται. Αν παρόλα αυτά διαφανεί ότι το έργο πιθανό να έχει αρνητικές επιπτώσεις τότε διερευνάται κατά πόσον αυτές μπορούν να αντισταθμιστούν ή εξεταστούν εναλλακτικές λύσεις (Ζαβρού, 2009). Σε περίπτωση που καταδεικνύεται ότι θα επέλθει ζημία και δεν μπορούν να υπάρξουν λύσεις τότε αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός του Natura 2000 όταν είναι απολύτως επιτακτικό, δηλαδή για λόγους δημόσιου συμφέροντος ή ασφαλείας (Rosa DaSilva, 2005) με την προϋπόθεση ότι θα ληφθούν αντισταθμιστικά μέτρα μετριασμού των επιπτώσεων.

2.2.4. Δίκτυο «Natura 2000» στην Κύπρο

Η Κύπρος απαριθμεί μια πλειάδα ΠΠ κάτω από διαφορετικές κατηγορίες και καθεστώτα όπως δάση, εθνικά πάρκα, λίμνες, κ.α. (ΤΠΟ, 2012). Ο έλεγχος και η νομοθετική τους ρύθμιση καθορίζεται από διάφορα κυβερνητικά τμήματα όπως του Τμήματος Περιβάλλοντος, του Τμήματος Δασών, Ταμείου Θήρας και του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως. Στα πλαίσια των πιο πάνω, συγκαταλέγεται και το δίκτυο Natura 2000, το οποίο απαντάται σε διάφορα μέρη της ελεύθερης Κύπρου. Περιλαμβάνει 61 περιοχές (ΤΠ, 2014) οι οποίες καλύπτουν είδη χλωρίδας – πανίδας και τύπους οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και είδη άγριων πτηνών της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ. Συγκαταλέγεται στη βιογεωγραφική περιοχή της Μεσογείου, η οποία καλύπτει 20,6% της επικράτειας της ΕΕ και έχει χαρακτηριστεί από «τα πιο ενδιαφέροντα σημεία στον κόσμο από πλευράς βιοποικιλότητας» (ΕΕ, 2010).

Η γεωγραφική θέση, οι γεωλογικοί σχηματισμοί και το κλίμα (Ζαβρού, Δ., 2009) συντέιναν στη διαμόρφωση της πλούσιας βιοποικιλότητας που συναντάται στην Κύπρο. Η κυπριακή

χλωρίδα περικλείει πέραν των 1900 ειδών, εκ των οποίων αρκετά θεωρούνται σπάνια ενώ 140 χαρακτηρίστηκαν ως ενδημικά. Σχετικά με τα πτηνά, η Κύπρος θεωρείται ένας από τους οκτώ κύριους μεταναστευτικούς διαδρόμους πουλιών αναμεταξύ της Ευρώπης και Αφρικής. Όσον αφορά τα τοπία, αμμώδης παραλίες, φυσικά δάση και υγρά τοπία είναι μόνο μερικά από τα στοιχεία της πολυμορφίας του νησιού (ΕΕ, 2010). Η έκταση του δικτύου Natura 2000 αποτελεί σημαντική απόδειξη του μεγέθους, της αξίας, της ποικιλομορφίας και του εύρους της κυπριακής βιοποικιλότητας. Σήμερα, μια έκταση 1,760km² (ΕΕ, 2011a) χερσαίων και υδάτινων όγκων (δασικές εκτάσεις, πεδιάδες, παράκτιες και θαλάσσιες ζώνες) (ΤΠ, 2014) προστατεύει τη σπάνια και άγρια βιοποικιλότητα του νησιού. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του «Βαρόμετρου Natura 2000» (ΕΕ, 2011a), το 2011 το δίκτυο κάλυπτε 28,4% του κυπριακού εδάφους, ανεβάζοντας την Κύπρο στην 4^η θέση των 27 κρατών μελών με τα υψηλότερα ποσοστά προστασίας και αυτό αφορούσε μόνο τη χερσαία επιφάνεια SCI&SPA και τις ελεύθερες περιοχές του νησιού. Σημαντικό προς αναφορά είναι ότι οι ΤΚΣ και οι ΖΕΠ παρουσιάζουν συχνά επικαλύψεις αναμεταξύ τους όσον αφορά την έκτασή τους

Χάρτης 2.2: Βιογεωγραφική περιοχή Μεσογείου

Πηγή: (ΕΕ, 2008)

Χάρτης 2.3: Περιοχές Προστασίας του Δικτύου Natura 2000 - Κύπρος

Πηγή: (ΤΠ, 2012)

- Νομοθετικό πλαίσιο και εφαρμογή του δικτύου Natura 2000

Η εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο διέπεται από τις ευρωπαϊκές Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ περί «οικοτόπων» και 2009/147/ΕΚ περί «άγριων πτηνών». Οι Οδηγίες ενσωματώθηκαν στο εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο που ρυθμίζει θέματα του φυσικού περιβάλλοντος, του περί «Προστασίας και Διαχείρισης της Φύσης και της Άγριας Ζωής Νόμος του 2003 (Ν. 153(I)/2003) (ΤΠ, 2014) και του περί «Προστασίας και Διαχείρισης Άγριων Πτηνών και Θηραμάτων Νόμος του 2003 (Ν.152(I)/2003). Η μελέτη για τη διαμόρφωση του δικτύου Natura 2000 του νησιού ξεκίνησε πριν την ένταξη της Κύπρου το 2004 στην ΕΕ (Κουτρουκίδης, 2007). Στα πλαίσια των προγραμμάτων «Ειδικές Περιοχές Προστασίας στην Κύπρο» και «LIFE04 NAT/CY/000013 - Comanacy» μέχρι το 2003, επιλέγησαν προκαταρκτικά οι προτεινόμενες περιοχές για το δίκτυο βάσει επιστημονικών κριτηρίων. Μέχρι και το 2008, η Κύπρος εντόπισε τριανταέξι ΤΚΣ (711km²) βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και επτά ΖΕΠ βάσει της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ(788 km²) (ΕΚ, 2011b). Το δίκτυο εκ τότε αναπτύχθηκε και ολοκληρώθηκε στη σημερινή του μορφή όπως καθορίζουν οι διαδικασίες της ΕΕ και της εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Σύμφωνα με τα Άρθρα 11 και 12 του Νόμου 153 (I)/2003 αναγνωρίστηκαν, καθορίστηκαν προτεινόμενες περιοχές ΤΚΣ που έπειτα καταρτίστηκαν σε τελικό κατάλογο και ο οποίος στάλθηκε προς εξέταση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Πρόσθετα, σύμφωνα με το Άρθρο 13 του Νόμου 153 (I)/2003, η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε σε ενέργειες, μετά την έγκριση του καταλόγου ΤΚΣ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για κήρυξη τριών ΤΠΚ σε ΕΖΔ (ΤΠ, 2014) ώστε αυτές να κατοχυρωθούν νομικά.

Με κονδύλια της ΕΕ και του ΤΠ, εκπονήθηκαν Διαχειριστικά Σχέδια (ΔιαΣχ) (ΤΠ, 2014) για εικοσιπέντε περιοχές του δικτύου ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη η ετοιμασία τριών ακόμη περιοχών. Τα ΔιαΣχ προωθούν δράσεις και ενέργειες με σκοπό την αειφόρα διαχείριση των περιοχών του δικτύου (Κουτρουκίδης, 2007). Μέσω της έκδοσης Διαταγμάτων Διαχείρισης, αυτές οι δράσεις, μέτρα και επιτρεπόμενες δραστηριότητες στα ΔιαΣχ αποκτούν νομική υπόσταση (Άρθρο 15 (1) Νόμου 153 (I)/2003). Μέχρι και την εκπόνηση των ΔιαΣχ, την ευθύνη διαχείρισης και αξιολόγησης των περιοχών ΖΕΠ έχει το Ταμείο Θήρας, των ΤΚΣ το Τμήμα Περιβάλλοντος και των ΤΚΣ που αφορούν δασικές περιοχές το Τμήμα Δασών. Με την έκδοση των Διαταγμάτων αναμένεται ο καθορισμός των φορέων διαχείρισης των περιοχών. Τέλος, οι παραβάσεις εντός των περιοχών θα διώκονται πλέον μέσω των Διαταγμάτων και όχι της νομοθεσίας 153 (I)/2003. Μέχρι την εφαρμογή των Διαταγμάτων, σε σχέση με τις επιτρεπόμενες αναπτύξεις, ο Διευθυντής του Τμήματος Περιβάλλοντος υποβάλλει το τυχόν

έργο ή σχέδιο σε περιβαλλοντική εκτίμηση μέσω του Άρθρου 16 του Νόμου 153 (Ι)/2003 ώστε να διαφανεί κατά πόσον θα επηρεάσει ή αλλοιώσει το χαρακτήρα και είδη μιας περιοχής. Σε περίπτωση που διαφανούν επιπτώσεις, τότε απαιτούνται αντισταθμιστικά μέτρα (ΕΕΚ, 2002) και αν ακόμη πέραν των επιπτώσεων αποδειχτεί η αναγκαιότητα του έργου για δημόσιο συμφέρον τότε εγκρίνεται. Κατά τη διαδικασία εξέτασης του έργου πιθανόν να ζητηθεί Μελέτη Δέουσας Εκτίμησης των Επιπτώσεων εάν επηρεάζονται σοβαρά είδη και οικοτόποι.

- Πιέσεις - προκλήσεις στον κυπριακό χώρο

Σύμφωνα με μελέτες, περιοχές της λεκάνης της Μεσογείου μετασχηματίζονται ολοκληρωτικά από την ανθρωπογενή δραστηριότητα με αποτέλεσμα σήμερα μόνο το 4,7% της πρωτογενούς βλάστησης να παραμένει ανεπηρέαστο (Geri et al., 2010). Στην Κύπρο οι κυριότερες πιέσεις ασκούνται από τη διάχυτη δόμηση και αστικοποίηση περιοχών (Χατζηρβασάνης, 2013), την τουριστική βιομηχανία και τις συναφείς δραστηριότητες που αναπτύσσονται ασύμβατα στις παράκτιες περιοχές, την εντατική γεωργοκτηνοτροφία και υπερβόσκηση (ΤΠΟ, I.A.COLtd, 2011).

2.3. Η αποδοχή μιας προστατευόμενης περιοχής: διασαφήνιση της σχέσης «ΠΠ – τοπική κοινωνία»

Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων και η απώλεια της βιοποικιλότητας θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ευημερία παροντικά και μελλοντικά (Mace et al., 2010). Ποια είναι όμως η πραγματική σχέση ανθρώπου και περιοχών προστασίας; Περίπλοκη (Allendorf et al., 2007), προβληματική και μάλλον μονόπλευρη. Η πιο πάνω άποψη ενισχύεται από το γεγονός ότι παρότι ο αριθμός των ΠΠ αυξήθηκε διεθνώς τις τελευταίες δεκαετίες (McDonald et al., 2009; Jenkins, Joppa, 2009), οι περιβαλλοντικοί δείκτες (Perrings, Halkos, 2012) παρουσιάζουν τη συνεχή υποβάθμιση της βιοποικιλότητας με αμείωτο ρυθμό. Αυτό δηλώνει ότι όσο θετική και να ήταν η νομοθετική ανταπόκριση, δεν ήταν αρκετή για να μειώσει το ρυθμό απώλειας της βιοποικιλότητας (Perrings, Halkos, 2012) και πως οι ΠΠ «δημιουργούν νέες συνθήκες για τη συνύπαρξη του ανθρώπου και της προστασίας» (Αντύπας, Κάφυρη, 2013).

Παρά τα θετικά πρόσημα μιας ΠΠ, η έννοια της προϋποθέτει συνάμα προβλήματα και κοινωνικές επιπτώσεις στον τοπικό πληθυσμό, ο οποίος μπορεί να «αποδεχτεί ή απορρίψει την

έννοια αυτή» (Αντύπας, Κάφυρη, 2013). Η διαδικασία διαμόρφωσης, εγκαθίδρυσης και ως εκ τούτου αποδοχής από τον τοπικό πληθυσμό μιας ΠΠ δεν ήταν και συνεχίζει να μην αποτελεί απλή υπόθεση. Φαίνεται πάντα να προξενεί πληθώρα αντιδράσεων και διαπληκτισμών από πλευράς της κάθε τοπικής κοινωνίας, με τις ΠΠ να κατανατούν σε τόπους διένεξης, αψιμαχίας, διεκδίκησης και εκδίκησης εις βάρος του φυσικού πλούτου.

Όπως και σε πιο πάνω αναφορά, οι ΠΠ θεωρούνται προμηθευτές βιώσιμων ωφελειών και συχνά τυγχάνουν εκμετάλλευσης (Ehrlich, Pringle, 2008) όπως υλοτόμησης, εντατικής γεωργίας, εξόρυξης μεταλλευμάτων, κ.α. Για πολλά χρόνια, η εγκαθίδρυση μιας ΠΠ επιτελείτο υπό τη σκιά άλλων ανταγωνιστικών συμφερόντων (Chape et al., 2008), συχνά αντικρουόμενων της διατήρησης της βιοποικιλότητας ώστε να περιοριστούν πιθανές αντιδράσεις από τον μετριασμό ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που προϋποθέτει ένα καθεστώς προστασίας. Για αυτό το λόγο, εντονότερα μέχρι και τη δεκαετία του 1970, οι ΠΠ εντοπιζόνταν συνήθως απομονωμένες ή σε τοποθεσίες με χαμηλή κοινωνικοοικονομική αξία (Walters-Jones, Čivić, 2013). Μερίδα επιστημόνων αναφέρουν ότι αυτό συνεχίζει να υφίσταται και σήμερα (Jorpa, Pfaff, 2009). Δηλαδή, ΠΠ βρίσκονται συχνά εγκατεστημένες σε τοποθεσίες άνευ αξίας για τους ανθρώπους (DeFries et al., 2010) ή τουλάχιστον λιγότερο οικονομικά «χρήσιμες» όπως απότομες πλαγιές και άγονα εδάφη (Jorpa, Pfaff, 2009), ώστε να παραμένει δυνητικά διαθέσιμη και αξιοποιήσιμη γη με προσοδοφόρα αξία. Περιοχές με υψηλή προστιθέμενη γεωργική αξία, πλούσιες σε μεταλλευτικό απόθεμα ή νευραλγικά τοποθετημένες χωροταξικά για σκοπούς οικιστικής ή βιομηχανική ανάπτυξης (Chape et al., 2008), συχνά συμπεριλαμβάνονται ανεπαρκώς σε καθεστώς προστασίας. Η θεωρία της ανταλλαγής υπαγορεύει ότι οι άνθρωποι τείνουν να βασίζονται τις επιλογές τους στη ελαχιστοποίηση του κόστους και στη μεγιστοποίηση των κερδών (Shogren et al., 1999), γεγονός που δηλώνει ότι εάν οι τοπικές κοινωνίες επωφελούνται από την παρουσία μιας ΠΠ, θα υποστηρίξουν και αποδεχθούν τόσο την εγκαθίδρυση όσο και τη διατήρηση της ύπαρξής της (Mackenzie, 2012; Ezebilo, Mattsson, 2010).

Η αποδοχή νέων περιβαλλοντικών προγραμμάτων βρίσκεται ακόμη σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ιδιαίτερα για τα νεότερα κράτη της ΕΕ (Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011). Αυτό ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με το πρόγραμμα του Natura 2000. Η υφιστάμενη κατάσταση που σκιαγραφείται σχετικά με τις ΠΠ αντικατοπτρίζει και τη σχέση της τοπική κοινωνίας με αυτές και τη στάση που επιδειχνει για το πότε, πως αποδέχεται ή πώς ενεργά προς αυτές. Αυτές οι συμπεριφορές που φανερώνουν την προβληματική αποδοχή της παρουσίας τους παραμένουν ακατανόητες

μιας και οι κύριες πηγές ή αιτίες για αυτές παραμένουν αδιερεύνητες και αδιευκρίνιστες. Οι ΠΠ τόσο διεθνώς όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω του ΔN2000, τείνουν να αντιμετωπίζουν πανομοιότυπα προβλήματα και να επιδέχονται τις σοβαρότατες πιέσεις που ασκεί η ανθρώπινη παρουσία. Απορία προκαλεί σήμερα εάν η σχέση φύση-άνθρωπος αφορά κάτι παραπάνω από την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών δηλαδή την εσκεμμένη εντατική δράση και εναντίωση (Schenk et al., 2007) για σκοπούς εκδίκησης έναντι της «αποστέρησης επιλογών» από το καθεστώς προστασίας, την άγνοια ή απάθεια των πράξεων τους προς τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Η ολοένα εντεινόμενη ανθρώπινη παρέμβαση (Hull et al., 2011) στο περιβάλλον έχει προξενήσει εκτεταμένες ζημιές, πολλές εκ των οποίων είναι δύσκολα αναστρέψιμες ή διορθώσιμες (Αριανούτσου, 1999). Ο περιορισμός όσο και η ανατροπή τους αποτελούν πρόκληση για τους αρμόδιους φορείς και επιστήμονες, όπως πρόκληση αποτελεί και η συμφιλίωση και συνύπαρξη (Hull et al., 2011) της ανάπτυξης και της διατήρησης της βιοποικιλότητας. Οι πιέσεις δεν μπορούν ξεκάθαρα να κατηγοριοποιηθούν καθώς κάθε δραστηριότητα επιτελείται ως αποτέλεσμα αλληλένδετων σκοπών και επιδιώξεων της ανθρώπινης νοοτροπίας για κοινωνική και οικονομική ευμάρεια. Είναι πολυάριθμες και απορρέουν από διάφορους τομείς δραστηριότητας Μέσα από αυτές αντικατοπτρίζονται οι παράγοντες, οι προκλήσεις, οι προτιμήσεις, οι επιλογές, και τα συμφέροντα (Κοροντζής, 2008) σε συνταύτιση με τις δραστηριότητες που διακυβεύουν το μέλλον των σπάνιων οικοτόπων και ειδών.

Πολλά από τα πιο πάνω δεν χρειάζεται να επιτελούνται εντός των ΠΠ για να επηρεάσουν τις διεργασίες στο εσωτερικό τους. Αρκετά προκύπτουν από ανθρωπογενείς πιέσεις που ασκούνται εκτός των ορίων τους (DeFries et al., 2010). Η αλλαγή της χρήσης γης (Gillanders et al., 2008; Walters – Jones, Činić, 2013) θεωρείται από τους σημαντικότερους παράγοντες απώλειας της βιοποικιλότητας, με κυριότερο αίτιο την ανθρωπογενή δραστηριότητα (Serra et al., 2008) ενώ αναμένεται σύμφωνα με προβλέψεις (CBD, 2006) να εντατικοποιηθεί τα επόμενα χρόνια. Μέχρι το 2030 προβλέπεται να προστεθούν ακόμη 1,750,000,000 κάτοικοι στον πλανήτη (McDonald et al., 2009), δεδομένο που απαιτεί τη διαμόρφωση νέας αστικής γης ώστε να τους φιλοξενήσει. Ήδη πολλές ΠΠ βρίσκονται υπό απειλή καθώς η ανεξέλικτη αστική διάχυση (Grimm et al., 2008) για σκοπούς ανάπτυξης απειλεί την ακεραιότητα τους (DeFries et al., 2010). Η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας (Jongman et al., 2004) είναι γεγονός ως

αποτέλεσμα της κατασκευής νέων περιοχών, υποδομών (Walz, Syrbe, 2013) και δικτύων μεταφορών.

Πρόσθετα, η εντατικότερη χρήση των εδαφών για γεωργοκτηνοτροφικούς σκοπούς προξενεί σοβαρά προβλήματα στις λειτουργίες του οικοσυστήματος. Πολλές δασικές εκτάσεις μετατρέπονται σε αγροτική γη για σκοπούς καλλιέργειας (Teyssèdre, Couvet, 2007) ενώ η βιομηχανοποίηση της γεωργίας (Jongman et al., 2004) και η απομάκρυνση από την παραδοσιακή μορφή (Geri et al., 2010) οδηγεί σε φαινόμενα υφαλμύρισης και νιτρορύπανσης (Christopoulou, Tsachalidis, 2004) με αποτέλεσμα τη διατάραξη του εδάφους και των οικοτόπων των φυσικών οργανισμών. Σχετικά με τη βόσκηση, είναι γενικά αποδεχτό ότι αποτελεί εργαλείο διαφύλαξης της φύσης (Tallowin et al., 2005) αλλά η ανεξέλεγκτη μορφή επηρεάζει κυρίως τα είδη χλωρίδας. Όσον αφορά την πανίδα, το κυνήγι (Louette et al., 2011) είτε στη ξηρά είτε σε ανοιχτές θάλασσες αποσταθεροποιεί τις λειτουργίες των οικοσυστημάτων (Ehrlich, Pringle, 2008). Ο άνθρωπος προβαίνει στη σύλληψη και θανάτωση ειδών όπως στην περίπτωση των αποδημητικών πτηνών (Οδηγία 2009/147/EK), υποβαθμίζοντας τα ενδιαίτηματά και πληθυσμό τους. Άλλες πιέσεις προς τη βιοποικιλότητα αποτελούν η τουριστική ανάπτυξη (Jones et al., 2012), τα απόβλητα και η ρύπανση (Walz, Syrbe, 2013), η υπέρ(αλίευση) (Walz, Syrbe, 2013) και η εισαγωγή ξενικών ειδών (Hull et al., 2011) σε οικοσυστήματα στα οποία δεν μπορούν να συνυπάρξουν άρα και να διατηρηθούν οι οικολογικές ισορροπίες (Ehrlich, Pringle, 2008). Τέλος, η κλιματική αλλαγή (Dimitrakopoulos et al., 2010) σύμφωνα με μελέτες έχει ήδη επιδράσει αρνητικά στην άγρια ζωή και τα οικοσυστήματα π.χ. φυτά ανθίζουν νωρίτερα (EE, 2009a).

Στην Ευρώπη, η συχνότητα και ο βαθμός με την οποία ενασκούνται οι πιέσεις διαφέρει από σε κάθε κράτος μέλος. Σύμφωνα με τους Tsiafouli et al. (2013), η παρουσία δραστηριοτήτων όπως γεωργία, θήρευση και τουρισμός παρατηρείται σε κράτη μέλη της νότιας Ευρώπης και της Μεσογείου σε ποσοστό περισσότερο 65% των περιοχών Natura 2000 και λιγότερο του 45% στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δραστηριότητες που σχετίζονται με τις μεταφορές έχουν καταγραφεί σε ποσοστό 86% σε περιοχές του δικτύου στην Κύπρο. Τέλος, σύμφωνα με τη *Συνολική Έκθεση της Επιτροπής* (EE, 2009a) για την κατάσταση διατήρησης της βιοποικιλότητας που ετοιμάστηκε το 2009, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι η κακή κατάσταση, σε κάποιες περιπτώσεις εξαιρετικά κακή, πολλών οικοτόπων και ειδών, με τους παράκτιους (οικο)(υγρο)τόπους να συνεχίζουν να μετασχηματίζονται σε άλλους τύπους χρήσης γης.

Ο πολίτης θεωρεί τις ΠΠ κεκτημένο του, απόθεμα για την επιβίωσή του. Ένα καθεστώς προστασίας όπως το ΔN2000 προξενεί τη δυσφορία και τη διαφοροποίηση της μέχρι γνώριμης σχέσης ιδιοκτήτη με το δικαίωμα της περιουσία του. Τέτοιες ενέργειες από τους ανθρώπους όπως τις πιο πάνω φανερώνουν την προβληματική αποδοχή (Schenk et al., 2007) ενός νέου καθεστώτος και των πολιτικών που κουβαλά.

Οι επιστήμονες θεωρούν ότι η επιτυχία των στόχων του ΔN2000 εξαρτάται από την προσέγγιση του τοπικού πληθυσμού έναντι αυτών και πως οι προκλήσεις για τη σύσταση μιας ισόρροπης σχέσης τοπικής κοινωνίας και ΠΠ ολοένα και θα μεγεθύνονται (Bryan, 2012). Το μέλλον των μέτρων διατήρησης σκιαγραφείται δυσοίωνο εάν δεν υιοθετηθούν σημαντικές δράσεις που θα προσβλέπουν σε ουσιαστική αποδοχή των ΠΠ από την τοπική κοινωνία. Το 2010 υπογράφηκε το αναθεωρημένο Στρατηγικό Σχέδιο της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, εμπλεκόμενος 20 νέους στόχους (Rodriguez-Rodriguez et al., 2011) για την περίοδο 2011-2020. Πάλι οι ΠΠ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς μέχρι το 2020, 17% της χερσαίας επιφάνειας και 10% των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών του πλανήτη (Walters–Jones, Činić, 2013) θα πρέπει να διατηρηθούν και διαχειριστούν με αποτελεσματικό τρόπο μέσα από ένα οικολογικά αντιπροσωπευτικό και καλά συνδεδεμένο σύστημα ΠΠ (CBDa, 2010). Έτσι, ο αριθμός των ΠΠ ολοένα και θα αυξάνεται με σκοπό τη διαφύλαξη των ειδών και οικοτόπων άρα οι περιοχές αυτές θα γίνονται ολοένα και μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας και καθημερινότητας του πλανήτη. Ταυτόχρονα, θα αυξάνονται και οι προκλήσεις συνύπαρξης καθεστώτος και ανθρώπου.

2.4. Περιεχόμενο Κεντρικής Έννοιας

Κατά τη διατύπωση του πραγματευθέντος θέματος όσο και του σκοπού της έρευνας, διαφαίνεται ως κεντρική έννοια η κοινωνική αποδοχή. Σύμφωνα με τους Wüstenhagen et al. (2007) είναι μια έννοια, που παρόλο που χρησιμοποιείται τακτικά, σπάνια της αποδίδεται σαφής ορισμός καθώς μέχρι πρότινος απουσιάζει κοινός ορισμός της έννοιας (Cohen et al., 2012). Η δυσκολία αποδίδεται στο γεγονός ότι η Κ.Α. εμπλεκεί δυο διαφορετικές λέξεις *κοινωνική* και *αποδοχή*, αμφότερες με διαφορετική αντίληψη και προσέγγιση (Sauter, Watson, 2007). Σύμφωνα με τους Sauter και Watson (2007) και Assefa, και Frostell (2007), ο όρος *κοινωνικός* (social) αναφέρεται στο σύνολο της κοινωνίας των πολιτών, τις διάφορες ομάδες και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Όσο για την *αποδοχή* (acceptance), θεωρείται μια μορφή παθητικής συγκατάθεσης (Batel et al., 2013) στα πλαίσια όμως ενεργούς συμμετοχής (Sauter,

Watson, 2007), η οποία είναι συνεπακόλουθη της ενέργειας *αποδέχομαι* (accept) που σημαίνει τη θετική κατάφαση σε ένα δεδομένο που θεωρείται ορθό ή φυσιολογικό (Batel et al., 2013). Πολλοί μελετητές χαρακτηρίζουν την Κ.Α. ως συμπεριφορά, η οποία χρησιμοποιείται σαν παράμετρος που υποδηλώνει τη δημόσια υποστήριξη (Hon-Choong et al., 2014). Η λέξη *υποστήριξη* συνεπάγεται ακόμη πιο έντονα συναισθήματα για εμπλοκή, δράση και προσφορά υπηρεσιών (Batel et al., 2013). Στα αρχικά στάδια της αποδοχής, ένα άτομο λαμβάνει πληροφόρηση/γνώση του νέου αντικειμένου, διαμορφώνει συμπεριφορά, το αξιολογεί και παίρνει την απόφαση αποδοχής ή απόρριψης του.

Δυστυχώς, η έρευνα μέχρι και σήμερα δεν κατάφερε να παρουσιάσει μια συνολική προσέγγιση επί του αντικειμένου της κοινωνικής αποδοχής (W.A. van Os et al., 2014) αλλά και του κόστους που μπορεί να επιφέρει στην κοινωνία η έλλειψη της αποδοχής. Αντιθέτως, έδειξε ότι όσο διερευνάται η Κ.Α. διαμορφώνεται ένας αριθμός διαστάσεων, θεωρήσεων και ερμηνευτικών προσεγγίσεων που προσδίδονται σε αυτήν την έννοια. Αποτέλεσμα αυτών των διαφόρων προσεγγίσεων ήταν η διαμόρφωση ποικίλων αντιμετωπίσεων σε σχέση με την *αποδοχή* στη διεθνή βιβλιογραφία. Κάποιοι ερευνητές αναφέρονται σε *κοινωνική εναντίωση* (social opposition) παρά κοινωνική αποδοχή (Cohen, 2012). Σύμφωνα με τους Γκιζελή κ.α., (2007) «όσο κοινή και αυτονόητη εμφανίζεται η έννοια της κοινωνικής αποδοχής, εμπεριέχει διαφορετικές, ακόμα και αντιμαχόμενες πολλές φορές θέσεις, θεωρίες, απόψεις, αξίες, ιδεολογίες, προοπτικές και προσδοκίες ή και ακόμα διαφορετικά ή και αμοιβαία συγκρουόμενα συμφέροντα. Αυτό είναι φυσιολογικό αφού απορρέει από το κοινωνικό σύνολο που εμπεριέχει δυναμικά τα πιο πάνω».

Παρόλα αυτά, υπάρχουν δυο κοινές γνώμες ερευνητών που μεταφέρουν την Κ.Α. από τη θεωρία στο ρεαλισμό. Πρώτον, ότι οι μηχανισμοί αποδοχής είναι πανομοιότυποι, ανεξαρτήτως του αντικειμένου προς αποδοχή (Schenk et al., 2007). Δεύτερον, η συμμετοχή των κατοίκων μιας περιοχής στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, συμβάλλει στη βελτίωση της κοινωνικής αποδοχής των πολιτικών και δη περιβαλλοντικών (Wolsink, 2010) και συντείνει στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών (Yuan et al., 2011). Αυτό αντικρούει τη χάραξη (περιβαλλοντικής) πολιτικής διαφόρων κρατών που προκύπτει από «πάνω προς τα κάτω» και συχνά θεωρεί ότι ενόσω οι πολίτες δεν αντιτίθενται ενεργά ή αμφισβητούν αυτά που τους προτείνονται ή δίδονται σημαίνει ότι τα πραγματικά *αποδέχονται* (Batel et al., 2013).

Τα μέτρα διατήρησης της φύσης λόγω της συνθετότητας που τα διέπουν δεν μπορούν να επιτύχουν με την επιβολή ούτε και να παρέχουν λύσεις και αειφόρες επιλογές. Ως εκ τούτου,

επιβάλλεται η σύμπραξη εννοιών των θετικών και ανθρωπιστικών επιστημών και διεπιστημονικότητας στο πεδίο της περιβαλλοντικής πολιτικής. Η πραγματική αποδοχή έρχεται μέσα από την εμπλοκή του κοινού και αυτό απέδειξαν σε έρευνα τους οι Gamboa και Munda (2007) και τη χωροθέτηση ανεμογεννητριών. Η εμπλοκή του επηρεαζόμενου κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του έργου, ενέργησε σαν θετικός καταλύτης για την Κ.Α. του αιολικού πάρκου. Ερευνητές πιστεύουν ότι η Κ.Α. όχι μόνο κάνει δεκτό ένα νέο δεδομένο αλλά μειώνει και το χρόνο της αποδοχής του από τη στιγμή της πρωτοεμφάνισης μέχρι και εφαρμογής του (Assefa, Frostell, 2007).

Το βέβαιο είναι ότι η Κ.Α. δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως στατική (Wolsink, 2010) συναίνεση της τοπικής κοινωνίας αλλά αντιθέτως μια σύνθετη και δυναμική κοινωνική διαδικασία (Heras-Saizarbitoria et al., 2013). Έρευνες δεικνύουν πως η στάση ενός ατόμου προς το περιβάλλον δηλώνει την μετέπειτα συμπεριφορά του προς αυτό.

Η διερεύνηση της αποδοχής απαιτεί την αναφορά των ενδιαφερόμενων μερών που σχετίζονται ή επηρεάζονται με ένα νέο μέτρο. Στην περίπτωση των μέτρων διατήρησης εμπλέκονται οι κρατικοί φορείς που «προετοιμάζουν» το έδαφος της αποδοχής μέσω της διαμόρφωσης και εφαρμογής των πολιτικών και ο ντόπιος πληθυσμός, που θα επιλέξει ή απορρίψει το νέο μέτρο. Με την αναφορά του «κοινού» νοείται η τοπική κοινωνία καθώς αυτή αποτελεί το τροχοπέδη προώθησης ενός έργου σε μια περιοχή και όχι η κοινωνία σε επίπεδο χώρας. Η επιτυχία ή αποτυχία των πολιτικών προστασίας στηρίζεται στην τοπική κοινωνία άρα θεωρείται σημαντική η διερεύνηση των παραμέτρων που επηρεάζουν ή υπογραμμίζουν αυτή της την στάση. Ερευνητές όπως οι Assefa και Frostell (2007) και Stigka et al. (2014) εκφράζουν μια αλληλουχία παραγόντων που φαίνεται να διαμορφώνουν και επηρεάζουν τη σχέση στάση-Κ.Α. Στα πλαίσια της αξιολόγησης της, πρέπει αυτή η αλληλουχία να διερευνηθεί εάν επιθυμούμε να απλοποιήσουμε και κατανοήσουμε τη συνθετότητα της κοινωνικής αποδοχής: τα επίπεδα γνώσης που αφορά την πληροφόρηση που κατέχει η τοπική κοινωνία γύρω από ένα αντικείμενο, η αντίληψη δηλαδή τι πιστεύει η τοπική κοινωνία γύρω από το αντικείμενο και οι φοβίες που εκδηλώνονται μέσα από τον αντιληπτό κίνδυνο ή ρίσκο και επιτείνονται με την άγνοια. Άλλοι παράγοντες που σχετίζονται με την έννοια της κοινωνικής αποδοχής αφορούν τη δυσπιστία ή εμπιστοσύνη (Bronfman et al., 2012) προς αυτούς που προτείνουν ή προωθούν τις περιβαλλοντικές πολιτικές, την αβεβαιότητα, την καχυποψία, τη διαφάνεια και συμμετοχικότητα. Σχετικά με το τελευταίο, η συμμετοχικότητα τείνει να αποτελεί πλέον μέρος της κατανόησης της έννοιας –Κ.Α.- καθώς με βάση την επιστημονική προσέγγιση, η απουσία

συμμετοχής της κοινωνίας κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων σχεδιασμού και εφαρμογής των μέτρων περιβαλλοντικής διατήρησης συνηγορεί (Stoll, 1999 cited in Schenk et al., 2007) στην εναντίωση και μη αποδοχή.

2.5. Ιστορική αναδρομή κοινωνικής αποδοχής & περιβαλλοντικής πολιτικής

Τόσο η σύλληψη όσο και αναζήτηση εξέλιξης της κοινωνικής αποδοχής, η οποία ως αντίληψη πλανάτε την τελευταία δεκαπενταετία, συνδέθηκε άρρηκτα με την προβληματική εφαρμογή της πολιτικής των προστατευόμενων περιοχών που υιοθετήθηκε από την παγκόσμια κοινότητα τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Έκτοτε και μέχρι πρότινος, η σύγχρονη κοινωνία προσπαθεί την ωρίμανση και εξέλιξη της σε κομμάτι ιδεών με σκοπό την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Η *κοινωνική αποδοχή* χρησιμοποιείται ευρύτερα στη διερεύνηση πτυχών περιβαλλοντικών ζητημάτων όπως της κλιματικής αλλαγής και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η έννοια πρωτοδιατυπώθηκε αμυδρά τη δεκαετία του '80 από την ερευνήτρια I. Carlman (Wüstenhagen et al., 2007). Η ίδια εντόπισε πρόβλημα κοινωνικής αποδοχής της αιολικής ενέργειας και προχώρησε στη διερεύνηση των αιτιών. Οι μελέτες αυτής και των συνεργατών της επικεντρώθηκαν στην έλλειψη κατανόησης των στάσεων του κοινού προς τα συστήματα αιολικής ενέργειας, στην απροθυμία των φορέων χάραξης πολιτικής να αφοσιωθούν σε αποτελεσματικές πολιτικές και την έλλειψη υποστήριξης εκ μέρους των άμεσα ενδιαφερομένων (Wüstenhagen et al., 2007).

Η *αποδοχή* όσον αφορά τη διατήρηση της φύσης προέκυψε ως πρόβλημα μόλις την περασμένη δεκαετία (Schenk et al., 2007). Στην αναφορά *κοινωνική αποδοχή* νοείται η αποδοχή ενός αντικειμένου από την κοινωνία. Είχε γίνει σαφές ότι η παρουσία νομοθετημάτων και η χρηματοδότηση επιδοτήσεων δεν είναι αρκετά για να επιφέρουν την αποδοχή των περιβαλλοντικών μέτρων. Παράγοντες, πέραν της νομοθεσίας, θεωρήθηκαν επίσης απαραίτητοι για την προώθηση της αιφόρου ανάπτυξης των τοπίων. Ένας από τους βασικότερους που επηρεάζουν την επιτυχία ή την αποτυχία των μέτρων διατήρησης είναι η δημόσια αποδοχή των εν λόγω μέτρων (Schenk et al., 2007). Τα οικονομικά κίνητρα παρότι σημαντικά, διαφάνηκε να προάγουν μόνο την επιφανειακή αποδοχή. Τι ήταν όμως αυτό που κατέδειξε την αναγκαιότητα της κοινωνικής αποδοχής αντί των τεχνικών μέτρων; Η άρνηση

και προβληματική προσαρμογή από μέρος της τοπικής κοινωνίας σε νέες πολιτικές με «ασαφή» για αυτούς περιβαλλοντικό χαρακτήρα, όπως το δίκτυο Natura 2000.

Το ΔΝ2000 προϋδεάζεται από την Ολλανδική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προωθείται επί αυτής προς εφαρμογή μέσω της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ περί «οικοτόπων» το 1992 (Keulartz, 2009). Η ιδέα της εφαρμογής του προέκυψε στηριζόμενη στα θεμέλια μιας πρωτοπόρας πολιτικής που εφαρμόστηκε εντός του ολλανδικού κράτους και αφορούσε τη διαμόρφωση ενός *Εθνικού Οικολογικού Δικτύου* (VandenTop, VanderZouwen, 2000). Παρόλο που οι Ολλανδοί θεωρήθηκαν πρωτοπόροι στη διαμόρφωση του Natura, αποδείχθηκαν να είναι από τους πιο βραδυκίνητους στην εφαρμογή του. Στα μέσα της δεκαετίας του '90 προκύπτουν οι πρώτες δυσκολίες εφαρμογής του δικτύου που δεν αφορούσαν μόνο τους ολλανδούς αλλά παντού στην Ευρώπη. Στην προσπάθεια σκιαγράφησης των προβλημάτων διαφάνηκε ότι οι δυσκολίες δεν αφορούσαν κυρίως την περιβαλλοντική πτυχή του δικτύου αλλά την θεσμική και εκτελεστική, με πρωτόγνωρες συγκρούσεις που δεν αναμένονταν, προδιαγράφονταν ή συμπεριλαμβάνονταν στα πλάνα της εφαρμογής. Τι υποκινούσε όμως αυτές τις αντιδράσεις της κάθε τοπικής κοινωνίας; Για αρχή, στις αρχές του 2000, καταγράφηκε μια σημαντική συνειδητοποίηση από μέρους των ευρωπαϊκών κρατών. Μόλις καθίστατο σαφές ότι τα συμφέροντα των τοπικών φορέων θα επηρεάζονταν σημαντικά από το δίκτυο, καταγράφονταν σθεναρές συγκρούσεις (Engelen et al., 2008). Τα πιο πάνω συνοψίζονται να πηγάζουν από μια κύρια πηγή, τη *σχέση* μεταξύ ανθρώπου και ΠΠ (Newmark, 1996 cited in Allendorf, 2007).

Το δίκτυο Natura 2000 έβαλε τριγμούς στα θεμέλια χάραξης της ευρωπαϊκής πολιτικής ευρύτερα. Η θεώρηση ότι η πολιτική του ΔΝ2000 αντιμετωπίστηκε από τους ευρωπαίους φορείς χάραξης πολιτικής ως μια κοινότυπη εφαρμογή όπως τόσες άλλες καταγράφηκε ως λανθασμένη. Τα κλασσικά «από πάνω προς τα κάτω στρώματα» κυβερνητικά μέτρα πολιτικής, οι παραδοσιακοί κανονισμοί διοίκησης και ελέγχου σε συνέργια με την πεποίθηση ότι εμπειρογνώμονες και όχι απλοί πολίτες μπορούν να καθορίσουν την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής πολιτικής (Keulartz, 2009) ήταν αρκετά για να μετατοπίσουν τη διαδικασία υλοποίησης σε στασιμότητα. Ο τρόπος εμφάνισης και η δεδομένη υλοποίηση του Natura το έθετε στην αντίπερα όχθη της τοπικής κοινωνίας και στην ταύτιση του στην συνείδηση των πολιτών ως απειλή παρά σαν ευκαιρία (Weber, Christophersen, 2002). Αυτή η πολιτική όμως είχε άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία, καθώς το δίκτυο επηρέαζε και άλλαζε ουσιαστικά τα μέχρι γνώριμα δεδομένα των πολιτών για την παρουσία και τα δικαιώματά τους. Η φύση, που μέχρι πρότινος συνυπήρχε με τον άνθρωπο τώρα επιβαλλόταν σε αυτόν. Χωρίς τη δική

τους συναίνεση ή συζήτηση, οι κοινωνικές αντιδράσεις δήλωναν στα κράτη μέλη ότι δεν αποδέχονται αυτό που τους επιβάλλεται. Ενδεικτικό παραδείγματα αποτελεί η Γαλλία, όπου το δίκτυο αντιμετώπισε σφοδρή αντίθεση από τις αγροτικές ομάδες λόγω της περιθωριακής συμμετοχής και κατακερματισμένης εκπροσώπησης ειδικών επιστημόνων και τοπικών συμφερόντων κατά τη διαδικασία υλοποίησης του Natura 2000. Το αποτέλεσμα ήταν η μείωση της αρχικής έκτασης του δικτύου από το 16% το 1996 στο μόλις 7% το 2002 (Keulartz, 2009).

Συγκρούσεις, αναταραχές και αντιστάσεις απειλούν με παντελή αποτυχία την πολιτική του δικτύου. Τα πιο πάνω δεν αφήνουν περιθώρια αδράνειας. Και πάλι οι Ολλανδοί προϊδεάζουν μέσω των πολιτικών τους το 2000 (Keulartz, 2009) αυτό που μετέπειτα όπως υποστηρίζουν διάφοροι μελετητές οδηγεί στην *κοινωνική αποδοχή*. Την υιοθέτηση μιας νέας τάσης πολιτικής που αποσκοπεί στη συμπερίληψη του ανθρώπου στις πολιτικές προστασία της φύσης και την ποιότητα ζωής τους (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Η φύση είναι για τους ανθρώπους και οι άνθρωποι είναι για τη φύση, υιοθετώντας δράσεις συμμετοχικής και διαδραστικής λήψης αποφάσεων, μεθόδους που σταδιακά άρχισαν να εφαρμόζουν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στόχος η καλύτερη αποδοχή των μέτρων διατήρησης της φύσης μέσω της «έγκρισης» τους από τους πολίτες. Μελετητές υποστηρίζαν ότι η εξελικτική πορεία της συμπερίληψης της τοπικής κοινωνίας παρέμεινε ως θεωρία καθώς τα προβλήματα παρέμεναν, επιτάσσοντας την αναγωγή της φρασεολογία της συμμετοχής σε καλύτερη μελέτη της *σχέσης ανθρώπου - φύσης* και των αιτιών που οδηγούν στην πληθώρα αντιδράσεων.

Αρχές της δεκαετίας του 2000 προέκυψε η συσχέτιση και η «σύναψη» της σχέσης αποδοχή και τοπική κοινωνία (Schenk et al., 2007). Παρόλα αυτά, η *κοινωνική αποδοχή της διατήρησης της φύσης* θεωρείται μια πρόσφατα αναφερόμενη φρασεολογία που προέκυψε ως αναγκαιότητα, απόρροια πολυάριθμων πολιτικών όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά διεθνώς από επιστήμονες στην προσπάθεια κατανόησης της αρνητικής στάσης της κοινωνίας που ακόμα υφίσταται και ενδυναμώνεται διαχρονικά (Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011; Dimitrakopoulos et al., 2010; Jones, 2012). Βασίστηκε σε δεδομένα προβληματικής εφαρμογής των ΠΠ σε διάφορα κράτη. Δηλαδή, με τη λογική ότι δεν μπορεί να κτίζονται πολιτικές σε κενά ή προβληματικά θεμέλια, οι επιστήμονες σήμερα επικεντρώνονται στη διερεύνησή της γνώσης, των στάσεων, αντιλήψεων, συμπεριφορών και παραγόντων που επηρεάζουν και παρουσιάζουν την αποδοχή ενός δεδομένου από την κοινωνία. Η Κ.Α. αφορά την αποδοχή του ίδιου του καθεστώτος, των πολιτικών του και της παρουσίας τους στο χώρο.

Παρά το γεγονός ότι η θεωρητική σημασία της κοινωνικής αποδοχής έχει επισημανθεί, μόνο μέχρι πρόσφατα της είχε δοθεί η προσοχή που της αξίζει σε μελέτες (Heras-Saizarbitoria et al., 2013). Η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής όπως προκύπτει μέσα από ποικιλόμορφους τίτλους έρευνας θεωρείται ένας πρόσφατος τομέας έρευνας που λόγω της πολυπλοκότητας του χαρακτήρα που τον διέπει ως κοινωνικό-περιβάλλοντος, ο αριθμός των μελετών δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι τίτλοι που συναντώνται να διερευνούν το πεδίο έρευνας χρονολογούνται κυρίως από το 2004 μέχρι και σήμερα. Οι Schenk et al. (2007) αναφέρουν πως «αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι λίγες μόνο μελέτες κοινωνικών - επιστημών με θέμα την αποδοχή και τη διατήρηση της φύσης έχουν εκπονηθεί με τον Lucke (1995) (Lucke, 1995 cited in Schenk et al., 2007) να τονίζει την έλλειψη πληροφοριών στον τομέα αυτό.

Η εξεύρεση λύσεων, τρόπων και μεθοδών αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και ΠΠ είναι πέρα για πέρα αναγκαία (Newmark, 1996 cited in Allendorf, 2007). Πρόσφατα παραδείγματα αποτελούν η Βουλγαρία, ενταγμένη χώρα της ΕΕ μόλις το 2007, όπου το ΔΝ2000 προκάλεσε σθεναρές διαμαρτυρίες από ανθρώπους φοβούμενους ότι η οικονομική ανάπτυξη πλέον θα είναι απαγορευτική σε περιοχές όπου η ανεργία και η φτώχεια αυξάνονταν συνεχώς. Οι διαμαρτίες στου δρόμους με το σύνθημα «έξω το Natura 2000 από τη Βουλγαρία» οδήγησαν την κυβέρνηση να ενδώσει στην πίεση των ιδιοκτητών και να μειώσει σημαντικά την προτεινόμενη έκταση περιοχών Natura 2000 σχεδόν στις μισές (Keulartz, 2009) και οι οποίες κάλυπταν σχεδόν το σύνολο της Μαύρης Θάλασσας. Άλλο παράδειγμα αποτελεί η Πολωνία όπου οι περιοχές μειώθηκαν στο μόλις 10% το 2008 όταν το κράτος δέχτηκε σοβαρές κριτικές για τη διαδικασία χαρακτηρισμού των ΠΠ Natura 2000 που ακολουθήθηκε (Chmielewski & Krogulec 2008 cited in Keulartz, 2009).

Η σύνδεση Κ.Α και μέτρα διατήρησης, όπως σήμερα εκλαμβάνεται, αποτελεί συνειδητοποίηση της περιβαλλοντικής κρίσης και κοινωνικής απαίτησης για ουσιαστική αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων. Παρότι πρόσφατη, η έρευνα γύρω από το αντικείμενο άρχισε σταδιακά να εξελίσσεται και να παρουσιάζει κάποια από τα ευρήματα της. Η αποδοχή των μέτρων διατήρησης από την τοπική κοινωνία πιστεύεται να αποτελεί κλειδί για την αιεφόρο μακροπρόθεσμη εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής (Wallner et al., 2007). Η αναγκαιότητα των αποτελεσμάτων επιτάσσει την περαιτέρω διερεύνηση και εκβάθυνση στο συγκεκριμένο πεδίο και για αυτό υπάρχουν ακόμη πολλά που πρέπει και μπορούν να διερευνηθούν στον τομέα αυτό.

2.6. Παραδείγματα Έρευνας

2.6.1. Διεθνής Πραγματικότητα

Στο παρόν κεφάλαιο της διατριβής αποτυπώνονται περιληπτικά τα κυριότερα στοιχεία, αποτέλεσμα και συμπεράσματα ερευνών που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν και έχουν ως ερευνητικό ερώτημα τη διερεύνηση - ξέχωρα ή σε αλληλουχία - των στάσεων, γνώσεων, αντιλήψεων, προτιμήσεων, συμπεριφορών, κ.α., των παραγόντων που τις επηρεάζουν και συνδέονται με την Κ.Α. (αρνητική ή θετική) περιβαλλοντικών ζητημάτων, όπως των περιοχών προστασίας.

Στα αρχικά χρόνια θέσπισης των Π.Π, η λογική στηριζόταν στην ιδέα της διατήρησης ορισμένων οικοσυστήματα στη φυσική τους κατάσταση μέσω της περιορισμένης ανθρώπινης παρουσίας (Contreras-Méndez et al., 2008). Με αυτό τον τρόπο, η αναπτυσσόμενη προτεραιότητα των ΠΠ έναντι των κοινωνικών αναγκών (Contreras-Méndez et al., 2008) σε συνέργια με άλλους αλληλένδετους παράγοντες, σταδιακά διαμόρφωσε ένα κλίμα αντίστασης της τοπικής κοινωνίας έναντι της εγκαθίδρυσης τους (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Οι λόγοι για τους οποίους θα αποδεχθεί ή όχι, θα αντιδράσει ή μη μια τοπική κοινωνία είναι πολυάριθμοι. Στάσεις, αντιλήψεις, συμπεριφορές και αντιδράσεις συντελούνται σε αλληλουχία και δεν προκύπτουν αποσπασματικά από μέρους της κάθε τοπικής κοινωνίας ενώ επηρεάζονται από πολλούς και διαφόρους παράγοντες. Τα πλείστα παραδείγματα της βιβλιογραφίας φαίνεται να αναδεικνύουν την προβληματική αποδοχή αλλά ταυτόχρονα εξάγουν ουσιαστικά και σημαντικά συμπεράσματα για την ευρωπαϊκή και διεθνή κοινότητα για την αναθεώρηση της σχέσης κοινωνία και μέτρα διατήρησης.

Τα οικονομικά δεδομένα αποτελούν σημαντικό παράγοντα κατά πόσον η τοπική κοινωνία θα αποδεχθεί μια ΠΠ ή όχι (Stigka et al., 2014). Η απώλεια εισοδήματος από δραστηριότητες που επιφέρουν στην τοπική κοινωνία το εισόδημα της και θα πρέπει να αναδιαμορφωθούν ή μετατραπούν σε ηπιότερη μορφή αποτελεί αίτιο της αποδοχής. Παρόλα τα οφέλη που κουβαλούν οι ΠΠ, πολλές τοπικές κοινωνίες είναι αρνητικές στην παρουσία τους καθώς τα οικονομικά κόστη που δημιουργούνται θεωρούν ότι επιβαρύνουν μόνο αυτές (Karanth, Nepal, 2012). Έτσι το αντιλαμβανόμενο κόστος από π.χ. καταστροφή καλλιεργειών από προστατευόμενα είδη και περιορισμένη βόσκηση ζώων υπερτερεί σε πιθανά οφέλη (Durrant, Shumway, 2004). Επίσης, ο περιορισμός των (οικονομικών) δραστηριοτήτων (Paloniemi,

Tikka, 2008; Keulartz, 2009) που επιβάλλουν τα μέτρα διατήρησης δηλώθηκε ως λόγος αρνητικής τοποθέτησης και αμφισβήτησης προς τις ΠΠ.

Οι Durrant και Shumway (2004) εκπόνησαν μια έρευνα με σκοπό να διαφανούν τα αίτια σύγκρουσης αναμεταξύ της τοπικής κοινωνίας και των φορέων διαχείρισης σχετικά με μια ΠΠ στη νοτιοανατολική Utah των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Utah είναι μια περιοχή με έντονη εξορυκτική και γεωργική δραστηριότητα, δεδομένα που συγκρούονται με ένα καθεστώς προστασίας. Η τοπική κοινωνία ένιωσε ότι μεγάλο ποσοστό γης, πέρα από το αναγκαίο, χαρακτηρίστηκε ως προστατευόμενο ενώ η ένταση συνεχίστηκε όταν περιβαλλοντολόγοι πρότειναν όπως ακόμη μεγαλύτερο μέρος χαρακτηριστεί προστατευόμενο. Τα συμπεράσματα έδειξαν μια ξεκάθαρη αρνητική συμπεριφορά προς τις ΠΠ. Η πόλωση και η αντίσταση προερχόταν από το γεγονός ότι οι ντόπιοι ένιωσαν πως η ποιότητα ζωής τους διαφοροποιόταν καθώς και το δικαίωμα της «πρόσβασης» στους οικονομικούς πόρους διακυβεύοντα. Τα συμπεράσματα έδειξαν ότι οι κάτοικοι δεν αντιδρούσαν προς την έννοια της προστασίας της φύσης αλλά προς τις πρωτοβουλίες και προγράμματα που εκπονήθηκαν χωρίς τη δική τους ουσιαστική συμμετοχή. Δεν ήθελαν να χάσουν τους πόρους τους και δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να εκφράσουν και να συμμετέχουν στη διαδικασία που επηρέαζε την διαβίωση τους.

Επιστήμονες συνέδεσαν την αντίληψη ενός αντικειμένου με την μετέπειτα στάση του προς αυτό (Trakolis, 2001 cited in Vodouhe et al., 2010) και τη συμπεριφορά του. Εάν νιώσουν ότι αυτό περιορίζει την έννοια της ελευθερίας τότε θα διαμορφώσουν αρνητική εικόνα προς αυτό. Εάν οι νέες πτυχές αφήνουν τους ντόπιους σε εξίσου καλή κατάσταση όπως και στο παρελθόν τότε θεωρείται παράγοντας θετικής αποδοχής (Cohen, 2012).

Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την Κ.Α. αφορά την υφιστάμενη οικονομική κατάσταση μιας περιοχής (Stigka et al., 2014). Τοπικές κοινωνίες οι οποίες βγάζουν τα εισοδήματά τους από την εκμετάλλευση των πόρων σε μειονεκτούσες οικονομικά περιοχές τότε είναι σχεδόν σίγουρα ότι θα εισέλθουν σε αντιπαράθεση με τις Αρχές (Vodouhe et al., 2010). Οι μελετητές Wallner et al. (2007) εκπόνησαν μια διακρατική μελέτη προκειμένου να διερευνήσουν τις αντιλήψεις των ανθρώπων έναντι δυο ΠΠ σε Ελβετία και Ουκρανία. Παρότι η οικονομική κατάσταση αναμεταξύ των δυο χωρών διαφέρει ουσιαστικά, η τοποθεσία των ΠΠ στην περιφέρεια έμοιαζε καθώς και οι οικονομικές δραστηριότητες, αυτές του τουρισμού και της γεωργίας. Τα συμπεράσματα έδειξαν ότι εάν με κάποιο τρόπο τα (οικονομικά) συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας αντικατοπτρίζονται στους σκοπούς μιας ΠΠ, ακόμη και σε

μια μειονεκτούσα περιοχή, τότε η αποδοχή της αυξάνεται σημαντικά. Τα ενδιαφέροντα και συμφέροντα όμως επηρεάζονται σημαντικά σύμφωνα από την οικονομική κατάσταση μιας περιοχής και τη δύναμη των ενδιαφερόμενων μερών. Στην περίπτωση της Ελβετίας, παρόλο που η έρευνα επέλεξε μια όχι τόσο εύπορη περιοχή, οι αρχικές αρνητικές αντιλήψεις για επιδείνωση της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης από τη χωροθέτηση της ΠΠ ανατράπηκαν. Οι Δημοτικές Αρχές, σε αρχικό στάδιο, διαμόρφωσαν σχέδια προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης με επίκεντρο τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας στην παραγωγή τοπικών προϊόντων για τα οποία αποφάσιζαν με τη δυναμική τους και την αξιοποίηση του βήματος που τους δόθηκε οι ίδιοι οι ντόπιο μέσω εκλεγμένων επιτροπών. Τα αποτελέσματα στην Ουκρανία ήταν διαφορετικά. Ενώ στην Ελβετία οι ντόπιοι προσπαθούσαν να βρουν τρόπους να επωφεληθούν, στην Ουκρανία οι πολίτες δεν βρήκαν κανένα όφελος μιας και η κυβέρνηση αποφάσισε για την περεταίρω οικονομική τους δυσμένεια. Περιορισμός στη χρήση των πόρων και απώλεια αξιοποιήσιμης αγροτικής γης για την οποία δεν αποζημιώθηκαν ποτέ είναι μόνο μερικοί παράγοντες που επηρέασαν τη αποδοχή των περιοχών και συνέτειναν στην ύφεση της περιοχής. Η έρευνα των Wallner et al. (2007) αναγνωρίζει ότι η εφαρμογή «από κάτω προς τα πάνω» συμμετοχικής προσέγγισης δηλαδή από την ενεργή εμπλοκή της τοπική κοινωνία έδειξε να οδηγεί σε μεγαλύτερη αποδοχή της ΠΠ στην Ελβετία αλλά για αυτούς, η οικονομική κατάσταση είναι προαπαιτούμενο στη διαμόρφωση των σκοπών μιας ΠΠ που επηρεάζει την αποδοχή. Εάν ο ντόπιος πληθυσμός διαβλέπει πιθανά οικονομικά οφέλη, σε οποιαδήποτε οικονομική κατάσταση, θα αξιολογήσουν θετικά τους περιορισμούς της ΠΠ ως ευκαιρίες.

Οι Maikhuri, et al. (2001) επισήμαναν τα προβλήματα που σχετίζονται με την απώλεια εισοδήματος και την οικονομική αντιστάθμιση ως συνεπακόλουθο στην ΠΠ Nanda Devi της Ινδίας. Ένα ποσοστό 75% των ντόπιων επέδειξε αρνητική στάση έναντι της ΠΠ και αυτό αφορούσε τρεις κυρίους λόγους: (α) των αποκλεισμό τους από τη χρήση της γης τους εντός της ΠΠ, (β) την απώλεια εισοδημάτων ως αποτέλεσμα του αποκλεισμού των τουριστών και συναφών δραστηριοτήτων, της βόσκησης και καλλιέργειας της γης και (γ) τα πενιχρά κοινωνικοοικονομικά αντισταθμίσιμα. Η απογοήτευση των ντόπιων ήταν έντονη καθώς δεν υπήρχε από πλευράς του κράτους οποιαδήποτε ουσιαστική εξισορρόπηση των απωλειών. Τα οικονομικά κίνητρα ήταν μηδαμινά -που δίδονταν ως μισθοί για τις εργασίες αναδάσωσης που εκπονούσαν- και δεν μπορούσαν να φτάσουν το ύψος των προηγούμενων εισοδημάτων τους. Επίσης, δεν δόθηκαν αποδοτικές εναλλακτικές για άλλες μορφές ανάπτυξης ενώ ο βαθμός ενημέρωσης τους σε θέματα αγροτικής τεχνογνωσίας ήταν απών. Η αποδοχή της ΠΠ επηρεάστηκε σημαντικά και από κοινωνικούς περιορισμούς καθώς σε κοινωνικό επίπεδο οι

κάτοικοι φάνηκαν ανίκανοι και αχρείαστοι μέσω του αποκλεισμού. Έχασαν τις δουλειές τους, τη χρησιμότητά τους στο κοινωνικό σύνολο και την υπόστασή τους ως οικογενειάρχες. Οι ερευνητές Maikhuri, et al. (2001) κλείνουν την έρευνα τους υποστηρίζοντας ότι περιβαλλοντικές πολιτικές θα ήταν χρήσιμο να αποκτήσουν ένα κοινωνικοοικονομικό προσεγγιστικό χαρακτήρα. Η εξισορρόπηση των απωλειών με οφέλη είναι απαιτούμενο (Karanth, Nepal, 2012).

Πολλές φορές η ανησυχία που εκφράζεται από την τοπική κοινωνία αφορά την άμεση οικονομική επίπτωση που μπορεί να επιφέρει η αλλαγή καθεστώτος και αυτό υπό τη μορφή τη μειωμένης αξίας της γης (Cohen, 2012).

Η υποστήριξη και αποδοχή των περιβαλλοντικών μέτρων εξαρτάται και από την αντίληψη που διαμορφώνει η τοπική κοινωνία σχετικά με την αποτελεσματικότητα και ποιότητα των πολιτικών, θεσμικών και διαδικασιών διαχείρισης και διακυβέρνησης (Bennett, Dearden, 2014). Αυτό, καταδεικνύει ότι ο τοπικός πληθυσμός θα αποδεχτεί τα περιβαλλοντικά μέτρα μόνο εάν η διαδικασία που ακολουθείται είναι δίκαιη και διαφανής ενώ σε περίπτωση που οι κρατικές πρακτικές τους αποκλείουν, αυτόματα διαμορφώνουν μια αρνητική ή δύσπιστη θέση σε αυτό που τους προτείνεται. Η αρνητική στάση μπορεί να θεωρηθεί απόρροια αισθημάτων δυσπιστίας, έλλειψης αμεροληψίας και καχυποψίας (Stigka et al., 2014; Bogaert et al., 2009; Durrant, Shumway, 2004). Η εναντίωση στις ΠΠ αφορά τόσο τον προσδιορισμό τους όσο και τα μέτρα διαχείρισης της γης και των πόρων (Stoll-Kleemann, 2001). Ερευνητές, υποστηρίζουν ότι για τα πολλαπλά προβλήματα κύρια πηγή απόρροιας είναι το ίδιο το νομοθετικό πλαίσιο του Natura 2000. Δηλώνουν να υπάρχει «ένταση» αναμεταξύ της σχέσης οικολογίας-άνθρωπος που προέρχονται από ασάφειες, αοριστία και αντιφάσεις του πλαισίου (Bryan, 2012; Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011).

Η έλλειψη συμμετοχής και ενημέρωσης των ενδιαφερόμενων τοπικών κοινωνιών (Brechtin, 2003 cited in Contreras-Méndez et al., 2008; Durrant, Shumway, 2004;) από την αρχή της διαδικασίας σχεδιασμού και εφαρμογής των μέτρων της διατήρησης της φύσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα που τροφοδοτεί αντιπαράθεση. Αυτό αντικατοπτρίζεται στη συγκεντρωτική και μονόπλευρη ενάσκηση εξουσίας που ακολουθούν κυβερνήσεις και τείνει να αγνοεί τη γνώμη των πολιτών (García-Frapolli et al., 2009).

Η αρνητική άποψη της τοπικής κοινωνίας προέρχεται από το γεγονός ότι πολλές κυβερνήσεις παραβλέπουν να εισέλθουν σε πραγματικό διάλογο με την τοπική κοινωνία κατά την επιλογή των ΠΠ, η οποία εκπληρώνεται κυρίως βάσει περιβαλλοντικών κριτηρίων (Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011). Οι άνθρωποι νιώθουν ότι δεν ζητείται η γνώμη τους και δεν συμπεριλαμβάνονται σε βασικές διαδικασίες που αφορούν τον τόπο τους (García-Frapolli et al., 2009). Παράδειγμα αποτελεί η Γαλλία, που η εφαρμογή του δικτύου το 1996 προξένησε την άρνηση της αποδοχής του μέσω σθεναρής αντίστασης. Η πρωταρχική εφαρμογή ευνοούσε την περιβαλλοντική διάσταση σε βάρος της κοινωνικής όπου οι αποφάσεις για το ποιες θα είναι οι προτεινόμενες περιοχές λήφθηκαν εκ των προτέρων (Alphandéry, Fortier, 2001) και απλά παρουσιάστηκαν στους ενδιαφερομένους πολίτες. Αποτέλεσμα ήταν οι έντονες διαμαρτυρίες που οδήγησαν στην αναστολή της εφαρμογής της πολιτικής αλλά και στη διαφοροποίηση της. Το συμπέρασμα είναι ότι η πολιτική του *αποφασίζω και ανακοινώνω* κάθε άλλο παρά θετικά συναισθήματα προκαλεί για τις ΠΠ. Οι κάτοικοι νιώθουν παραβεβλημένοι σε ένα κράτους που δεν λογαριάζει να τους εμπλέξει ώστε να ακούσει την άποψη τους.

Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί το Βέλγιο (Bogaert et al., 2009) όπου η εγκαθίδρυση θαλάσσιων ΠΠ το 1999 ακολούθησε τεχνοκρατικό χαρακτήρα όπου η κεντρική κυβέρνηση επέβαλε στις τοπικές αρχές και τους ντόπιους τα μέτρα προστασίας χωρίς καμία διαβούλευση. Το αποτέλεσμα ήταν η διαδικασία να περιέλθει σε τέλμα. Το δεδομένο αυτό σύμφωνα με τους μελετητές αποτέλεσε το κυριότερο αίτιο της σύγκρουσης. Η τοπική κοινωνία ένιωσε να αγνοείται και η αυτονομία της να διακυβεύεται ενώ η κεντρική κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με ζητήματα νομιμότητας, διαφάνειας και εμπιστοσύνης.

Ο τρόπος εφαρμογής των περιβαλλοντικών μέτρων κρίνει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία τους. Μελετητές όπως τους Engelen et al. (2008) αποδίδουν την προβληματική εφαρμογή στη φύση της πολιτικής του Natura 2000 ως τεχνοκρατική, με ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα εφαρμογής που περιορίζουν την δυνατότητα ουσιαστικής εμπλοκής της κοινωνίας. Η συμμετοχικότητα του τοπικού πληθυσμού, ως εργαλείο τρόπου εφαρμογής, είναι μια αλληλεπιδραστική έννοια που είτε αυξάνεται λόγω της θετικής αποδοχής είτε η συμμετοχικότητα αυξάνει τη θετική αποδοχή. Όπως και αν είναι αυτό, οι Sirivongs, Tsuchiya, (2012) ήθελαν να διερευνήσουν κατά πόσον η θετική συμμετοχικότητα που παρατηρείτο από ντόπιους στη διαχείριση της ΠΠ Phou-Khao-Khouay στη Δημοκρατία του Λάος σχετίζονταν ή επηρεάζονταν από τις αντιλήψεις και στάσεις που είχαν διαμόρφωση έναντι της ΠΠ. Τα αποτελέσματα έδειξαν μια ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ αντίληψης-στάσης και συμμετοχικότητας. Δηλαδή οι θετικές αντιλήψεις

προς την ΠΠ – προέκυψαν όταν ο τοπικός πληθυσμός είδε τα εισοδήματα του να διασφαλίζονται και να αυξάνονται μέσα από νέες μορφές δραστηριοτήτων π.χ. οικότουρισμό - επηρέασαν αυξητικά το βαθμό με τον οποίο θέλησαν να συμμετέχουν οι ντόπιοι στη διατήρηση. Επισημαίνεται ότι έργα που αυξάνουν το επίπεδο εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής μπορεί να βελτιώσουν τη στάση απέναντι και συμμετοχή στη διαχείριση μιας ΠΠ. Έτσι λοιπόν όταν ο τοπικός πληθυσμός έχει θετική αντίληψη για μια ΠΠ έχει περισσότερα κίνητρα για να συμμετέχει στην προστασία της.

Η Björkell, B. το 2008 προσπάθησε να διερευνήσει τα αίτια που καθιστούσαν το δίκτυο Natura 2000 επίμαχο θέμα και για πολλούς τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική σύγκρουση στην ιστορία της Φινλανδίας. Η ίδια επισημαίνει προβλήματα ελλειπών νομιμότητας και λογοδοσίας κατά τη διαδικασία εφαρμογής. Στην περιοχή Bergö-Malax, οι κύριες αιτίες των συγκρούσεων το 2005 αφορούσαν την απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης, την ταχύτητα εκπόνησης των αποφάσεων και την αδιαφάνεια από μέρους των περιβαλλοντικών αρχών. Ως αποτέλεσμα, οι ντόπιοι απέστειλαν 15000 επίσημα παράπονα στη Φινλανδική κυβέρνηση, δηλώνοντας τη μη αποδοχή του δικτύου στην περιοχή τους έναντι του τρόπου λειτουργίας των θεσμών του κράτους. Ο τοπικός πληθυσμός φέρθηκε αντιμέτωπος με τον αποκλεισμό σε θέματα που τον αφορούν, την επιβολή χωρίς προηγούμενου του δικτύου και την ανεξήγητα αυστηρή συμπεριφορά του κράτους. Όλα τα πιο πάνω συνηγορούν στην αρνητική στάση της φινλανδικής κοινωνίας και της απώλειας εμπιστοσύνης απέναντι στις αρχές.

Οι Jones et al. (2012) διερευνήσαν τη σημαντικότητα της κοινωνικής εμπιστοσύνης ως προς την αποδοχή νέων περιβαλλοντικών μέτρων σε δυο περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα. Στην έρευνα τους επισημαίνουν ότι η κοινωνική εμπιστοσύνη αναμένεται να καθορίσει το επίπεδο της κοινωνικής αποδοχής. Υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής εμπιστοσύνης στις τοπικές κοινότητες οδηγούν σε μεγαλύτερη υποστήριξη της «από κοινού διαχείρισης».

Στην έρευνα των Vodouhe et al. (2010) στόχος ήταν να διερευνηθούν οι παράγοντες που συνέτειναν στη θετική στάση της τοπικής κοινωνίας έναντι της παρουσίας και μέτρων διατήρησης της ΠΠ Pendjari Park στη Δημοκρατία του Μπενίν (Δυτική Αφρική). Επίσης, θέλησαν να ερευνήσουν κατά πόσο το φύλλο, η καταγωγή, οι οικονομικές και άλλες δραστηριότητες και το επίπεδο εκπαίδευσης τους σχετιζόταν με την θετική αποδοχή της ΠΠ. Το βασικότερο συμπέρασμα της έρευνας ήταν η διαπίστωση πως η νομοθετική αλλαγή που αφορούσε την συμπερίληψη των ντόπιων στη διαχείριση της ΠΠ συνέτεινε στην θετική

αποδοχή της ως μέρος της τοπικής κοινωνίας. Επισημαίνεται ότι η συμμετοχικότητα αποτελεί πλέον δικαίωμα για τους ντόπιους κατοίκους με σημαντικά οφέλη. Τα επίπεδα συμμετοχής των ντόπιων κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την ΠΠ ήταν σε υψηλά επίπεδα ενώ ως αντάλλαγμα της αποδοχής τους επωφελούνται από τα τέλη εισόδου στο πάρκο, τον τουρισμό, τις άδειες κυνηγιού και τα πρόστιμα που επιβάλλονται για παράνομες δραστηριότητες. Τα πιο πάνω, βάζουν τα αισθήματα καταγωγής σε δεύτερη μοίρα. Οι ντόπιοι δήλωσαν ότι η συνεργασία που αναπτύχθηκε με τα χρόνια και η αντιπροσώπευση της κοινότητας στο φορέα διαχείρισης του πάρκου επέφερε την εμπιστοσύνη στις αρχές και την εξάλειψη του αισθήματος της αδικίας. Η συνεχόμενη συμμετοχική διαδικασία είχε ως αποτέλεσμα την απόκτηση γνώσης και ενδιαφέροντος για τους στόχους της διατήρησης και τη συνειδητοποίηση της αξίας της παρουσίας μιας ΠΠ. Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης έχει σχέση με την αποδοχή καθώς τα άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο έδειχναν τη λιγότερη συμπαράσταση προς την ΠΠ ενώ τα άτομα με υψηλή μόρφωση έτειναν να αναγνωρίζουν την αξία της ΠΠ και να διαμορφώνουν επικερδείς δραστηριότητες στηριζόμενες σ' αυτή. Αυτό ενισχύει και μελέτες άλλων ερευνητών που υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση συσχετίζεται με θετική στάση προς τη διατήρηση (Trakolis, 2001; Akama, 1995 cited in Durrant, Shumway, 2004; Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Το φύλο και η καταγωγή δεν επηρέασαν καθόλου την αποδοχή (Vodouhe et al., 2010).

Επίσης, η παράδοση του τρόπου εφαρμογής των μέτρων διατήρησης συντείνει ουσιαστικά στον τρόπο αντίληψης των ντόπιων και διαφόρων ομάδων ως προς τι θεωρούν σκοπιμότητες και κρατικά συμφέροντα. Δεν είναι λίγες οι φορές όπου οι ντόπιοι έχουν την άποψη πως στόχος των ΠΠ είναι να επωφελούν και εξυπηρετούν τρίτους παρά αυτούς (Durrant, Shumway, 2004; Allendorf, 2007) ενώ σημαντικός παράγοντας για τον επηρεασμό της αποδοχής αποτελεί και η ίδια η στάση των αρμόδιων αρχών έναντι σε πιθανές επιπτώσεις από τη χωροθέτηση μιας ΠΠ. Δηλαδή, οι ντόπιοι τείνουν να αναπτύξουν μηδαμινές σχέσεις με τους αρμόδιους φορείς και αρνητική στάση λόγω της σκληρής μεταχείρισης, της αποτυχίας των πιο πάνω να ελαχιστοποιήσουν τις επιπτώσεις στα εισοδήματα και δικαιώματα τους και να εκπληρώσουν της προσδοκίες ανάπτυξης της περιοχής τους (Allendorf et al., 2007). Αιτία που προκαλούν τη δυσπιστία προς τις αρχές θεωρείται η τοποθέτηση των ιδίων των αρχών διαχείρισης που προτιμούν μια αποστασιοποιημένη, απρόσωπη και *αναίσθητη* γραφειοκρατική προσέγγιση (Björkell, 2008).

Ο Bryan, S. αναφέρει σε μελέτη του το 2012 σχετικά με το Natura 2000 στην Ιρλανδία ότι η πολιτική αντιμετώπιστηκε με εχθρικότητα και έντονη αντιπαράθεση μεταξύ των κατοίκων και

της κυβέρνησης λόγω της δυσανάλογης χωροθέτησης περιοχών. Οι περιοχές του δικτύου θα κάλυπταν αγροτικές περιοχές στον υποβαθμισμένο νότο όπου η επιβίωση ήταν ήδη αρκετά δύσκολη. Η επιδείνωσή των αντιπαραθέσεων εντάθηκε από τα αισθήματα περηφάνειας που ένιωθα οι κάτοικοι για την απόκτηση της γης τους. Χαρακτήρισαν τις ενέργειες της κυβέρνησης ως αποικιοκρατικές και αντιστάθηκαν σθεναρά με αποτέλεσμα τον εξαναγκασμό της κυβέρνησης σε παρατεταμένη συμμετοχική διαδικασία διαπραγματεύσεων με την τοπική κοινωνία. Το αποτέλεσμα ήταν η αλλαγή στους αρχικούς σχεδιασμούς του κράτους και στην «χαλάρωση» των επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων εντός μιας ΠΠ. Παρόλα αυτά, ο πιο πάνω τρόπος από μέρους του κράτους προξένησε τη δυσαρέσκεια των περιβαλλοντιστών που θεώρησαν ότι εξυπηρετούνται μόνο τα αγροτικά συμφέροντα εις βάρος των περιβαλλοντικών. Και στις δυο περιπτώσεις θεωρήθηκε ότι το κράτος δεν λειτουργούσε με διαφάνεια ως προς τους σκοπούς των πολιτικών του.

Επιπλέον, η έκταση μιας ΠΠ (Allendorf, 2007) διαφοροποιεί αισθητά την στάση της τοπικής κοινωνίας μιας και υπάρχουν φορές που μπορεί να υπάρχει σύνεση στη αποδοχή της σε μια περιοχή αλλά απορρίπτεται όταν η έκταση της θεωρείται αδικαιολόγητα μεγάλη και ιδιαίτερα όταν φαίνεται να εξυπηρετεί άλλα συμφέροντα από αυτά της προστασίας. Στη Γαλλία, το Natura 2000 αποδοκιμάστηκε έντονα όταν σχεδόν το ένα τέταρτο της γαλλικής δασικής έκτασης συμπεριλήφθηκε στο δίκτυο. Οι φοβίες των ιδιοκτητών προς τους σκοπούς και το μέγεθος οδήγησαν στην άρνηση τους να το αποδεχτούν. Οι κάτοικοι εκφράσαν τη δυσπιστία προς τις αρχές για τον υπερβάλλοντα τους ζήλο να συμπεριλάβουν τόση μεγάλη έκταση αλλά και τις φοβίες τους πως αυτό συνεπάγεται αυστηρότερο έλεγχο στις υφιστάμενες δραστηριότητες ή και απαγόρευσή τους (Alphandéry, Fortier, 2001).

Άλλα σημαντικά στοιχεία που θεωρούνται έμμεση απόρροια της κατάληξης της αποδοχής αποτελούν η πολυπλοκότητα της συνεργασίας, η σύγκρουση αναμεταξύ και η απαιτούμενη προθυμία των κυβερνητικών τμημάτων (McNeely, 1995 cited in Stoll-Kleemann, 2001) να εκτελέσουν αποδοτικά τις απαιτήσεις γύρω από μια ΠΠ. Οι Gaston et al. (2008) και Bogaert et al. (2009) αναφέρονται και στην απουσία εμπειρίας στην διαδικασία εφαρμογής του δικτύου όσο και ικανοποίηση των προκλήσεων επίτευξη δύο στόχων διατήρησης και την οικονομία, παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά την αντίληψη που διαμορφώνεται στον τρόπο που ενεργούν οι αρχές από την τοπική κοινωνία.

Το θέμα ιδιοκτησίας και χρήσης της γης που πλέον κατέρχεται σε καθεστώς προστασίας (Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011) αποτελούν κύριες αιτίες σύγκρουσης στην ομαλή εφαρμογή του Natura 2000. Η απαλλοτρίωση, οι περιορισμοί, η απαγόρευση είναι μόνο μερικά παρακλάδια του κεφαλαίου ιδιοκτησίας-χρήσης γης από ΠΠ. Η ιδέα ότι η βιοποικιλότητα αποτελεί την κοινή φυσική κληρονομιά της ΕΕ και πρέπει να προστατεύεται τόσο μέσω ιδιωτικής όσο και δημόσιας γης όπου χρειάζεται σηματοδοτεί νέα δεδομένα σε θέματα γαιοκτησίας. Παρότι τη φιλοσοφία, στο ρεαλισμό δεν είναι πολλοί που συμμερίζονται την πιο πάνω άποψη. Αρκετοί τη χαρακτήρισαν ως εισβολή στην ιδιωτικότητα και συνεχή πηγή διένεξης και δυσαρέσκειας (Bryan, 2012). Πέρα από αυτό, οι περιορισμοί (García-Frapolli et al., 2009) ή απαγόρευση που επιβάλλονται στη διαχείριση και πρακτικές χρήσης γης φαίνεται να εντείνουν τις συγκρούσεις επικίνδυνα. Αυτές οι συγκρούσεις εντείνονται στις περιπτώσεις όπου το Natura για παράδειγμα χωροθετείται εντός, πλησίον ή δίπλα από περιοχές με συμφέροντα χρήσης γης όπως εντατική γεωργία και τουριστική ανάπτυξη (Voziatzakis, Parageorgiou, 2006).

Σε έρευνα της η Stoll-Kleemann (2001) προσπάθησε να διερευνήσει με τη βοήθεια ερωτηματολογίων τα αίτια πίσω από την παρατεταμένη και επίμονη αντίθεση της τοπικής κοινωνίας στον καθορισμό ΠΠ στη Γερμανία. Η έρευνα κατέδειξε ότι η αρνητική στάση προκύπτει από συναισθηματικούς λόγους που δημιουργούνται μέσω της εντύπωσης ότι μια ΠΠ δημιουργεί περιορισμούς αλλά και αλλαγές στις συνήθειες καθημερινές αποφάσεις, δράσεις και δικαιώματα της τοπικής κοινωνίας και πως η ΠΠ απλά τους έχει επιβληθεί. Σύμφωνα με τον Wilshusen (2003), οι κάτοικοι αντιδρούν έντονα όταν αναγκάζονται σε εκτόπιση λόγω του νέου καθεστώτος ή τους απαγορεύεται η απρόσκοπτη χρήση φυσικών πόρων (Wilshusen, 2003 cited in Contreras-Méndez et al., 2008). Αυτό που διατυπώνει η Stoll-Kleemann (2001) πως η αποδοχή της ΠΠ συναρτάται κατά πόσον η διαδικασία λήψης αποφάσεων έναντι των δικαιωμάτων τους είναι δίκαια ή μη.

Η Hiedanpää, J. διεξήγαγε το 2002 μια έρευνα μέσω ερωτηματολογίων προκειμένου να διαπιστώσει τα αίτια της σύγκρουσης από την εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 αναμεταξύ της κυβέρνησης και των ντόπιων κατοίκων στην Karνία της Φιλανδίας, μια περιοχή με έντονη γεωργοκτηνοτροφική δραστηριότητα. Η διαμάχη που προέκυψε από μέρους της τοπικής κοινωνίας ήταν σε τέτοιο βαθμό που σχεδόν οι μισές από τις προτεινόμενες προς ένταξη περιοχές στο δίκτυο αποσύρθηκαν. Η σύσταση του Natura 2000 απαρτίζεται από ένα μεγάλο ποσοστό ιδιωτικών εκτάσεων γης, δεδομένο που προξενεί πληθώρα αντιδράσεων καθώς οι

ιδιοκτήτες θεωρούν ότι παραβιάζονται τα βασικά τους ιδιοκτησιακά δικαιώματα. Η αντίδραση πηγάζει από το γεγονός ότι οι ντόπιοι δεν επιθυμούσαν να χάσουν τις πηγές στις οποίες στηρίζεται η διαβίωση, οι προοπτικές εργοδότησης, οι ευκαιρίες ανάπτυξης και τα εισοδήματα. Η ερευνήτρια συμπεραίνει ότι η τοπική κοινωνία έκλαβε τη διαμόρφωση του δικτύου ως απειλή προς το δικαίωμα της ελευθερίας. Της ελευθερίας να αξιοποιούν και να αποφασίζουν για τη γη τους από μόνοι τους. Οι κάτοικοι δήλωσαν ότι αυτό που επιθυμούσαν δεν ήταν να εκφράσουν απλά την άποψη τους για τις προτεινόμενες υπό ένταξη περιοχές ή να αποδεχτούν απαθείς τους περιορισμούς, όπως τους ζητήθηκε, αλλά να τους δοθεί πραγματική ευκαιρία συμμετοχής στη διαδικασία σχεδιασμού εξ αρχής. Πολλοί εκφράσαν συναισθήματα μίσους καθώς θεώρησαν ότι οι αρχές αποσκοπούσαν να «εθνικοποιήσουν» τη γη τους ενώ δεν απουσίαζαν αυτοί που ανέφεραν ότι μετάνιωσαν που δεν υλοτομήσαν τα δάση στην ιδιοκτησία τους πριν αυτά επιλεγούν για ένταξη. Τα πιο πάνω ενισχύουν με τις θέσεις τους οι Adger και Luttrell (2000) (Adger and Luttrell, 2000 cited in Christopoulou, Tsachalides, 2004) καθώς η απουσία αναγνωρισμένων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας οδηγεί σε ανεξέλεγκτη και εσκεμμένη (Paloniemi, Tikka, 2008) εκμετάλλευση, μετατροπή και υποβάθμιση των ΠΠ. Τα αποτελέσματα της έρευνας (Hiedanpää, 2002) φανερώνουν μια σαφή σύγκρουση αναμεταξύ του τοπικού πληθυσμού και των φορέων σχεδιασμού πολιτικής. Σύγκρουση που προκύπτει από τη στάση/πρακτική των αρμοδίων να αγνοήσουν τα συμφέροντα και δικαιώματα των ντόπιων (Sirivongs, Tsuchiya, 2012) και να επιβάλλουν την προστασία προτάσσοντας τη διατήρησης της βιοποικιλότητας ως προτεραιότητα.

Πρόσθετα, πολύ σημαντικός παράγοντας αποδοχής αφορά τη συναισθηματική σύνδεση που νιώθουν οι ιδιοκτήτες προς την περιουσία τους και τη δυσκολία απαγκίστρωσης τους από αυτή (Van der Horst, 2007 cited in Cohen, 2012; Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012; Stoll-Kleemann, 2001). Η γαιοκτησία αποτελεί σε πολλές χώρες παράδοση με ισχυρούς δεσμούς (Björkell, 2008), δεδομένο του οποίου παραγνωρίζεται η σημαντικότητα κατά την πρόταση των ΠΠ σε ιδιωτική γη. Θεωρείται σημαντικός παράγοντας επηρεασμού αποδοχής εγκαθίδρυσης καθώς η ιδιοκτησία ταυτίζεται με τον κόπο που αποκτήθηκε, το μόχθο διατήρησή της, τη χρήση της, την κουλτούρα και παράδοση (Faasen, Watts, 2007). Στα πλαίσια διερεύνησης των στάσεων της τοπικής κοινωνίας και των λόγων καθυστέρησης εγκαθίδρυσης μιας ΠΠ στο νησί της Σαρδηνίας, Ιταλία εντάσσεται η έρευνα των Bonaiuto et al. (2002). Τα στοιχεία συλλέχθηκαν μέσω συνέντευξης και αφορούσα δυο ομάδες τοπικού πληθυσμού. Αυτούς που διέμεναν εντός της προτεινόμενης ΠΠ και αυτούς που έμεναν εκτός αυτής. Οι διαπιστώσεις της έρευνας αποκάλυψαν μια διαφοροποίηση στον τρόπο αντίληψης απέναντι στην ΠΠ από τις δυο ομάδες.

Η πρώτη ομάδα έδειξε αρνητική στάση έναντι της ΠΠ και αυτό σχετιζόταν με την ισχυρή τοπική ταυτότητα, τις συναισθηματικές σχέσεις με το συγκεκριμένο τόπο και την απροθυμία απαλλαγής από αυτόν. Η δεύτερη ομάδα, απαλλαγμένη από τον άμεσο επηρεασμό, ήταν θετική στην εγκαθίδρυση της ΠΠ στη συγκεκριμένη περιοχή. Η αντίσταση πηγάζει από την επιθυμία των ντόπιων να μην χάσουν αυτό που δικαιωματικά τους ανήκει. Από την έρευνα των Bonaiuto et al. (2002) συνάγεται το συμπέρασμα ότι η γαιοκτησία και η ισχυρή αίσθηση της ταυτότητας δεν πρέπει ποτέ να θεωρηθεί αμελητέοι παράγοντες στην προώθηση των μέτρων διατήρησης.

Ένα άλλο περιεχόμενο της έννοιας που φαίνεται να κερδίζει όλο και πιο πολλούς συμμάχους θεωρείται η συνταύτισή της με την φρασεολογία «όχι στη δική μου αυλή» (not in my back yard-NIMBY) καθώς πολλοί ερευνητές τείνουν να χρησιμοποιούν τον ορισμό για να επεξηγήσουν τις τοπικές αντιδράσεις έναντι νέων αναπτύξεων (Batel et al., 2013). Αντιδράσεις που φαίνεται να προκύπτουν από άγνοια, παραλογισμό, εγωισμό, απάθεια και αβεβαιότητα. Πολλές φορές η τοπική κοινωνία αποδέχεται μια νέα ανάπτυξη - χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι και την υποστηρίζει ή την αποδέχεται - ως αντικείμενο για τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει ευρύτερα αλλά όχι όταν αυτά προσφέρονται μέσω της εγκατάστασης στην δική της περιοχή (Cohen et al, 2012). Για παράδειγμα, πολλές μελέτες δείχνουν ότι ενώ υπάρχει μεγάλη υποστήριξη του κοινού για έργα αιολικής ενέργειας, αυτά αποκτούν ισχυρή αντιπολίτευση όταν αποκτούν τοπικό χαρακτήρα (Heras-Saizarbitoria et al., 2013). Όπως και στην περίπτωση των ΠΠ, ενώ οι ντόπιοι μπορεί να υποστηρίζουν την προστασία των ΠΠ και γνωρίζουν για αυτές, δείχνουν την εναντίωση τους όταν αυτή η προστασία προϋποθέτει (Allendorf et al., 2007) των περιορισμό των δραστηριοτήτων και συνάμα στη δικής τους γη (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Άρα αυτή η αντίδραση και στάση του τοπικού πληθυσμού δεν μπορεί να ταυτιστεί με την άμεση αποδοχή. Αίτια πίσω από αυτή τη συμπεριφορά θεωρούνται συνήθως η διαφοροποίησης της καθημερινότητας και η διατάραξη των συμφερόντων τους. Αποτελέσματα έρευνας Ευρωβαρομέτρου του 2010 σε ερώτηση προς τους ευρωπαίους πολίτες για τα μέτρα που πρέπει λάβει η ΕΕ για προστασία της βιοποικιλότητας, ανέφεραν (αν και σε προηγούμενο στάδιο αναγνώρισαν την αξία των ΠΠ) ότι πρέπει πρώτα να εφαρμοστούν αυστηρότεροι περιορισμοί σε αυτούς που επηρεάζουν τη φύση (30%), να επιτευχθεί καλύτερη ενημέρωση (22%) και έπειτα να αυξηθούν οι ΠΠ (14%) (EC, 2010).

Η τοπική κοινωνία συχνά ως ένδειξη της απογοήτευσης και της μη αποδοχής της παρουσίας μιας ΠΠ, προχωρά σε ενέργειες που κάθε άλλο θεμιτές ή θετικές (Garcia-Frapolli et al., 2009) είναι προς τους σκοπούς της διατήρησης. Παράνομη θήρευση, εσκεμμένη πρόκληση

πυρκαγιών (Pretty&Pimbert, 1995 cited in Stoll-Kleemann, 2001) είναι μερικές συμπεριφορές εφαρμοζόμενες για εκδίκηση προς τους φορείς διαχείρισης των ΠΠ. Απόρροια αυτών των αντίστροφων πρακτικών (Faasen, Watts, 2007) αποτελεί ο περιορισμός που νιώθουν ότι επιβάλλεται στον τρόπο εφαρμογής ή απαγόρευσης δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα εισοδήματα και διαβίωση τους. Σε μελέτη που εκπονήθηκε το 2009 από τους García-Frapolli et al. (2009) και Contreras-Méndez et al. (2008) εξετάστηκε η πηγή της στάσης που επέδειξαν οι ντόπιοι προς την ΠΠ της φύσης Ria Celestun Biosphere Reserve (RCBR) στη χερσόνησο Yucatan του Μεξικού. Περίπου 6000 άτομα διέμενα στην περιοχή και σχεδόν το 90% στηριζόταν σε εισόδημα που προκύπτει από την αλιεία. Το 2004, η περιοχή συμπεριλήφθηκε στη Σύμβαση Ramsar. Οι ντόπιοι έπειτα βρίσκονται αντιμέτωποι με τους περιορισμούς στην χρήση των πόρων και την αδιαφορία από τις Αρχές να ακούσουν τα τοπικά συμφέροντα. Τα συμπεράσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι κάτοικοι δεν έδειχναν κανένα ενδιαφέρον ως προς τους στόχους που έθετε η διαχειριστική αρχή. Έδειξαν να προβαίνουν σε παράνομη αλίευση σε μια προσπάθεια να μην χάσουν τη σημαντικότερη πηγή εισοδήματος τους, που είχε ως αποτέλεσμα σε μερικές περιπτώσεις τη φυλάκιση ψαράδων. Οι κάτοικοι δήλωσαν ότι η περιοχή απλά τους επιβλήθηκε χωρίς οποιαδήποτε διαβούλευση ή ενημέρωση από τις Αρχές ενώ θεώρησαν αδικαιολόγητο τον περιορισμό της χρήσης των πόρων τους όπως και το γεγονός ότι απουσίασε η παρουσίαση εναλλακτικών παραγωγικών δραστηριοτήτων. Όλα τα παραπάνω υποστηρίζουν την αρνητική στάση και την άρνηση αποδοχής απέναντι στην ΠΠ.

Η αποδοχή μιας ΠΠ διαφαίνεται μέσω της στάσης που τοπικές κοινωνίες διατηρούν έναντι αυτών. Εδάφη, λιγότερα κατάλληλα για αξιοποίηση προτείνονται για προστασία (McDonald, Boucher, 2011) ενώ ντόπιοι δηλώνουν ότι οι ΠΠ πρέπει να εξυπηρετούν μόνο τις ανθρώπινες ανάγκες (Schenk et al.2007).

Ένας άλλος παράγοντας που συντείνει ουσιαστικά στην αποδοχή είναι η γνώση (Petrosillo et al., 2007) και η πληροφόρηση (Dimitrakopoulos et al., 2010) γύρω από το αντικείμενο των ΠΠ. Δηλαδή τι είναι ακριβώς, ποιοι οι στόχοι τους, η πολιτική τους, τα οφέλη τους, την παρουσία τους, κλπ. Πρόσθετα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η παιδεία της τοπικής κοινωνίας σε θέματα περιβάλλοντος και ο βαθμός στήριξης προς αυτά, η παράδοση και εμπειρία σε θέματα περιβαλλοντικού, πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού (αστικού και υπαίθρου) μιας χώρας (Engelen et al., 2008). Η γνώση, η πληροφόρηση και η εκπαίδευση επηρεάζουν ή διαμορφώνουν την αντίληψη και τα πιο πάνω επηρεάζουν την αποδοχή (Stoll-Kleemann, 2001; Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012).

Πολλές από τις διαμάχες φαίνεται να προκύπτουν από την παρανόηση της τοπικής κοινωνίας σχετικά με τη φύση του δικτύου Natura 2000 αλλά και της ιδέας που διαμορφώνονται (Gaston et al., 2008). Η αντίληψη, πως *αντιλαμβάνεται* η διατήρηση της βιοποικιλότητας (Stenseke, 2006), είναι σημαντικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης του δικτύου. Μελετητές υποστηρίζουν ότι ως αντίληψη η τοπική κοινωνία συνδέει τις ΠΠ με τη λέξη *περιορισμός* παρά *ευκαιρία* (Wallner et al., 2007). Περιορισμός στις επιθυμίες, ανάγκες, τρόπου ζωής (Dimitrakopoulos et al., 2010). Όσον αφορά το δίκτυο Natura 2000 «δεν έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο που να θέτει σε κίνδυνο της θέσεις εργασίας ή το επίπεδο ζωής, αντιθέτως μάλιστα αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής» (ΕΕ, 2002). Η επιλεκτική ή αρνητική αποδοχή της τοπικής κοινωνίας προκύπτει είτε μέσω της άγνοιας ή και της εσκεμμένης αμάθειας, της παράληψης της ενημέρωσης, της απουσίας ερεθισμάτων εκπαίδευσης ή και προσποιημένης αμάθειας που σχετίζεται με την εξυπηρέτηση άλλων σημαντικότερων σκοπών των ντόπιων.

Στα πλαίσια της διερεύνησης της (επί) γνώσης και αντιλήψεων της τοπικής κοινωνίας σχετικά με τρεις περιοχές Natura 2000 στη βόρεια Ελλάδα, εντάσσεται η έρευνα των Dimitrakopoulos et al. (2010). Πως μπορεί κάποιος να αποδεχτεί ή διαμορφώσει μια αντίληψη εάν δεν γνωρίζει καν την *παρουσία* μιας ΠΠ στην περιοχή του; Σύμφωνα με την έρευνα, ένα σχετικά υψηλό επίπεδο γνώσης καταγράφηκε σχετικά με την ύπαρξη ΠΠ σε γενικότερο πλαίσιο, ποσοστό όμως που μειώθηκε όταν εξετάστηκε η γνώση για την παρουσία τόσο του Natura όσο και άλλων ΠΠ στην ευρύτερη περιοχή διαμονής του τοπικού πληθυσμού στις δυο περιοχές, ωφελούμενο στην απουσία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η διαφοροποίηση διαφάνηκε από τα θετικά στοιχεία που ευωδίασαν όταν εφαρμόστηκαν εκστρατείες ενημέρωσης σε μια εκ των τριών περιοχών. Στην ΠΠ Καλλονή, οι κάτοικοι παρουσιάστηκαν να γνωρίζουν την συμπερίληψη της ΠΠ στην περιοχή τους και θέματα που τις αφορούν, γνώση που προέκυψε μέσω σεμιναρίων που διοργανώθηκαν στην περιοχή τους ειδικά για αυτό το σκοπό. Τη σημασία του παράγοντα γνώση και περιβαλλοντική ενημέρωση εξέτασαν και σε έρευνα τους οι Booth et al. (2009). Διερευνώντας την επισκεψιμότητα και το βαθμό κατά πόσον γνώριζαν ότι επισκεπτόταν μια ΠΠ στο Yorkshire του Ηνωμένου Βασιλείου, οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν ότι δεν γνώριζαν ότι επισκέπτονταν καθεστώς προστασίας. Επισημαίνουν στην έρευνα ότι η παρουσία περιβαλλοντικών προγραμμάτων αποτελεί δικαίωμα και αναγκαιότητα που διαμορφώνουν σημαντικά οφέλη καθώς η γνώση και εκπαίδευση επηρεάζουν την αποδοχή.

Η Stenseke (2006) αναφέρεται στην γνώση της τοπικής κοινωνίας ως *προσόν*. Προσόν όταν αποκτηθεί αλλά περισσότερο όταν ήδη προϋπάρχει. Το κτίσιμο της γνώσης γύρω από τη διατήρηση αντικατοπτρίζεται από το ενδιαφέρον των κατοίκων να διατηρήσουν και εφαρμόσουν αειφόρες πρακτικές στη γη τους. Οι Trenouth et al. (2012) δηλώνουν ότι όσο πιο ενήμεροι γίνονται οι άνθρωποι για την ευθραυστότητα του περιβάλλοντος και τις επιπτώσεις της καταστροφής του τόσο μεγαλύτερη τείνει να είναι η δημόσια υποστήριξη/αποδοχή για την προστασία του. Παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 στην Πολωνία, η επέκταση του οποίου προξενεί πολυάριθμα προβλήματα. Η τοπική κοινωνία που κατοικεί παραπλήσια του δικτύου, το θεωρεί αχρείαστο και πως μόνο εμπόδιο αποτελεί έναντι της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής που διαμένουν (Grodzinska-Jurczak, M., Cent, J., 2011).

Σε μια άλλη έρευνα, οι Visser et al. (2007) και Wolsink (2007) θίγουν το θέμα της άγνοιας που προκύπτει από την απουσία επικοινωνίας- πληροφόρησης και οδηγούν τις πλείστες φορές σε χρονοκαθυστερήσεις και δυσκολία εφαρμογής των μέτρων διατήρησης. Στη δυτική Ιρλανδία μεγάλες εκτάσεις βοσκοτόπων συμπεριλαμβάνονται στο δίκτυο Natura 2000 αλλά αποτελούν χώρους διένεξης μεταξύ μιας αλληλένδετης «αλυσίδας» ενδιαφερομένων: οικολόγων, αγροτών και φορέων διαχείρισης. Επιχειρήθηκε να διερευνηθεί ο βαθμός συσχέτισης των απόψεων και αντιλήψεων τους σχετικά με τους βοσκότοπους. Ενώ οι περισσότεροι οικολόγοι συμφωνούν ότι η βόσκηση απαιτείται για την επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου διατήρησης της φύσης, συχνά ξεχνούν ότι αυτή η βόσκηση βασίζεται στην προθυμία του αγρότη να την ενασκήσει και η οποία με τη σειρά της εξαρτάται από άλλους παράγοντες, κυρίως πολιτικούς. Τα συμπεράσματα και οι διαπιστώσεις της έρευνας φανέρωσαν ότι οι αναμεταξύ τους απόψεις ήταν λιγότερο αντίθετες από ότι αναμενόταν, παρουσιάζοντας μια σαφή συσχέτιση και πως η διένεξη περιγράφεται καλύτερα ως αμοιβαία άγνοια και παρανόηση της τεχνογνωσίας, εμπειριών και απόψεων του άλλου. Τι σημαίνει αυτό; η διαφορετική γνώση (Keularzt, 2009) της κάθε ομάδας για το πως νοείται η επίτευξη ενός καλού επιπέδου διατήρησης της φύσης όπως αυτό απαιτείται από το νομοθετικό πλαίσιο του Natura 2000. Και οι δυο ομάδες συμφωνούν στην φυσική αξία των περιοχών, στη δημιουργία χρηστικών βοσκότοπων και όχι εγκαταλειμμένων όπως επίσης στα δεδομένα ότι η Ιρλανδία εμπεριέχει τον αγροτικό χαρακτήρα ο οποίος θα διατηρηθεί μόνο εάν κατά κάποιο τρόπο συνεχιστεί η γεωργοκτηνοτροφία. Οι αντίθετες θέσεις αφορούσαν το κέρδος που προκύπτει εις βάρος της φύσης, την εμπειρία που απορρέει από την παράδοση της γεωργοκτηνοτροφίας και δεν μπορεί να αντικατασταθεί και στον τρόπο εφαρμογής του δικτύου. Η γνωστική άγνοια και απουσία πληροφόρησης που προκύπτει μέσω της ελλειπής επικοινωνίας των ενδιαφερόμενων ομάδων

γύρω από ένα αντικείμενο οδηγεί σε χρονοκαθυστερήσεις και αρνητικές τάσεις. Αγρότες και μη, στη προκειμένη περίπτωση δεν αντιλαμβάνονται ότι έχουν παρόμοια αντίληψη για το δίκτυο και που θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν ως κοινή βάση συζήτησης για ευρύτερη αποδοχή των ΠΠ.

Η άγνοια προκύπτει και από την απουσία μόρφωσης. Αυτό εγείρει και το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτό να αποδεχτείς κάτι για το οποίο ή οποίο δεν γνωρίζεις. Στην έρευνα που έγινε το 2012 από τους Pietrzyk-Kaszynska et al. (2012) στόχος ήταν να μελετηθεί το επίπεδο γνώσης σχετικά με το νέο δίκτυο Natura 2000 σε έξι περιοχές στην Πολωνία. Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπήρχε άγνοια του τοπικού πληθυσμού σχετικά με το δίκτυο. Οι ντόπιοι γνώριζαν για άλλες διάφορες μορφές προστατευόμενων περιοχών π.χ. δάση, γνώση που προκύπτει από την μακρόχρονη εμπειρία στη χώρα ενώ μόνο το 1/3 των ερωτηθέντων είχε ακούσει για το Natura. Πρόσθετα, όσοι δήλωσαν να γνωρίζουν για το δίκτυο ήταν αυτοί που κατείχαν ένα ψηλό επίπεδο μόρφωσης. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι ενδιαφερόμενοι με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης εκδήλωσαν λιγότερη αποδοχή προς τις ΠΠ έναντι αυτών με ψηλά επίπεδα μόρφωσης. Πανομοιότυπα αποτελέσματα εξήγαγαν και οι Xu et al. (2006) όταν διερεύνησαν τις στάσεις, αντιλήψεις και γνώση των ντόπιων κατοίκων στην ΠΠ Wolong της Κίνας. Και οι δυο έρευνες τονίζουν ότι η εκπαίδευση επηρεάζει την επίτευξη της αποδοχής καθώς η γνώση βοηθά στην έκφραση πιο αντικειμενικών απόψεων σχετικά με μια ΠΠ. Έρευνα των Pavlikakis, Tsihrintzis (2006) έδειξε ότι 73% της τοπικής κοινωνίας απαιτούσε καλύτερη πληροφόρηση για το Εθνικό Πάρκο της ανατολικής Μακεδονίας/Θράκης. Τα αποτελέσματα της έρευνας συνταυτίζονται με τα ευρήματα έρευνας Ευρωβαρόμετρου το 2010. Σύμφωνα με την έρευνα (EC, 2010) 8 στους 10 (78%) ανέφεραν ότι δεν είχαν ακούσει ποτέ τον όρο Natura 2000 ενώ άτομα με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης (52%) δηλώσαν να γνωρίζουν την έννοια βιοποικιλότητα. Οι Xu et al. (2006) τονίζουν τη σημαντικότητά της επικοινωνίας καθώς αποδίδουν, πέραν της μόρφωσης, την πενιχρή γνώση στην ελλιπή τοπική συμμετοχικότητα.

2.6.2. Κυπριακή Πραγματικότητα

Σχετικά με την αποδοχή του δικτύου Natura 2000 δεν καταγράφεται ουσιαστική έρευνα έτσι δεν μπορούν να παρατεθούν στοιχεία από συγκεκριμένες μελέτες παρά μόνο να αναφερθεί η σχέση της κοινωνίας και του δικτύου όπως προκύπτει σήμερα.

- Εμπλοκή του κοινού και δράσεις ενημέρωσης του – διαβούλευση

Στην περίπτωση της Κύπρου, η εμπλοκή του κοινού στα αρχικά στάδια της διαδικασίας καταγραφής και διαμόρφωσης των τόπων οικοτόπων και τύπων ειδών που πληρούσαν τα κριτήρια της ΕΕ ήταν ελάχιστη. Το έργο ανέλαβε το κράτος, όταν πρωτοξεκίνησε η διαδικασία τη δεκαετία του 1990, εφαρμόζοντας καθαρά επιστημονικά κριτήρια και καθόλου κοινωνικά που με κάποιο τρόπο θα ενέπλεκαν την τοπική κοινωνία. Η λιγοστή εμπειρία της ίδιας της ΕΕ σε θέματα κοινωνικού περιεχομένου και συμμετοχικότητας στο παρελθόν δεν βοήθησε τα κράτη μέλη στην ομαλή εφαρμογή του δικτύου. Τα στάδια στα οποία ενεπλάκη η τοπική κοινωνία της Κύπρου και ενημερώθηκε για το δίκτυο είναι σε αρκετή πρόσφατη βάση όταν πλέον το δίκτυο έχει διαμορφωθεί. Πιο κάτω παρατίθενται οι δράσεις στις οποίες είτε είχε ή έχει την ευκαιρία να δηλώσει την παρουσία/εμπλοκή της η τοπική κοινωνία:

1. Στάδιο αναγνώρισης, καθορισμού και οριοθέτησης περιοχών δικτύου

Με την επιλογή των περιοχών από το κράτος και σύμφωνα με τη νομοθεσία, μετά την κατάρτιση του προκαταρκτικού καταλόγου με προτεινόμενες περιοχές ΤΚΣ, αυτός δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας και σε περίοδο ενός μηνός κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να υποβάλει ένσταση στο Διευθυντή του Τμήματος Περιβάλλοντος σύμφωνα με το (Άρθρο 11, Εδάφιο 5). Η ένσταση αφορά την υποβολή ενός συμπληρωμένου εντύπου με τους λόγους της ένστασης. Αυτές οι ενστάσεις εξετάζονται από Επιστημονική Επιτροπή «η οποία και υποβάλλει τις σχετικές της παρατηρήσεις προς τον Υπουργό, ο οποίος, αφού τις λάβει υπόψη, καταρτίζει τον τελικό κατάλογο των περιοχών» (Άρθρο 11, Εδάφιο 6. 153 (I)/2003).

Κατά το στάδιο της ετοιμασίας του προκαταρκτικού καταλόγου, το Τμήμα Περιβάλλοντος διοργάνωσε συνάντηση το 2004 για ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων σχετικών με το περιεχόμενο του καταλόγου. Το σεμινάριο ήταν ανοιχτό στο ευρύ κοινό και προσκλήθηκαν αρμόδιοι φορείς, πολιτικά κόμματα, η Ένωση Κοινοτήτων, η Ένωση Δήμων, μη κυβερνητικοί σύνδεσμοι και οργανώσεις, μελετητές, κυβερνητικά τμήματα, κ.α. ενώ δημοσιεύτηκε στον τύπο και στάλθηκε σε τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς. Επίσης, έγινα επαφές με τις τοπικές αρχές για την ενημέρωση τους από ομάδα αποτελούμε από λειτουργούς των αρμόδιων κρατικών τμημάτων, στις οποίες είχε αποσταλεί εκ των προτέρων πληροφοριακό υλικό όπως χάρτες και εκδόσεις για το ΔN2000. Με την ολοκλήρωση των επαφών, οργανώθηκαν νέες επισκέψεις σε περιοχές με σκοπό τη συζήτηση θεμάτων σχετικών με την οριοθέτηση περιοχών.

2. Κήρυξη ΤΚΣ σε ΕΖΔ

Με την κήρυξη των ΤΚΣ σε ΕΖΔ, η Επιστημονική Επιτροπή ετοιμάζει Γνωμοδότηση σχετικά με τις απαιτήσεις των ειδών και οικοτόπων, τις απειλές που επιδέχονται και προτείνει μέτρα διατήρησης. Η Γνωμοδότηση πριν την υποβολή της στον Υπουργό Γεωργίας, δημοσιεύεται στον ημερήσιο τύπο και οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος μπορεί να υποβάλει ένσταση ως προς το περιεχόμενο της εντός 30 ημερών (Άρθρο 15, Εδάφιο 3. 153 (I)/2003). Με τη λήξη της προθεσμίας, οι ενστάσεις εξετάζονται και δύναται να τροποποιήσουν το κείμενο της Γνωμοδότησης. Έπειτα της Γνωμοδότησης εκδίδεται το Διάταγμα Διαχείρισης.

3. Εμπλοκή στην αδειοδότηση της ανάπτυξης

Κατά τη διάρκεια της εξέτασης των περιβαλλοντικών πτυχών μιας ανάπτυξης για αδειοδότηση από την Επιτροπή Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΕΠΕ), μια άλλη *ad hoc* επιτροπή η οποία απαρτίζεται από κυβερνητικούς φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις εκφέρει τη δική της γνώμη και την οποία δίδει στην ΕΕΠΕ. Μέσω αυτής της *ad hoc* επιτροπής δίδεται η ευκαιρία εμπλοκής της τοπικής κοινωνίας.

4. Ενημέρωση μέσω ICOSTACY & BIOforLIFE

Μέσα από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα *ICOSTACY*, για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των ειδών πανίδας στην Κύπρο, η τοπική κοινωνία είχε την ευκαιρία να ενημερωθεί για τα είδη πανίδας μέσα από συνδυασμένες δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης π.χ. τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ, άρθρα, κ.α (ΤΠ, 2014). Ακόμα ένα έργο, το *BIOforLIFE*, αποσκοπεί να αναπτύξει μια επικοινωνιακή εκστρατεία ενημέρωσης των Κυπρίων πολιτών για τη βιοποικιλότητα του νησιού και την ανάγκη διαφύλαξής της. Η ενημέρωση προκύπτει μέσα από προβολή τηλεοπτικών σποτ, ενημερωτικά φυλλάδια και άρθρα (ΤΠ, 2014). Στα πλαίσια του προγράμματος προέκυψαν και δυο δράσεις ενημερώσεις κατά τις οποίες ενημερωθήκαν Αναπτυξιακές Εταιρείες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, επιχειρήσεις, τμήματα υπουργείων, Αγροτικές Ενώσεις, Κοινότητες, Δήμοι, κ.α. για το τι είναι το Natura 2000 και το καθεστώς που το ακολουθεί.

3. Μεθοδολογία

3.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι σκοποί και στόχοι της έρευνας όπως και τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία στηρίχθηκε ο προβληματισμός της έρευνας. Παρατίθεται ο σχεδιασμός και η διαδικασία της έρευνας, κεφάλαιο στο οποίο αναλύονται η μέθοδος και τα μέσα συλλογής των δεδομένων όπως και τα διλήμματα και περιορισμοί που αντιμετωπίστηκαν στην έρευνα.

3.2. Σκοποί και στόχοι της έρευνας

Το πραγματευόμενο θέμα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής και στο οποίο αντικατοπτρίζεται ο κύριος σκοπός είναι η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο όπως αυτή εκφράζεται και αποτυπώνεται μέσα από τη γνώση, τις αντιλήψεις, στάσεις, αντιδράσεις και χαρακτηριστικά του κοινωνικού συνόλου και ο προσδιορισμός των παραγόντων που συντείνουν στην αποδοχή ή μη ενός καθεστώσ προστατευόμενης περιοχής Natura 2000.

Η ανάλυση σε προηγούμενα κεφάλαια έδειξε τη σημαντικότητα της αποδοχής των ΠΠ αλλά και την πολυπλοκότητα που περιβάλλει τον συγκεκριμένο τομέα. Έτσι προκύπτει η χρησιμότητα διερεύνησης της υφιστάμενης κατάστασης και της υιοθέτησης μέτρων που θα διασφαλίζουν τον απώτερο σκοπό της προστασίας, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή καλύπτει ένα ερευνητικό κενό που υπάρχει στην Κύπρο για τη σχέση δικτύου Natura 2000 και ανθρώπου.

Στόχοι της έρευνας είναι μέσω των συμπερασμάτων που θα εξαχθούν:

- να αποτυπωθεί το στίγμα της τοπικής κοινωνίας και πραγματικά δεδομένα σχετικά με την αποδοχή ή μη των περιοχών προστασίας του ΔN2000

- να αναδείξει τυχόν αδυναμίες και κενά της μέχρι σήμερα εφαρμοζόμενης πολιτικής του ΔΝ2000, ώστε να υπάρξουν αναβαθμίσεις, εξελίξεις και σημαντικές βελτιώσεις στις βάσεις για τη βέλτιστη συνύπαρξη της κυπριακής φύσης-ανθρώπου
- να διαφανούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση αποδοχής ή απόρριψης μιας ΠΠ ή προκαλούν σύγκρουση

Επιδίωξη ευρημάτων έρευνας:

- να συμβάλουν μελλοντικά στη σύνταξη μιας ολιστικής κοινωνικό - περιβαλλοντικής στρατηγικής που θα προλαμβάνει καταστάσεις και συγκρούσεις σχετικά με την εγκαθίδρυση και εφαρμογή του ΔΝ2000
- να βοηθήσουν μελλοντικά σχέδια για το ΔΝ2000 να βρεθούν σε αρμονία με τις απόψεις και προτιμήσεις της τοπικής κοινωνίας και να ενισχύσει την επιθυμία της για ενημέρωση και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων εγκαθίδρυσης και μετέπειτα διαχείρισης
- να προσθέσουν και ενισχύσουν τις υφιστάμενες προσπάθειες που καταβάλλονται στο ευρύτερο πεδίο έρευνας για ουσιαστικότερη ενσωμάτωση των ΠΠ στην κοινωνία.

3.3. Ερευνητικά ερωτήματα

Ο βασικός προβληματισμός της έρευνας:

- **«ποια είναι η γνώση, η στάση, η αντίληψη και αποδοχή του δικτύου Natura 2000 από την τοπική κοινωνία»**
- **«ποιο παράγοντες φαίνεται να επηρεάζουν τη θετική ή αρνητική αποδοχή των μέτρων διατήρησης όπως του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο»**

Τα ερωτήματα που επιδιώκουν να δοθούν απαντήσεις:

- ✓ ποια η στάση του κοινού προς την προστασία του περιβάλλοντος και πως αυτή διαφοροποιείται ή μη έναντι ενός καθεστώτος περιοχής προστασίας
- ✓ σε ποια πλαίσια κινείται η περιβαλλοντική ενημέρωση, ποιες οι πηγές αυτής από τους συμμετέχοντες και πως αυτή επηρεάζει τη γνώση προς ένα μέτρο διατήρησης της φύσης
- ✓ ποια άποψη διατηρούν σήμερα οι συμμετέχοντες έναντι του ΔΝ2000
- ✓ υπάρχει επίγνωση για την παρουσία και σκοπού/αξίας του ΔΝ2000

- ✓ ποια η αντίληψη των συμμετεχόντων για τη διαδικασία διαμόρφωσης του ΔN2000 Φουντουκοδάσους από το κράτος και πως αυτή επηρεάζει την στάση προς το δίκτυο
- ✓ ποιες είναι οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων σε σχέση με τις επιτρεπόμενες χρήσεις εντός μιας ΠΠ και ΔN2000 και ποιες οι εκτιμήσεις τους για τους σκοπούς διαμόρφωσης τους
- ✓ ποιες οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την οικονομική προσφορά του ΔN2000
- ✓ πως ο παράγοντας *οικονομία* επηρεάζει τη στάση της τοπικής κοινωνίας για το ΔN2000 και ως εκ τούτου την αποδοχή αναμεταξύ ιδιοκτητών και μη ιδιοκτητών γης
- ✓ ποια είναι τα αίτια που οδηγούν στην διαμόρφωση αρνητικής στάσης προς το ΔN2000 Φουντουκοδάσους
- ✓ ο παράγοντας *ιδιοκτησία* επηρεάζει την αποδοχή του ΔN2000 και ποια η στάση αναμεταξύ σε ιδιοκτήτες και μη ιδιοκτήτες
- ✓ πως η στάση για αποδοχή και υποστήριξη του ΔN2000 επηρεάζει την άποψη για ελευθερία χρήσης της γης
- ✓ πως οι διάφοροι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν τη μελλοντική στάση προς το ΔN2000
- ✓ οι παράγοντες *ηλικία, μόρφωση και εκπαίδευση* επηρεάζουν την αποδοχή ΔN2000

3.4. Σχεδιασμός – διαδικασία της έρευνας & εργαλεία

3.4.1. Σχεδιασμός

Ο αρχικός σχεδιασμός της έρευνας βοήθησε στην οργάνωση και συνετή εκτέλεση όλων των απαιτήσεων που απαιτεί μια έρευνα. Τα στάδια διεξαγωγής της παρούσας έρευνας κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερα και αφορούσαν την εμβάθυνση στο πρόβλημα, τη διαμόρφωση της ερευνητικής διαδικασίας, την ανάλυση των δεδομένων και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Σε κάθε στάδιο διατυπώθηκαν οι ενέργειες, διευκολύνοντας τη ροή της εκπόνησης. Επιγραμματικά αναφέρεται ότι:

1. επιλογή πραγματευόμενου θέματος έρευνας και καθορισμός ερευνητικού προβλήματος
2. διατύπωση ερευνητικού σκοπού και στόχων
3. σχεδιασμός ερευνητικής διαδικασίας (ερευνητικά ερωτήματα, είδος έρευνας, πηγές, μέσα και τρόπος συλλογής δεδομένων, περιοχή μελέτης και δείγμα πληθυσμού)
4. συλλογή ζητούμενων δεδομένων από ανασκόπηση βιβλιογραφίας και έρευνα πεδίου
5. ανάλυση – επεξεργασία δεδομένων και οργάνωση αποτελεσμάτων

6. ερμηνεία αποτελεσμάτων – συσχέτιση με ευρήματα θεωρητικού πλαισίου – εξαγωγή συμπερασμάτων

3.4.2. Είδος έρευνας

Όπως αναφέρθηκε, ανασκοπήθηκε και αναλύθηκε πιο πάνω, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή καταπιάνεται με τη σχέση περιβάλλοντος (περιοχές προστασίας δικτύου Natura 2000) και άνθρωπος, με τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά να συμπλέκονται στο φάσμα που λέγεται αποδοχή ενός περιβαλλοντικού δεδομένου. Η κοινωνική διάσταση και δη τα κοινωνικά φαινόμενα θεωρούνται ιδιαίτερα πολύπλοκα, πολύπλευρα και πολυδιάστατα (Μακράκης, 2004), καθιστώντας έτσι την πρόβλεψη, εξήγηση και κατανόηση τους αρκετά δύσκολο εγχείρημα με τη χρήση μιας και μόνο ερευνητικής μεθοδολογίας. Αυτό ως αποτέλεσμα προϋποθέτει το συνδυασμό διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Η αναφορά στη χρήση περισσότερων της μιας προσέγγισης σε ένα ερευνητικό θέμα τίγεται από πολλούς μελετητές (Μακράκης, 2004) που παραθέτουν έρευνες στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι ή αναφέρονται σε σύγχρονους κλάδους που συνδυάζουν γόνιμα τα είδη βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας (Αραγεώργης, Α., 2011). Μια έρευνα μπορεί καθαρά να αξιολογηθεί ως βασική ή και το αντίθετο ως εφαρμοσμένη αλλά υπάρχουν περιπτώσεις ερευνών που λόγω αυτού που διερευνούν να μην μπορούν εύκολα να υπαχθούν ούτε στο ένα αλλά ούτε στο άλλο είδος έρευνας. Ο Earl Babbie (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, 2004), ένας από τους σημαντικότερους μεθοδολόγους επιστήμονες αναφέρει ότι «οι ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι όχι μόνο έχουν διαφορετικά προτερήματα και μειονεκτήματα αλλά συμπληρώνουν οι μεν τις δε τέλεια». Σύμφωνα με την Bell (1997), η προσέγγιση που θα υιοθετηθεί εξαρτάται από τη φύση της έρευνας και τον τύπο πληροφοριών που απαιτούνται.

Η παρούσα έρευνα δεν μπορεί με απόλυτα κριτήρια να διαχωριστεί και ταξινομηθεί σε μια κατηγορία έρευνας. Γενικά θα λέγαμε ότι η προκειμένη έρευνα εξυπηρετεί τη μορφή της ποιοτικής έρευνας. Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται διαδεδομένα στη διερεύνηση των λόγων της ανθρώπινης συμπεριφοράς, δηλαδή πώς οι άνθρωποι αισθάνονται ή τι νιώθουν για ένα συγκεκριμένο θέμα, γιατί σκέφτονται έτσι ή να κάνουν ορισμένα πράγματα (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005). Αναλυτικότερα, αυτό το είδος της έρευνας στοχεύει στην ανακάλυψη των υποκείμενων κινήτρων και επιθυμιών, των στάσεων και γνώμων ενώ βοηθά στην ανάλυση των διαφόρων παραγόντων που ωθεί τους ανθρώπους να συμπεριφέρονται κατά ένα

συγκεκριμένο τρόπο ή να αισθάνονται αρέσκεια ή δυσαρέσκεια προς ένα δεδομένο (Kothari, 2004). Εάν επικεντρωθούμε στους σκοπούς, η παρούσα έρευνα αποσκοπεί να ανακαλύψει κάποια άγνωστα δεδομένα μιας πραγματικής κατάστασης της κυπριακής κοινωνίας που μελλοντικά ίσως δώσουν βορά για περαιτέρω διερεύνηση. Άρα μέχρι αυτό το σημείο η έρευνα μπορεί να χαρακτηριστεί και εν μέρει διερευνητική (Δημητρόπουλος, 2004).

Η ικανοποίηση όμως του ζητούμενου της έρευνας δεν θα ήταν εφικτή εάν δεν υπήρχε η συνδυαστική και συμπληρωματική χρήση μεθοδολογικών προσεγγίσεων της ποσοτικής έρευνας. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο μέτρησης του ερωτηματολογίου. Τέλος, η παρούσα διατριβή δεν εκπονείται χωρίς να αποβλέπει σε κάποια συγκεκριμένη χρήση. Αντιθέτως, επιθυμεί να καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα και προτάσεις που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ώστε να δώσουν λύσεις σε ένα πρόβλημα όπως αυτής της ουσιαστικής αποδοχής των περιοχών προστασίας από την κυπριακή κοινωνία.

Η σύζευξη των διαφόρων προσεγγίσεων κρίθηκε αναγκαία ώστε να υιοθετηθεί μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική προσέγγιση του πραγματευόμενου θέματος της διατριβής με σκοπό την ανάδειξη και εξήγηση των διαστάσεων της κοινωνικής πραγματικότητας. Η Κυριαζή Ν. (2002), υποστηρίζει ότι η κοινωνική πραγματικότητα θα πρέπει να «διερευνάται αμερόληπτα με την εφαρμογή κατάλληλων ουδέτερων ερευνητικών εργαλείων».

3.4.3. Περιοχή έρευνας

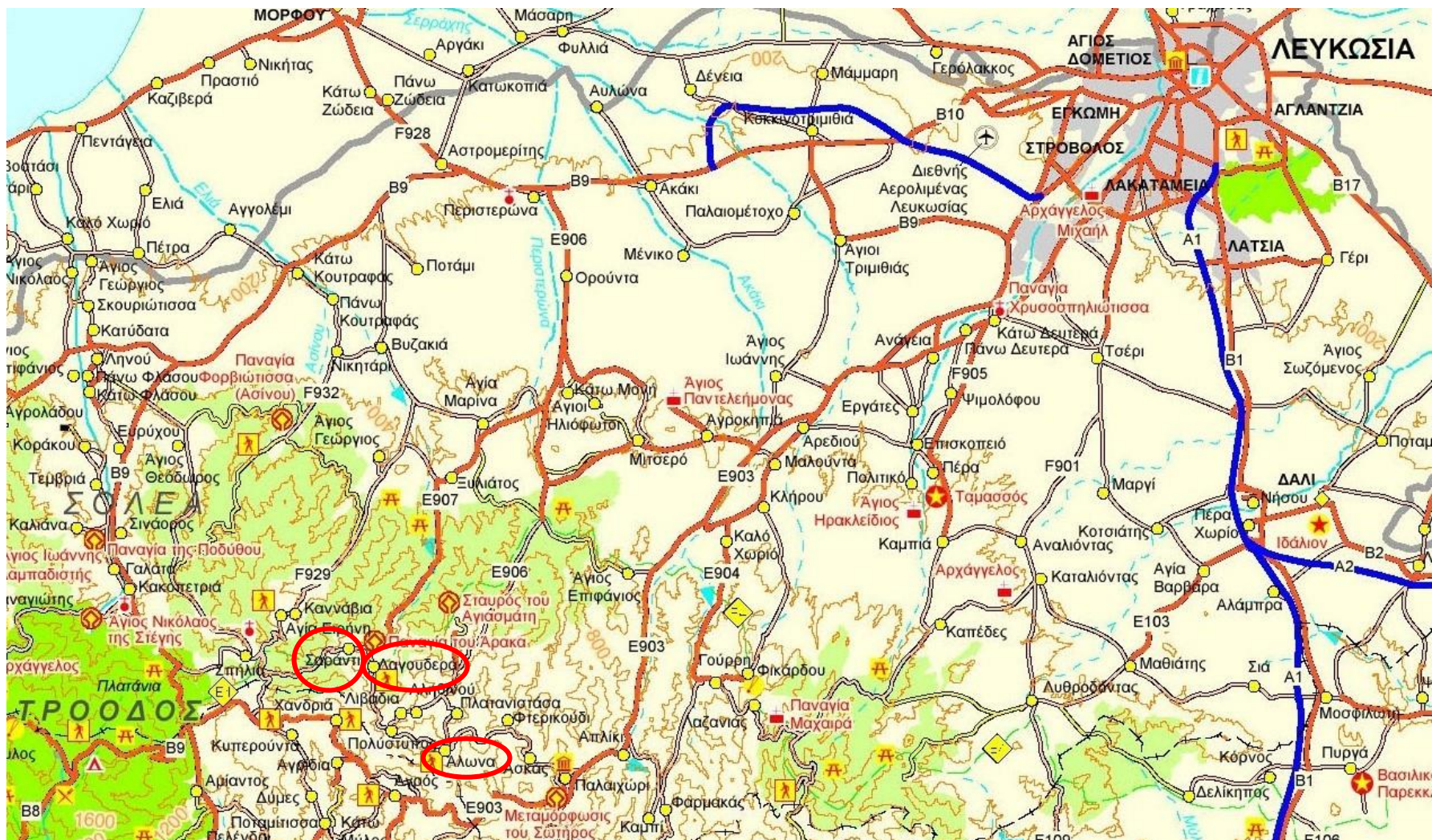
Το πραγματευόμενο θέμα της διατριβής ενδέχεται να λάβει διαφορετικές μορφές διερεύνησης μιας και η αποδοχή των ΠΠ αφορά τόσο την κοινωνία ευρύτερα αλλά επηρεάζει άμεσα την κοινωνία με τοπικό χαρακτήρα, δηλαδή τον άνθρωπο με δραστηριοποίηση, τόπο διαμονής, ιδιοκτησία εντός, πλησίον ή ιδιοκτησίας σε διοικητικά όρια που βρίσκεται μια ΠΠ Natura 2000. Η διερεύνηση του θέματος σε επίπεδο χώρας απαιτεί αρκετά υλικά, διαθέσιμο χρόνο και ανθρώπινα μέσα τα οποία δεν είναι διαθέσιμα ή εφικτά στην προκειμένη φάση. Στο παρόν στάδιο κρίθηκε χρησιμότερο για εγκυρότερα αποτελέσματα και συλλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος πληθυσμού όπως περιοριστεί η εμβέλεια έρευνας με τη διερεύνηση της γνώσης, της αντίληψης, της στάσης και της αποδοχής σε μια περιοχή του ΔΝ2000, με ονομασία *Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς (CY2000009)*. Το δίκτυο καταλαμβάνει εκτάσεις (1020 στρέμματα σε υψόμετρο 800-1200m) εντός των Κοινοτήτων Αληθινού, Άλωνας, Ασκά. Λαγουδερών, Λιβαδιών, Πλατανιστάσας, Πολυστύπου, Σαραντίου και Φτερικουδίου (I.A.CO Ltd, 2010) της

Επαρχίας Λευκωσίας. Το δίκτυο απαρτίζεται από κρατική γη αλλά και σε μεγάλο βαθμό από ιδιωτικές εκτάσεις.

Η περιοχή έρευνας της διατριβής συντίθεται από τα χωριά Άλωνα, Σαράντι και Λαγουδερά και επιλέγηκαν με βάση τα πιο κάτω κριτήρια:

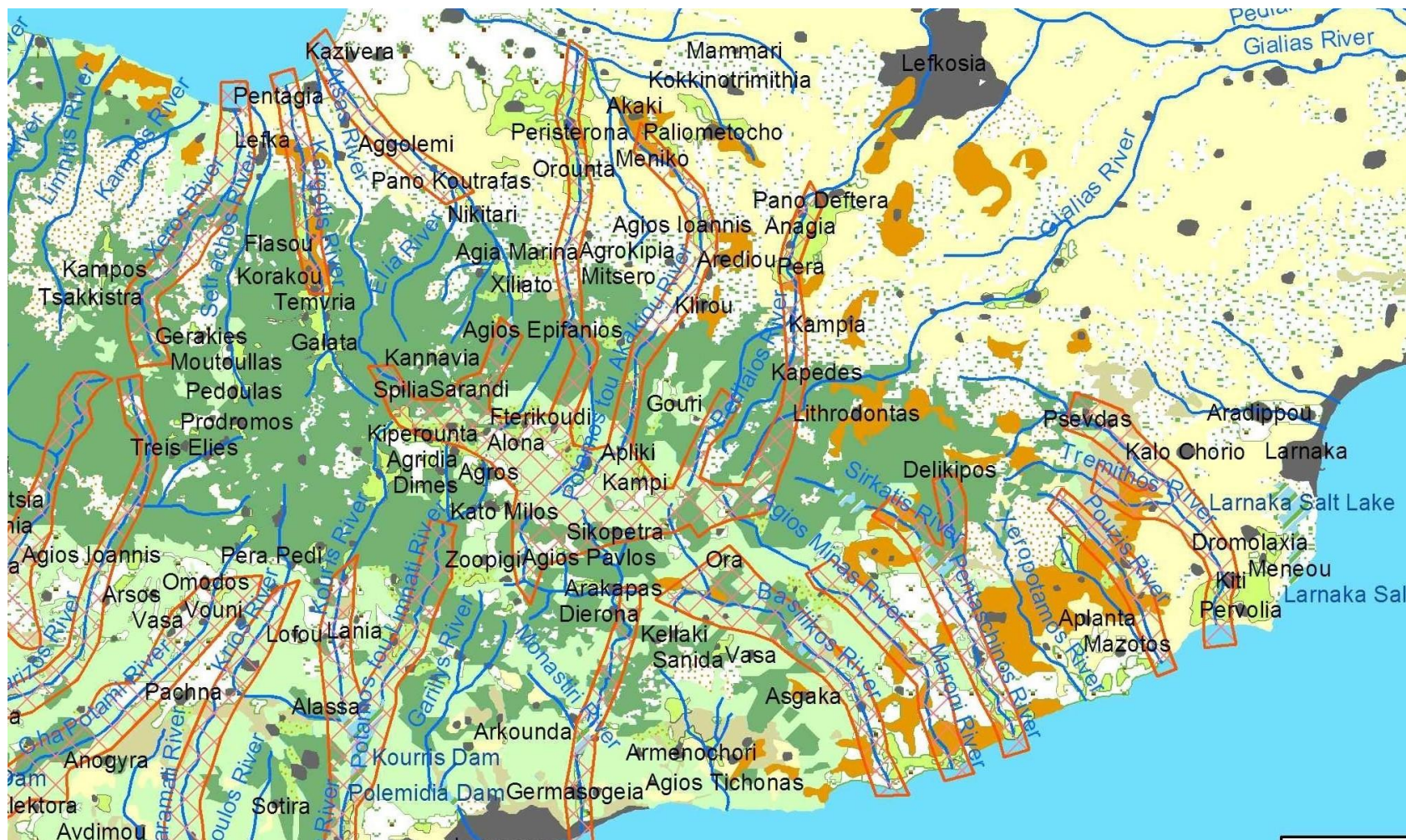
- περιλαμβάνουν μέρος του δικτύου Natura 2000 εντός των ορίων τους
- εφάπτονται στα σύνορά τους με άλλες περιοχές του δικτύου Natura 2000
- σε κάποιες περιπτώσεις οι πυρήνες των χωριών εφάπτονται του δικτύου Natura 2000
- διατηρούν μεγάλες εκτάσεις εντός των διοικητικών τους ορίων

Τα χωριά Άλωνα, Σαράντι και Λαγουδερά εντάσσονται στην περιφέρεια Πιτσιλιάς, του ορεινού συμπλέγματος Τροόδους. Η οικονομική τους δραστηριότητα πλέον επικεντρώνεται στη γεωργοκτηνοτροφία και σε άλλες μικρές βιοτεχνίες και υπηρεσίες. Κύρια γνωρίσματα τους αποτελούν οι πυρήνες με τα παραδοσιακά σπίτια και ο πλούσιος περιβαλλοντικός πλούτος. Οι βουνοπλαγιές, οι στενές κοιλάδες, το τραχύ ανάγλυφο σε συνέργεια με τα κατά τόπους διαμελισμένα παραποτάμια δίκτυα συντείνουν στη διαμόρφωση ιδιαίτερων συνθηκών συντήρησης ενδιαιτημάτων και εναλλαγής βιοτόπων. Σχετικά με τη χλωρίδα/βλάστηση της περιοχής έρευνας, συναντώνται δασικές και θαμνώδεις εκτάσεις με συστάδες πλατάνων και πεύκης, σημαντικά ενδημικά και απειλούμενα φυτά όπως το αγριοζουμπούλη, το κυκλάμινο και είδη λατζιάς, μερσιλιάς, θυμαριού και αγρελιάς. Επίσης, υπάρχουν αμπέλια, καρυδιές, αμυγδαλιές και καλλιέργειες δέντρων π.χ. κερασιές και μηλιές. Στην ευρύτερη περιοχή και σε μέρος του δικτύου, απαντώνται το κρατικό Δάσος Αδελφοί και σε ψηλότερο υψόμετρο το Δάσος Τροόδους. Όσον αφορά την πανίδα της περιοχής αποτελεί πέρασμα αποδημητικών πουλιών και εντοπίζονται είδη όπως η Αιγυπτιακή νυχτερίδα, ο τρυπομάζης, σκαλιφούτα, ερπετά, έντομα και αλεπούδες. Όμως, το κυριότερο γνώρισμα της Πιτσιλιάς αποτελεί η μεγάλη έκταση φουντουκόδεντρων, χαρακτηριστική εικόνα των τοπιών των χωριών. Για χρόνια αποτελούσε την κύρια ασχολία των κατοίκων και προσέφερε ένα σημαντικό εισόδημα, που κατονομαζόταν ως «κόκκινος χρυσός». Σήμερα αυτές οι εκτάσεις κινδυνεύουν προς εξαφάνιση λόγω εγκατάλειψης της φουντουκοκαλλιέργειας και ευρύτερης αξιοποίησης.

Χάρτης 3.1: Περιοχή έρευνας (Σαράντι-Λαγουδερά-Άλωνα), Πηγή: (TK, 2015)

Χάρτης 3.2: Πέρασμα αποδημητικών πουλιών (Πηγή: ΤΘ, 2006)

3.4.4. Μέθοδος – μέσα συλλογής δεδομένων

Σημαντικό δεδομένο της παρούσης έρευνας ήταν η αποσαφήνιση και επιλογή της κατάλληλης της μεθοδολογίας της έρευνας από τα αρχικά στάδια. Αυτό αφορούσε το είδος πληροφοριών που χρειαζόνταν να συλλεγεί, τις πηγές άντλησης τους, τις μεθόδους συλλογής και του τρόπου ανάλυσης και επεξεργασίας τους.

- Συλλογή δεδομένων θεωρητικού πλαισίου

Το θεωρητικό υπόβαθρο και πλαίσιο που διέπει την αποδοχή των προστατευόμενων περιοχών από την τοπική κοινωνία και το ΔN2000 αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της έρευνας. Αυτό καλύπτεται και δομείται μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση στην παρούσα διατριβή κρίθηκε ως αναγκαία καθώς σύντεινε στην τεκμηρίωση και διαμόρφωση τον επιστημονικό χαρακτήρα της έρευνας. Αυτό σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια της διερεύνησης της κοινωνικής αποδοχής εντοπίστηκαν κενά στη βιβλιογραφία που κάλυπταν το συγκεκριμένο αντικείμενο. Ιδιαίτερα εμφανής ήταν οι ελλείψεις που παρατηρήθηκαν στην Κύπρο, τεκμηριώνοντας έτσι την πρωτοτυπία της υφιστάμενης έρευνας και τη συμβολή της σε αυτό τον προβληματισμό. Σχετικά με το διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, η βιβλιογραφική ανασκόπηση εντόπισε πεδία όπου η έρευνα είναι ελλιπής κάτι που φάνηκε από τη δυσκολία εξεύρεσης βιβλιογραφία κάτω από την έννοια «κοινωνική αποδοχή». Οι βιβλιογραφικές αναφορές που εντοπίστηκαν ανευρεθήκαν κάτω από ποικίλους τίτλους που διερευνούσαν και παρουσίαζαν αποσπασματικά διάφορα πεδία και πτυχές της αποδοχής, του περιβάλλοντος και της τοπικής κοινωνίας. Η βιβλιογραφία έδειξε να είναι πρόσφατη με αποσπασματικές θεωρήσεις, αντιμετώπισεις, ιδεολογίες και δεδομένα που δικαιολογούν την περαιτέρω μελλοντική έρευνα ώστε να διαμορφωθεί σταδιακά ένας, με ταυτότητα τομέας έρευνας, αυτός της κοινωνικής αποδοχής.

Η ανασκόπηση ήταν μια ιδιαίτερα χρήσιμη διαδικασία καθώς ο αριθμός και ο βαθμός μελέτης της σχετικής βιβλιογραφίας βοήθησαν στο χτίσιμο ενός εμπειριστατωμένου θεωρητικού υποβάθρου στο οποίο κατανοήθηκε ουσιαστικά το θέμα της παρούσης έρευνας και στην εξοικείωση με το υπό διερεύνηση πρόβλημα. Πρόσθετα, μέσω της ανάλυσης έγινε ενημέρωση της υποφαινόμενης για τα μέχρι πρότινος αποτελέσματα και νέες τάσεις γύρω από την αποδοχή, τα μέτρα διατήρησης της φύσης και την ανθρώπινη δραστηριότητα ενώ αποδείχθηκε η ύπαρξη σχετικότητας με τις επιδιώξεις άλλων ερευνών.

Το θεωρητικό πλαίσιο προέκυψε από επιλεγμένες δημοσιευμένες πηγές της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας σχετικά με το πραγματευόμενο θέμα. Σκοπός ήταν η αντικειμενική, στοχευμένη προσέγγιση της βιβλιογραφίας από αναγνωρισμένες πηγές ώστε να εκμαιευθεί ποιοτική πληροφόρηση και να μην υπονομευθεί η αξιοπιστία της έρευνας. Ακολουθήθηκε συγκεκριμένη μέθοδος συλλογής των δευτερογενών δεδομένων. Αρχικά, διατυπώθηκαν τα ερωτήματα (α) τι είδους και ποιες πηγές θα πρέπει να χρησιμοποιήσει η έρευνας και (β) πως θα συγκεντρωθεί η αναγκαία βιβλιογραφία. Αποφασίστηκε όπως χρησιμοποιηθούν πρωτίστως οι βάσεις δεδομένων του ΑΠΚΥ και στοιχεία από βιβλία, μελέτες και νομοθετήματα που προκύπτουν από αξιόπιστους και σεβάσιμους συγγραφείς και πηγές όπως αυτούς των Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνούς Ένωσης Προστασίας της Φύσης (IUCN). Σημαντική ήταν και η συμβολή φυσικών προσώπων και υπηρεσιών του δημοσίου τομέα που φυσικά πρόσωπα και υπηρεσίες του δημόσιου τομέα τα οποία είναι αρμόδια για την εφαρμογή και παρακολούθηση των ευρωπαϊκών οδηγιών ή σχετίζονται άμεσα με τους τομείς του περιβάλλοντος και της ψυχολογίας.

Η ενδεδειγμένη αναζήτηση της βιβλιογραφίας προέκυψε μέσω του MyAthens του ΑΠΚΥ και τις Βάσεις Δεδομένων SAGE Journals, Science Direct, Scopus, SpringerLink και Wiley Online Library. Στα αρχικά στάδια διερευνήθηκε ένα ευρύ πεδίο βιβλιογραφίας ώστε να διαφανεί τι αναφορά υπάρχει γύρω από το αντικείμενο. Μετέπειτα, χρησιμοποιήθηκαν λέξεις κλειδιά στα φίλτρα αναζήτησης απόρροια του ερευνητικού ερωτήματος που επιδιώκεται να απαντηθεί όπως περιοχή προστασίας, αποδοχή, αντιδράσεις, δίκτυο Natura 2000, στάσεις, τοπική κοινωνία, συμμετοχή, αντιλήψεις, συγκρούσεις, διατήρηση ώστε να συγκεκριμενοποιηθεί η αναζήτηση και να ανακύψουν τα άρθρα συναφή με το αντικείμενο της έρευνας. Αναφέρεται και η χρήση της βιβλιοθήκης του ΑΠΚΥ και βιβλίων αυτής.

Η έκταση της ανασκόπησης τήρησε τα ενδεδειγμένα όρια και ανήλθε σε 171, συμπεριλαμβανομένων και των αναφορών του εφαρμοσμένου πλαισίου. Αυτή αφορά 80% 2005-2014, 15% 2000-2004, 4% 1990-1999 και 1% <1990. Από όλα τα αποτελέσματα της αναζήτησης, τα πιο πάνω επιλέγηκαν με βάση και καθώς αντικατόπτριζαν τα κριτήρια που τέθηκαν εξ αρχής: (α) χρονολογία έρευνας και ενημερωμένες αναφορές, (β) επιστημονικό αντικείμενο και διατύπωση έρευνας, (γ) παράγοντα επιρροής (journal impact factor), (δ) συναφείς έρευνες (ε) αυθεντικότητα των παραγόμενων συμπερασμάτων μέσω αξιόπιστων μεθοδολογιών.

- Συλλογή δεδομένων εφαρμοσμένου πλαισίου

(α) Συμμετέχοντες – δειγματοληψία

Ως μέθοδος επιλογής του δείγματος της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η απλή τυχαία δειγματοληψία – (simple random sampling). Η θεωρείται μια από της πιο διαδεδομένες μεθόδους δειγματοληψίας όπου κάθε άτομο στον πληθυσμό έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί στο δείγμα και συντείνει στην επιλογή αντιπροσωπευτικού και αξιόπιστου δείγματος. Το δείγμα έφτασε τα 92 άτομα στην περιοχή έρευνας. Το επίκεντρο της δειγματοληψίας ήταν το Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς και τα χωριά Άλωνα-Σαράντι-Λαγουδερά για τη βέλτιστη προσέγγιση του πραγματευόμενου θέματος της έρευνας.

Οι συμμετέχοντες θεωρούνται ο πληθυσμός της έρευνας για το οποίο επιθυμείτε η συλλογή πληροφοριών και η εξαγωγή συμπερασμάτων (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005). Ο πληθυσμός του δείγματος προς διερεύνηση ορίστηκε σε άτομα που είτε έχουν ή δεν έχουν περιουσία εντός του δικτύου Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς ανεξαρτήτως ηλικίας, μόρφωσης ή τύπου διαμονής μιας και η αποδοχή δεν αφορά συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού. Το δείγμα λήφθηκε και αφορούσε τα τρία χωριά, διαμορφώνοντας ένα δείγμα όσο το δυνατό καλύτερα και πιστότερα αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού που σχετίζεται με τα χωριά και επιθυμεί η έρευνα να εξετάσει. Η σημερινή κατάσταση των χωριών δεν επιτρέπει την επικέντρωση της έρευνας στους μόνιμους κατοίκους μιας και η έντονη αστυφιλία των τελευταίων χρόνων οδήγησε στην εγκατάλειψη των περιοχών. Πλέον, ο μόνιμος πληθυσμός των χωριών είναι πάρα πολύ μικρός, κυρίως ηλικιωμένα άτομα, δεδομένου που δεν επιτρέπει την εξαγωγή έγκυρων ή πολυπληθών ή ποικιλόμορφων συμπερασμάτων μόνο από αυτά τα άτομα. Η επισκεψιμότητα αυξάνεται κυρίως τέλος καλοκαιριού – αρχές φθινοπώρου. Έτσι λοιπόν, το σύνολο των απαντημένων ερωτηματολογίων είναι αντιπροσωπευτικό της δυνατότητας συλλογής καθώς υπάρχουν αυξομειώσεις στον πληθυσμό της περιοχής. Η επιλογή εκπόνησης της δειγματοληψίας της έρευνας κατά τους μήνες Σεπτέμβριο – Οκτώβριο διασφάλισε τη διαθεσιμότητα των υποκειμένων (Bell, 1997) και έδωσε την ευκαιρία για τη συλλογή ικανοποιητικού αριθμού ερωτηματολογίων από όλες τις ομάδες πληθυσμού.

(β) Ερευνητικό εργαλείο: το ερωτηματολόγιο

Για την επίτευξη των σκοπών και στόχων της έρευνας κρίθηκε πως το ερωτηματολόγιο είναι το καταλληλότερο μέσω συλλογής των αναγκαίων δεδομένων (βλέπε Παράρτημα). Η χρήση ερωτηματολογίου βοηθά στην εκμείωση όσο το δυνατόν περισσότερης πληροφόρησης (Schenk et al., 2007). Το ερωτηματολόγιο καταρτίστηκε από την υποφαινόμενη – αυτοσχέδιο – ενισχυμένο από πρότυπα που χρησιμοποιήθηκαν σε διάφορες έρευνες αλλά κυρίως στη συμπερίληψη ερωτήσεων σχετιζόμενες με το πραγματευόμενο θέμα της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνάς είναι αυτό-συμπληρούμενο. Επιδιώχθηκε η γλώσσα και διατύπωση να είναι απλή ώστε να είναι το δυνατότερο κατανοητή η συμπλήρωση του. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός φιλικού ερωτηματολογίου, γρήγορου να απαντηθεί (Christopoulou, Tsachalidis, 2004) και η συλλογή των κατάλληλων πληροφοριών (Φίλιας, 2007). Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν 15 λεπτά.

Το είδος και η διατύπωση των ερωτήσεων είναι πάρα πολύ σημαντικά για τα αποτελέσματα της έρευνας (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005). Οι ερωτήσεις είναι διατυπωμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται η παρερμηνεία ερμηνειών ενώ αντικατοπτρίζουν το πρόβλημα και το σκοπό της έρευνας. Οι ερωτήσεις είναι καθορισμένες, ακολουθούν μια δομή και είναι ανοιχτού και κλειστού τύπου (Xu et al., 2010; Pavlikakis, Tsihrintzis, 2006) μαζί με ερωτήσεις που περιγράφουν το δείγμα, δημογραφικές. Οι ανοιχτού τύπου έδωσαν την ελευθερία στους συμμετέχοντες να εκφράσουν τα συναισθήματα και σκέψεις τους ενώ για τον ερευνητή απέκτησε άγνωστες πληροφορίες για τους λόγους των απόψεων τους και τον τρόπο σκέψης τους. Οι κλειστού τύπου ερωτήσεις συνέτειναν στην εξασφάλιση αντικειμενικών πληροφοριών. Στις κλειστού τύπου διατάξιμες ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Likert, όπου ο συμμετέχοντας καλείτο να δηλώσει σε μια διαβαθμισμένη κλίμακα από το 1 μέχρι το 5, δηλαδή το άκρο αρνητικό στο άκρο θετικό, σε ποιο βαθμό τοποθετεί τον εαυτό του στις θέσεις της ερώτησης. Η κλίμακα Likert (Cohen et al., 2011), είναι αρκετά διαδεδομένη στη μέτρηση των στάσεων, αντιλήψεων και γνώσεων. Οι διαβαθμίσεις της κλίμακας επιτρέπουν στον συμμετέχοντα να δώσει μια ακριβέστερη απάντηση ενώ σαν υποκείμενο νιώθει άνετα να εκφράσει τον εαυτό του μέσα από περισσότερες επιλογές απάντησης από ένα ναι/όχι, συμφωνώ/διαφωνώ.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τις εξής ενότητες:

- Εισαγωγικό σημείωμα
- Μέρος Α': Δημογραφικά στοιχεία
- Μέρος Β': Κοινωνική αποδοχή – Δίκτυο Natura 2000

Στην αρχική σελίδα του ερωτηματολογίου υπάρχει εισαγωγικό σημείωμα που επεξηγεί το αντικείμενο και σκοπό της έρευνας και τον φορέα για τον οποίο εκπονείται η μεταπτυχιακή διατριβή. Τονίζεται η εθελοντική συμμετοχή στην έρευνα ενώ επεξηγείται η χρήση των ληφθεισών πληροφοριών και η ανωνυμία που περιβάλλει τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο. Γίνεται αναφορά στο χρόνο συμπλήρωσης, τη σημαντικότητα συμπλήρωσης από τον καθένα συμμετέχοντα μόνο του υπό την επίβλεψη του ερευνητή και η επιστροφή σε αυτόν την ίδια ώρα. Τέλος, παρατίθενται η αναγκαιότητα και ευχαριστίες για τη συμμετοχή στην έρευνα.

Μέρος Α': στο πρώτο μέρος ζητείται από του συμμετέχοντες η συμπλήρωση έξι ερωτήσεων αναφορικά με τα δημογραφικά, κοινωνικά, οικονομικά τους στοιχεία π.χ. φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, κ.α.)

Μέρος Β': το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει 30 ερωτήσεις που διερευνούν την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση, τη γνώση, τις απόψεις, τη στάση και αντίληψη των συμμετεχόντων. Η ενημέρωση για περιβαλλοντικά θέματα όσο και η πρόθεση για προστασία διατυπώνεται στις αρχικές ερωτήσεις με ερωτήσεις συμπλήρωσης και διάταξης που ζητούν από τους ερωτώμενους να τις συμπληρώσουν με βάση τις γνώσεις τους. Το περιεχόμενο της έννοιας των περιοχών προστασίας και του δικτύου Natura 2000 όσο και η γνώση της παρουσίας και αξίας τους ακολουθεί. Μετέπειτα, οι ερωτήσεις επικεντρώνονται στην αντίληψη που διαμορφώνεται για το δίκτυο και τους σκοπούς εγκαθίδρυσης του ενώ διερευνάται η στάση έναντι της διαμόρφωσης του. Ακολούθως, πιο στοχευμένες ερωτήσεις, καλούν τους συμμετέχοντες να αναφέρουν κατά πόσον γνωρίζουν το Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς και να μετρήσουν την ικανοποίηση για την παρουσία και τρόπο εφαρμογής του. Πρόσθετα, να αποτυπώσουν τις απόψεις που έχουν οι συμμετέχοντες για τις ενέργειες του κράτους, την πρόκληση της αποδοχής και τους λόγους/παράγοντες για επιτυχή ή μη παρουσία του δικτύου Natura 2000.

(γ) Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Προτού την κανονική διανομή του ερωτηματολογίου, εφαρμόστηκε πιλοτική δοκιμή του (Cohen et al., 2011) προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και αξιοπιστία του μέσα από τις δυσκολίες συμπλήρωσης τους. Κύριος στόχος αυτής της διαδικασίας είναι η αποφυγή λαθών στην έρευνα πεδίου. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν προκαταρκτικά (Bell, 1997) ώστε να εντοπισθούν τυχόν ασάφειες στη διατύπωση των ερωτήσεων, μη κατανοητοί ορισμοί και δυσκολίες στην επιλογή απαντήσεων ή απόκρισης στα ζητούμενα. Πρόσθετα, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες όπως αναφερθούν σε απορίες που τους δημιουργήθηκαν κατά την ανάγνωση του ερωτηματολογίου, στην καθαρότητα των οδηγιών ή ένα κατά τη γνώμη τους παραλήφθηκε κάποιο βασικό θέμα. Η πιλοτική εφαρμογή βοήθησε τον ερευνητή να εξετάσει τον απαιτούμενο χρόνο συμπλήρωσης και να βελτιώσει τη δομή του ερωτηματολογίου. Η πιλοτική χορήγηση πραγματοποιήθηκε στην περιοχή έρευνας, με ίδιο δείγμα πληθυσμού της έρευνας και έφτασε τα 10 άτομα. Τα οποιαδήποτε λάθη και παρατηρήσεις εντοπίστηκαν, λήφθηκαν υπόψη και οριστικοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο της κυρίως έρευνας. Τα πιλοτικά ερωτηματολόγια δεν συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα της κυρίως έρευνας.

Η διανομή και επιστροφή των κανονικών ερωτηματολογίων έγινε κατά την περίοδο Σεπτεμβρίου - Οκτώβριου 2014.

Οι παράγοντες που καθόρισαν τη διαδικασία συλλογής δεδομένων περιλαμβάναν το βάθος και τύπο πληροφοριών που απαιτούνταν, την αντιπροσωπευτικότητα, τους χρονικούς περιορισμούς και την τυποποίηση και ποσοτικοποίηση των δεδομένων.

(δ) Αξιοπιστία και εγκυρότητα

Η αξιοπιστία και εγκυρότητα είναι απαιτούμενο συστατικό κάθε έρευνας (Cohen et al., 2011). Η εξαγωγή αξιόπιστων και έγκυρων αποτελεσμάτων, προκύπτει μόνο εάν η όλη διαδικασία της έρευνας σχεδιαστεί προσεκτικά ώστε να εκμηδενιστούν πιθανοί κίνδυνοι αλλοίωσης της ποιότητας της. Στη προκειμένη έρευνα, η μέτρηση των χαρακτηριστικών της στάσης, συμπεριφοράς, γνώσης, κ.α. είναι έμμεση έτσι «οι διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούνται για να μάθουμε σχετικά με τις γνώσεις και τις στάσεις συνοψίζονται στο απλό ζήτημα να ρωτάς του ανθρώπους για κάποιο θέμα με σκοπό να πάρεις μια απάντηση που ερμηνεύεται ως γνώμη ή στάση του ερωτώμενου απέναντι στο εξεταζόμενο θέμα» (Φίλιας, 2007). Όταν λοιπόν η

μέτρηση είναι έμμεση δεν υπάρχει άμεσος τρόπος για εγκυροποίηση της. Παρόλα αυτά, το κριτήριο υψηλής εγκυρότητας του οργάνου μέτρησης προκύπτει από την χρησιμότητα του στο να βοηθά στην πρόβλεψη της συμπεριφοράς ενός ατόμου σε μια περίπτωση και όταν αυτό μετρά τις πραγματικές διαφορές των ατόμων για το οποίο έχει κατασκευαστεί (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005). Όσο για την αξιοπιστία, ένα όργανο μέτρησης έχει αξιοπιστία εάν αυτό σε επαναλαμβανόμενες μετρήσεις κάποιων γνωρισμάτων κάτω από τις ίδιες συνθήκες δώσει τα ίδια αποτελέσματα (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005).

Από τα αρχικά στάδια της έρευνας καθορίστηκαν ο κεντρικός σκοπός και στόχοι, τα ζητούμενα και οι απαιτούμενες πληροφορίες για κάλυψη του πραγματευόμενου θέματος της μεταπτυχιακής (Bell, 1997). Αυτό προέκυψε μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την ανταλλαγή απόψεων με ειδικούς στο θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος και του δικτύου Natura 2000. Η ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της διατριβής συντέινε στη διαμόρφωση του οργάνου μέτρησης της έρευνας, του ερωτηματολογίου και στην ενσωμάτωση κατάλληλων στοχευμένων ερωτήσεων διαφόρων τύπων κατά τρόπο που να εξασφαλίζουν τις ζητούμενες πληροφορίες με τρόπο έγκυρο και αξιόπιστο.

Ένα εισαγωγικό συνοδευτικό σημείωμα στην αρχή του ερωτηματολογίου ενθάρρυνε τα υποκείμενα να συμμετάσχουν, πάντοτε εθελοντικά (Cohen, 1994), μέσα από ένα ερωτηματολόγιο που έδειχνε εύκολα να απαντηθεί. Το εισαγωγικό σημείωμα βοηθά τους συμμετέχοντες να εξοικειωθούν με τον ερευνητή, την έρευνα και το ερωτηματολόγιο όσο και να αντιληφθούν την χρησιμότητα των αποτελεσμάτων και την ανάγκη συμπλήρωσης του. Αυτό συνέτεινε στη συμπλήρωση και επιστροφή σημαντικού αριθμού ερωτηματολογίων (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005) καθώς οι συμμετέχοντες κατανοήσαν ότι η έρευνα διεξάγεται καθαρά για ερευνητικούς σκοπούς και οι απαντήσεις τους θα ωφελήσουν σε ένα νέο κεφάλαιο έρευνας για καλό σκοπό. Για την αποφυγή σφάλματων (Xu et al. 2006), ξεκαθαρίστηκε εξ αρχής στους συμμετέχοντες ότι η έρευνα εντάσσεται στα πλαίσια της ακαδημαϊκής έρευνας και δεν υπάρχει οποιαδήποτε υπαγωγή σε κρατικές ή άλλες αρχές ή δημοσιοποίηση των στοιχείων τους ώστε να εκφραστούν ελεύθερα οι απόψεις τους.

Η παράθεση των ερωτήσεων ήταν απλή (Christopoulou, Tsachalides, 2005), σε κατανοητή γλώσσα με την προσπάθεια η διατύπωση να μην αφήνει περιθώρια παρερμηνείας των εννοιών. Η διάταξη των ερωτήσεων οδηγούσε σταδιακά στη ζητούμενη πληροφόρηση, υποκινώντας το ενδιαφέρον τους για το που ακριβώς οδηγούν οι ερωτήσεις. Σκοπός ήταν η εκμείευση

αληθινών πληροφοριών μέσα από ένα προσιτό και ενδιαφέρον κλίμα. Η λογική αλληλουχία και η ομοιομορφία των ερωτήσεων δεν δημιουργούν σύγχυση στους συμμετέχοντες ενώ αυξάνουν την εγκυρότητα και αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Η δειγματοληπτική έρευνα με τη χρήση του ερωτηματολογίου προσφέρει τη δυνατότητα προσέγγισης σημαντικού αριθμού συμμετεχόντων, αυξάνοντας έτσι την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος τους και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Πρόσθετα, πριν από τη διανομή των ερωτηματολογίων (Pavlikakis, Tsihrintzis, 2006), εφαρμόστηκε πιλοτική χορήγηση. Η πιλοτική διανομή (Yuan et al., 2011; Sirivongs, Tsuchiya, 2012) αποτελεί σημαντικό παράγοντα αξιοπιστίας καθώς είναι δυνατή η διόρθωση όσο πιο πολλών λαθών και παραλήψεων σχετικά με το χρόνο, τη διατύπωση, την έκταση, κ.α. των ερωτήσεων. Ως εκ τούτου, τρεις βδομάδες πριν τη καθορισμένη περίοδο χορήγησης των ερωτηματολογίων εκπονήθηκε μια πρώτη προκαταρκτική εκτίμηση της εγκυρότητας του ερωτηματολογίου με δείγμα 10 ατόμων.

Το δείγμα των ερωτηματολογίων έφτασε τα 130, με 92 απαντημένα και 38 αναπάντητα από αυτούς που αποφάσισαν να μην συμμετάσχουν τελικά στην έρευνα. Η επιστροφή σημαντικού αριθμού των ερωτηματολογίων συνέτεινε στο να υπάρχουν όλες οι απαντήσεις της δειγματοληψίας, ενισχύοντας την αξιοπιστία της έρευνας.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας εγκυρότητας των αποτελεσμάτων ήταν η χρονική περίοδος συλλογής των απαντήσεων. Οι στάσεις, συμπεριφορές, αντιλήψεις είναι δεδομένα δυναμικά που μεταβάλλονται στο χρόνο, τόπο ανάλογα με τα ερεθίσματα αλλά και περιστατικά που μπορεί να προκύψουν και να τα επηρεάσουν. Άρα λοιπόν, η παρούσα έρευνα διασφάλισε ότι χρονικά ότι το δείγμα συλλέχθηκε αναμεταξύ των μηνών Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου 2014 σε συνεχόμενη περίοδο περιορίζοντας αισθητά πιθανές μεταβολές στις συμπεριφορές των συμμετεχόντων. Βασική λοιπόν παραδοχή της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες επιλέγηκαν και απάντησαν το ερωτηματολόγιο κάτω από τις ίδιες ακριβώς συνθήκες.

Η αξιοπιστία προκύπτει και από τη μέθοδο χορήγησης του ερωτηματολογίου όπου η παρουσία του ερευνητή – μόνο για την επίλυση αποριών - συνέβαλε στην επιστροφή αμέσως (Bell, 1997) αλλά και πλήρη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων σε μικρό χρονικό διάστημα. Επιπλέον,

απάλειψέ την παράλειψη επιστροφής των ερωτηματολογίων σε άλλη περίπτωση που χρησιμοποιούταν μια άλλη μέθοδος χορήγησης. Με αυτό τον τρόπο επίσης δεν μειώθηκε η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005) ενώ μειώνεται ο κίνδυνος το ερωτηματολόγιο να μην έχει συμπληρωθεί από το άτομο που φαίνεται να το έχει συμπληρώσει.

Για τον περιορισμό μεροληπτικών λαθών (Ρόντος, 2006) που μπορούν να προκύψουν από την παρουσία του ερευνητή – συμμετέχοντα ζητήθηκε όπως η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γίνει από κάθε υποκείμενο μόνο του, χωρίς την παρουσία άλλων ενδιαφερόμενων ενώ η παρουσία του ερευνητή στο χώρο μαζί με το υποκείμενο ήταν μόνο για την επίλυση τυχόν αποριών σχετικά με το ερωτηματολόγιο. Σε καμία περίπτωση δεν εκφράστηκαν ή δηλώθηκαν οι απόψεις του ερευνητή, ο ερευνητής καθόταν σε απόσταση από τον συμμετέχοντα.

Η μέτρηση της εσωτερικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας του ερωτηματολογίου της έρευνας έγινε με τη μέθοδο Alpha Cronbach's Coefficient Test.

3.4.5. Ανάλυση αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων αφορά την μετατροπή των αρχικών δεδομένων σε χρήσιμες πληροφορίες για την εξυπηρέτηση των ερευνητικών σκοπών (Παπαναστασίου, Παπαναστασίου, 2005). Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή χρησιμοποιεί το λογισμικό έρευνας IBM SPSS Statistics 22 για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων. Είναι ένα ευέλικτο και δυναμικό σύστημα ανάλυσης δεδομένων που έχει τη δυνατότητα να παράγει ακριβείς αποτελέσματα γρήγορα και αποδοτικά. Η χρήση του βοηθά στην απάντηση των ζητούμενων της έρευνας, να δώσει συχνότητες τιμών μιας μεταβλητής π.χ. πόσο συχνά απαντάται μια άποψη για το Natura 2000 και να επιτρέψει τη συσχέτιση μεταβλητών όπου είναι αναγκαίο.

Σε κάθε έρευνα απαιτείται η συλλογή ενός συνόλου δεδομένων. Στην προκείμενη περίπτωση, τα δεδομένα της έρευνας είναι ποιοτικά και ποσοτικά. Τα δεδομένα αυτά αντικατοπτρίζονται στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου όπου η κάθε ερώτηση θεωρείται μια μεταβλητή (variable). Το ζητούμενο της έρευνας ήταν να διαφανεί η σχέση αναμεταξύ αιτίου-αποτελέσματος αναμεταξύ δυο μεταβλητών, δηλαδή εάν οι αλλαγές στην τιμή μιας μεταβλητής οφείλονται σε αλλαγή της τιμής της δεύτερης μεταβλητής. Αυτό ήταν εφικτό μέσω της εφαρμογής στατιστικών τεχνικών όπου επέτρεψαν στην ερευνήτρια να ελέγχει τη μια

μεταβλητή – την ανεξάρτητη μεταβλητή και να παρατηρεί την άλλη – την εξαρτημένη μεταβλητή. Τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα της κάθε έρευνας, όπως και στην παρούσα, μπορούν να οργανωθούν σε κατηγορίες π.χ. ποσοτικά (διατακτικές μεταβλητές, κατηγορικές, κ.α.) και π.χ. ποσοτικά (ισοδιαστημικές, αναλογικές μεταβλητές, κ.α.)

Πριν την εφαρμογή των στατιστικών τεχνικών για ανάλυση των δεδομένων απαιτείται η γνώση του είδους και χαρακτηριστικά των δεδομένων καθώς ανάλογα με το είδος τα δεδομένα αναλύονται με διαφορετικό τρόπο. Βάσει του είδους των μεταβλητών και δεδομένων της παρούσας έρευνας κρίθηκε χρησιμότερο και εφαρμόστηκαν στατιστικοί μέθοδοι και τεστ όπως T-Test, Crosstabs - Chi Square Test, το στατιστικό κριτήριο της ανάλυσης της διασποράς ANOVA και της στατιστικής τεχνικής Pearson r - Correlation. Η χρήση στατιστικών μεθόδων, τεχνικών και τεστ για τη στατιστική επεξεργασία συντείνουν στην ανάλυση των συλλεχθέντων δεδομένων με απώτερο σκοπό να δώσουν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.

3.4.6. Διλήμματα και περιορισμοί

Η ραγδαία εξέλιξη της επιστημονικής έρευνας εγείρει συχνά θέματα ηθικής και δεοντολογίας από τη σύλληψη της ιδέας μέχρι και τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων (EKT, 2011). Στην περίπτωση όπου η έρευνα εσωκλείει τον ορισμό *κοινωνική*, που μελετά και διερευνά φαινόμενα ή απαιτεί τη συλλογή πληροφοριών και επαφή με τον άνθρωπο τότε απαιτείται η συνειδητοποίηση των ζητημάτων δεοντολογίας (Cohen et al., 2011). Η αναγκαιότητα για συλλογή έγκυρων δεδομένων οδηγεί σε ηθικά διλήμματα που μπορεί να ανακύψουν καθόλη τη διάρκεια της έρευνας (Smith, 2010), με το κάθε στάδιο να αποτελεί πιθανή πηγή δεοντολογικών προβλημάτων και περιορισμών. Κάθε έρευνα που προτίθεται να αξιολογηθεί ως αξιοπρεπής και σοβαρή οφείλει να συνυπολογίσει με εντιμότητα τις επιδράσεις της έρευνας. Σύμφωνα με την Bell (1997) «η τιμιότητα και η ακεραιότητα είναι σημαντικές ηθικές αρχές». Οι Cohen et al., (2011) προσθέτουν ότι οποιαδήποτε και είναι η φύση της έρευνας θα πρέπει να εξασφαλίζεται η αξιοπρέπεια των συμμετεχόντων.

Στα πλαίσια της παρούσης διατριβής, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας αποτελεί κύριο συστατικό της έρευνας. Αυτή η συμμετοχή απαιτεί τη συνεργασία και την εκμείευση αληθινής πληροφόρησης μέσω του ερωτηματολογίου. Η έρευνα επιχείρησε να υπακούσει εξ αρχής στην επιστημονική δεοντολογία όπως «αυτή εκφράζεται από ένα σύνολο κανόνων» (Paraskevopoulou-Kollia, 2008). Σύμφωνα με την Paraskevopoulou-Kollia (2008), η σχέση

ερευνητή και υποκειμένου διαπλέκει συναισθήματα ανασφάλειας ή ασφάλειας και εμπιστοσύνης που επηρεάζουν την όλη διαδικασία έτσι η «διακριτικότητα του ερευνητή και η ευγένεια του καθορίζουν πολύ τη χροιά των απαντήσεων». Οι συμμετέχοντες αντιμετωπίστηκαν με σεβασμό και δικαιοσύνη (Briggs, 1986) όπως απαιτούν οι κανόνες δεοντολογίας.

Κάθε έρευνα προϋποθέτει την εξασφάλιση της «συνειδητής συναίνεσης» (Frankfort-Nachmias, Nachmias, 1992; EKT, 2011) από τα άτομα που θα συμμετάσχουν. Ως εκ τούτου, οι συμμετέχοντες συνεργάστηκαν εθελοντικά, χωρίς κανένα εξαναγκασμό. Τονίστηκε εξ αρχής η εθελοντική διάθεση της έρευνας και για αυτό το λόγο έγινε σεβαστή από την υποφαινόμενη η «συνειδητή άρνηση» (Cohen et al., 2011) όταν άτομα επέλεξαν να μην εμπλακούν στην έρευνα. Για σκοπούς όμως εξασφάλισης της «συνειδητής συναίνεσης», τα υποκείμενα ενημερώθηκαν για τους στόχους, τη διαδικασία της έρευνας (EKT, 2011), των ωφελειών που εκτιμώνται, της άδειας αποχώρησης ανά πάσα στιγμή και απαντήθηκαν δικά τους ερωτήματα. «Το να είναι ένας ερευνητής δεκτικός και ευχάριστος μόνο οφέλη μπορεί να αποδώσει στην έρευνα» (Paraskevoroulou-Kollia, 2008).

Η συνθετότητα της δεοντολογίας της κοινωνικής επιστήμης προστάζει την προετοιμασία για όλα τα ζητήματα που ενδέχεται να προκύψουν. Ένα από τα κυριότερα δεοντολογικά διλήμματα της έρευνας θεωρείται η αντιστοιχία κόστους-οφέλους (Smith, 2010) που λογίζεται στα πιθανά οφέλη και ανακαλύψεις της έρευνας για την κοινωνία ευρύτερα και τα κόστη στους συμμετέχοντες όπως προσβολή της αξιοπρέπειας και ενόχληση. Παρόλα αυτά, η ενημέρωση των υποκειμένων για την ταυτότητα της έρευνας, τις επιδιώξεις της και της προσωπικής κατανόησης του υπό διερεύνηση θέματος λειτούργησε θεμελιωτικά προς την αποτίμηση από αυτούς των ωφελημάτων που είδαν να προκύπτουν από την έρευνα και την ικανοποίηση των ιδίων για τη συμβολή τους στην επιστήμη.

Η συλλογή πληροφοριών πιθανόν να εκληφθεί από τους συμμετέχοντες ως εισβολή/παραβίαση της ιδιωτικότητας (EC, 2013; Paraskevoroulou-Kollia, 2008) του ατόμου ή διεισδυτική και απειλητική (Cohen et al., 2011). Σε κάθε περίπτωση ο συμμετέχων θεωρείται ευάλωτος και για αυτό το λόγο, επιχειρήθηκε η εμπλοκή των ερωτώμενων της έρευνας ως συνεργάτες. Για σκοπούς προστασίας λοιπόν της ιδιωτικής ζωής, οι ερωτώμενοι ενημερώθηκαν ότι η έρευνα διεξάγεται ανώνυμα και δεν προσωποποιεί απαντήσεις (McCormack et al., 2012). Η ταυτότητα των συμμετεχόντων δεν πρέπει να αποκαλύπτεται (Cohen et al., 2011). Για αυτό το λόγο στο

ερωτηματολόγιο δεν υπάρχουν οποιαδήποτε σύμβολα ή στοιχεία που να παραπέμπουν ή συνδέουν τις απαντήσεις με τα άτομα.

Το στάδιο της συλλογή πληροφοριών πρέπει να αντιμετωπιστεί με σεβασμό και αυτό αφορά και το στάδιο έπειτα της συλλογή, δηλαδή της επεξεργασίας και προστασίας των δεδομένων EC, 2013. Η εμπιστευτικότητα της έρευνας αφορά το νομικό δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής (ΕΚΤ, 2011). Στην προκειμένη περίπτωση, η προσπάθεια για τήρηση των κανόνων δεοντολογίας της έρευνας (Cohen et al., 2011) οδήγησε στην αναχαίτηση των οποιονδήποτε δισταγμών και τη θέληση για συμμετοχή.

Κεφάλαιο τέταρτο

4. Αποτελέσματα

4.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικότερα τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου. Αρχικά παρουσιάζεται το Μέρος Α' με τα δημογραφικά στοιχεία και έπειτα το Μέρος Β', που διερευνά την αποδοχή του δικτύου Natura 2000 όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τη γνώση, τις στάσεις, τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά του κοινωνίας.

4.2. Μέρος Α'

Το δείγμα συμμετεχόντων της έρευνας αποτελούν σε λιγότερο ποσοστό 41,3% άντρες και περισσότερες γυναίκες 58,7%.

Πίνακας 4.1: Δημογραφικά: Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	άντρας	38	41.3	41.3	41.3
	γυναίκα	54	58.7	58.7	100
	Total	92	100	100	

Σχετικά με την ηλικιακή κατανομή, οι ηλικίες των συμμετεχόντων είναι χωρισμένες σε διαστήματα από 20-39 σε ποσοστό 28,3%, από 40-59 σε ποσοστό 37% και άνω των 60 χρονών σε ποσοστό 34,8%. Οι περισσότερες απαντήσεις προήλθαν από τις δυο κατανομές των ηλικιών 40-59 και άνω των 60 σε ποσοστό 71,8%.

Πίνακας 4.2: Δημογραφικά: Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20-39	26	28.3	28.3	28.3
	40-59	34	37	37	65.2
	60+	32	34.8	34.8	100
	Total	92	100	100	

Όσο για τον τόπο διαμονής, οι πλείστοι ερωτηθέντες διαμένουν σε Λευκωσία (34,8%) και Λεμεσό (35,9%) ενώ για τα χωρία Άλωνα - Λαγουδερά – Σαράντι καταγράφηκε το ποσοστό του 20,7%. Το μειωμένο ποσοστό απαντήσεων από το σύμπλεγμα των τριών χωριών ήταν αναμενόμενο καθότι ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων σ' αυτά έχει μειωθεί αισθητά.

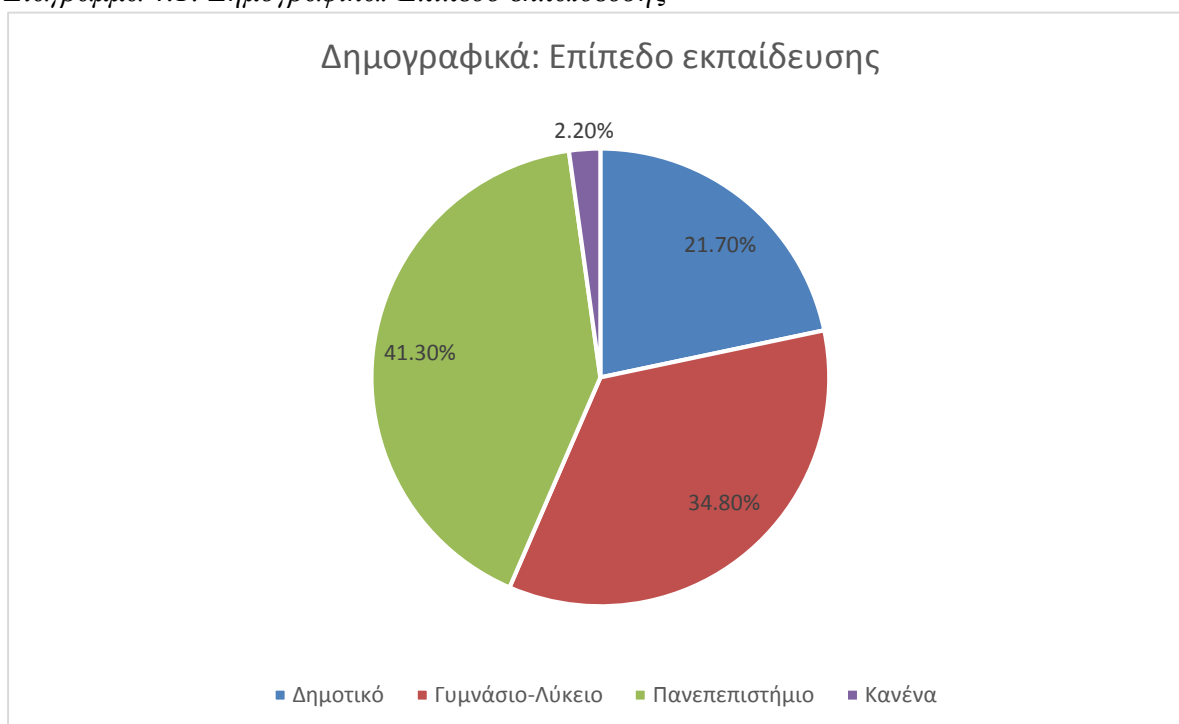
Πρόσθετα, η απουσία απαντήσεων από τις περιοχές Πάφου και Αμμοχώστου ήταν επίσης αναμενόμενη καθώς ελάχιστοι απόδημοι εντοπίζονται σε αυτές τις περιοχές.

Πίνακας 4.3: Δημογραφικά: Τόπος Διαμονής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λευκωσία	32	34.8	34.8	34.8
	Λεμεσός	33	35.9	35.9	70.7
	Λάρνακα	8	8.7	8.7	79.3
	Άλωνα-Λαγουδερά-Σαράντι	19	20.7	20.7	100
	Total	92	100	100	

Σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης, ένα πολύ μικρό ποσοστό του δείγματος δήλωσε ότι δεν πήγε σχολείο (2,2%) ενώ ποσοστό 21,7% έχει τελειώσει το δημοτικό. Αρκετοί είναι απόφοιτοι γυμνασίου-λυκείου (34,8%) και ποσοστό 41,3% παρακολούθησε πανεπιστημιακή μόρφωση.

Διάγραμμα 4.1: Δημογραφικά: Επίπεδο εκπαίδευσης

Ως κύρια απασχόληση το υψηλότερο ποσοστό καταγράφουν οι εργαζόμενοι με 62%, ακολουθούν οι συνταξιούχοι με 27,2% και σε ποσοστό της τάξης του 7,6% οι άνεργοι. Τέλος, μόλις το 3,3 των συμμετεχόντων είναι φοιτητές.

Πίνακας 4.4: Δημογραφικά: Κύρια Απασχόληση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άνεργος	7	7.6	7.6	7.6
	Εργαζόμενος	57	62	62	69.6
	Συνταξιούχος	25	27.2	27.2	96.7
	Φοιτητής	3	3.3	3.3	100
	Total	92	100	100	

Αναφορικά με το μηνιαίο εισόδημα, ένα ποσοστό της τάξης του 47,8% δηλώνει πέραν των €1200 ενώ το 34,8% του δείγματος αναφέρει ως εισόδημα λιγότερο των €800. Σε μικρότερο ποσοστό (17,4%) δήλωσε εισοδήματα μεταξύ €800-€1200.

Πίνακας 4.5: Δημογραφικά: Μηνιαίο Εισόδημα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	< €800	32	34.8	34.8	34.8
	€800 - €1200	16	17.4	17.4	52.2
	> €1200	44	47.8	47.8	100
	Total	92	100	100	

Η μέτρηση της εσωτερικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας του ερωτηματολογίου της έρευνας έγινε με τη μέθοδο Alpha Cronbach's Coefficient Test. Αυτή είναι η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη ένδειξη εσωτερικής συνοχής (Sirivongs, Tsuchiya, 2012) όπου το εύρος τιμών κυμαίνεται αναμεταξύ 0-1, με τις υψηλότερες τιμές να δείχνουν μεγαλύτερη αξιοπιστία. Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας κρίθηκε καταλληλότερο όπως το ερωτηματολόγιο χωριστεί σε κατηγορίες ανάλογα με τις ερωτήσεις και αντικατοπτρίζουν την ενημέρωση, τη γνώση και την αποδοχή. Το ερωτηματολόγιο εμφάνισε την απαιτούμενη εγκυρότητα και αξιοπιστία με τις τρεις κατηγορίες να δίνουν τις τιμές Cronbach's alpha = 0.572 (ενημέρωση), 0.707 (γνώση) και 0.852 (αποδοχή), τιμή η οποία δείχνει ένα υψηλό επίπεδο αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας.

4.3. Μέρος Β'

Με βάση τον Πίνακα 4.6 σημειωτέο είναι το γεγονός ότι ένα σημαντικό κομμάτι του δείγματος (Μ.Ο.=3,47) ανέφερε ότι νοιάζεται για την προστασία του περιβάλλοντος.

Πίνακας 4.6: Νοιάζομαι για την προστασία του περιβάλλοντος

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Νοιάζομαι για την προστασία του περιβάλλοντος	92	4	1	5	3.47	0.943	0.889

Επιπρόσθετα ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 96,7% (Πίνακας 4.7) δηλώνει ενημερωμένο για περιβαλλοντικά ζητήματα.

Πίνακας 4.7: Είμαι ενημερος για περιβαλλοντικά θέματα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	89	96.7	96.7	96.7
	Όχι	3	3.3	3.3	100
	Total	92	100	100	

Κύριες πηγές ενημέρωσης (Πίνακας 4.8) αποτελούν για τους ερωτώμενους τα ΜΜΕ (Μ.Ο.=4,12) και την εμπειρία (Μ.Ο.=3,41). Όσο για την ενημέρωση που προκύπτει από τοπικούς/κυβερνητικούς φορείς και το σχολείο/σπουδές, φαίνεται να κινείται σε χαμηλά επίπεδα με Μ.Ο.=2,03 και Μ.Ο.=1,79 όπως και η ενημέρωση που προκύπτει από σεμινάρια/ημερίδες με το χαμηλότερο Μ.Ο.=1,59. Ένα τρόπος διερεύνησης της περιβαλλοντικής γνώσης είναι η απόκριση των συμμετεχόντων στο ερώτημα κατά πόσον γνωρίζουν τρία περιβαλλοντικά προβλήματα. Ως κύρια περιβαλλοντικά προβλήματα για τους συμμετέχοντες θεωρούνται η ατμοσφαιρική ρύπανση, τα σκουπίδια, η κλιματική αλλαγή ενώ σε λιγότερο βαθμό γίνεται αναφορά στην καταστροφή του πρασίνου.

Πίνακας 4.8: Πηγή ενημέρωσης

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
ΜΜΕ	90	3	2	5	4.12	0.762	0.58
Σχολείο/Σπουδές	90	3	1	4	1.79	0.966	0.932
Διαδίκτυο	90	4	1	5	3.12	1.527	2.333
Φίλοι/Συγγενείς	90	4	1	5	2.48	0.986	0.971
Σεμινάρια/Ημερίδες	90	4	1	5	1.59	0.847	0.717
Τοπικοί/Κυβερνητικοί φορείς	90	3	1	4	2.03	0.988	0.976
Εμπειρία	90	4	1	5	3.41	1.131	1.279

Τα αποτελέσματα (Πίνακας 4.9) δείχνουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό (92,3%) γνωρίζει τι είναι μια προστατευόμενη περιοχή (ΠΠ) ενώ μόλις ένα 7,7% δεν γνωρίζει το καθεστώς προστασίας.

Τα κυριότερα είδη ΠΠ για τους συμμετέχοντες θεωρούνται τα δάση, εθνικά πάρκα και οι λίμνες.

Πίνακας 4.9: Γνωρίζω τι είναι οι προστατευόμενες περιοχές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	84	91.3	92.3	92.3
	Όχι	7	7.6	7.7	100
	Total	91	98.9	100	
Missing	System	1	1.1		
Total		92	100		

Πίνακας 4.10: Προσφορά προστατευόμενων περιοχών

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης	91	4	1	5	2.43	0.979	0.959
Δυνατότητα προβολής της περιοχής	91	4	1	5	3.73	1.055	1.113
Καλύτερη ποιότητα ζωής για την τοπική κοινωνία	91	4	1	5	3.33	1.146	1.312
Αύξηση εισοδημάτων	91	3	1	4	2.33	0.831	0.69
Νέες θέσεις εργασίας	91	4	1	5	2.25	0.95	0.902
Αύξηση τουρισμού	90	4	1	5	3.86	0.966	0.934
Προστασία της φύσης	91	2	3	5	4.44	0.687	0.471

Όσο για το τι προσφέρουν αυτές οι περιοχές, σε μέγιστο βαθμό (M.O.=4,44) οι συμμετέχοντες εκτιμούν ότι συμβάλλουν στην προστασία της φύσης, στην αύξηση του τουρισμού (M.O.=3,86) και στην προβολή μιας περιοχής (M.O.=3,73). Από τα αποτελέσματα του πίνακα φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι δεν σχετίζουν τον παράγοντα οικονομία καθότι αναφέρονται αναφέρεται λιγότερο στην αύξηση εισοδημάτων (M.O.=2,33), στις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης (M.O.=2,43) και σε μικρότερο βαθμό στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (M.O.= 2,25). Επιπρόσθετα, αναφορικά με τους περιορισμούς που επιβάλλει μια ΠΠ, αξιοσημείωτο είναι ότι η πλειοψηφία (76,7%) εκτιμά ότι επιβάλλονται περιορισμοί στην οικιστική ανάπτυξη και σε ελαφρός μικρότερο ποσοστό (61,1%) στο δικαίωμα ελεύθερης αξιοποίησης της γης.

Σχετικά με τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης εντός μιας ΠΠ, οι συμμετέχοντες κρίνουν ότι γνωρίζουν σε μεγάλο ποσοστό 81,3% τι επιτρέπεται και μόλις το 18,7% δήλωσε άγνοια για τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες. Για αυτούς που δήλωσαν ότι γνωρίζουν, οι κυριότερες αναφορές στις επιτρεπόμενες χρήσεις ήταν η επιστημονική έρευνα (94,6%), οι δραστηριότητες αναψυχής (74,3%) και η κατασκευή δρόμων (31,1%). Αξιοσημείωτο είναι ότι ένα ποσοστό 56,8% δεν πιστεύει ότι επιτρέπεται η ενάσκηση παραδοσιακής γεωργίας όσο και το κυνήγι (81,1%).

Πίνακας 4.11: Αναγνώριση δικτύου Natura 2000

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	45	48.9	48.9	48.9
	Όχι	47	51.1	51.1	100
	Total	92	100	100	

Από τον Πίνακα 4.11 φαίνεται ότι η γνώση για την παρουσία του δικτύου Natura 2000 κατανέμεται σχεδόν ισότιμα αναμεταξύ του ναι και όχι. Συγκεκριμένα, 48,9% των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι έχουν ακούσει για το δίκτυο Natura 2000 ενώ το 51,1% δήλωσε πως δεν το γνωρίζει. Στην ερώτηση που ακολουθούσε για να αναφέρουν κάποιες περιοχές τις οποίες γνωρίζουν, στην πλειοψηφία οι απαντήσεις αφορούσαν τη Λίμνη Παραλιμνίου και τον Ακάμα και σε πολύ μικρότερο βαθμό το δάσος Τροόδους και το Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς.

Πίνακας 4.12: Πηγές Ενημέρωσης

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	80	4	1	5	3.31	1.063	1.129
Σχολείο/Σπουδές	80	2	1	3	1.23	0.527	0.278
Διαδίκτυο	80	4	1	5	2.64	1.434	2.057
Φίλοι –Συγγενείς	80	4	1	5	2.26	1.04	1.082
Σεμινάρια/Ημερίδες	80	2	1	3	1.16	0.404	0.163
Τοπική Αυτοδιοίκηση – Κυβερνητικοί Φορείς	80	4	1	5	1.39	0.755	0.569
Εμπειρία	80	4	1	5	2.78	1.283	1.645

Η ενημέρωση και η γνώση τους γύρω από το δίκτυο Natura 2000 αποκτιέται μέσω των ΜΜΕ (Μ.Ο.=3,31) και την εμπειρία (Μ.Ο.=2,78). Μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων (73,8%)

φαίνεται να συμφωνεί ότι η ενημέρωση που προκύπτει από τους κρατικούς μηχανισμούς είναι ελάχιστη όπως και από διάφορες ημερίδες/σεμινάρια γύρω από το αντικείμενο (85%).

Πίνακας 4.13: Σκοπός της διαμόρφωσης του Natura 2000

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας	84	4	1	5	2.36	1.189	1.413
Περιβαλλοντική έρευνα και εκπαίδευση	84	4	1	5	4.27	1.022	1.045
Αναψυχή και εναλλακτικό τουρισμό	84	4	1	5	3.18	1.282	1.642
Προστασία χλωρίδας, πανίδας και οικοτόπων	84	2	3	5	4.81	0.424	0.18

Από την άλλη, με τη διευκρίνιση ποια θεωρείται περιοχή Natura 2000, ένα υψηλό ποσοστό της τάξης του 97,8% απάντησε θετικά ότι έχει επισκεφτεί κάποια περιοχή του δικτύου. Πρόσθετα, πιστεύουν ότι οι κύριοι λόγοι διαμόρφωσης του δικτύου αφορούν την προστασία της βιοποικιλότητας (M.O.=4,81) και την περιβαλλοντική έρευνα (M.O.=4,27) και σε λιγότερο βαθμό για σκοπούς οικονομικής ανάπτυξης (M.O.=2,36).

Στην ερώτηση που ακολούθησε κατά πόσον θα αποδέχονταν οι ερωτώμενοι την ύπαρξη/δημιουργία του δικτύου Natura στην περιοχή τους τα ποσοστά κυμαίνονται σχεδόν πανομοιότυπα όπου ένα ποσοστό 47,7% ήταν θετικό ενώ ένα 51,1% αρνητικό στην ιδέα.

Πίνακας 4.14: Λόγοι μη αποδοχής μιας περιοχής Natura 2000

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Θα μειωθεί την αξία της γης	42	4	1	5	3.76	1.265	1.6
Θα επιβληθούν περιορισμοί στη χρήση της γης	43	4	1	5	4.37	0.952	0.906
Θα περιοριστούν οι οικονομικές μου δραστηριότητες	42	4	1	5	2.86	1.407	1.979
Θα απαγορευτεί η οικιστική ανάπτυξη της γης	42	3	2	5	4.45	0.861	0.742

Κύριοι λόγοι άρνησης σε μέγιστο βαθμό αφορούν την απαγόρευση της οικιστικής ανάπτυξης (M.O.=4,45), των περιορισμό των χρήσεων γης (M.O.=4,37) και τη μείωση της αξίας της γης (M.O.=3,76).

Πίνακας 4.15: Γνωρίζω τι επιτρέπεται εντός του δικτύου Natura

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	44	47.8	47.8	47.8
	Όχι	48	52.2	52.2	100
	Total	92	100	100	

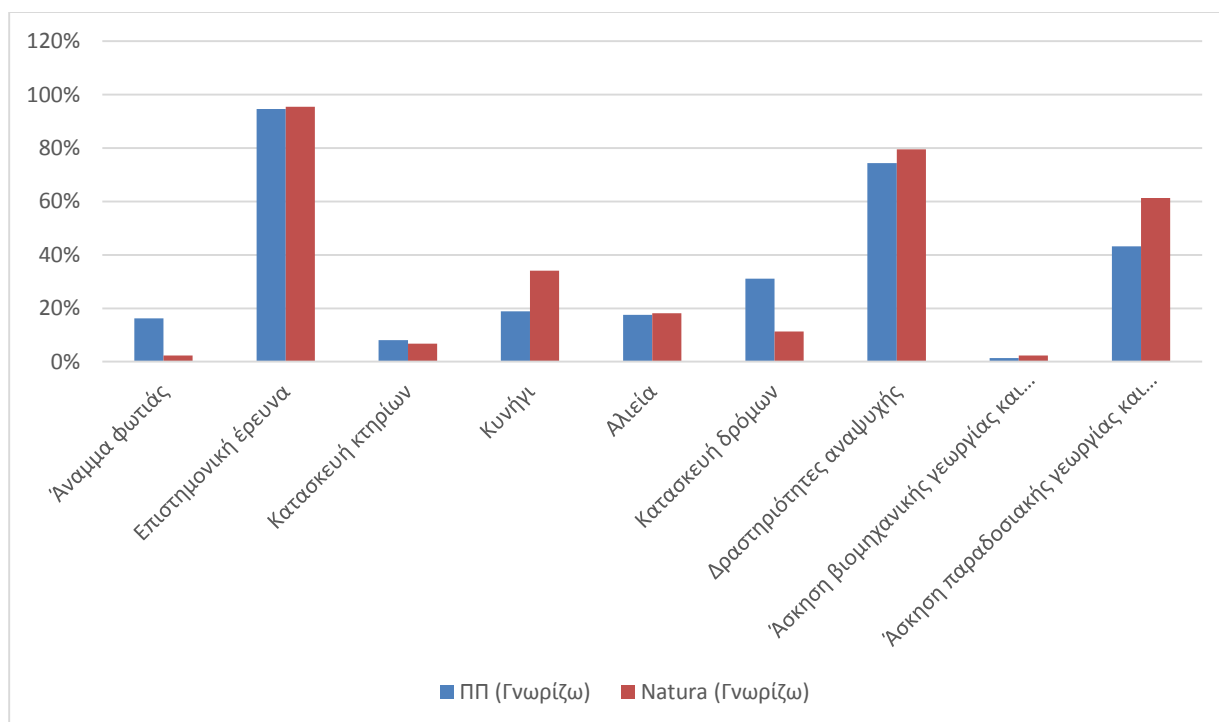
Όσον αφορά τη γνώση των συμμετεχόντων γύρω από τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες και τη λειτουργία του δικτύου, ένα ποσοστό της τάξης του 47,8% εκτιμά ότι γνωρίζει τι επιτρέπεται εντός μιας ΠΠ Natura εν αντιθέσει με το 52,2% που δηλώνει ότι δεν γνωρίζει. Για αυτούς που δήλωσαν ότι γνωρίζουν, οι κυριότερες αναφορές στις επιτρεπόμενες χρήσεις ήταν η επιστημονική έρευνα (95,5%), οι δραστηριότητες αναψυχής (79,5%) και η ενάσκηση παραδοσιακής γεωργίας (61,4%). Αξιοσημείωτο είναι ότι ένα ποσοστό 65,9% δεν πιστεύει ότι επιτρέπεται το κυνήγι, η κατασκευή δρόμων (88,6%) και κτηρίων (93,2%). Η μεγαλύτερη προσφορά του δικτύου για τους συμμετέχοντες αφορά την προστασία του περιβάλλοντος (M.O.=4,4) και την προβολή της περιοχής (M.O.=3,64) και σε λιγότερο βαθμό την οικονομική ανάπτυξη (M.O.=2,53) και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (M.O.=2,17).

Πίνακας 4.16: Τι επιβάλλει η παρουσία του δικτύου Natura

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Περιορισμούς στην οικιστική ανάπτυξη	83	4	1	5	3.67	1.094	1.198
Περιορισμούς στην κατασκευή κοινωφελών έργων	83	4	1	5	3.06	1.13	1.277
Περιορισμούς στο δικαίωμα ελεύθερης αξιοποίησης της γης	83	4	1	5	3.45	1.202	1.445
Απώλεια εισοδήματος λόγω των περιορισμών που επιβάλλει το καθεστώς προστασίας	82	4	1	5	2.73	1.197	1.433

Σχετικά με πιθανές επιβολές του δικτύου, οι υψηλοί μέσοι όροι δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι το δίκτυο επιβάλλει περιορισμούς στην οικιστική ανάπτυξη (M.O.=3,67), την κατασκευή κοινωφελών έργων (M.O.=3,06) και την ελευθερία αξιοποίησης της γης (M.O.=3,45).

Διάγραμμα 4.2: Σύγκριση της γνώσης για τις επιτρεπόμενες χρήσεις εντός ΠΠ και Natura

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 4.2, η γνώση των ερωτώμενων σχετικά με τις επιτρεπόμενες χρήσεις φαίνεται να μην διαφοροποιείται στις δυο περιπτώσεις μιας και αναφέρουν ότι οτιδήποτε επιτρέπεται εντός μιας ΠΠ επιτρέπεται και εντός του Natura.

Πίνακας 4.17: Γνωρίζω την περιοχή Natura Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	29	31.5	31.5	31.5
	Όχι	63	68.5	68.5	100
	Total	92	100	100	

Βάσει του Πίνακας 4.17, ένα ποσοστό 31,5% γνωρίζει το Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς και ένα σημαντικό ποσοστό 68,5% δεν γνωρίζει αυτή την περιοχή του δικτύου ενώ 43,5% δηλώνει ότι έχει περιουσία εντός και 56,5% εκτός του Φουντουκοδάσους. Στο ερώτημα εάν είναι ικανοποιημένη με την παρουσία του δικτύου στην περιοχή 50,6% δηλώνει ικανοποιημένο και ένα 49,4% όχι. Ενδιαφέρον προκαλούν τα υψηλά ποσοστά που συγκεντρώνουν οι λόγοι δυσαρέσκειας.

Πίνακας 4.18: Λόγοι μη ικανοποίησης από την παρουσία του Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Μειώνει την αξία της γης	39	4	1	5	3.51	1.393	1.941
Επιβάλλει περιορισμούς στη χρήση της γης	39	4	1	5	3.97	1.038	1.078
Απαγορεύεται η οικιστική ανάπτυξη	38	4	1	5	4.18	1.036	1.073
Μειώνονται τα εισοδήματα	38	4	1	5	2.82	1.249	1.56
Αύξηση άγριων ζώων και καταστροφή καλλιεργειών	39	4	1	5	3.85	1.288	1.66
Δεν έχει δοθεί κανένα οικονομικό αντιστάθμισμα ως αντάλλαγμα για τη δημιουργία της	42	3	2	5	4.24	1.031	1.064
Δεν προσφέρει κάτι περισσότερο από μία περιοχή προστασίας	40	3	2	5	4.3	0.853	0.728

Κυριότεροι λόγοι της μη ικανοποίησης αφορούν την απαγόρευση της οικιστικής ανάπτυξης (Μ.Ο.=4,18), ότι δεν έχει δοθεί κανένα αντιστάθμισμα ως αντάλλαγμα (Μ.Ο.=4,24) και τέλος ότι δεν προσφέρει τίποτα παραπάνω από μια συνηθισμένη ΠΠ (Μ.Ο.=4,3). Αναφορικά με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εντός, οι αναφορές αφορούσαν το παράνομο κυνήγι (Μ.Ο.=4,05), τη συγκομιδή φυτών (Μ.Ο.=3,76) και την απόρριψη σκουπιδιών (Μ.Ο.=3,79). Όσο για του λόγους που συμβαίνουν τα πιο πάνω, αυτοί αφορούν σε μέγιστο βαθμό σύμφωνα με τους ερωτώμενους την αδιαφορία για το δίκτυο (Μ.Ο.=4,14) και άγνοια για την παρουσία του στην περιοχή (4,54).

Σχετικά με τη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας των ερωτώμενων στο δίκτυο, οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι θα αποδέχονταν σε λιγότερο βαθμό τους περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα (Μ.Ο.=1,44), την ανταλλαγή της γης τους με άλλη ή δεν θα αποδέχονταν οποιαδήποτε αποζημίωση (Μ.Ο.=1,76). Οι πλείστοι των συμμετεχόντων δηλώνουν ότι θα απαιτούσαν οικονομικό αντιστάθμισμα (67,4%) ή ανταλλαγή γης (52,3%) ενώ στη σχετική ερώτηση αν υποστηρίζουν την ύπαρξη του δικτύου στην περιοχή Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς μόνο το 44,8% απάντησε σε θετικό βαθμό.

Πίνακας 4.19: Προϋποθέσεις για αύξηση του δικτύου Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Αποζημίωση από το κράτος	40	4	1	5	4.03	1	0.999
Ανταλλαγή της γης με άλλη γη εκτός Natura	40	4	1	5	3.73	1.301	1.692
Μεταφορά συντελεστή δόμησης	40	4	1	5	2.95	1.339	1.792
Συμμετοχή τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση της περιοχής	40	4	1	5	3.57	1.059	1.122
Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	39	4	1	5	3.15	1.113	1.239
Νέες μορφές οικονομικής ανάπτυξης	40	4	1	5	3.3	1.091	1.19
Κατασκευή κοινωφελών έργων που θα εξυπηρετούν την περιοχή	40	4	1	5	4.08	0.944	0.892

Ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 6,9% να επιθυμεί την αύξηση του δικτύου στην περιοχή Πιτσιλιάς, ένα μεγαλύτερο να αρνείται την αύξηση (47,1%) και ένα άλλο (46%) να αποδέχεται τη δημιουργία μόνο κάτω από προϋποθέσεις. Οι δημοφιλέστερες απαντήσεις των υποκειμένων για τις προϋποθέσεις (Πίνακας 4.19) αφορούσαν την αποζημίωση από το κράτος (M.O.=4,03), την ανταλλαγή με άλλη γη εκτός Natura 2000 (M.O.= 3,73) και δυο «κοινωνικές» προϋποθέσεις, τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση της περιοχής (M.O.=3,75) και την κατασκευή κοινωφελών έργων που θα εξυπηρετούν την περιοχή (M.O.=4,08).

Στο ερώτημα της προσφοράς κάποιου ποσού για τη διαχείριση των περιοχών ένα μέγιστο ποσοστό της τάξης του 84,1% συμφώνησε ότι δεν είναι διατεθειμένο να πληρώσει οτιδήποτε και πως οι πόροι της διαχείρισης θα πρέπει να προέλθουν από τις φορολογίες του κράτους. Πρόσθετα, στο ερώτημα κατά πόσον το κράτος ενδιαφέρεται για τη γνώμη της επηρεαζόμενης τοπικής κοινωνίας ένα ποσοστό 67,8% πιστεύει ότι δεν ενδιαφέρατε.

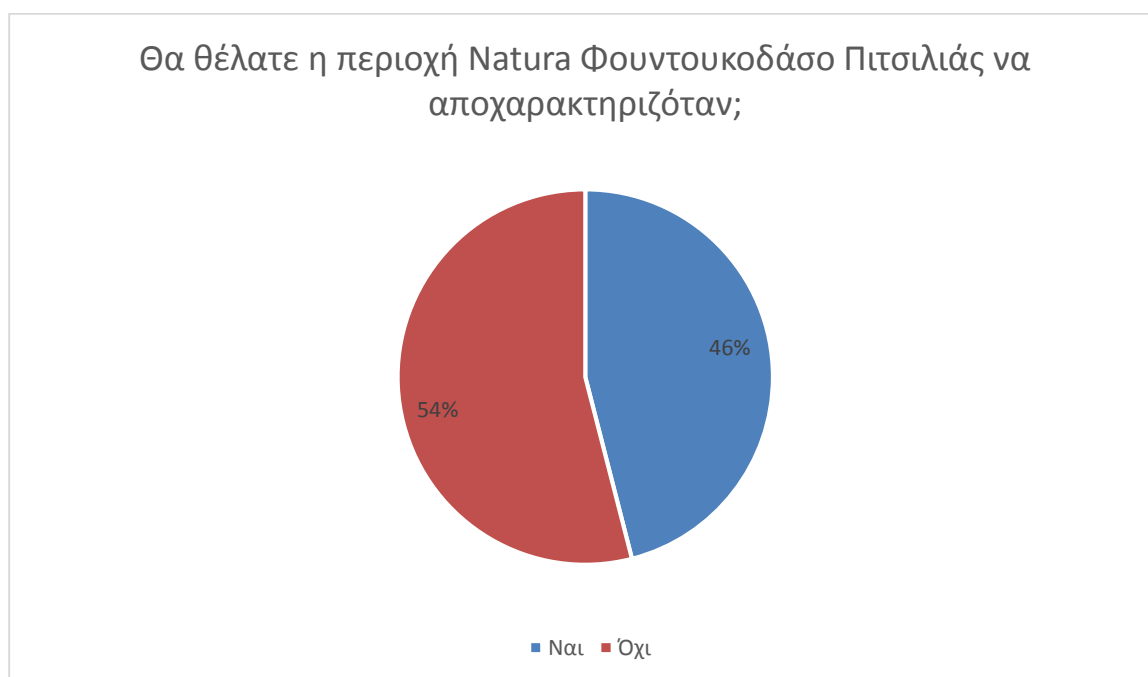
Πίνακας 4.20: Αντιλήψεις για τη διαδικασία διαμόρφωσης του Natura στην περιοχή Πιτσιλιάς

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη και διαφανής	83	4	1	5	3.57	1.15	1.322
Απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές	82	4	1	5	3.99	0.882	0.778

Απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας	82	3	2	5	3.98	0.86	0.74
Αίσθηση επιβολής των προστατευόμενων περιοχών στην τοπική κοινωνία	82	3	2	5	3.89	1.018	1.037
Έλλειψη βούλησης, από μέρους του κράτους για συνεργασία με την τοπική κοινωνία	82	4	1	5	3.57	0.956	0.914

Επιπλέον, μέσα από τον Πίνακα 4.20 πιστεύουν ότι η διαδικασία διαμόρφωσης του Natura Φουντουκοδάσους δεν ήταν δίκαιη και διαφανής (Μ.Ο.=3,57), απουσίαζε η ενημέρωση και πληροφόρηση από τις αρμόδιες αρχές (Μ.Ο.=3,99) σε συνέργια με τη διαβούλευση και συμμετοχή από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας (Μ.Ο.=3,98). Έντονη είναι και η αίσθηση της επιβολής των περιοχών (Μ.Ο.=3,89) και η έλλειψη βούλησης από το κράτος για συνεργασία (Μ.Ο.=3,57).

Διάγραμμα 4.3: Αποψη για τον αποχαρακτηρισμό του Φουντουκοδάσους

Βάσει του Διάγραμμα 4.3 το ποσοστό που επιθυμεί τον αποχαρακτηρισμό του Φουντουκοδάσους ανέρχεται στο 46%, ποσοστό που δεν διαφέρει αρκετά από αυτούς που δεν επιθυμούν τον αποχαρακτηρισμό (54%). Σύμφωνα με το Διάγραμμα 4.4 ως κυριότεροι λόγοι

αποχαρακτηρισμού δηλώθηκαν η επιβολή του Natura χωρίς διαβούλευση (27%) και η στέρηση του δικαιώματος ελεύθερης χρήσης της γης (37%).

Διάγραμμα 4.4: Λόγοι αποχαρακτηρισμού από συμμετέχοντες

Όσον αφορά την αποδοχή του δικτύου στα υποκείμενα με ιδιοκτησία εντός του Φουντουκοδάσους ανέρχεται μόλις στο 37,5% ενώ ένα 62,5% αναφέρει ότι δεν αποδέχεται τη διαμόρφωση του. Οι ιδιοκτήτες πιστεύουν ότι η παρουσία του μειώνει την αξία της γης (77,3%), επιβάλλει περιορισμούς στη χρήση της γης (91,7%) και απαγορεύει την οικιστική ανάπτυξη (87%). Από τους ιδιοκτήτες, ένα ποσοστό της τάξης του 65% δεν γνωρίζει ότι η περιοχή με τις φουντουκίες αποτελεί μέρος του δικτύου Natura ενώ εξ αυτών (60%) θεωρεί ότι δεν είναι ικανοποιημένο από την παρουσία του δικτύου στην περιοχή.

Πίνακας 4.21: Λόγοι δυσαρέσκειας για τη παρουσία του δικτύου των ιδιοκτητών γης

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Απαγορεύεται η οικιστική ανάπτυξη	23	1	5	4.04	1.107
Δεν έχει δοθεί κανένα οικονομικό αντισταθμισμα ως αντάλλαγμα για τη δημιουργία της	26	4	5	4.81	.402
Δεν προσφέρει κάτι περισσότερο από μία περιοχή προστασίας	24	2	5	4.50	.780

Βασικότεροι λόγοι της δυσαρέσκειας στους οποίους συγκλίνουν πολλοί ερωτώμενοι θεωρούνται ότι δεν έχει δοθεί κανένα οικονομικό αντισταθμισμα (M.O.=4,81), απαγορεύει την

οικιστική ανάπτυξη (Μ.Ο.=4,04) και ότι το Natura δεν έχει να προσφέρει κάτι περισσότερο από μια ΠΠ (Μ.Ο.=4,50). Η στάση προς το δίκτυο από τους ιδιοκτήτες προκύπτει από τη διερεύνηση της αντίδρασης στη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας στο δίκτυο Natura 2000. Ποσοστό 79,5% εκτιμά ότι δεν θα αποδεχόταν του περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα, 66,7% θα απαιτούσε οικονομικό αντιστάθμισμα και 56,4% θα απαιτούσε ανταλλαγή με άλλη γη εκτός του δικτύου. Από τους ιδιοκτήτες γης ποσοστό 65% δεν υποστηρίζει την παρουσία του Natura ενώ στο ερώτημα κατά πόσον θα πρέπει να αυξηθεί η έκταση του δικτύου ποσοστό 60% απάντησε αρνητικά. Μόνο 5% τάχθηκε υπέρ της αύξηση ενώ αξιοσημείωτο αποτελεί το 35% των ιδιοκτητών που δήλωσε ότι αποδέχεται την αύξηση υπό προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις σχετίζονται με κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες όπως αποζημίωση από το κράτος (Μ.Ο.=3,86), ανταλλαγή με άλλη γη εκτός δικτύου (Μ.Ο.=4,00), συμμετοχικότητα στη διαδικασία του Natura (Μ.Ο.=3,93) και κατασκευή κοινωφελών έργων στην περιοχή (Μ.Ο.=4,36).

Πίνακας 4.22: Αντίληψη των ιδιοκτητών γης για τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Natura Φουντουκοδάσους

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη και διαφανής	40	1	5	3.67	1.248
Απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές	40	3	5	4.25	.776
Απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας	40	3	5	4.25	.809

Από τα αποτελέσματα του Πίνακας 4.22 φαίνονται ξεκάθαρα οι αντιλήψεις των ιδιοκτητών σε σχέση με τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς. Εκτιμούν ότι η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη και διαφανής (Μ.Ο.=3,67), απουσίαζε η ενημέρωση από τις Αρμόδιες Αρχές (Μ.Ο.=4,25) ενώ ελλειπής ήταν και η συμμετοχή από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας (Μ.Ο.=4,25). Σε συνέχεια των πιο πάνω, διαφαίνονται οι προθέσεις των συμμετεχόντων στο ερώτημα για αποχαρκτηρισμό ή μη του δικτύου με ένα ποσοστό της τάξης του 65% να επιθυμεί τον αποχαρκτηρισμό. Ως λόγοι, κυριότεροι, δόθηκαν η στέρηση του δικαιώματος ελεύθερης εκμετάλλευσης της γης και η επιβολή της Natura χωρίς διαβούλευση ενώ ακολουθούν η απουσία αποζημίωσης και εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς.

Τα αποτελέσματα αυτή τη φορά με συμμετέχοντες που δεν έχουν ιδιοκτησία εντός του Φουντουκοδάσους, το ποσοστό που αποδέχεται τη δημιουργία Natura ανέρχεται στο 56,3% παρόλες τις αναφορές σε περιορισμούς (73,7%) και μείωση της αξίας της γης (53,3%). Από

του μη ιδιοκτήτες μόνο το 28,8% δηλώνει ότι δεν είναι ευχαριστημένο και στην αντίδραση της συμπερίληψης της γης τους στο δίκτυο εκτιμούν ότι δεν θα αποδεχτούν τους περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα (74,5%) αλλά αντιθέτως θα απαιτήσουν οικονομικό αντιστάθμισμα (M.O.=3,81) ή ανταλλαγή της γης τους (M.O.=3,11). Επιπλέον, συναινούν στην αύξηση των περιοχών του δικτύου κάτω από προϋποθέσεις (55,3%) και αυτές αφορούν αποζημίωση (M.O.=4,12), ανταλλαγή γης (M.O.=3,58) και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας (M.O.=3,38). Σχετικά με τη διαδικασία διαμόρφωσης του δικτύου, παρότι μη ιδιοκτήτες, αναφέρουν ότι η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη σε ποσοστό 48,8% και αυτοί που αμφιταλαντεύονται σε ποσοστό 32,6%. Επισημαίνουν την απουσία ενημέρωσης (59,5%) και διαβούλευσης (61,9%) ενώ ένα ποσοστό 29,8% επιθυμεί τον αποχαρακτηρισμό του Φουντουκοδάσους.

Η εφαρμογή στατιστικών τεστ και τεχνικών στην παρούσα έρευνα προσέφερε την πιο αντικειμενική προσέγγιση των ερευνητικών ερωτημάτων στην πολυεπίπεδη διάσταση της αποδοχής. Στα πλαίσια αυτά δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στους παράγοντες οικονομία, γνώση, ιδιοκτησία, στάση, αντίληψη, εκπαίδευση.

Για τη σύγκριση μέσω όρων δυο ομάδων ατόμων και τη διαπίστωση εάν διαφέρουν ή όχι στατιστικά αναμεταξύ τους εφαρμόστηκε το στατιστικό κριτήριο t-TEST GROUPS. Σαν πρώτη υπόθεση επιλέγηκαν τα άτομα με ιδιοκτησία και μη και μελέτη της αντίδρασης τους στη συμπερίληψη της γης τους στο δίκτυο.

1. Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: η αντίδραση ιδιοκτητών γης *Natura* στην παρούσα ή μελλοντική συμπερίληψη της ιδιοκτησίας τους στο δίκτυο δεν διαφέρει από εκείνη των μη ιδιοκτητών γης.

Πίνακας 4.23: t-TEST: αντίδραση ιδιοκτητών και μη στη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας σε Natura

Ιδιοκτησία εντός της Natura		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Αποδέχομαι τους περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα	Ναι	39	1.33	.737	.118
	Όχι	47	1.53	1.100	.161
Απαιτώ οικονομικό αντιστάθμισμα	Ναι	39	3.72	1.503	.241
	Όχι	47	3.81	1.227	.179
Απαιτώ ανταλλαγή με άλλη γη εκτός Natura	Ναι	39	3.38	1.566	.251
	Όχι	47	3.11	1.448	.211

Δεν θα αποδεχόμουν οποιαδήποτε αποζημίωση ή ανταλλαγή της ιδιοκτησίας μου με άλλη	Ναι	40	1.88	1.305	.206
	Όχι	47	1.66	1.185	.173

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Αποδέχομαι τους περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα	Equal variances assumed	3.429	.068	-.962	84	.339	-.199	.207	-.609	.212
	Equal variances not assumed			-.997	80.665	.322	-.199	.199	-.595	.198
Απαιτώ οικονομικό αντιστάθμισμα	Equal variances assumed	2.545	.114	-.308	84	.759	-.091	.294	-.676	.495
	Equal variances not assumed			-.302	73.159	.764	-.091	.300	-.688	.507
Απαιτώ ανταλλαγή με άλλη γη εκτός Natura	Equal variances assumed	.443	.507	.855	84	.395	.278	.326	-.369	.926
	Equal variances not assumed			.848	78.428	.399	.278	.328	-.375	.931
Δεν θα αποδεχόμουν οποιαδήποτε αποζημίωση ή ανταλλαγή της ιδιοκτησίας μου με άλλη	Equal variances assumed	.866	.355	.807	85	.422	.215	.267	-.315	.746
	Equal variances not assumed			.801	79.676	.426	.215	.269	-.320	.751

Βάσει των αποτελεσμάτων του t-TEST η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή. Η αντίδραση στην ενδεχόμενη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας στο δίκτυο είναι πανομοιότυπη μεταξύ των δύο ομάδων. Διαφάνηκε ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων και οι δυο ομάδες δεν θα αποδέχονταν του περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα ($p=0,339$). Απαιτούν οικονομικό αντιστάθμισμα ($p=0,759$) ή ανταλλαγή με άλλη γης εκτός Natura ($p=0,395$).

- Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: η υποστήριξη της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς από τους ιδιοκτήτες γης δεν διαφέρει από εκείνη των μη ιδιοκτητών γης.

Πίνακας 4.24: t-TEST: υποστήριξη του Natura Φουντουκοδάσους από ιδιοκτήτες και μη

Ιδιοκτησία εντός της Natura		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000	Ναι	40	2.35	1.312	.207
	Όχι	47	3.34	1.372	.200

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
										Lower	Upper
Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000	Equal variances assumed	.414	.522	-3.424	85	.001	-.990	.289	-1.565	-.415	
	Equal variances not assumed			-3.437	83.820	.001	-.990	.288	-1.564	-.417	

Βάσει των αποτελεσμάτων του t-TEST η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται. Η διαφορά στην υποστήριξη της ύπαρξης του δικτύου του Φουντουκοδάσους από τους ιδιοκτήτες γη (Μ.Ο.=2,35) συγκριτικά με τους μη ιδιοκτήτες (Μ.Ο.=3,34) είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,001$).

- Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: η αντίληψη των ιδιοκτητών γης για τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς ότι δεν ήταν δίκαιη και διαφανής δεν διαφέρει από εκείνη των μη ιδιοκτητών γης.

Πίνακας 4.25: t-TEST: αντίληψη ιδιοκτητών γης και μη για τη διαδικασία διαμόρφωσης του Natura Φουντουκοδάσους

Ιδιοκτησία εντός της Natura		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη και διαφανής	Ναι	40	3.68	1.248	.197
	Όχι	43	3.47	1.054	.161

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
										Lower	Upper
Η διαδικασία δεν ήταν	Equal variances assumed	3.172	.079	.829	81	.409	.210	.253	-.294	.713	

δίκαιη και διαφανής	Equal variances not assumed			.824	76.612	.412	.210	.255	-.297	.717
------------------------	-----------------------------------	--	--	------	--------	------	------	------	-------	------

Βάσει των αποτελεσμάτων του t-TEST η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή. Επειδή η τιμή $p=0,409 > 0,05$ συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων. Δηλαδή η αντίληψη για τη διαδικασία είναι πανομοιότυπη μεταξύ των δύο ομάδων.

4. Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: *οι στάσεις των ιδιοκτητών γης ότι υπήρξε απουσία ενημέρωσης και διαβούλευσης κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς δεν διαφέρουν από εκείνες των μη ιδιοκτητών γης.*

Πίνακας 4.26: t-TEST: στάσεις ιδιοκτητών γης και μη για τον τρόπο διαμόρφωσης του Natura Φουντουκοδάσους

	Ιδιοκτησία εντός της Natura	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές	Ναι	40	4.25	.776	.123
	Όχι	42	3.74	.912	.141
Απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας	Ναι	40	4.25	.809	.128
	Όχι	42	3.71	.835	.129

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές	Equal variances assumed	.428	.515	2.730	80	.008	.512	.187	.139	.885
	Equal variances not assumed			2.741	79.023	.008	.512	.187	.140	.884
Απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας	Equal variances assumed	.076	.783	2.949	80	.004	.536	.182	.174	.897

Equal variances not assumed			2.952	79.975	.004	.536	.181	.175	.897
-----------------------------	--	--	-------	--------	------	------	------	------	------

Βάσει των αποτελεσμάτων του t-TEST η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται. Επειδή η τιμή για την απουσία ενημέρωσης $p=0,008 < 0,05$ και η τιμή για την απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής $p=0,004 < 0,05$ συμπεραίνουμε ότι υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων. Αυτό σημαίνει ότι οι στάσεις των ιδιοκτητών και μη ιδιοκτών διαφέρουν.

5. Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: *οι απόψεις των ιδιοκτητών γης ότι το Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς έχει επιβληθεί στην τοπική κοινωνία και πως το κράτος εκδηλώνει την έλλειψη βούλησης του για συνεργασία δεν διαφέρουν από εκείνες των μη ιδιοκτητών γης.*

Πίνακας 4.27: t-TEST: απόψεις ιδιοκτητών γης και μη για επιβολή Natura και βούληση για συνεργασία

Ιδιοκτησία εντός της Natura		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Αίσθηση επιβολής των προστατευόμενων περιοχών στην τοπική κοινωνία	Ναι	40	4.13	.966	.153
	Όχι	42	3.67	1.028	.159
Έλλειψη βούλησης, από μέρους του κράτους για συνεργασία με την τοπική κοινωνία	Ναι	40	3.95	1.061	.168
	Όχι	42	3.21	.682	.105

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Αίσθηση επιβολής των προστατευόμενων περιοχών στην τοπική κοινωνία	Equal variances assumed	.288	.593	2.078	80	.041	.458	.221	.019	.897
	Equal variances not assumed			2.082	79.986	.041	.458	.220	.020	.897
Έλλειψη βούλησης, από μέρους του κράτους για συνεργασία με την τοπική κοινωνία	Equal variances assumed	9.449	.003	3.753	80	.000	.736	.196	.346	1.126
	Equal variances not assumed			3.715	66.012	.000	.736	.198	.340	1.131

Βάσει των αποτελεσμάτων του t-TEST η μηδενική υπόθεση δεν γίνεται δεκτή. Παρατηρείται σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων καθώς η τιμή $p=0,041 < 0,05$ (αίσθηση επιβολής) και η τιμή $p=0,000 < 0,05$ (έλλειψη βούλησης). Άρα οι απόψεις ιδιοκτητών και μη ιδιοκτητών γης διαφέρουν.

Στην στατιστική τεχνική Pearson r (Correlations) παρίσταται το μέγεθος μιας ευθύγραμμης σχέσης δυο μεταβλητών μέσω ενός συντελεστή συσχέτισης που δίνει. Στην παρούσα εφαρμογή οι μεταβλητές προς συσχέτιση είναι η στάση για υποστήριξη της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 με τη στάση για ελευθερία της χρήσης γης και των φυσικών πόρων. Εξετάστηκε σε συνέργεια κατά πόσον η ηλικία επηρεάζει την συγκεκριμένη συσχέτιση αναλύοντας τα αποτελέσματα ανά ηλικιακή ομάδα.

1. Συσχετιστικό ερώτημα: *ποια η σχέση των μεταβλητών υποστήριξη Natura Φουντουκοδάσους και ελευθερίας χρήσης της γης;*

Στον πίνακα Correlation δίνεται η τιμή $r = -0,795$ και τιμή $p = 0,000$ για τις ηλικίες 20-39, τιμή $r = -0,712$ και τιμή $p = 0,000$ για τις ηλικίες 40-59 και τιμή $r = -0,447$ και τιμή $p = 0,013$ για τις ηλικίες 60+. Παρατηρούμε ότι και στις τρεις ηλικιακές ομάδες το πρόσημο του συντελεστή συσχέτισης (r) είναι αρνητικό όπως και το επίπεδο σημαντικότητας (p) που είναι μικρότερο του 0,05. Βάσει το αποτελεσμάτων συμπεραίνουμε ότι υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της στάσης υποστήριξης της ύπαρξης του δικτύου και της στάσης για ελευθερία της χρήσης γης και των πόρων. Δηλαδή οι ερωτηθέντες που υποστηρίζουν την ελευθερία της χρήσης της γης τείνουν να μην υποστηρίζουν την ύπαρξη του δικτύου Natura ενώ αυτοί που υποστηρίζουν το δίκτυο Natura τείνουν να μην υποστηρίζουν την ελευθερία της χρήσης της γης και των πόρων. Τα συγκεκριμένα συμπεράσματα προκύπτουν σταθερά ανεξαρτήτως ηλικιακής ομάδας.

Πίνακας 4.28: Correlation: σχέση των μεταβλητών υποστήριξη δικτύου και ελευθερίας χρήσης της γης

Ηλικία		Ελευθερία χρήσης της γης και των φυσικών πόρων	Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000
20-39	Ελευθερία χρήσης της γης και των φυσικών πόρων	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 -.795 .000 25 24

	Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-.795 .000 24	1 24
40-59	Ελευθερία χρήσης της γης και των φυσικών πόρων	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 32	-.712 .000 32
	Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-.712 .000 32	1 32
60+	Ελευθερία χρήσης της γης και των φυσικών πόρων	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 30	-.447 .013 30
	Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-.447 .013 30	1 31

Η ανάλυση της διασποράς (ANOVA) αφορά ένα στατιστικό κριτήριο που αποσκοπεί στη σύγκριση δυο ή περισσότερων μέσων όρων με σκοπό να διαπιστώσει εάν οι διαφορές τους είναι στατιστικά σημαντικές. Η πρώτη ερευνητική υπόθεση διερευνά τη σχέση μεταξύ της ηλικίας και του βαθμού υποστήριξης της παρουσίας του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς.

1. Ερευνητική υπόθεση: *οι μεταβλητές της ηλικίας και του βαθμού υποστήριξης της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.*

Πίνακας 4.29: *ONEWAY: ηλικία και βαθμός υποστήριξης του Φουντουκοδάσους*

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-39	24	3.38	1.173	.239	2.88	3.87	1	5
40-59	32	2.91	1.594	.282	2.33	3.48	1	5
60+	31	2.48	1.338	.240	1.99	2.97	1	5
Total	87	2.89	1.426	.153	2.58	3.19	1	5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	10.765	2	5.382	2.755	.069
Within Groups	164.086	84	1.953		
Total	174.851	86			

Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι ο βαθμός υποστήριξης της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 μειώνεται με την αύξηση της ηλικίας (20-39: M.O.=3,38), (40-59: M.O.=2,91), (60+: M.O.=2,48) αλλά με την ανάλυση της διασποράς ONEWAY βλέπουμε ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων στις τρεις ηλικιακές κατηγορίες ($p=0.069 > 0,05$). Δηλαδή η ηλικία δεν επηρεάζει το βαθμό υποστήριξης της παρουσίας του δικτύου Natura 2000 στην Πιτσιλιά, με τις μεταβλητές να είναι ανεξάρτητες.

2. Ερευνητική υπόθεση: *οι μεταβλητές του επιπέδου μόρφωσης και του βαθμού υποστήριξης της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.*

Πίνακας 4.30: ONEWAY: μόρφωση και βαθμός υποστήριξης του Φουντουκοδάσους

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Δημοτικό	18	2.39	1.195	.282	1.79	2.98	1	4
Γυμνάσιο-Λύκειο	31	3.06	1.389	.249	2.56	3.57	1	5
Πανεπιστήμιο	36	3.06	1.530	.255	2.54	3.57	1	5
Κανένα	2	1.50	.707	.500	-4.85	7.85	1	2
Total	87	2.89	1.426	.153	2.58	3.19	1	5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	10.313	3	3.438	1.734	.166
Within Groups	164.538	83	1.982		
Total	174.851	86			

Σύμφωνα με τους μέσους όρους φαίνεται ο βαθμός υποστήριξης της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 αυξάνεται παράλληλα με το επίπεδο μόρφωσης (κανένα: M.O.=1,50), (δημοτικό: M.O.=2,39), (γυμνάσιο-λύκειο: M.O.=3,06), (πανεπιστήμιο: M.O.=3,06). Παρόλα αυτά, με ανάλυση της διασποράς ONEWAY ($p=0.166 > 0,05$) συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων στις τέσσερις κατηγορίες. Δηλαδή, το

επίπεδο μόρφωσης δεν επηρεάζει το βαθμό υποστήριξης της παρουσίας του δικτύου Natura 2000 στην Πιτσιλιά.

Η διαδικασία Crosstabs (Chi Square Test) είναι μια διαδικασία που δίδει την πληροφορία αν δυο μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ή σχετίζονται και ποια η αναμεταξύ τους σχέση.

1. Μηδενική υπόθεση που εξετάζεται: η αναγνώριση του δικτύου Natura 2000 δεν επηρεάζεται από την ιδιοκτησία.

Η στατιστική Pearson Chi-Square =0.434 και $p=0.510 > 0,05$ μας πληροφορούν ότι οι μεταβλητές ιδιοκτησία και αναγνώριση του δικτύου είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, δεν σχετίζονται άρα η μηδενική υπόθεση γίνεται αποδεκτή.

Πίνακας 4.31: Αναγνώριση δικτύου Natura 2000 και ιδιοκτησία

		Αναγνώριση δικτύου Natura 2000		Total
		Ναι	Όχι	
Ιδιοκτησία εντός της Natura	Ναι	18	22	40
	Όχι	27	25	52
Total		45	47	92

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.434	1	.510		
Continuity Correction ^b	.201	1	.654		
Likelihood Ratio	.434	1	.510		
Fisher's Exact Test				.535	.327
Linear-by-Linear Association	.429	1	.513		
N of Valid Cases	92				

5. Συζήτηση - συμπεράσματα - εισηγήσεις

5.1. Συζήτηση αποτελεσμάτων – συμπεράσματα

Πραγματευόμενο θέμα της παρούσης μεταπτυχιακής διατριβής αποτέλεσε η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής ενός μέτρου διατήρησης της φύσης, π.χ. της αποδοχής του δικτύου Natura 2000, με παράδειγμα το Φουντουκοδάσος Πιτσιλιάς – από την κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό διερευνήθηκε η γνώση, στάση, αντίληψη, συμπεριφορά της τοπικής κοινωνίας και ως εκ τούτου της σχέσης των επηρεαζόμενων ανθρώπου - δικτύου. Πρόσθετα, προσέβλεπε στην έρευνα των παραγόντων που φαίνεται να επηρεάζουν τη θετική ή αρνητική αποδοχή του δικτύου Natura 2000 από την τοπική κοινωνία στην Κύπρο. Τα ευρήματα και αποτελέσματα τόσο του βιβλιογραφικού όσο και εφαρμοσμένου πλαισίου της έρευνας συντέμνουν σε συνέργεια να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα, υποθέσεις, επιδιώξεις της έρευνας γύρω από την αποδοχή.

Τα συμπεράσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι η Κ.Α. του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο επηρεάζεται σημαντικά από ποικιλόμορφους παράγοντες, οι οποίοι είτε ανεξάρτητα, άμεσα ή έμμεσα διαμορφώνουν αλληλεπιδραστικά τη γνώση, στάση και αντίληψη της τοπικής κοινωνίας προς το δίκτυο. Βάσει των συμπερασμάτων, ως γενική αίσθηση, το θέμα της αποδοχής του δικτύου χρήζει και αξίζει περαιτέρω προσοχής καθώς τα ευρήματα της έρευνας δηλώνουν πως το δίκτυο απέχει ακόμη από το να θεωρείται ένα γνώριμο περιβαλλοντικό μέτρο, αρμονικά αποδεχτό και ενσωματωμένο στο φάσμα της τοπικής κοινωνίας της Κύπρου. Παράγοντας άγνοια, ιδιοκτησία, διατάραξη συμφερόντων, ελευθερία χρήσεων γης, απουσία ενημέρωσης- πληροφόρησης, επιμόρφωση-εκπαίδευση, τρόπος εφαρμογής πολιτικής ΔΝ2000, ποιότητα διαδικασιών διαχείρισης και διακυβέρνησης, έλλειψη συμμετοχής-διαβούλευσης με ενδιαφερόμενα μέρη και απουσία κινήτρων-αντισταθμισμάτων είναι μόνο μερικά από τα ευρήματα της έρευνας που φαίνεται να επηρεάζουν αλλά και να υποδεικνύουν την αποδοχή στην Κύπρο. Στην κατάληξη όμως των πιο πάνω συμπερασμάτων προηγείται η συζήτηση των αποτελεσμάτων.

Η στάση μιας τοπικής κοινωνίας προς μιας ΠΠ συνδέεται άμεσα με το επίπεδο αποδοχής της. Μέσα από τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας διαφάνηκε πως αν και οι ερωτώμενοι δήλωσαν να υποστηρίζουν την προστασία, εντούτοις στην πραγματικότητα υιοθετούν στάσεις που αντικρούουν τις αρχικές τους δηλώσεις. Συγκεκριμένα, ένα ποσοστό 17,4% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι δεν νοιάζεται για την προστασία του περιβάλλοντος και ένα 96,7% δήλωσε ενήμερο για περιβαλλοντικά θέματα, δεδομένα που δεικνύουν ότι η προστασία της φύσης αποτελεί ζήτημα που ενδιαφέρει την κυπριακή κοινωνία. Παρόλα αυτά, στο ερώτημα αν θα αποδέχονταν την ύπαρξη/παρουσία μιας περιοχής Natura 2000 στην περιοχή τους, το ποσοστό που αρνήθηκε έφτασε και το 51,1%. Θα περίμενε κανείς ένα λιγότερο ποσοστό άρνησης σχετιζόμενο με τις περιβαλλοντικές τους προθέσεις άρα ο χαρακτηρισμός αυτής της στάσης της κυπριακής κοινωνίας ταυτίζεται με το φαινόμενο που περιγράφουν άλλοι μελετητές, «όχι στη δική μου αυλή» (not in my back yard) (Cohen et al., 2012; Batel et al., 2013). Ένα κοινωνικό σύνολο παρουσιάζει θετική στάση προς ένα περιβαλλοντικό μέτρο και δηλώνει να αναγνωρίζει τα οφέλη αλλά μόνο όταν αυτά προκύπτουν από ευρύτερο πλαίσιο και όχι από τοπικό χαρακτήρα, δηλαδή στη δική τους περιοχή ή γη (Heras-Saizarbitoria et al., 2013; Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Διαπιστώνεται λοιπόν ότι αυτή η αντίδραση και στάση του τοπικού πληθυσμού δεν μπορεί να ταυτιστεί με την άμεση αποδοχή του μέτρου διατήρησης.

Ένα άλλο σημαντικό συμπέρασμα της έρευνας για τη στάση αποτέλεσαν οι απόψεις των συμμετεχόντων για τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εντός του Φουντουκοδάσους. Παράνομη θήρευση, συγκομιδή άγριων φυτών και απόρριψη σκουπιδιών φαίνεται να συμβαίνουν σε σημαντικό βαθμό, ενέργειες ασυμβίβαστες με τη λειτουργία του δικτύου. Αίτια πίσω από αυτή τη συμπεριφορά θεωρούνται συνήθως η άγνοια, η αδιαφορία για την παρουσία και τις λειτουργίες του δικτύου και η εκδίκηση που οδηγεί σε αντίστροφες πρακτικές (Faasen, Watts, 2007) ως ένδειξη απογοήτευσης για τους περιορισμούς ή απαγορεύσεις (García-Frapolli et al., 2009) που νιώθουν ότι επιβάλλονται σε δραστηριότητες σχετικές με τα εισοδήματα και διαβίωση της κοινωνίας. Στην περίπτωση του Φουντουκοδάσους λόγοι εκδίκησης βλέπουμε να μην ισχύουν καθότι σήμερα δεν καταγράφονται έντονες οικονομικές δραστηριότητες σχετικές με τη συγκομιδή φουντουκιών και ως εκ τούτου την απώλεια εισοδημάτων λόγω του δικτύου. Άλλα ευρήματα της έρευνας δείχνουν να ενισχύουν την άποψη ότι οι λόγοι των ανεπιθύμητων ενεργειών στο Φουντουκοδάσος επικεντρώνονται σε μέγιστο βαθμό στην άγνοια ή αδιαφορία των ερωτώμενων για την παρουσία του δικτύου στα τρία χωριά. Πολλοί από τους συμμετέχοντες της έρευνας αποδίδουν τις ασύμβατες ενέργειες στον παράγοντα αδιαφορία (M.O.=4,14). Δεδομένο που φαίνεται να ενισχύεται από την αντίφαση που προκαλεί η

συσχέτιση της γνώση με τις αντίστροφες πρακτικές. Δηλαδή, ενώ ποσοστό της τάξης του 91,3% δηλώνει να ξέρει τι είναι μια ΠΠ και να τις αναγνωρίζει στις παρουσίες των δασών και εθνικών πάρκων (78,3%), φαινόμενα όπως απόρριψη σκουπιδιών και παράνομο κυνήγι παρατηρούνται εντός του δάσους των φουντουκιών σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τους ερωτώμενους σε ποσοστά 53,2% και 70,6%. Αυτή η στάση αδιαφορίας συμπορεύεται με τα αποτελέσματα έρευνας των García-Frapolli et al.(2009) και Contreras-Méndez et al. (2008) όπου οι κάτοικοι στην ΠΠ RCBR στο Μεξικό αδιαφόρησαν παντελώς για τα νέα δεδομένα και συνέχισαν να εξαντλούν τους φυσικούς πόρους καθώς για αυτούς προτεραιότητα ήταν οι κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες τους έναντι της προστασίας.

Η γνώση, η πληροφόρηση και η εκπαίδευση επηρεάζουν ή διαμορφώνουν την αντίληψη και τα πιο πάνω επηρεάζουν την αποδοχή (Stoll-Kleemann, 2001; Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012), εξαλείφουν την άγνοια. Το πλαίσιο της άγνοιας είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός στοιχείο που θίγουν πολλοί μελετητές σε έρευνες τους και αποτελεί παράμετρο για την αποδοχή ή μη ενός αντικειμένου. Παρόλο που η έρευνα φανερώνει μέσω των απαντήσεων την ενημέρωση των ερωτώμενων για περιβαλλοντικά θέματα, τα ζητήματα που αναφέρθηκαν ως γνώση αφορούσαν τους τομείς της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και σκουπιδιών/αποβλήτων χωρίς να γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην απώλεια της βιοποικιλότητας. Αυτό προβληματίζει καθώς οι συμμετέχοντες δείχνουν ενήμεροι για άλλα προβλήματα και όχι τόσο για την απώλεια της χλωρίδας, πανίδας και οικοτόπων ως σοβαρό πρόβλημα. Στο ερώτημα, να αναφέρουν δυο είδη προστατευόμενων περιοχών και ενώ ανέφεραν ότι γνωρίζουν σε ποσοστό 92,3% τι είναι μια ΠΠ, οι απαντήσεις αφορούσαν τα δάση, εθνικά πάρκα και λίμνες ενώ σε πολύ μικρό βαθμό υπήρχαν αναφορές στο δίκτυο Natura. Πρόσθετα, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι όποια πληροφόρηση γύρω από το δίκτυο προέκυψε από τα μέσα ενημέρωσης και την εμπειρία και όχι από σεμινάρια ή τους Αρμόδιους Φορείς. Τα συμπεράσματα καταδεικνύουν ότι θέματα ρύπανσης και ανακύκλωσης λαμβάνουν μεγαλύτερης προβολής και για αυτό είναι γνώριμα στο κοινό και πως υπάρχει σημαντικό κενό στην ενημέρωση που λαμβάνει ο πολίτης για το θέμα της προστασίας της βιοποικιλότητας και του δικτύου Natura από κρατικούς μηχανισμούς. Τα συμπεράσματα αυτά δεν συμφωνούν με τα ευρήματα της έρευνα των Dimitrakopoulos et al. (2010) για αναγνώριση ΠΠ σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, Σε μια εκ αυτών, οι κάτοικοι γνώριζαν για τα θέματα διατήρησης στην περιοχή τους λόγω της προβολής και της ουσιαστικής ενημέρωσης που λάμβαναν μέσω σεμιναρίων.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι γνωρίζουν σε ποσοστό 92,3% τι είναι μια ΠΠ και σε επόμενο ερώτημα κατά πόσον γνωρίζουν το δίκτυο Natura ποσοστό 51,1% δήλωσε να μην το γνωρίζει. Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο 2010 (EC, 2010) 8 στους 10 (78%) ανέφεραν ότι δεν είχαν ακούσει ποτέ τον όρο Natura. Παρόλα αυτά, με την επεξήγηση στο ερωτηματολόγιο τι είναι και ποιες θεωρούνται περιοχές Natura π.χ. Ακάμας, οι συμμετέχοντες ήταν σε θέση να απαντήσουν ότι ναι έχουν επισκεφτεί κάποιες από αυτές τις περιοχές σε ποσοστό 97,8%. Δεν ήταν εις γνώσιν τους λοιπόν να ταυτίσουν αμέσως τις περιοχές αυτές ως μέρος του δικτύου Natura εξ αρχής. Παρόμοια αποτελέσματα έδειξε έρευνα σε έξι περιοχές στην Πολωνία όπου σε διερεύνηση της γνώσης, ο τοπικός πληθυσμός αγνοούσε την ύπαρξη του Natura 2000, δηλώνοντας ως ΠΠ τα δάση, γνώση που προέκυπτε από την μακρόχρονη εμπειρία στη χώρα ενώ μόνο το 1/3 των ερωτηθέντων είχε ακούσει για το Natura (Pietrzyk-Kaszynska et al. 2012).

Η παρούσα έρευνα προχώρησε στην βαθύτερη διερεύνησή της αναγνώρισης του δικτύου Natura από τον παράγοντα ιδιοκτησία, δηλαδή με την υπόθεση ότι η αναγνώριση του δικτύου Natura δεν επηρεάζεται από τον παράγοντα ότι έχεις ιδιοκτησία εντός του Φουντουκοδάσους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αυτές οι δυο μεταβλητές είναι ανεξάρτητες που διαφορετικά θα έπρεπε το ότι κάποιος έχει ιδιοκτησία εντός του Φουντουκοδάσους να μην αγνοεί ότι η ιδιοκτησία του ότι είναι και κάτω από το καθεστώς Natura. Πως μπορεί κάποιος να αποδεχτεί ή διαμορφώσει μια αντίληψη εάν δεν γνωρίζει καν την *παρουσία* μιας ΠΠ στην περιοχή του; Ένα ποσοστό 65% των ιδιοκτητών δήλωσε να μην γνωρίζει ότι το Φουντουκοδάσος εντάσσεται στο Natura ενώ από αυτούς 60% δήλωσε τη δυσαρέσκεια του προς αυτό.

Η καινοτομία της πολιτικής του δικτύου Natura 2000 αποτελεί το γεγονός ότι η παρουσία του δεν αποσκοπεί στην δημιουργία «ιερών χώρων», απροσπέλαστων από οποιαδήποτε ανθρωπογενή δραστηριότητα. Για τυχόν νέες χρήσεις απαιτείται η εκτίμηση των επιπτώσεων. Αυτή την εντύπωση όμως φαίνεται να μην υιοθετεί η πλειονότητα των ερωτηθέντων. Αρχικά, αξιοσημείωτο είναι ότι οι απαντήσεις των συμμετεχόντων για το τι επιτρέπεται εντός μιας ΠΠ και εντός του Natura δεν διαφοροποιούνται, δεδομένο που δεν ισχύει καθώς φαίνεται να μην γνωρίζουν ότι εντός του Natura 2000 ενθαρρύνονται οι δραστηριότητες που είναι συμβατές με τους στόχους διατήρησης της βιοποικιλότητας. Ταυτίζουν το χαρακτήρα του δικτύου με μια ΠΠ όπως το δάσος και δηλώνουν ότι υπάρχουν σημαντικές απαγορεύσεις όπως η ελευθερία της χρήσης της γης και η κατασκευή έργων ενώ η αξία τους περιορίζεται στην επιστημονική έρευνα, στην προστασία του περιβάλλοντος και σε πολύ λιγότερο βαθμό στη δημιουργία ευκαιριών οικονομικής ανάπτυξης. Οι απόψεις αυτές ταυτίζονται με τις απόψεις πολιτών στην

Πολωνία όπου η τοπική κοινωνία θεωρεί το Natura αχρειαστο, αποτελώντας εμπόδιο έναντι της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής που διαμένουν (Grodzinska-Jurczak, M.,Cent, J., 2011). Δεν έχουν γνώση για το τι πραγματικά επιτρέπεται και τι προωθείται μέσω του δικτύου και επίσης οι συμμετέχοντες φαίνεται να ταυτίζουν και συσχετίζουν οποιαδήποτε πολιτική ΠΠ όπως το δίκτυο με προηγούμενες εμπειρίες και παραδείγματα με τα οποία είναι εξοικειωμένα, νομίζοντας ότι όλα τα καθεστώτα είναι τα ίδια. Αυτή η λανθασμένη εντύπωση της γνώσης οδηγεί σε λάθος αντίληψη για το τι πραγματικά προσφέρει το δίκτυο και ως εκ τούτου στη διαμόρφωση αρνητικής εικόνας προς το δίκτυο και αποδοχής. Όπως αναφέρουν οι μελετητές Wallner et al. (2007) ως αποτέλεσμα της ελλιπούς γνώσης η ΠΠ είναι περιορισμός παρά ευκαιρία, έτσι και το Natura.

Η έρευνα προχώρησε με τη διερεύνηση της γνώσης ως απόρροια της εκπαίδευσης. Ερευνήθηκε κατά πόσον το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει το βαθμό υποστήριξης της παρουσίας του Natura Φουντουκοδάσους. Οι Trenouth et al. (2012) δηλώνουν ότι όσο πιο ενήμεροι γίνονται οι άνθρωποι για την ευθραυστότητα του περιβάλλοντος και τις επιπτώσεις της καταστροφής του τόσο μεγαλύτερη τείνει να είναι η δημόσια υποστήριξη/αποδοχή για την προστασία του. Αρχικά, τα πρώτα αποτελέσματα έδειξαν βάσει των μέσων όρων ότι η υποστήριξη προς το δίκτυο αυξάνεται με το επίπεδο μόρφωσης. Παρόλα αυτά, η ανάλυση της διασποράς ONEWAY έδειξε να μην συμφωνεί με τις διαπιστώσεις των πιο πάνω ερευνητών καθώς δεν διαπιστώθηκε σημαντική στατιστική διαφορά στους Μ.Ο. άρα το επίπεδο μόρφωσης δεν επηρεάζει το βαθμό υποστήριξης του Φουντουκοδάσους. Στην εμβάθυνση της έρευνας κατά πόσον και η ηλικία επηρεάζει την υποστήριξη, αρχικά φάνηκε ότι η υποστήριξη προς το δίκτυο μειώνονταν με την αύξηση της ηλικίας παρόλα αυτά με την ανάλυση ONEWAY έδειξε ότι και η ηλικία δεν επηρεάζει το βαθμό υποστήριξης άρα και αποδοχής. Εδώ θα μπορούσε κανείς να επιχειρηματολογήσει πως η απουσία παιδείας, ιδιαίτερα σε νεαρές ηλικίες σε σχέση με τη μόρφωση σε θέματα περιβάλλοντος είναι αισθητή και το κενό που παρατηρείται διαφαίνεται μέσα από τα αποτελέσματα καθώς θα περίμενε κανείς ότι μέσα από την εκπαίδευση τα θέματα διατήρησης θα ήταν αναγνωρίσιμα ή και οι νεαρότεροι θα ήταν πιο υποστηρικτικοί προς την παρουσία του δικτύου.

Ενδιαφέρον προκύπτει από τα ευρήματα της συσχέτισης της υποστήριξης της παρουσίας του Φουντουκοδάσους και της ελευθερίας της χρήσης της γης. Η χρήση της γης αποτελεί μιας από τις κυριότερες αιτίες σύγκρουσης στην ομαλή εφαρμογή του Natura 2000 (Grodzinska-Jurczak, Cent, 2011). Για το Φουντουκοδάσος, όσοι υποστηρίζουν την ελευθερία της χρήσης της γης

τείνουν να μην υποστηρίζουν την παρουσία του στην περιοχή Πιτσιλιάς ενώ όσοι υποστηρίζουν την παρουσία του Φουντουκοδάσους τείνουν να μην υποστηρίζουν την ελευθερία της χρήσης της γης. Αυτό η στάση επικρατεί ανεξαρτήτως ηλικίας. Τα αποτελέσματα συνάδουν με αυτά άλλης έρευνας που εκπονήθηκε στη Γερμανία (Stoll-Kleemann, 2001) και συνάγεται ότι η αρνητική στάση προκύπτει από συναισθηματικούς λόγους που δημιουργούνται μέσω της εντύπωσης ότι μια ΠΠ δημιουργεί περιορισμούς και αλλαγές στα δικαιώματα της τοπικής κοινωνίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ένα ποσοστό 51,1% ήταν αρνητικό στην ιδέα της αποδοχής της δημιουργία μιας περιοχής Natura 2000 στην περιοχή τους. Το δεδομένο αυτό φαίνεται να έχει άμεση σχέση με την αντίληψη που έχουν στο μυαλό τους οι συμμετέχοντες και παρουσιάζεται στις απαντήσεις τους όπου το δίκτυο για αυτούς μειώνει την αξία της γης (M.O.=3,76) και περιορίζει τις χρήσεις γης (M.O.=4,37). Οι ίδιες αρνητικές αντιλήψεις αντιπροσωπεύονται και στους λόγους μη ικανοποίησης από την παρουσία του Φουντουκοδάσους που αποδίδονται στην άποψη ότι δεν προσφέρει κάτι περισσότερο από μια συνηθισμένη ΠΠ και ότι δεν έχουν δοθεί οικονομικό αντιστάθμισμα ως αντάλλαγμα. Όταν τα συμφέροντα της γης τείνουν να διαταραχθούν και βάλλεται η ιδιωτικότητα αυτόματα (Bryan, 2012) μετατρέπονται σε πηγές διένεξης και δυσαρέσκειας.

Το θέμα της ιδιοκτησίας φαίνεται να είναι κύριος παράγοντας αποδοχής ή μη του Natura Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς. Κατά την επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας, διερευνήθηκε κατά πόσον η αντίδραση των ιδιοκτών γης Natura στην παρούσα ή μελλοντική συμπερίληψη της ιδιοκτησίας τους στο δίκτυο δεν διαφέρει από εκείνη των μη ιδιοκτητών γης. Διαφάνηκε ότι η αντίδραση των δυο ομάδων είναι πανομοιότυπη, διαπίστωση που ενισχύεται από τα ευρήματα έρευνας όπου η αντίληψη ενός αντικειμένου συνδέθηκε με την μετέπειτα στάση του προς αυτό (Trakolis, 2001 cited in Vodouhe et al., 2010) Εάν οι πολίτες νιώσουν ότι αυτό περιορίζει την έννοια της ελευθερίας και την παραβίαση κεκτημένων δικαιωμάτων τότε θα διαμορφώσουν εκ των προτέρων αρνητική εικόνα προς αυτό και δεν θα το αποδεχτούν με ευκολία. Πρόσθετα, ενδιαφέρουσες είναι οι απαντήσεις των δυο ομάδων όπου και στις δυο περιπτώσεις η αποδοχή δεν είναι δεκτή χωρίς αντιστάθμισμα.

Σημαντική όμως είναι η διαφοροποίηση αναμεταξύ των δυο ομάδων στη συσχέτιση κατά πόσον η υποστήριξη της ύπαρξης του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς από τους ιδιοκτήτες γης δεν διαφέρει από εκείνη των μη

ιδιοκτητών γης. Οι μη ιδιοκτήτες είναι πιο θετικοί στο να συνεχίζουν να υποστηρίζουν το δίκτυο. Συνεπώς, η συναισθηματική σύνδεση προς τη γαιοκτησία αποτελεί σε πολλές χώρες παράδοση με ισχυρούς δεσμούς (Björkell, 2008). Διαδραματίζει σημαντικό παράγοντα στη συμπεριφορά των υποκειμένων και επηρεασμού αποδοχής εγκαθίδρυσης καθώς η ιδιοκτησία ταυτίζεται με τον κόπο που αποκτήθηκε, τη χρήση της, την κουλτούρα (Faasen, Watts, 2007).

Όταν δεν είσαι συναισθηματικά δεμένος με ένα δεδομένο, απαλλαγμένος από τον άμεσο επηρεασμό και δεν παραβιάζονται τα βασικά ιδιοκτησιακά δικαιώματα τότε είναι ευκολότερο να το αποδεχτείς και στηρίζεις. Σημαντικό όμως είναι ότι η γαιοκτησία και η αίσθηση της ταυτότητας δεν είναι αμελητέοι παράγοντες στην προώθηση των μέτρων διατήρησης καθώς η τοπική κοινωνία αντιλαμβάνεται τη μετατροπή της γης ως αρπαγή και ισοπεδωτική αδιαφορία των αισθημάτων που νιώθουν (Bonaiuto et al. 2002).

Η αποτελεσματικότητα και ποιότητα των πολιτικών, θεσμικών και διαδικασιών διαχείρισης και διακυβέρνησης (Bennett, Dearden, 2014) αποτελεί καθοριστικό παράγοντα που επηρεάζει την αποδοχή. Από την αντίληψη που διαμορφώνει η τοπική κοινωνία σχετικά με τις διαδικασίες που ακολουθεί το κράτος εξαρτάται η υποστήριξη και αποδοχή των περιβαλλοντικών μέτρων. Αρχικά διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων για τη διαδικασία διαμόρφωσης του Φουντουκοδάσους Πιτσιλιάς και πρόσθετα επιχειρήθηκε η διερεύνηση κατά πόσον η αντίληψη των ιδιοκτητών γης διαφέρει από αυτή των μη ιδιοκτητών γης. Το ερώτημα της διαδικασίας απαιτούσε την έκφραση της θέσης σε θέματα ενημέρωσης, διαβούλευσης, συμμετοχής και εφαρμογή της πολιτικής δικτύου Natura. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αντίληψη που επικρατεί ανάμεσα στους συμμετέχοντες (ιδιοκτήτες εντός Φουντουκοδάσους και μη) είναι σχεδόν ομόφωνη (τιμή $p=,409 > 0.05$) ($p=,412 > 0.05$), συμπεραίνοντας ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δυο μέσων όρων. Χαρακτηρίζουν τη διαδικασία ως μη διάφανη και δίκαια (51,8%), συμπεράσματα που δείχνουν τη δυσαρέσκεια, υποδηλώνοντας μια αρνητική αντίληψη που διαμορφώνει την αρνητική στάση προς το δίκτυο. Οι διαπιστώσεις αυτές ευθυγραμμίζονται με τα προβλήματα ελλιπούς νομιμότητας και λογοδοσίας που επισήμανε η Björkell, B. (2008) κατά τη διαδικασία εφαρμογής του δικτύου Natura 2000 Φινλανδίας και Bogaert et al. (2009) στο Βέλγιο. Η ταχύτητα εκπόνησης των αποφάσεων και η αδιαφάνεια από μέρους των περιβαλλοντικών αρχών οδήγησαν στην την φιλανδική κοινωνία στην απώλεια εμπιστοσύνης απέναντι στις αρχές ενώ στο Βέλγιο ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας της κεντρικής κυβέρνησης επέβαλε στους ντόπιους τα μέτρα προστασίας χωρίς καμία διαβούλευση. Το αποτέλεσμα ήταν η διαδικασία να περιέλθει σε τέλμα καθώς οι ντόπιοι

ένιωσα να διακυβεύεται η αυτονομία τους και η κυβέρνηση να βρίσκεται αντιμέτωπη με ζητήματα νομιμότητας, διαφάνειας και εμπιστοσύνης. Αυτό, καταδεικνύει ότι ο τοπικός πληθυσμός θα αποδεχτεί τα περιβαλλοντικά μέτρα π.χ. Natura 2000 μόνο εάν η διαδικασία που ακολουθείται είναι δίκαιη και διαφανής δεδομένο που διατυπώνει η Stoll-Kleemann (2001) πως η αποδοχή της ΠΠ συναρτάται κατά πόσον η διαδικασία λήψης αποφάσεων έναντι των δικαιωμάτων του κοινού είναι δίκαια ή μη. Πρόσθετα, μέσω της διατύπωσης της κυπριακής τοπικής κοινωνίας της αδιαφάνειας και άδικης διαδικασίας απειλείται η εμπιστοσύνη και δη μελλοντική προς τις ενέργειες του κράτους. Οι ερευνητές Jones et al. (2012) αναφέρονται στη σημαντικότητα της κοινωνικής εμπιστοσύνης και η οποία καθορίζει το επίπεδο της κοινωνικής αποδοχής.

Σχετικά με την εφαρμογή του δικτύου στην Κύπρο, φαίνεται να συνταυτίζεται με άλλα κράτη μέλη όπου σύμφωνα με του Keulartz (2009) η μετάβαση από «πάνω προς τα κάτω» σε ένα ουσιαστικό διαδραστικό μοντέλο χάραξης πολιτικής παραμένει περισσότερο ρητορική παρά στην πράξη. Η εφαρμογή των μέτρων αφορά τον τρόπο που το κάθε κράτος αποφασίζει να ακολουθεί για όλη τη διαδικασία, στην περίπτωση των ΠΠ, πρότασης, εγκαθίδρυσης και διαχείρισης είναι εξαιρετικά σημαντική. Η παράβλεψη των τοπικών συμφερόντων, απόψεων και αναγκών του τοπικού πληθυσμού και η εξαίρεσή τους από το σχεδιασμό, διαχείριση και λήψη αποφάσεων για τις ΠΠ έχουν βρεθεί να αποτελούν την κύρια πηγή συγκρούσεων μεταξύ ανθρώπων και μέτρων διατήρησης (Liu et al., 2010). Χωρίς την αποδοχή της τοπικής κοινωνίας των αρχών και σκοπών μιας ΠΠ οποιαδήποτε κέρδη θεωρούνται πρόσκαιρα (Ehrlich, Pringle, 2008).

Ως μέρος της όλης ακολουθούμενης διαδικασίας αποτελεί ο σημαντικός παράγοντας επηρεασμού της αποδοχής της συμμετοχικότητας/διαβούλευσης και ενημέρωσης των πολιτών από τα αρχικά μέχρι τελικά και έπειτα στάδια διαμόρφωσης και διαχείρισης του δικτύου Natura 2000. Σύμφωνα με τις έρευνες των Contreras-Méndez et al. (2008) και Durrant, Shumway (2004), η έλλειψη συμμετοχής και ενημέρωσης των ενδιαφερόμενων τοπικών κοινωνιών τροφοδοτεί αντιπαραθέσεις, συμπεράσματα που σχετίζονται με τη γνώμη των συμμετεχόντων για τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης του Φουντουκοδάσους. Στο σύνολο των απαντήσεων ιδιοκτητών και μη υπάρχει μια γενική δυσαρέσκεια ως προς τις ενέργειες του κυπριακού κράτους αλλά με την σε βάθος συσχέτιση των παραμέτρων της ιδιοκτησίας και της αντίληψης για τη διαδικασία διαφάνηκε η διαφορά στις στάσεις των δυο ομάδων ιδιοκτησίας. Αυτοί που είχαν ιδιοκτησία φαίνεται να συμφωνούν σε μεγαλύτερο βαθμό με τις αρνητικές

παραμέτρους του αισθήματος της απουσίας ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές (τιμή $p=,008<0.05$), της απουσίας διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας (τιμή $p=,004<0.05$), όπως και της αίσθησης επιβολής του δικτύου στην τοπική κοινωνία (τιμή $p=,041<0.05$). Από τα αποτελέσματα συμπεραίνουμε ότι η αρνητική άποψη των πολιτών προέρχεται από την αντίληψη της ενάσκησης εξουσίας από την κυβέρνηση ως μονόπλευρη και τεχνοκρατική, που παραβλέπει να προσέλθει σε ουσιαστικό διάλογο με τους άμεσα επηρεαζόμενους σε βασικές διαδικασίες που αφορά τον τόπο και περιουσία τους. Το υψηλό ποσοστό άρνησης των ιδιοκτητών γης (60,0%) για αύξηση των περιοχών του Φουντουκοδάσους φανερώνει ξεκάθαρα τη μη ικανοποίηση αλλά και μη αποδοχή του υφιστάμενου δικτύου ως μέρος της καθημερινότητας τους. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη βούλησης του κράτους για συνεργασία με την τοπική κοινωνία (τιμή $p=,000<0.05$). Το ζήτημα της αποδοχής συνδέεται με την ποιότητα της κοινωνικής συνοχής, δηλαδή παρά τις προϋποθέσεις που έθεσαν οι συμμετέχοντες για πιθανή αύξηση του Φουντουκοδάσους, επισήμαναν την αναγκαιότητα δυο κοινωνικών πτυχών της συμμετοχής της κοινωνίας στη διαχείριση και στην κατασκευή κοινωφελών έργων που θα εξυπηρετούν την περιοχή. Τα αποτελέσματα για τη συμμετοχικότητα του ΔΝ2000 Φουντουκοδάσους δεν φαίνεται να ταυτίζονται με τα συμπεράσματα των Vodouhe et al. (2010) όπου στην έρευνα τους προέκυψε ότι η συμπερίληψη των ντόπιων συμπερίληψη της διαχείρισης της τοπικής ΠΠ σε συνέργεια με τα οφέλη που προέκυψαν από αυτή, συντέμνει στην θετική αποδοχή της από την τοπική κοινωνία ενώ η αντιπροσώπευση της κοινότητας στο φορέα διαχείρισης της περιοχής επέφερε την εμπιστοσύνη στις αρχές.

Σχετικά με τη στάση προς το κράτος, σε γενικότερο πλαίσιο όλοι οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 67,8% δήλωσαν πως το κράτος δεν ενδιαφέρεται για τη γνώμη της επηρεαζόμενης τοπικής κοινωνίας. Παρόλα αυτά, οι απόψεις ιδιοκτητών γης και μη ιδιοκτητών γης προέκυψαν να διαφοροποιούνται στη συσχέτιση των απόψεων κατά πόσον το Φουντουκοδάσος έχει επιβληθεί στη τοπική κοινωνία (τιμή $p=,041<0.05$) και πως το κράτος εκδηλώνει έλλειψη βούλησης για συνεργασία (τιμή $p=,000<0.05$). Οι ιδιοκτήτες τονίζουν την επιβολή του δικτύου και την απουσία συνεργασίας που κάθε άλλο παρά θετικά προκαλεί. Σε περίπτωση που οι κρατικές πρακτικές αποκλείουν τους ενδιαφερόμενους, αυτόματα διαμορφώνουν μια αρνητική ή δύσπιστη θέση σε αυτό που τους προτείνεται. Η αρνητική στάση μπορεί να θεωρηθεί απόρροια αισθημάτων δυσπιστίας, έλλειψης αμεροληψίας και καχυποψίας (Stigka et al., 2014; Durrant, Shumway, 2004). Η Hiedanpää, (2002) στα συμπεράσματα της έρευνας της τονίζει τη

σημαντικότητα του σεβασμού προς τα δικαιώματα του τοπικού πληθυσμού που πρέπει να υιοθετούν οι αρμόδιοι φορείς.

Στο τελευταίο ερώτημα του ερωτηματολογίου, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφερθούν στους λόγους που επιθυμούν τον αποχαρκτηρισμό του Φουντουκοδάσους. Αξιοσημείωτη ήταν η αναφορά στον τρόπο εφαρμογής της πολιτικής, πως η περιοχή εγκαθιδρύθηκε με μυστικοπαθή τρόπο, δεν έχουν ακούσει για το ΔΝ2000, θεωρώντας ότι πίσω από αυτή τη συμπεριφορά του κράτους υπάρχουν σκοπιμότητες και συμφέροντα. Αυτή η άποψη εκφράζουν οι Durrant, Shumway (2004) και Allendorf (2007) ότι δεν είναι λίγες οι φορές όπου οι ντόπιοι έχουν την άποψη πως στόχος των ΠΠ είναι να επωφελούν και εξυπηρετούν τρίτους παρά αυτούς.

Σύμφωνα με τους Stigka et al. (2014), τα οικονομικά δεδομένα αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα της αποδοχής ή μη μιας ΠΠ. Αρχικά, η απώλεια εισοδήματος και ο περιορισμός οικονομικών πράξεων τείνουν να δημιουργούν ένα κλίμα δυσαρέσκειας έναντι της προστασίας. Αυτό γιατί τα οικονομικά κόσθη τα επιβαρύνονται μόνο οι επηρεαζόμενοι. Στην περίπτωση του Φουντουκοδάσους, οι συμμετέχοντες αρχικώς είχαν στο μυαλό τους μια ήδη αρνητική γνώμη ως προς τις επιδιώξεις τόσο μιας ΠΠ και του δικτύου καθώς πιστεύουν ότι δεν προσφέρουν δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης σε ποσοστά 56,1% και 56,3% αντίστοιχα ενώ μικρότεροι και πανομοιότυποι είναι οι Μ.Ο. για την άποψη της αύξησης των εισοδημάτων από την παρουσία των πιο πάνω, Μ.Ο.=2,33 για ΠΠ και Μ.Ο.=2,21 για το δίκτυο. Παρόλο που τα ευρήματα της έρευνας συμφωνούν με τα συμπεράσματα των Paloniemi, Tikka, (2008) και Keulartz, (2009) πως ο περιορισμός των (οικονομικών) δραστηριοτήτων που επιβάλλουν τα μέτρα διατήρησης δηλώθηκε ως λόγος αρνητικής τοποθέτησης και αμφισβήτησης προς τις ΠΠ, στην περίπτωση του Φουντουκοδάσους δεν είναι το κυριότερο οικονομικό δεδομένο ως αναφορά καθώς η οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή βρίσκεται σε μια φθίνουσα κατάσταση. Για τους συμμετέχοντες, το θέμα οικονομία αφορούσε τα αντίβαρα στην υφιστάμενη οικονομική κατάσταση μιας αγροτικής περιοχής όπως των χωριών Άλωνα, Σαράντι και Λαγουδερά σχετικά με την αξία της γης, τις αποζημιώσεις και την κατασκευή κοινωφελών έργων για καλύτερη ποιότητα ζωής.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των Wallner et al. (2007), εάν με κάποιο τρόπο τα ενδιαφέροντα και οικονομικά συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας αντικατοπτρίζονται στους σκοπούς μιας ΠΠ, ακόμη και σε μια μειονεκτούσα περιοχή, τότε η αποδοχή της αυξάνεται σημαντικά,

δεδομένο που δεν φαίνεται να ισχύει στην περίπτωση του Φουντουκοδάσους. Έντονη είναι η δυσαρέσκεια των ιδιοκτητών γης καθώς ένα 62,5% δήλωσε ότι η παρουσία του Natura μειώνει την αξία της γης με ένα ποσοστό 53,3% των μη ιδιοκτητών να συμφωνεί με την ίδια δήλωση. Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό 100% των ιδιοκτητών που δήλωσε ότι δεν έχει λάβει κανένα οικονομικό αντιστάθμισμα ως αντάλλαγμα για τη δημιουργία του Φουντουκοδάσους που συμβάλλει στο 62,5% των ιδιοκτητών που απαντούν όχι στην αποδοχή δημιουργίας Natura. Η αρνητική στάση των ιδιοκτητών γης συνάδει με τα αποτελέσματα της έρευνας των Maikhuri et al. (2001) όπου ένα 75% των συμμετεχόντων εξέφρασαν εναντίωση προς τη ΠΠ Nanda Devi στην Ινδία καθώς το κράτος όχι μόνο τους απέκλεισε από τη χρήση της γης τους και απώλεσαν τα εισοδήματά τους, δεν τους δόθηκε κανένα οικονομικό αντιστάθμισμα οποιαδήποτε ή ουσιαστική εξισορρόπηση των απωλειών εναλλακτικές για άλλες μορφές ανάπτυξης. Συνεπώς, είναι επιτακτική η ανάγκη εξισορρόπησης των απωλειών με οφέλη, κίνητρα ή αντισταθμίματα κοινωνικοοικονομικού προσεγγιστικού χαρακτήρα.

Οι συμμετέχοντες φαίνεται να μην αποδέχονται την ένταξη της γης τους στο Natura απλά για καθαρά λόγους προστασίας του περιβάλλοντος. Η αντίδραση των συμμετεχόντων στη συμπερίληψη της γης τους σε καθεστώς Natura είναι ξεκάθαρη: απαίτηση για οικονομικό αντιστάθμισμα ή ανταλλαγή γης. Η αποδοχή και στήριξη της αύξησης του Φουντουκοδάσους στην ευρύτερη περιοχή Πιτσιλιάς φαίνεται ξεκάθαρα να προσκρούει στην άρνηση ή αποδοχή υπό προϋποθέσεις. Μόνο 44,8% δήλωσε να στηρίζει την παρουσία του. Ένα 60% των ερωτηθέντων με ήδη ιδιοκτησία εντός του Φουντουκοδάσους αρνούνται πιθανή αύξηση του ενώ ποσοστό 55,3% των μη ιδιοκτητών αναφέρουν την θετική συναίνεση μόνο υπό προϋποθέσεις. Από τις κυριότερες που αναφέρουν είναι η αποζημίωση, η ανταλλαγή γης και η κατασκευή κοινωφελών έργων αφορούν την αποζημίωση από το κράτος. Ένα σημαντικό συμπέρασμα που συνάγεται (McDonald, Boucher, 2011) είναι ότι η περιβαλλοντική προστασία αποκτά μεγαλύτερη σημασία για τους ανθρώπους από τη στιγμή που έχουν εκπληρώσει άλλες πιο βασικές οικονομικές επιθυμίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό (84,1%) των ερωτηθέντων αρνείται να προσφέρει κάποιο ποσό για τη διαχείριση του δικτύου, δηλώνοντας ότι το κράτος πρέπει να παρέχει αυτούς τους πόρους.

Το θέμα οικονομία και αρνητική αποδοχή φαίνεται και από τις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στο ερωτήματα του σκοπού και προσφοράς του ΔΝ2000. Ποσοστό 63,1% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι το Natura δεν διαμορφώνεται για την οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, 56,3% πιστεύει ότι δεν προσφέρει δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης,

61,7% δεν αυξάνει τα εισοδήματα και 58% δεν συνδράμει σε αύξηση νέες θέσεις εργασίας. Τα πιο πάνω φαίνεται να επαληθεύουν τα ευρήματα έρευνα των Sirivongs, Tsuchiya, (2012) ότι έργα που αυξάνουν το επίπεδο εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής μπορεί να βελτιώσουν τη στάση απέναντι της.

Σε συνέχεια των πιο πάνω, κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθεί κατά πόσον ο παράγοντας οικονομία σχετίζεται κατά τρόπο με την αποδοχή του μέτρου διατήρησης της φύσης. Για το σκοπό αυτό, εφαρμόστηκε η διαδικασία Independent Samples Test (t-test) με τη μηδενική υπόθεση του προβλήματος που εξετάζεται να είναι κατά πόσον η αντίδραση ιδιοκτητών γης Natura στην παρούσα ή μελλοντική συμπερίληψη της ιδιοκτησίας τους στο δίκτυο δεν διαφέρει από εκείνη των μη ιδιοκτητών γης. Αξιοσημείωτο είναι ότι αντίδραση στην ενδεχόμενη συμπερίληψη της ιδιοκτησίας στο δίκτυο είναι πανομοιότυπη μεταξύ των δύο ομάδων. Διαφάνηκε ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων και οι δυο ομάδες δεν θα αποδέχονταν του περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα ($p=0,339$). Απαιτούν οικονομικό αντιστάθμισμα ($p=0,759$) ή ανταλλαγή με άλλη γης εκτός Natura ($p=0,395$). Διαφάνηκε ότι ο οικονομικός παράγοντας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αποδοχή μιας ΠΠ. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από τα αποτελέσματα της έρευνας ότι εάν οι νέες πτυχές αφήνουν τους ντόπιους σε εξίσου καλή κατάσταση όπως και στο παρελθόν τότε θεωρείται παράγοντας θετικής αποδοχής (Cohen, 2012).

5.2. Περιορισμοί - Εισηγήσεις

Παρά την εφαρμογή του δικτύου εδώ και μια εικοσαετία στην ΕΕ, τα προβλήματα ουσιαστικής διαχείρισης και εφαρμογής του συνεχίζουν να υφίστανται. Η τοπική αντίληψη για το Natura 2000 εκλαμβάνεται στα πλείστα κράτη μέλη ως αρνητική (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012). Η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση. Είναι ενδιαφέρον ότι, ως γενική αίσθηση, το θέμα της αποδοχής του δικτύου χρήζει και αξίζει περαιτέρω προσοχής καθώς τα ευρήματα της έρευνας δηλώνουν πως το δίκτυο απέχει ακόμη από το να θεωρείται ένα γνώριμο περιβαλλοντικό μέτρο, αρμονικά αποδεχτό και ενσωματωμένο στο φάσμα της τοπικής κοινωνίας της Κύπρου. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι παραπληροφόρηση, ελλιπής ενημέρωση, άγνοια γύρω από το δίκτυο και ημιτελής διαδικασία εφαρμογής του δικτύου είναι μόνο μερικοί από τους ποικιλόμορφους παράγοντες, οι οποίοι είτε άμεσα ή έμμεσα, ανεξάρτητα ή μη διαμορφώνουν αλληλεπιδραστικά την αποδοχή.

Οι Schenk et al., 2007 αναφέρουν κάτι εξαιρετικά σημαντικό ότι «η αποδοχή είναι μια περίπλοκη διαδικασία και δεν υπάρχει ένας ευρύτερος τρόπος για να την επηρεάσεις αλλά λαμβάνοντας υπόψη του κύριους παράγοντες επηρεασμού τότε είναι εφικτό να λυθούν ή ακόμη αποτραπούν οι διενέξεις». Με γνώμονα ότι τα μέτρα διατήρησης, όπως το Natura, χρειάζονται την ανθρώπινη παρουσία για να επιβιώσουν (Sirivongs, Tsuchiya, 2012) θα επιτύχουν μόνο εάν υπάρξει θέληση και συνεργασία από την τοπική κοινωνία και τις Αρμόδιες Αρχές.

Ο τρόπος εφαρμογής του δικτύου, από τα αρχικά στάδια σχεδιασμού μέχρι το τελικό της διαχείρισης στα πλαίσια μιας ορθής και παραγωγικής διαδικασίας αυξάνει σε ουσιαστικό βαθμό την αποδοχή και επιτυχία των στόχων του. Πιο κάτω διατυπώνεται οι τομείς παρέμβασης σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας. Μιας και η αποδοχή θεωρείται πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη, οι εισηγήσεις απαρτίζονται από μέτρα, παρεμβάσεις, πολιτικές, δράσεις, εκτιμήσεις και πρακτικές κάτω από τη συνέργεια κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών τομέων δράσης. Μέτοχοι σε αυτά, πολίτες και κράτος μαζί. Όλα τα πιο πάνω θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν και προσβλέπουν σε ένα κύριο στόχο/επιδίωξη, **τη μακροχρόνια και όχι η πρόσκαιρη, διεκπαιρευτική αποδοχή**. Πολλές πρακτικές και πολιτικές διατήρησης υπογραμμίζουν τη σημασία συμφιλίωσης των κοινωνικοοικονομικών αναγκών και προσδοκιών των τοπικών κοινωνιών με τους στόχους για τη βιοποικιλότητα και τη διαχείριση των περιοχών προστασίας (Pelser et al., 2013). Οι κύριοι στόχοι για το κυπριακό δίκτυο θα πρέπει να στηρίζονται σε τέσσερις πυλώνες: την κάμψη της εναντίωσης, την ενίσχυση της νομιμότητας των αποτελεσμάτων της πολιτικής, την αύξηση της ποιότητας των λήψεων αποφάσεων και τη διευκόλυνση της εφαρμογής της πολιτικής.

Προκύπτει λοιπόν η ανάγκη για:

δ Συμμετοχή/διαβούλευση/συνεργασία:

- Η Κ.Α. δεν είναι μια στατική και μονόπλευρη πράξη. Επέρχεται όταν το κράτος ενσκήψει ουσιαστικά στην υιοθέτηση μιας όχι διαδικαστικής εφαρμογής της κοινωνικής πτυχής αλλά ενεργητικής διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι οι κρατικοί μηχανισμοί πρέπει να καταλάβουν πρώτα τα αίτια της συμπεριφοράς, τις φοβίες, τις ανάγκες και να δομηθούν δράσεις εμπλοκής και συμμετοχής που είτε θα προλαμβάνουν είτε θα αμβλύνουν σε σημαντικό βαθμό όλα τα πιο πάνω.

- Η μέχρι σήμερα κατανόηση για τη δημόσια διαβούλευση ή συμμετοχικότητα θα πρέπει να αναθεωρηθεί. Η αποτελεσματική συμμετοχή στα πλαίσια της αιεφόρου ανάπτυξης αφορά την εξ αρχής ενεργή εμπλοκή του κοινού (Dimitrakopoulos et al., 2010; Ehrlich, Pringle, 2008) στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων εφαρμογής και διαχείρισης του Natura (Faasen, Watts, 2007). Με αυτό τον τρόπο η τοπική κοινωνία έχει το δικαίωμα να εκφράσει απόψεις, σκέψεις και ανησυχίες στο θέμα που την αφορά, το δίκτυο Natura 2000 και οι οποίες θα λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τις Αρμόδιες Αρχές π.χ. Τμήμα Περιβάλλοντος. Αναπτύσσεται κοινός διάλογος κατά τρόπο που ενημερώνονται όλες οι εμπλεκόμενες ομάδες για τις θέσεις που υποστηρίζουν. Η συμμετοχή του κοινού και η ανάπτυξη διαλόγου-διαβούλευσης (Voyiatzakis, Parageorgiou, 2006) θεωρείται προϋπόθεση για την κατανόηση των πολιτικών του δικτύου και πως συμβάλλουν στην οικοδόμηση της τοπικής υποστήριξης και στην κοινωνική αποδοχή. Η συμμετοχικότητα του τοπικού πληθυσμού είναι μια αλληλεπιδραστική έννοια που είτε αυξάνεται λόγω της θετικής αποδοχής είτε η συμμετοχικότητα αυξάνει τη θετική αποδοχή.
- Θεσμοθέτηση συνεχούς συνεργασίας αναμεταξύ Αρμόδιων Αρχών, επιστημονικών ομάδων και ενδιαφερόμενου κοινού κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν οποιαδήποτε (νέα) περιοχή του δικτύου. Παρά τις διαφορές σε συμπεριφορές και αντικρουόμενα συμφέροντα οι εμπλεκόμενοι θα πρέπει να εξεύρουν τρόπους συνεργασίας και οι οποίοι εμπερικλείουν συνοχή και εξάλειψη προσωπικών συμφερόντων.
- Προτάσεις για το Natura που να προκύπτουν μέσα από τη συνεργασία και αντικατοπτρίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις πραγματικές ανάγκες και επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας (Allendorf, 2007). Όταν αντιπροσωπεύονται οι απόψεις των ντόπιων κατοίκων, η τοπική κοινωνία μπορεί να αναγνωρίσει το ενδιαφέρον και ξεχωριστή αντιμετώπιση, διευκολύνοντας την αποδοχή.

δ Επικοινωνία:

- Η εφαρμογή του δικτύου προϋποθέτει και την αποδοχή του ώστε να επιτύχει σαν πολιτική. Η όλη διαδικασία είναι δυναμική (Bogaert et al., 2009) με την εμπλοκή πολλών και διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Ανάπτυξη ενός καλού επίπεδου, συστηματικής και μακροπρόθεσμης επικοινωνίας (Keulartz, 2009)

αναμεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Η ανάπτυξη άμεσης επαφής και διαλόγου (Pietrzyk-Kaszynska et al., 2012) κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων της εφαρμογής και διαχείρισης του Natura 2000 συντείνει στη πλήρη και ακριβή πληροφόρηση, στην ευαισθητοποίηση των πολιτών και στην καλύτερη κατανόηση των σκοπών από το κοινό.

- Εφαρμογή διαφοροποιημένης επικοινωνιακής προσέγγισης ή στρατηγικής (Visser et al. 2007) που μπορεί να μετατρέψει τη σύγκρουση σε συμβιβασμό. Αξιοποίηση των ΜΜΕ π.χ. περιοδικά αγροτών, εφημερίδες με άρθρα και το δίκτυο. Σε αυτά πρέπει να καλύπτονται οι ανάγκες της πληροφόρησης και τα ενδιαφέροντα των εμπλεκόμενων ομάδων.

δ Περιβαλλοντική εκπαίδευση, γνώση, ενημέρωση, πληροφόρηση:

- Μελετητές όπως οι Dimitrakopoulos et al. (2010), Ehrlich, Pringle (2008), Booth et al. (2009) δίδουν εξαιρετική βαρύτητα στους παράγοντες γνώση, ενημέρωση και εκπαίδευση. Απάλειψη της άγνοιας οδηγεί στην εξάλειψη του φόβου, στην κατανόηση των σκοπών. Η απλή αυθόρμητη διάχυση της πληροφόρησης βοηθά στην προσέγγιση όλο και πιο πολλών παραληπτών, στην αναγνώριση και την οικειότητα με το αντικείμενο και την απάλειψη της άγνοιας. Τονίζουν ότι η υποστήριξη για τις μεθόδους διατήρησης της φύσης θα επέλθει και διατηρηθεί μόνο εάν τα μέτρα και σκοποί και η αξία τους γίνουν ευρέως γνωστά, κατανοητά και αποδεκτά. Όσο πιο αυξημένη είναι η γνώση σε θέματα προστασίας της φύσης τόσο πιο πολύ η συμμετοχή για προστασία της (McDonald, Boucher, 2011) και διευκόλυνση της αποδοχής.
- Συστηματική καθιέρωση δράσεων ενημέρωσης, ημερίδων, σεμιναρίων, επισκέψεων σε σχολεία, παρουσιάσεων και εργαστηρίων (Allendorf, 2007) για το κοινό όλων των ηλικιών.
- Πρόσβαση στις απαραίτητες πληροφορίες. Το κράτος πρέπει να ετοιμάσει την κατάλληλη πληροφόρηση μέσα από έντυπα, παρουσιάσεις, διαλέξεις ώστε το κοινό να ενημερωθεί σωστά για τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που πηγάζουν από το Natura 2000 και μετέπειτα διαχείριση. Στοχευμένη πληροφόρηση για τις δυνατότητες/ευκαιρίες για ψυχαγωγία, τουρισμό, έρευνα, εκπαίδευση μέσω εξειδικευμένης ενημέρωσης με υποστήριξη και σαφή καθοδήγηση. Η τοπική κοινωνία θεωρεί το δίκτυο Natura 2000 ως περιορισμό

αλλά θα πρέπει να ενημερωθεί για τα οφέλη που κουβαλά, τις ευκαιρίες, την αξία, τους μύθους και αλήθειες για το δίκτυο και το σκοπό του. Να κατανοήσει το κοινό ότι το Natura αποτελεί εργαλείο βιώσιμης ανάπτυξης, τα οφέλη του οποίου θα καρπώνεται η τοπική κοινωνία.

- Ενσωμάτωση της γνώσης στην εκπαίδευση. Μέσα από τα προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας πρέπει να εκπαιδεύεται η νέα γενιά για την αξία του δικτύου. Αυτό βοηθά στην από νωρίς επιμόρφωση και διαμόρφωση ενός βαθού πεδίου προς την ευκολότερη αποδοχή.
- Κατάρτιση και συνεχείς επιμόρφωση των υπεύθυνων υλοποίησης του προγράμματος Natura 2000 του προγράμματος αρμόδιων φορέων-σχεδιαστών των μέτρων διατήρησης και δικτύου ώστε να επιλύουν προβλήματα και να εκτονώνουν εντάσεις που αφορούν το δίκτυο.

δ *Εμπιστοσύνη & Διαδικασία προγράμματος Natura 2000:*

- Η αποτελεσματικότητα των πολιτικών, θεσμικών και διαδικασιών διαχείρισης και διακυβέρνησης (Bennett, Dearden, 2014) είναι εξαιρετικά σημαντική. Αναβάθμιση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της διαδικασίας εφαρμογής του Natura 2000 ώστε αυτή να είναι δίκαιη και διαφανής. Η ισόρροπη εφαρμογή είναι ικανή να αποτρέψει την αρνητική στάση προς το δίκτυο, εξαλείφοντας έτσι τα αισθήματα δυσπιστίας, έλλειψης αμεροληψίας και καχυποψίας που φαίνεται να υφίστανται βάσει των συμπερασμάτων προς τους θεσμούς. Το κοινό νιώθει παραβεβλημένο σε ένα κράτους που δεν λογαριάζει να τους εμπλέξει ώστε να ακούσει την άποψη τους. Η τοπική κοινωνία δεν πρέπει να αγνοείται. Σημαντική είναι η επανάκτηση της εμπιστοσύνης στις Αρμόδιες Αρχές (Keulartz, 2009) από το κοινό.
- Η Björkell (2008) προτείνει για σκοπούς αύξησης της διαφάνειας και επανάκτησης της εμπιστοσύνης την αύξηση της συμμετοχικότητας των πολιτών μέσω του μοντέλου της «από κοινού διαχείρισης». Η «από κοινού διαχείριση» προϋποθέτει τη διαπραγμάτευση των ενδιαφερόμενων μερών, ανάλογα με την επιμέρους εξουσία όπου καθορίζεται και εγγυάται μεταξύ τους μια δίκαιη κατανομή των λειτουργιών διαχείρισης, δικαιωμάτων και ευθυνών για μια συγκεκριμένη περιοχή και των φυσικών πόρων. Οι ερευνητές Jones et al. (2012) υποστηρίζουν ότι η αύξηση της συμμετοχικότητας μεταξύ των ενδιαφερόμενων

μερών αναπτύσσει ταυτόχρονα το επίπεδο της αναμεταξύ τους κοινωνικής εμπιστοσύνης. Με αυτόν τον τρόπο, το επίπεδο της κοινωνικής αποδοχής και της αποτελεσματικότητας των περιβαλλοντικών πολιτικών για την προστασία των ΠΠ ενισχύεται σημαντικά.

- Η μέχρι σήμερα πορεία εφαρμογής καθιστά φανερή την αλλαγή της (τεχνοκρατικής) (ιεραρχικής) πολιτικής του *αποφασίζω και ανακοινώνω* που κάθε άλλο παρά θετικά συναισθήματα προκαλεί για το δίκτυο. Εφαρμογή και σύμπλεξη, από μέρος των Αρμόδιων Αρχών υλοποίησης/διαχείρισης, πολιτικών «από πάνω προς τα κάτω» (Bogaert et al. 2009), όπως και αντίστροφα «από κάτω προς τα πάνω» συμμετοχικής προσέγγισης (Wallner et al., 2007). Αυτή η εφαρμογή έδειξε να οδηγεί σε μεγαλύτερη αποδοχή μιας ΠΠ ενώ με αυτό τον τρόπο ενισχύεται η εγκυρότητα, η διαφάνεια της όλης διαδικασίας εφαρμογής και διαχείρισης του δικτύου όσο και της υποστήριξης των αποφάσεων. Παρόλα αυτά, απαιτείται ισορροπία στον τρόπο πολιτικής εφαρμογής των μέτρων διατήρησης.
- Σωστός αρχικός σχεδιασμός. Οι Αρμόδιες Αρχές πρέπει να θέτουν ξεκάθαρους στόχους και επιδιώξεις από την αρχή μέχρι το τέλος εφαρμογής της πολιτικής. Η οργάνωση και η ενδεδειγμένη επεξεργασία προλαμβάνουν διενέξεις και πιθανές ανησυχίες της τοπικής κοινωνίας προς το δίκτυο. Η ερευνήτρια (Stoll-Kleemann, 2001) διατυπώνει κάποια ερωτήματα που πρέπει να διατυπώνονται κατά τον σχεδιασμό των ΠΠ και ίσως να προλαμβάνουν αρνητικές στάσεις: ποιοι είναι οι παράγοντες πρόκλησης των περιβαλλοντικών διενέξεων εξ αρχής, πως γίνεται η εφαρμογή των μέτρων, ποια η γνώση της τοπικής κοινωνίας για το στόχο των ΠΠ;
- Καλύτερος συντονισμός και συνεργασία (Voyiatzakis, Papageorgiou, 2006) αναμεταξύ των διαφόρων Αρμόδιων Αρχών που εμπλέκονται με τη διαμόρφωση και διαχείριση του δικτύου στην Κύπρο.
- Ο θεσμός της ιδιοκτησίας στην Κύπρο είναι πάρα πολύ σημαντικός, είναι κεκτημένο με συναισθηματική σύνδεση με τη γη. Θα πρέπει οι Αρμόδιες Αρχές να κατανοήσουν ότι οι πολιτικές για το δίκτυο πρέπει να σέβονται το δικαίωμα της γης, της ελευθερίας της χρήσης και αξιοποίησης της. Αν νιώσει το σεβασμό, την αναγνώριση από τους κρατικούς μηχανισμούς και πως αυτοί δεν

αποσκοπούν να επιβάλουν το δίκτυο τότε το κοινό θα είναι πιο δεκτικό και ανοιχτό στην αποδοχή.

δ Οικονομικός παράγοντας:

- Οι Sirivongs, Tsuchiya, (2012) θεωρούν ότι προκειμένου να έχουν διάρκεια και επιτυχία τα μέτρα διατήρησης, θα πρέπει αυτά να συνδεθούν με θέματα τοπικής ανάπτυξης και οικονομικών ευκαιριών. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί χωρίς να δίδονται εναλλακτικές πηγές με κοινωνικοοικονομικό όφελος. Παρόλα αυτά, μερικοί φορείς υποστηρίζουν ότι το κενό της αποδοχής μπορεί να καλυφθεί εύκολα με την παροχή οικονομικών κινήτρων. Αυτή η άποψη παραπέμπει την κοινωνική αποδοχή σε ένα πλαίσιο ανταλλαγής. Η αποδοχή που βασίζεται μόνο στον οικονομικό παράγοντα δεν τείνει να είναι μακροχρόνια ή ισχυρή. Έτσι, δεν σημαίνει ότι οι Αρμόδιες Αρχές μπορούν να «εξαγοράσουν» την αποδοχή.
- Προγραμματισμός, διασφάλιση και διαθεσιμότητα επαρκών κονδυλίων για απαλλοτριώσεις, αποζημιώσεις και επενδύσεις σε υποδομές.
  - i. Επαρκής αξιοποίηση και εξασφάλιση κονδυλίων από χρηματοδοτικές ευκαιρίες-πηγές της ΕΕ όπως το Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και τα Διαρθρωτικά ταμεία προς επένδυση ώστε να δημιουργηθούν οι ανάλογες αναπτυξιακές ευκαιρίες για το δίκτυο, οικονομική ενίσχυση των άμεσα επηρεαζόμενων και στήριξη νέων δραστηριοτήτων.
  - ii. Αποζημίωση. Διασφάλιση και διαθεσιμότητα επαρκών κονδυλίων αποζημίωσης για στήριξη των ιδιοκτητών γης λόγω νέων δεδομένων και μεταβολής στις υφιστάμενες χρήσεις γης. Σε περίπτωση δυσκολίας εκπλήρωσης των υποσχέσεων για οικονομική αποζημίωση από το κράτος, ο βαθμός σύγκρουσης και η διαμόρφωση αρνητικής εικόνας ως προηγούμενο τότε δημιουργεί αρνητικά αισθήματα προς την ΠΠ (Allendorf, 2007).
  - iii. Αντισταθμίσιμα/κίνητρα/καινοτόμες πρακτικές. Οι ντόπιοι οποίοι έχουν εισόδημα και οφέλη από νέες δραστηριότητες, αντικαθιστώντας ισάξια εισοδήματα από προηγούμενες ασχολίες ή αξία της γης, αποδέχονται την παρουσία της ΠΠ. Από

την έρευνα συνάγεται ότι εάν οι Αρμόδιες Αρχές επιθυμούν να μειώσουν τη διένεξη και να προωθήσουν την αποδοχή απαιτούνται να αναπτύξουν καινοτόμες πρακτικές που να παρέχουν οφέλη ως αντιστάθμισμα από τους περιορισμούς που επιθυμούν να επιβάλλουν. Μέσω σωστού σχεδιασμού μπορούν να προωθηθούν έστω και σε ιδιωτική γη ευκαιρίες ανάπτυξης οικότουρισμού, οικοτεχνίας, γεωργοκτηνοτροφίας, κ.α. Έρευνες τονίζουν εάν με κάποιο τρόπο τα ενδιαφέροντα και οικονομικά συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας αντικατοπτρίζονται στους σκοπούς μιας ΠΠ, ακόμη και σε μια μειονεκτούσα περιοχή, τότε η αποδοχή της αυξάνεται σημαντικά (Wallner et al. 2007).

Σχετικά με τους περιορισμούς της έρευνας, πρώτος περιορισμός ήταν ότι το θέμα της διατριβής δεν μπορούσε να εφαρμοστεί σε όλες τις Natura της Κύπρου. Η διερεύνηση του θέματος σε επίπεδο χώρας απαιτεί αρκετά υλικά, διαθέσιμο χρόνο και ανθρώπινα μέσα τα οποία δεν είναι διαθέσιμα ή εφικτά στην προκειμένη φάση. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ξεχωριστή έρευνα. Μιας και η έρευνα στο επιλεγόμενο θέμα προς διερεύνηση παρουσιάζει κενά και ελλείψεις στην Κύπρο, θεωρήθηκε χρησιμότερο για εγκυρότερα αποτελέσματα και συλλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος πληθυσμού όπως περιοριστεί η εμβέλεια έρευνας με τη διερεύνηση της γνώσης, της αντίληψης, της στάσης και της αποδοχής σε μια περιοχή του δικτύου Natura 2000, με ονομασία *Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς*. Συγκεκριμένα, μας ενδιαφέρει να μελετηθεί το φαινόμενο σε τρία εκ των δέκα χωριών που απαρτίζουν τα *Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς*. Αυτό που επιχειρεί η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή είναι σε πρώτο στάδιο να «χτίσει το αρχικό λιθαράκι» στο κενό της έρευνας στον κυπριακό χώρο για το τι συμβαίνει σε ένα κομμάτι του δικτύου. Αυτό ίσως αποτελέσει παράδειγμα και πιθανού τρόπου, μεθοδολογίας διερεύνησης της αποδοχής σε άλλες περιοχές του δικτύου καθώς η αποσπασματική αρχικά διερεύνηση κάθε περίπτωσης ξεχωριστά θα επιτρέψει την εξαγωγή στοχευμένων αποτελεσμάτων που μετέπειτα θα επιτρέπουν τη σύγκριση, γενίκευση και ταύτιση/διαφοροποίηση δεδομένων αναμεταξύ των περιοχών. Κάθε περίπτωση πρέπει να αντιμετωπίζεται και διερευνάται ξεχωριστά καθώς κάθε περιοχή και ο πληθυσμός της έχει τα δικά του γνωρίσματα που πρέπει να μελετηθούν ώστε να εντοπιστούν οι ιδιαιτερότητες του και οι παράγοντες που επηρεάζουν την αρνητική ή θετική αποδοχή. Μέσα από τη διαδοχική έρευνα περιοχών θα αρχίζει να διαμορφώνεται το παζλ της αποδοχής του δικτύου ώστε να οδηγηθούμε

σε γενικεύσεις, συγκρίσεις και συσχετίσεις για το τι πραγματικά συμβαίνει στην οντότητα του δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο.

Ένας (ίσως) δεύτερος περιορισμός αποτελεί ο χρόνος και αυτό αφορά τις στάσεις, αντιλήψεις, κλπ. τα οποία διερευνά η έρευνα και μπορεί να μεταβληθούν, επηρεαστούν ή διαφοροποιηθούν στο χρόνο μετά από κάποια συγκυρία ή δεδομένο. Αυτό είναι φυσιολογικό και δεν μπορεί να ελεγχθεί ή περιοριστεί. Παρόλα αυτά, αυτό που έγινε είναι ότι των πιο πάνω διερευνήθηκαν σε συγκεκριμένη περίοδο χρόνου, καταγράφοντας τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού όπως προκύπταν σε αυτή την περίοδο.

Βιβλιογραφία

Alexander, M., 2008. *Management Planning for Nature Conservation. A theoretical Basis & Practical Guide*. 2nd ed. Dordrecht: Springer.

Allendorf, D., T., 2007. Residents' attitudes toward three protected areas in southwestern Nepal. *Biological Conservation* 16, 2087-2102.

Allendorf, D., T., Smith, D.T., J., Anderson, H., D., 2007. Residents' perceptions of Royal Bardia National Park, Nepal. *Landscape and Urban Planning* 82, 33-40.

Alphandéry, P., Fortier, A., 2001. Can a Territorial Policy be based on Science Alone? The System for Creating the Natura 2000 Network in France. *Sociologia Ruralis* 41, 311-328.

Assefa, G., Frostell, B., 2007. Social sustainability and social acceptance in technology assessment: A case study of energy technologies. *Technology in Society* 29, 63-78.

Balmford, A., Bennun, L., ten Brink, B., Cooper, D., Cote, I.M., Crane, P., Dobson, A., Dudley, N., Dutton, I., Green, R.E., Gregory, R.D., Harrison, J., Kennedy, E.T., Kremen, C., Leader-Williams, N., Lovejoy, T.E., Mace, G., May, R., Mayaux, P., Morling, Phillips, J., Redford, K., Ricketts, T.H., Rodriguez, J.P., Sanjayan, M., Schei, P.J., van Jaarsveld, A.S., Walther, B.A., 2005. The convention on biological diversity's 2010 target. *Science* 307, 212-213.

Barr, S., 2003. Strategies for sustainability: citizens and responsible environmental behaviour. *Area* 35, 227-240.

Batel, S., Devine-Wright, P., Tangeland, T., 2013. Social acceptance of low carbon energy and associated infrastructures: A critical discussion. *Energy Policy* 58, 1-5.

Bell, 1997. *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.

Bennett, J., N., Dearden, P., 2014. Why local people do not support conservation: Community perceptions of marine protected area livelihood impacts, governance and management in Thailand. *Marine Policy* 44, 107-116.

Bertzky, B., Corrigan, C., Kemsey, J., Kenney, S., Ravilious, C., Besançon, C., Burgess, N., 2012. Protected Planet Report 2012: Tracking progress towards global targets for protected areas. IUCN, Gland, Switzerland and UNEP-WCMC, Cambridge, UK.

Beunen, R., 2006. European Nature Conservation Legislation and Spatial Planning: For Better or for Worse? *Journal of Environmental Planning and Management*, Vol.49 (4), 605-619.

Björkell, B., 2008. 'Resistance to Top-Down Conservation Policy and the Search for New Participatory Models -The Case of Bergö-Malax' Outer Archipelago in Finland', in Jozef

Keulartz and Gilbert Leistra (eds.), *Legitimacy in European Nature Conservation Policy: Case studies in Multilevel Governance*, Amsterdam: Springer 2008, pp 109-126.

Bogaert, D., Cliquet, A., Maes, F., 2009. Designation of marine protected areas in Belgium: A legal and ecological success? *Marine Policy* 33, 878–886.

Bonaiuto, M., Carrus, G., Martorella, H., Bonnes, M., 2002. Local identity processes and environmental attitudes in land use changes: The case of natural protected areas. *Journal of Economic Psychology* 23, 631–653.

Booth, J., Gaston, K., Armsworth, P., 2009. Public understanding of protected area designation. *Biological Conservation* 142, 3196-3200.

Briggs, C.L., 1986. *Learning how to ask*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bronfman, N., Jimenez, R., Arevalo, P., Cifuentes, L., 2012. Understanding social acceptance of electricity generation sources. *Energy Policy* 46, 246-252.

Bryan, S., 2012. Contested boundaries, contested places: The Natura 2000 network in Ireland. *Journal of Rural Studies* 28, 80-94.

Camp, C., W., Daugherty, B., T., 2004. *Διαχείριση και προστασία φυσικών πόρων*. Μετάφραση Μαρία Ταλαντοπούλου & Επιμέλεια Κοσμάς Παυλόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Cave, A., L., Blomquist, C., G., 2008. Environmental policy in the European Union: Fostering the development of pollution havens?. *Ecological Economics* 65, 253-261.

Chape, S., Spalding, M., Jenkins, M., 2008. *The world's protected areas: status, values and prospects in the 21st century*. Berkley, Los Angeles and London: University of California Press.

Christopoulou, O., Tsachalidis, E., 2004. Conservation policies for protected areas (wetlands) in Greece: A survey of local residents' attitude. *Water, Air and Soil Pollution* 4, 445-457.

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K., 2011. *Research Methods in Education (7th Ed)*. London: Routledge.

Cohen, J.J., Reichl, J., Schmidthaler, M., 2012. *Best practices for improving public acceptance of energy infrastructure*. [pdf] Austria: The Energy Institute of Johannes Kepler University. Available at: <http://portal.tugraz.at/portal/page/portal/Files/i4340/eninnov2014/files/lf/LF_Cohen.pdf> [Accessed 10.09.14].

Contreras-Méndez, J., Dickinson, F., Burguete-Castillo, T., 2008. Community Member Viewpoints on the Ría Celestún Biosphere Reserve, Yucatan, Mexico: Suggestions for improving the community/natural protected area relationship. *Springer Human Ecology* 36, 111-123.

Convention on Biological Diversity (CBDa), 2010. Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020. Available online: <<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12268>> [Accessed 10.07.14].

Convention on Biological Diversity (CBD), 2014. Text of the convention.[Online] Available at: <<https://www.cbd.int/convention/text/default.shtml>> [Accessed 10.06.14].

De Koning, J., Winkel, G., Sotirou, M., Blondet, M., Borrás, L., Ferranti, F., Geitzener, M., 2013. Natura 2000 and climate change – Polarisation, uncertainty and pragmatism in discourses on forest conservation and management in Europe. *Environmental Science and Policy*. In press. Available online 26 September 2013.

DeFries, R., Karanth, K.K., Pareeth, S., 2010. Interactions between protected areas and their surroundings in human-dominated tropical landscapes. *Biological Conservation* 143, 2870-2880.

Dimitrakopoulos, G., P., Jones, N., Iosifides, T., Florokapi, I., Lasda, O., Paliouras, F., Evangelinos, I., K., 2010. Local attitudes on protected areas: Evidence from three Natura 2000 wetland sites in Greece. *Journal of Environmental Management* 91, 1847-1854.

Drexhage, J., Murphy, D., 2010. Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012. Background paper prepared for consideration by the High Level Panel on Global Sustainability at its first meeting, 19 September 2010. GSP1-6, pp 1-26. New York: United Nations, International Institute for Sustainable Development (IISD).

Dudley, N., (Ed.), 2008. *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland, Switzerland: IUCN Publications Services.

Durrant, O., J., Shumway, J., M., 2004. Attitudes towards wilderness study areas: a survey of six southeastern Utah Counties. *Environmental Management* 33, 271-283.

Ehrlich, P.R., Pringle, R.M, 2008. Where does biodiversity go from here? A grim business-as-usual forecast and a hopeful portfolio of partial solutions. *Proceedings of the National Academy of Sciences USA* 105, 11579-11586.

Engelen, E., Keulartz, J., Leistra, G., 2008. 'European nature conservation policy making: from substantive to procedural sources of legitimacy', in Jozef Keulartz and Gilbert Leistra (eds.), *Legitimacy in European Nature Conservation Policy: Case studies in Multilevel Governance*, Amsterdam: Springer 2008, pp 3-21.

European Commission (EC), 2008. Mediterranean biogeographical region. *Bio geographical regions maps series*, Brussels: European Commission.

European Commission (EC), 2011a. Natura 2000 Barometer. [Online] Available at: <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm> [Accessed 04.06.14]

European Commission (EC), 2011b. «LIFE04 NAT/CY/000013 - Comanacy».[Online] Available at: <<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/>> [Accessed 04.03.14]

European Commission (EC), 2009a. Report from the Commission to the Council and the European Parliament Composite – Report on the Conservation Status of Habitat Types and Species as required under Article 17 of the Habitats Directive COM/2009/0358 (final). [Online] Available at:<<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>> [Accessed 04.03.14]

European Commission (EC), 2009b. Natura 2000 – Europe’s nature for you. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commission (EC), 2010. Attitudes of Europeans towards the issue of biodiversity – analytical report wave 2. Hungary: Directorate General Environment.

European Commission (EC), 2013. Ethics for researchers- Facilitating Research Excellence in FP7. Luxembourg: Publications office of the European Union.

European Environment Agency (EEA), 2012. Biogeographic regions in Europe. Bio geographical regions/ biodiversity maps and graphs series, Copenhagen: European Environment Agency.

Evans, D., 2012. Building the European Union’s Natura 2000 network. *Nature Conservation* 1, 11-26.

Ezebilo, E., E., Mattsson, L., 2010. Socio-economic benefits of protected areas as perceived by local people around Cross River National Park, Nigeria. *Forest Policy and Economics* 12, 189–193.

Faasen, H., Watts, S., 2007. Local community reaction to the no-take policy on fishing in the Tsitsikamma National Park, South Africa. *Ecological Economics Management* 90, 1195-1203.

Ferranti, F., Beunen, R., Speranza, M., 2010. Natura 2000 Network: A Comparison of the Italian and Dutch Implementation Experiences. *Journal of Environmental Policy and Planning* 3 (12), 293-314.

Field, A.P., 2009. *Discovering Statistics Using SPSS*, 3rd Ed. London: Sage Publications.

Frankfort-Nachmias, C., Nachmias, D., 1992. *Research Methods in the Social Sciences*. London: Edward Arnold Publishers.

Gamboa, G., Munda, G., 2007. The problem of wind farm location: a social multi- criteria evaluation framework. *Energy Policy* 35(3), 1564–1583.

García-Frapolli, E., Ramos-Fernández, G., Galicia, E., Serrano, A., 2009. The complex reality of biodiversity conservation through Natural Protected Area policy: Three cases from the Yucatan Peninsula, Mexico. *Land Use Policy* 26, 715-722.

Gaston, J.K., Jackson, F.S., Nagy, A., Cantu-Salazar, L., Johnson, M., 2008, Protected Areas in Europe. Principle and Practice. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1134, 97-119.

Geri, F., Amici, V., Rocchini, D., 2010. Human activity impact on the heterogeneity of a Mediterranean landscape. *Applied Geography* 30, 370-379.

Gillanders, S. N., Coops, N. C., Wulder, M. A., Gergel, S. E., Nelson, T., 2008. Multitemporal remote sensing of landscape dynamics and pattern change: describing natural and anthropogenic trends. *Progress in Physical Geography*, 32, 503–528.

Grimm, N.B., Faeth, S.H., Golubiewski, N.E., Redman, C.L., Wu, J.G., Bai, X.M., Briggs, M.J., 2008. Global change and the ecology of cities. *Science* 319, 756–760.

Grodzinska-Jurczak, M., Cent, J., 2011. Expansion of Nature Conservation Areas: Problems with Natura 2000 Implementation in Poland? *Environmental Management* 47, 11-27.

He, G., Chen, X., Liu, W., Bearer, S., Zhou, S., Cheng Yeqing, L., Zhang, H., Ouyang, Z., Liu, J., 2008. Distribution of Economic Benefits from Ecotourism: A case study of Wolong Nature Reserve for Giant Pandas in China. *Environmental Management* 42, 1017-1025.

Heras-Saizarbitoria, I., Zamanillo, I., Laskurain, I., 2013. Social acceptance of ocean wave energy: A case study of an OWC shoreline plant. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 27, 515–524.

Hiedanpää, J., 2002. European-wide conservation versus local well-being: the reception of the Natura 2000 Reserve Network in Karvia, SW-Finland. *Landscape and Urban Planning* 61, 113–123.

Holland, B., M., 2012. ‘The Role of Protected Areas for Conserving Biodiversity and Reducing Poverty’ in J.C. Ingram et al (eds.), *Integrating Ecology and Poverty Reduction: The application of Ecology in Development Solutions*, New York: Springer Science, pp. 253-272.

Hon-Choong, C., Weng-Wai, C., Sharifah, R., W., A., Abdul, H., 2014. Issues of social acceptance on biofuel development. *Journal of Cleaner Production* *In Press*, 1-10.

Hull, V., Xu, W., Liu, W., Zhou, S., Vina, A., Zhang, J., Tuanmu, M-N., Huang, J., Linderman, M., Chen, X., Huang, Y., Ouyang, Z., Zhang, H., Liu, J., 2011. Evaluating the efficacy of zoning designations for protected area. *Biological Conservation* 144, 3028-3037.

Jenkins, N., C., Joppa, L., 2009. Expansion of the global terrestrial protected area system. *Biological Conservation* 142, 2166-2174.

Jones, M., Jones, G., 2001. *Advanced Biology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jones, N., Clark, R.A., J., Panteli, M., Proikaki, M., Dimitrakopoulos, G., P., 2012. Local social capital and the acceptance of Protected Area policies: An empirical study of two Ramsar river delta ecosystems in northern Greece. *Journal of Environmental Management* 96, 55-63.

Jongman, H.G., R., Kulvik, M., Kristiansen, I., 2004. European ecological networks and greenways. *Landscape and Urban Planning* 68, 305-319.

Joppa, L.N., Pfaff, A., 2009. High and far: biases in the location of protected areas. *PLoS One* Volume 4 Issue 12 e8273, 1-6.

Karant, K., Nepal, K., S., 2012. Local Residents Perception of Benefits and Losses from Protected Areas in India and Nepal. *Environmental Management* 49, 372–386.

Kettunen, M., Terry, A., Tucker, G., Jones, A. 2007. Guidance on the maintenance of landscape connectivity features of major importance for wild flora and fauna. Guidance on the implementation of Article 3 of the Birds Directive (79/409/EEC) and Article 10 of the Habitats

Directive (92/43/EEC). Brussels: Institute for European Environmental Policy (IEEP) 144pp & Annexes.

Keulartz, J., 2009. European Nature Conservation and Restoration Policy – Problems and Perspectives. *Restoration Ecology* 17, 446–450.

Kothari, C.R., 2004. *Research Methodology – Methods and Techniques*. New Delhi: New Age International (P) Ltd., Publishers.

Leroux, J., S., Krawchuk, A., M., Schmiegelow, F., Cumming, G., S., Lisgo, K., Anderson, G., L., Petkova, M., 2010. Global protected areas and IUCN designations: Do the categories match the conditions? *Biological Conservation* 143, 609-616.

Liu, J., Ouyang, Z., Miao, H., 2010. Environmental attitudes of stakeholders and their perceptions regarding protected area-community conflicts: A case study in China. *Journal of Environmental Management* 19, 2254-2262.

Louette, G., Adriaens, D., Adriaens, P., Anselin, A., Devos, K., Sannen, K., Van Landuyt, W., Paelinckx, D., Hoffmann, M., 2011. Bridging the gap between Natura 2000 regional conservation status and local conservation objective. *Journal for Nature Conservation* 19, 224-235.

Lozano, R., 2008. Envisioning sustainability three-dimensionally. *Journal of Cleaner Production* 16, 1838–1846.

Mace, M., G., Cramer, W., Diaz, S., Faith, P., D., Larigauderie, A., Le Prestre, P., Palmer, M., Perrings, C., Scholes, J., R., Walpole, M., Walther, A., B., Watson, EM., J., Mooney, A., H., 2010. Biodiversity targets after 2010. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 2, 3-8.

Mackenzie, A., C., 2012. Accruing benefit or loss from a protected area: Location matters. *Ecological Economics* 76, 119-129.

Maikhuri, K., R., Nautiyal, s., Rao. K., S., Saxena, G., K., 2001. Conservation policy–people conflicts: a case study from Nanda Devi Biosphere Reserve (a World Heritage Site), India. *Forest Policy and Economics* 2, 355-365.

Maiorano, L., Falcucci, A., Garton, A., E., Boitani, L., 2007. Contribution of the Natura 2000 Network to Biodiversity Conservation in Italy. *Conservation Biology* Volume 21 (6), 1433-1444.

Marcer, A., Garcia, V., Escobar, A., Pons, X., 2010. Handling historical information on protected - area systems and coverage. An information system for the Natura 2000 European context. *Environmental Modelling & Software* 25, 956-964.

McDonald, I. R., Boucher, M. T., 2011. Global development and the future of the protected area strategy. *Biological Conservation* 144, 383-392.

McDonald, I., R., Forman, T.T., R., Kareiva, P., Neugarten, R., 2009. Urban effects, distance and protected areas in an urbanizing world. *Landscape and Urban Planning* 93, 63-75.

McCormack, D., Carr, T., McCloskey, R., Keeping-Burke, L., Furlong, K., Doucet, S., 2012. Getting through Ethics: The Fit between Research Ethics Board Assessments and Qualitative Research. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics* 7:30, 30-36.

Nienhuis, P., H., 2009. 'The Natural Environment' in Jan. J. Boersema and Lucas Reijnders (eds.), *Principles of Environmental Sciences*, The Netherlands: Springer Science + Business Media B.V 2009, pp 143-177.

Opermanis, O., MacSharrya, B., Aunins, A., Sipkova, Z., 2012. Connectedness and connectivity of the Natura 2000 network of protected areas across country borders in the European Union. *Biological Conservation* 153, 227–238.

Opermanis, O., MacSharrya, B., Evans, D., Sipkova, Z., 2013. Is the connectivity of the Natura 2000 network better across internal or external administrative borders?. *Biological Conservation* 166, 170-174.

Paloniemi, R., Tikka, M., P., 2008. Ecological and social aspects of biodiversity conservation on private lands. *Environmental Science and Policy* 11, 336-346.

Paraskevopoulou – Kollia, E.A., 2008. Methodology of qualitative research in social sciences and interviews. *The Journal of Open and Distance Education and Educational Technology* 4 (1), Section 1.

Pavlikakis, G., Tsihrintzis, A., 2006. Perceptions and preferences of the local population in Eastern Macedonia and Thrace National Park in Greece. *Landscape and Urban Planning* 77, 1-16.

Pelser, A., Redelinghuys, N., Velelo, N., 2013. Protected areas as vehicles in population development: lessons from rural South Africa. *Environment, Development and Sustainability* 15, 1205-1226.

Perrings, C., Halkos, G., 2012. Who cares about biodiversity? Optimal Conservation and Transboundary Biodiversity Externalities. *Springer, Environ. Resource Econ.* 52, 585-608.

Petrosillo, I., Zurlini, G., Corlian, M.E., Zaccarelli, N., Dadamo, M., 2007. Tourist perception of recreational environment and management in a marine protected area. *Landscape and Urban Planning* 79, 29–37.

Pietrzyk-Kaszynska, A., Cent, J., Grodzinska-Jurczak, M., Szymanska, M., 2012. Factors influencing perception of protected areas-The case of Natura 2000 in Polish Carpathian communities. *Journal for Nature Conservation* 20, 284-292.

Rodriguez-Rodriguez, D., Bomhard, B., Butchart, H.M., S., Foster, N., M., 2011. Progress towards international targets for protected area coverage in mountains: A multi-scale assessment. *Biological Conservation* 144, 2978-2983.

Rosa, D. H., Marques Da Silva, J., 2005. From environmental ethics to nature conservation policy: Natura 2000 and the burden of proof. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 18, 107-130.

Rydin, Y., 2003. *Urban and Environmental Planning in the UK*. 2nd ed. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Sarvasová, Z., Sálka, J., Dobsinská, Z., 2013. Mechanism of cross-sectoral coordination between nature protection and forestry in the Natura 2000 formulation process in Slovakia. *Journal of Environmental Management* 127, S65-S72.

Sauter, R., Watson, J., 2007. Strategies for the deployment of micro-generation: implications for social acceptance. *Energy Policy* 35 (5), 2770 - 2779.

Schenk, A., Hunziker, M., Kienast, F., 2007. Factors influencing the acceptance of nature conservation measures – a qualitative study in Switzerland. *Journal of Environmental Management* 83, 66-79.

Schmitz, M.F., Matos, D.G.G., De Aranzabal, I., Ruiz-Labourdette, D., Pineda, F.D., 2012. Effects of a protected area on land-use dynamics and socioeconomic development of local populations. *Biological Conservation* 149, 122-135.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (CBD), 2008. *Protected Areas in Today's World: Their Values and Benefits for the Welfare of the Planet*. Montreal, Technical Series no. 36, i-vii + 96 pages.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (CBD), 2006. *Global Biodiversity Outlook 2*. Montreal, 81pp.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (CBD), 2010. *Global Biodiversity Outlook 3*. Montreal, 94pp.

Serra, P., Pons, X., Sauri, D., 2008. Land-cover and land-use change in a Mediterranean landscape: a spatial analysis of driving forces integrating biophysical and human factors. *Applied Geography* 28, 189–209.

Shogren, J.F., Tschirhart, J., Anderson, T., Whritenour-Ando, A., Beissinger, S.R., Brookshire, D., Brown Jr., G.M., Coursey, D., Innes, R., Meyer, S.M., Polasky, S., 1999. Why economics matters for endangered species protection. *Conservation Biology* 13, 1257–1261.

Sims, R.E., K., 2010. Conservation and development: Evidence from Tai protected areas. *Journal of Environmental Economics and Management* 60, 94-114.

Sirivongs, K., Tsuchiya, T., 2012. Relationship between local resident's perceptions, attitudes and participation towards national protected areas: A case study of Phou Khao Khouay National Protected Area, central Lao PDR. *Forest Policy and Economics* 21, 92-100.

Smith, M., D., 2010. 'The politics and ethics of research' in Gomez, B., Jones III J.P., (Ed), *Research Methods in Geography: A critical Introduction*; West Sussex: Wiley-Blackwell, pp 411-422.

Stenseke, M., 2006. Biodiversity and the local context: linking seminatural grasslands and their future use to social aspects. *Environmental Science & Policy* 9, 350-359.

- Stigka, E.K., Paravantis, A.J., Mihalakakou, K., G., 2014. Social acceptance of renewable energy sources: A review of contingent valuation applications. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 32, 100-106.
- Stoll-Kleemann, S., 2001. Barriers to nature conservation in Germany: A model explaining opposition to protected areas. *Journal of Environmental Psychology* 21, 369-385.
- Suckall, N., Fraser, D.G., E., Cooper, T., Quinn, C., 2009. Visitor perceptions of rural landscapes: A case study in the Peak District National Park, England. *Journal of Environmental Management* 90, 1195-1203.
- Tallowin, B., R., J., Rook, J., A., Rutter, M.S., 2005. Impact of grazing management on biodiversity grasslands. *Animal Science* 81, 193-198.
- Teyssèdre, A., Couvet, D., 2007. Expected impact of agriculture expansion on the world avifauna. *C. R. Biologies* 330, 247–254.
- Trenouth, L., A., Harte, C., Paterson de Heer, C., Dewan, K., Grage, A., Primo, C., Campbell, L., M., 2012. Public perception of marine and coastal protected areas in Tasmania, Australia: Importance, management and hazards. *Ocean and Coastal Management* 67, 19-29.
- Treves-Naughton, L., Holland-Buck, M., Brandon, K., 2005. The role of protected areas in conserving biodiversity and sustainable local livelihoods. *Annu. Rev. Environ. Resour.* 30, 219-252.
- Tsiafouli, A., M., Apostolopoulou, E., Mazaris, D., A., Kallimanis, S., A., Drakou, G., E., Pantis, D., J., 2013. Human Activities in Natura 2000 sites: A highly diversified conservation network. *Environmental Management* 51, 1025-1033.
- Tuvi, L.E., Vellak, A., Reier, U., Szava-Kovats, R., Partel, M., 2011. Establishment of protected areas in different ecoregions, ecosystems and diversity hotspots under successive political systems. *Biological Conservation* 144, 1726-1732.
- Van den Top, M., Van der Zouwen, M., 2000. European nature conservation policies in the Netherlands: a pioneer unable to implement its own ambitions. *Landschap* 17, 81–96.
- Vikolainen, V., Bressers, H., Lulofs, K., 2012. Implementing EU Natura 2000 at the project level: Lessons from the Veluwe Border Lakes in the Netherlands. *Public Administration* Vol 90 (4), 1016-1031.
- Visser, M., Moran, J., Regan, E., Gormally, M., Skeffington, S., M., 2007. The Irish agri-environment: How turlough users and non-users view converging EU agendas of Natura 2000 and CAP. *Land Use Policy* 24, 362-373.
- Vodouhe, G., F., Coulibaly, O., Adegbidi, A., Sinsin, B., 2010. Community perception of biodiversity conservation within protected areas in Benin. *Forest Policy and Economics* 12, 505-512.

Voyiatzakis I., Papageorgiou K., 2006. Nature protection in Greece: an appraisal of the factors shaping integrative conservation and policy effectiveness. *Environmental Science & Policy* 9, 476-486.

Voyer, M., Gladstone, W., Goodhall, H., 2012. Methods of social assessment in Marine Protected Area planning: is public participation enough? *Marine Policy* 36, 432-439.

WCPA & IUCN, 1998. Task Force on Economic Benefits of Protected Areas of the World Commission on Protected Areas (WCPA) of IUCN, in collaboration with the Economics Service Unit of IUCN. *Economic Values of Protected Areas: Guidelines for Protected Area Managers*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

W.A. van Os, H., Herber, R., Scholtens, B., 2014. Not Under Our Back Yards? A case study of social acceptance of the Northern Netherlands CCS initiative. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 30, 923–942.

Wallner, A., Bauer, N., Hunziker, M., 2007. Perceptions and evaluations of biosphere reserves by local residents in Switzerland and Ukraine. *Landscape and Urban Planning* 83, 104-114.

Walters – Jones, L., Čivić, K., 2013. European protected areas: Past, present and future. *Journal for Nature Conservation* 21, 122-124.

Walz, U., Syrbe, R-U., 2013. Linking landscape structure and biodiversity. *Ecological Indicators* 2013, In Press.

Weber, N., Christophersen, T., 2002. The influence of non-governmental organisations on the creation of Natura 2000 during the European Policy process. *Forest Policy and Economics* 4, 1-12.

Wolsink, M., 2010. Contested environmental policy infrastructure: socio-political acceptance of renewable energy, water, and waste facilities. *Environmental Impact Assessment Review* 30 (5), 302–311.

Wolsink, M., 2007. Wind power implementation: the nature of public attitudes: equity and fairness instead of ‘backyard’ motives. *Renewable and sustainable energy reviews* 11, 1188-1207.

Wüstenhagen, R., Wolsink, M., Bürer, M.J., 2007. Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy Policy* 35, 2683–2691.

Xu, J., Chen, L., Lu, Y., Fu, B., 2006. Local people’s perceptions as decision support for protected area management in Wolong Biosphere Reserve, China. *Journal of Environmental Management* 78, 362-372.

Yuan, X., Zuo, J., Ma, C., 2011. Social acceptance of solar energy technologies in China-End users’ perspective. *Energy Policy* 39, 1031–1036.

Zimmerer, K.S., Galt, R.E., Buck, M.V., 2004. Globalization and multi-spatial trends in the coverage of protected-area conservation (1980–2000). *Royal Swedish Academy of Sciences - Ambio* 33, 520–529.

Αντύπας Γ., Κάφυρη, Α., 2013. Τουριστική διαχείριση προστατευόμενης περιοχής – Η περίπτωση της νήσου Παξών – Αντίπαξων. Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, 4(49).

Αραγεώργης, Α., 2011. 'Βασική και εφαρμοσμένη έρευνα: Μια χρήσιμη ασάφεια' στους Θεολόγου, Κ., Μηλιός Γ., (Επ.), *Οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: Γόνιμες εξακτινώσεις*, Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Αριανούτσου, Μ., 1999. Οικολογικά συστήματα. Στο: Μ. Αριανούτσου, Κ. Γεωργίου, Α. Δημητρακόπουλος, Κ. Καρτάλης, Π. Παναγιωτίδης, Κ. Σταματόπουλος, έκδοση 1999. *Εισαγωγή στο φυσικό περιβάλλον και ανθρωπογενές περιβάλλον, Τόμος Α*. Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Χ., 2004. 'Η συμπληρωματικότητα ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων' στο Γ. Παπαγεωργίου (Επ.), *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα: τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος, σ.σ. 19-38.

Γκιζελή, Β., Μακρίδης, Γ., Κουμάνταρη, Ε., Μπογδάνου, Δ., Παληός, Γ., Σκαλτσάς, Η., 2007. Κοινωνική Αποδοχή. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων 13, 166-180.

Δημητρόπουλος, Ε., 2004. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις "Ελλην".

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ), 2011. Ηθική και Δεοντολογία στην επιστημονική έρευνα. [pdf] Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο: <<http://www.ekt.gr/content/img/product/82586/22-25.pdf>> [Πρόσβαση 10.09.14]

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕΚ), 2002. Έγγραφο Εργασίας της Επιτροπής για το Natura 2000. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο: <http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm> [Πρόσβαση 10.03.14].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), 2002. *Η Ευρωπαϊκή Ένωση εστιάζει το ενδιαφέρον της στην προστασία της φύσης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), 2009a. *Natura 2000*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), 2009b. *Natura 2000 – Συνεργασία για την προστασία της φύσης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), 2010. *Το δίκτυο Natura 2000 στην περιοχή της Μεσογείου*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Ευρωπαϊκή Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Περιβαλλοντικό δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών. Περιβαλλοντικό δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30^{ης} Νοεμβρίου 2009 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών. Περιβαλλοντικό δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ζαβρού, Δ., 2009. *Δίκτυο «Φύση 2000» - συνεργασία για την προστασία της φύσης*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κυπριακή Δημοκρατία.

Καρβούνης, Σ., Γεωργακέλλος, Δ., 2003. *Διαχείριση του Περιβάλλοντος: Επιχειρήσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε.

Κοροντζής, Τ., 2008. Τρωτότητα κοινωνικών ομάδων υπό καθεστώς περιβαλλοντικής πίεσης. Διοικητική Ενημέρωση 45, 60–74.

Κουτρουκίδης, Δ. 2007. Τα διαχειριστικά σχέδια για τις προστατευόμενες περιοχές της Κύπρου. Αμφίβιον 70, 6-7.

Κυριαζή Ν., 2002. *Η Κοινωνιολογική Έρευνα - Κριτική Επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακράκης, Β., 2004. 'Απομυθοποιώντας το μεθοδολογικό μονισμό' στο Γ. Παπαγεωργίου (Επ.), *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος, σ.σ. 19-38.

Ο περί «Προστασίας και Διαχείρισης της Φύσης και της Άγριας Ζωής Νόμος του 2003 (Ν. 153(I)/2003).

Ο περί «Προστασίας και Διαχείρισης Άγριων Πτηνών και Θηραμάτων Νόμος του 2003 (Ν.152 (I)/2003).

Παπαναστασίου, Κ., Παπαναστασίου. Ε., 2005. *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία: Kailas

Ρόντος, Κ., 2006. *Στατιστική έρευνα – Μέθοδοι και εφαρμογές*. Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Τμήμα Κτηματολογίου, 2015. *Χάρτες της Κύπρου*. Λευκωσία: Τμήμα Κτηματολογίου.

Τμήμα Περιβάλλοντος (ΤΠ), 2014. *Προστασία της Φύσης*. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο: <http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/de07_gr/de07_gr?OpenDocument>[Πρόσβαση 03.03.14]

Τμήμα Περιβάλλοντος, 2012. Περιοχές Προστασίας του Δικτύου Natura 2000 στην Κύπρο, *Χάρτες Περιοχών Natura 2000*. Λευκωσία: Τμήμα Περιβάλλοντος.

Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (ΤΠΟ) & I.A.CO Ltd, 2011. *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από την Μερική Τροποποίηση του Γραπτού Κειμένου της Δήλωσης Πολιτικής*. Λευκωσία: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.

Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (ΤΠΟ), 2012. *Δήλωση Πολιτικής – Πολιτική για τη ρύθμιση και τον έλεγχο της ανάπτυξης και την προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και τα χωρία*. Λευκωσία: Υπουργείο Εσωτερικών.

Τσιτσώνη, Θ., Μπατάλα, Ε., 2006. Το καθεστώς των προστατευόμενων περιοχών σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Επιστημονική επετηρίδα Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Εργαστήριο Δασοκομίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο: <<http://users.auth.gr/tsitsoni/page7g.html>> [Πρόσβαση 13.03.14]

Υπηρεσία Θήρας και Πανίδας, 2006. *Διαχείριση ΖΕΠ, Χάρτης Περρασμάτων Διέλευσης Αποδημητικών Πτηνών*. Λευκωσία: Υπηρεσία Θήρας και Πανίδας.

Φίλιας, Β., 2007. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

Χατζηρβασάνης, Β., (2013). *Κύπρος: Μικρά τοπία, μοναδικά ζώα*. Κύπρος: Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Γεωργίας Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Τμήμα Περιβάλλοντος, ΑΤΕΠΕ.

Παράρτημα

ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΙΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

Διαχείριση και Προστασίας Περιβάλλοντος

*Κοινωνική Αποδοχή (Κ.Α.) των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ):
η περίπτωση του δικτύου «Natura 2000» στην Κύπρο*

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αριθμός ερωτηματολογίου: .....

Αγαπητέ/ή κύριε/κυρία,

Το σχετικό ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος προσωπικής έρευνας που διεξάγεται από την υποφαινόμενη και εκπονείται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Διαχείριση και Προστασίας Περιβάλλοντος» στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της κοινωνικής αποδοχής του δικτύου Natura 2000 όπως αυτή εκφράζεται και αποτυπώνεται μέσα από τις αντιλήψεις, στάσεις, γνώσεις, αντιδράσεις και χαρακτηριστικά του τοπικού κοινωνικού συνόλου στην Κύπρο. **Διευκρινίζεται ότι η παρούσα έρευνα θεωρείται ακαδημαϊκή και δεν συνδέεται ή σχετίζεται με οποιαδήποτε διαχειριστική, διοικητική ή αρμόδια περιβαλλοντική αρχή του κράτους.** Η αξιολόγηση της θα πραγματοποιηθεί μόνο από το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου και αυτό για σκοπούς εξέτασης στα πλαίσια της μεταπτυχιακής διατριβής της υποφαινόμενης.

Τα ερωτηματολόγια είναι **ανώνυμα**. Οι απαντήσεις και τα στοιχεία που θα δοθούν είναι απόλυτα εμπιστευτικά και θα αξιοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Δεν θα υπάρξει οποιαδήποτε ανάλυση σε ατομικό επίπεδο ενώ η παρουσίαση θα προκύψει μέσα από ανώνυμους, κωδικοποιημένους πίνακες δεδομένων.

Σας παρακαλώ όπως αφιερώσετε 15 λεπτά από το χρόνο σας ώστε να συμπληρώσετε το πιο κάτω ερωτηματολόγιο, απαντώντας σε όλες τις ερωτήσεις όσο πιο αυθόρμητα και ειλικρινά μπορείτε και χωρίς να συζητήσετε πιθανές απαντήσεις με άλλους, ώστε να διαφανούν οι πραγματικές σας απόψεις, αντιλήψεις και συναισθήματα γύρω από το αντικείμενο της έρευνας. Αφού ολοκληρώσετε τη συμπλήρωση, παρακαλούμε όπως ελέγξετε για τυχόν αναπάντητα ερωτήματα.

Οι απαντήσεις σας είναι αναγκαίες για την περάτωση και επιτυχία της έρευνας έτσι λοιπόν η συμμετοχή σας θα εκτιμηθεί ιδιαίτερα.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας.

Φλωρεντίνα Τσίτσιου

ΜΕΡΟΣ Α: Δημογραφικά στοιχεία

Παρακαλώ κυκλώστε αυτό που ισχύει

1. Φύλο: άνδρας   γυναίκα

2. Ηλικία:

- 20-39
- 40-59
- 60+

3. Τόπος διαμονής:

- Λευκωσία
- Λεμεσός
- Λάρνακα
- Πάφος
- Άλωνα – Σαράντι – Λαγουδερά

4. Επίπεδο εκπαίδευσης:

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο –Λύκειο
- Πανεπιστήμιο
- Κανένα

5. Κύρια απασχόληση/επάγγελμα:

- Άνεργος
- Εργαζόμενος
- Συνταξιούχος
- Φοιτητής

6. Μηνιαίο εισόδημα:

- < €800
- €800-€1200
- > €1200

ΜΕΡΟΣ Β: Κοινωνική αποδοχή – Δίκτυο Natura 2000

Παρακαλώ κυκλώστε αυτό που ισχύει

1. Νοιάζομαι για την προστασία του περιβάλλοντος

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό						Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
-------------------------------------	--	--	--	--	--	------------------------------------

1   2   3   4   5

2. Είμαι ενήμερος για περιβαλλοντικά θέματα

Ναι   Όχι

Εάν απαντήσατε **ναι**, σε ποιο βαθμό ενημερώνεστε από τις πιο κάτω πηγές;

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	1	2	3	4	5
(2)	Σχολείο/Σπουδές	1	2	3	4	5
(3)	Διαδίκτυο	1	2	3	4	5
(4)	Φίλοι –Συγγενείς	1	2	3	4	5
(5)	Σεμινάρια/Ημερίδες	1	2	3	4	5
(6)	Τοπική Αυτοδιοίκηση – Κυβερνητικοί Φορείς	1	2	3	4	5
(7)	Εμπειρία	1	2	3	4	5

3. Αναφέρετε τρία περιβαλλοντικά προβλήματα που γνωρίζεται:

- (1) .....
- (2) .....
- (3) .....

4. Γνωρίζω τι είναι μία προστατευόμενη περιοχή

Ναι   Όχι

5. Μια περιοχή κηρύσσεται ως προστατευόμενη για να προστατέψει τη χλωρίδα και πανίδα.

Αναφέρετε δυο είδη προστατευόμενης περιοχής:

- (1) .....
- (2) .....

6. Η παρουσία των προστατευόμενων περιοχών προσφέρει:

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό		Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
-------------------------------------	--	------------------------------------

(1)	δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης	1	2	3	4	5
(2)	δυνατότητα προβολής της περιοχής	1	2	3	4	5
(3)	καλύτερη ποιότητα ζωής για την τοπική κοινωνία	1	2	3	4	5
(4)	αύξηση εισοδημάτων	1	2	3	4	5
(5)	νέες θέσεις εργασίας	1	2	3	4	5
(6)	αύξηση τουρισμού	1	2	3	4	5
(7)	στη προστασία της φύσης	1	2	3	4	5

7. Η παρουσία των προστατευόμενων περιοχών επιβάλλει:

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	περιορισμούς στην οικιστική ανάπτυξη	1	2	3	4	5
(2)	περιορισμούς στην κατασκευή κοινωφελών έργων π.χ. δρόμων	1	2	3	4	5
(3)	περιορισμούς στο δικαίωμα ελεύθερης αξιοποίησης της γης	1	2	3	4	5
(4)	την απώλεια εισοδήματος λόγω των περιορισμών που επιβάλλει το καθεστώς προστασίας	1	2	3	4	5

8. Γνωρίζω τι επιτρέπεται εντός μιας περιοχής προστασίας (σημειώστε με ✓ στο κατάλληλο κουτί).

Ναι Όχι

(1)	Άναμμα φωτιάς	☐
(2)	Επιστημονική έρευνα	☐
(3)	Κατασκευή κτηρίων	☐
(4)	Κυνήγι	☐
(5)	Αλιεία	☐
(6)	Κατασκευή δρόμων	☐
(7)	Δραστηριότητες αναψυχής	☐
(8)	Άσκηση βιομηχανικής γεωργίας και κτηνοτροφίας	☐
(9)	Άσκηση παραδοσιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας	☐

9. Σύμφωνα με τις Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα σύνολο περιοχών στην Κύπρο με απειλούμενα είδη πανίδας, χλωρίδας έχουν χαρακτηριστεί ως περιοχές προστασίας. Αυτές οι περιοχές προστασίας θα αποτελούνται το δίκτυο Natura 2000. Έχετε ακούσει ποτέ για το πρόγραμμα προστασίας της φύσης δίκτυο Natura 2000;

Ναι Όχι

Αν η απάντησή σας είναι **ναι**, αναφέρετε δυο περιοχές

- (1) .....
- (2) .....

Σημείωση: Αν η απάντηση πιο πάνω ήταν όχι, το δίκτυο Natura 2000 αποτελείται από προστατευόμενες περιοχές για την προστασία σπάνιων και σημαντικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και οικοτόπων της Ευρώπης. Παραδείγματα περιοχών στην Κύπρο είναι η περιοχή του Ακάμα, της Λίμνης Παραλιμνίου, του Δάσους Πάφου, κ.α.

10. Σε ποιο βαθμό ενημερωθήκατε για τις περιοχές του δικτύου από τις πιο κάτω πηγές;

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	1	2	3	4	5
(2)	Σχολείο/Σπουδές	1	2	3	4	5
(3)	Διαδίκτυο	1	2	3	4	5
(4)	Φίλοι –Συγγενείς	1	2	3	4	5
(5)	Σεμινάρια/Ημερίδες	1	2	3	4	5
(6)	Τοπική Αυτοδιοίκηση – Κυβερνητικοί Φορείς	1	2	3	4	5
(7)	Εμπειρία	1	2	3	4	5

11. Έχετε επισκεφθεί ποτέ κάποια περιοχή του δικτύου Natura 2000;

Ναι Όχι

12. Ο σκοπός της διαμόρφωσης του δικτύου Natura 2000 είναι:

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	για την οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας	1	2	3	4	5
(2)	περιοχή για περιβαλλοντική έρευνα και εκπαίδευση	1	2	3	4	5
(3)	για αναψυχή και εναλλακτικό τουρισμό	1	2	3	4	5
(4)	για την προστασία χλωρίδας, πανίδας και οικοτόπων	1	2	3	4	5

13. Θα αποδεχόμουν τη ύπαρξη/δημιουργία μιας περιοχής Natura 2000 στην περιοχή μου.

Ναι Όχι

Αν η απάντησή σας είναι αρνητική, παρακαλώ σημειώστε του λόγους

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	μειώνει την αξία της γης	1	2	3	4	5
(2)	θα επιβληθούν περιορισμοί στη χρήση της γης	1	2	3	4	5
(3)	περιορίζονται οι οικονομικές δραστηριότητες π.χ. άσκηση γεωργίας και βόσκηση	1	2	3	4	5
(4)	απαγορεύεται η οικιστική ανάπτυξη	1	2	3	4	5

14. Γνωρίζω τι επιτρέπεται εντός μιας περιοχής προστασίας τους δικτύου Natura 2000
(σημειώστε με ✓ στο κατάλληλο κουτί).

Ναι Όχι

(1)	Αναμμα φωτιάς	☐
(2)	Επιστημονική έρευνα	☐
(3)	Κατασκευή κτηρίων	☐
(4)	Κυνήγι	☐
(5)	Αλιεία	☐
(6)	Κατασκευή δρόμων	☐
(7)	Δραστηριότητες αναψυχής	☐
(8)	Άσκηση βιομηχανικής γεωργίας και κτηνοτροφίας	☐
(9)	Άσκηση παραδοσιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας	☐

15. Η παρουσία του δικτύου Natura 2000 προσφέρει:

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης	1	2	3	4	5
(2)	δυνατότητα προβολής της περιοχής	1	2	3	4	5
(3)	καλύτερη ποιότητα ζωής για την τοπική κοινωνία	1	2	3	4	5
(4)	αύξηση εισοδημάτων	1	2	3	4	5
(5)	νέες θέσεις εργασίας	1	2	3	4	5
(6)	αύξηση τουρισμού	1	2	3	4	5
(7)	στη προστασία της φύσης	1	2	3	4	5

16. Η παρουσία του δικτύου Natura 2000 επιβάλλει:

		Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1)	περιορισμούς στην οικιστική ανάπτυξη	1	2	3	4	5
(2)	περιορισμούς στην κατασκευή κοινωφελών έργων π.χ. δρόμων	1	2	3	4	5
(3)	περιορισμούς στο δικαίωμα ελεύθερης αξιοποίησης της γης	1	2	3	4	5
(4)	την απώλεια εισοδήματος λόγω των περιορισμών που επιβάλλει το καθεστώς προστασίας	1	2	3	4	5

17. Γνωρίζω ότι οι περιοχές με τις φουντουκίες στα χωριά Άλωνα-Σαράντι-Λαγουδερά (Φουντουκόδασος Πιτσιλιάς) έχουν χαρακτηριστεί ως περιοχές προστασίας του δικτύου Natura 2000.

Ναι Όχι

18. Έχετε ιδιοκτησία εντός της συγκεκριμένης περιοχής Natura 2000;

Ναι Όχι

19. Διατηρείται κάποιας μορφής οικονομική δραστηριότητα εντός της Natura 2000;

Ναι Όχι

20. Είμαι ικανοποιημένος/η από την παρουσία του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή μου.

Ναι Όχι

Αν η απάντησή σας είναι **αρνητική**, παρακαλώ σημειώστε το βαθμό που ισχύουν τα πιο κάτω.

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1) μειώνει την αξία της γης	1	2	3	4	5
(2) επιβάλλει περιορισμούς στη χρήση της γης	1	2	3	4	5
(3) απαγορεύεται η οικιστική ανάπτυξη	1	2	3	4	5
(4) μειώνονται τα εισοδήματα	1	2	3	4	5
(5) αύξηση άγριων ζώων και καταστροφή καλλιεργειών	1	2	3	4	5
(6) δεν έχει δοθεί κανένα οικονομικό αντισταθμισμα ως αντάλλαγμα για τη δημιουργία της	1	2	3	4	5
(7) δεν προσφέρει κάτι περισσότερο από μία περιοχή προστασίας	1	2	3	4	5

21. Τι από τα παρακάτω συμβαίνει εντός της περιοχής προστασίας Natura 2000:

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1) παράνομο κυνήγι	1	2	3	4	5
(2) συλλογή φυτών	1	2	3	4	5
(3) ανεξέλεγκτη βόσκηση	1	2	3	4	5
(4) άναμμα φωτιάς	1	2	3	4	5
(5) σκουπίδια	1	2	3	4	5
(6) εντατική γεωργία (χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, βαρέων μηχανημάτων, κ.α.)	1	2	3	4	5

Για ποιο ή ποιους λόγους πιστεύεται ότι συμβαίνουν τα πιο πάνω;

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό				Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1) Αδιαφορία	1	2	3	4	5
(2) Εκδίκηση για τους περιορισμούς που επιβάλλει το καθεστώς Natura 2000	1	2	3	4	5
(3) Άγνοια για την παρουσία της περιοχής προστασίας Natura 2000	1	2	3	4	5

22. Η αντίδραση μου στη παρούσα ή μελλοντική συμπερίληψη της ιδιοκτησίας μου στο δίκτυο Natura 2000.

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό					Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
	1	2	3	4	5	
(1) αποδέχομαι τους περιορισμούς χωρίς αντιστάθμισμα	1	2	3	4	5	
(2) απαιτώ οικονομικό αντιστάθμισμα	1	2	3	4	5	
(3) απαιτώ ανταλλαγή με άλλη γη εκτός Natura	1	2	3	4	5	
(4) δεν θα αποδεχόμουν οποιαδήποτε αποζημίωση ή ανταλλαγή της ιδιοκτησίας μου με άλλη	1	2	3	4	5	

23. Στην προστατευόμενη περιοχή Natura 2000 θα πρέπει να υπάρχει ελευθερία χρήσης της γης και των φυσικών πόρων.

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό	1	2	3	4	5	Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
----------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

24. Υποστηρίζω τη ύπαρξη του δικτύου Natura 2000 στην περιοχή Φουντουκόδασος Πιτσιλιάς.

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό	1	2	3	4	5	Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
----------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

25. Ο αριθμός των περιοχών προστασίας του δικτύου Natura 2000 στην ευρύτερη περιοχή Πιτσιλιάς θα πρέπει να αυξηθεί.

Ναι   Ναι, υπό προϋποθέσεις   Όχι
 Αν η απάντηση είναι **ΝΑΙ ΥΠΟ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ**, παρακαλώ σημειώστε το βαθμό που ισχύουν οι πιο κάτω προϋποθέσεις.

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό					Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
	1	2	3	4	5	
(1) αποζημίωση από το κράτος	1	2	3	4	5	
(2) ανταλλαγή της γης με άλλη γη εκτός Natura	1	2	3	4	5	
(3) μεταφορά συντελεστή δόμησης	1	2	3	4	5	
(4) συμμετοχή τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση της περιοχής	1	2	3	4	5	
(5) δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	1	2	3	4	5	
(6) νέες μορφές οικονομικής ανάπτυξης	1	2	3	4	5	
(7) κατασκευή κοινωφελών έργων που θα εξυπηρετούν την περιοχή	1	2	3	4	5	

26. Είμαι διατεθειμένος να προσφέρω κάποιο ποσό για την διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000.

Ναι Όχι

Αν η απάντησή σας είναι αρνητική, παρακαλώ σημειώστε το βαθμό που ισχύουν τα πιο κάτω

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό					Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1) υπάρχουν σοβαρότερα προβλήματα από την προστασία της φύσης	1	2	3	4	5	
(2) η προστασία δεν έχει καμία αξία για εμένα	1	2	3	4	5	
(3) το κράτος θα πρέπει να προστατεύσει τις περιοχές με πόρους που ήδη συλλέγει μέσω της φορολογίας	1	2	3	4	5	
(4) δεν έχω την οικονομική δυνατότητα	1	2	3	4	5	

27. Το κράτος, υπεύθυνο για την επιλογή και διαχείριση του δικτύου Natura 2000, ενδιαφέρεται για την γνώμη της επηρεαζόμενης τοπικής κοινωνίας.

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό	Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
-------------------------------------	------------------------------------

1 2 3 4 5

28. Η τοπική κοινωνία πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη διαχείριση του δικτύου Natura 2000.

Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό	Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
-------------------------------------	------------------------------------

1 2 3 4 5

29. Παρακαλώ σημειώστε το βαθμό που ισχύουν τα πιο κάτω για τη διαδικασία διαμόρφωσης και εγκαθίδρυσης της περιοχής Φουντουκόδασος Πιτσιλιάς στο δίκτυο Natura 2000.

	Ισχύει στον ελάχιστο βαθμό					Ισχύει στον μέγιστο βαθμό
(1) η διαδικασία δεν ήταν δίκαιη και διαφανής	1	2	3	4	5	
(2) απουσία ενημέρωσης και πληροφόρησης από τις αρμόδιες αρχές	1	2	3	4	5	
(3) απουσία διαβούλευσης και συμμετοχής από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας	1	2	3	4	5	
(4) αίσθηση επιβολής των προστατευόμενων περιοχών στην τοπική κοινωνία	1	2	3	4	5	
(5) έλλειψη βούλησης, από μέρους του κράτους για συνεργασία με την τοπική κοινωνία	1	2	3	4	5	

30. Θα προτιμούσατε εάν η περιοχή Φουντουκόδασος Πιτσιλιάς του δικτύου Natura 2000 αποχαρακτηριζόταν;

Ναι Όχι

Εάν επιθυμείτε τον αποχαρακτηρισμό, αναφέρατε τους λόγους:

(1) .....

(2) .....

Τέλος ερωτηματολογίου

Σας ευχαριστώ θερμά για το χρόνο που αφιερώσατε για την απάντηση του ερωτηματολογίου